

LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCINIS TEISMAS

NUTARIMAS

DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS PREZIDENTO RINKIMŲ ĮSTATYMO, LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO RINKIMŲ ĮSTATYMO, LIETUVOS RESPUBLIKOS RINKIMŲ Į EUROPOS PARLAMENTĄ ĮSTATYMO, LIETUVOS RESPUBLIKOS SAVIVALDYBIŲ TARYBŲ RINKIMŲ ĮSTATYMO, LIETUVOS RESPUBLIKOS POLITINIŲ PARTIJŲ IR POLITINIŲ KAMPANIJŲ FINANSAVIMO BEI FINANSAVIMO KONTROLĖS ĮSTATYMO KAI KURIŲ NUOSTATŲ, KURIOMIS REGULIUOJAMI SU RINKIMŲ UŽSTATO SUMOKĖJIMU, KANDIDATŲ DEKLARACIJŲ PATEIKIMU, RINKIMŲ SLENKSČIO PASIEKIMU, SUTARTIES SU POLITINĖS KAMPANIJOS IŽDININKU SUDARYMU IR VALSTYBĖS BIUDŽETO LĖŠŲ POLITINĖMS PARTIJOMS PASKIRSTYMU SUSIJĘ SANTYKIAI, ATITIKTIES LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCIJAI

2012 m. kovo 29 d.

Vilnius

Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, susidedantis iš Konstitucinio Teismo teisėjų Egidijaus Bieliūno, Tomos Birmontienės, Prano Kuconio, Gedimino Mesonio, Ramutės Ruškytės, Egidijaus Šileikio, Algirdo Taminsko, Romualdo Kęstučio Urbaičio, Dainiaus Žalimo, sekretoriaujant Daivai Pitrėnaitei,

dalyvaujant pareiškėjų – Lietuvos Respublikos Seimo narių grupių atstovams Seimo nariui Vyteniui Povilui Andriukaičiui, advokatui Gyčiui Kaminskui (atstovaujantiems pareiškėjui – Lietuvos Respublikos Seimo narių grupei bylos dalyje pagal šio pareiškėjo prašymą Nr. 1B-22/2010), Seimo nariui Vidmantui Žiemeliui (atstovaujančiam pareiškėjui – Lietuvos Respublikos Seimo narių grupei bylos dalyje pagal šio pareiškėjo prašymą Nr. 1B-38/2010),

suinteresuoto asmens – Lietuvos Respublikos Seimo atstovams Seimo nariui Remigijui Žemaitaičiui (atstovaujančiam suinteresuotam asmeniui – Lietuvos Respublikos Seimui bylos

dalyse pagal pareiškėjų prašymus Nr. 1B-22/2010 ir 1B-38/2010), Seimo kanceliarijos Teisės departamento Valstybinės teisės skyriaus vyresniajai patarėjai Onai Buišienei (atstovaujančiai suinteresuotam asmeniui – Lietuvos Respublikos Seimui bylos dalyje pagal pareiškėjo prašymą Nr. 1B-22/2010),

remdamasis Lietuvos Respublikos Konstitucijos 102, 105 straipsniais, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 1 straipsniu, viešame Teismo posėdyje 2012 m. kovo 6 d. išnagrinėjo konstitucinės justicijos bylą Nr. 21/2010-30/2010 pagal:

1) pareiškėjo – Lietuvos Respublikos Seimo narių grupės prašymą (Nr. 1B-22/2010) ištirti, ar Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimų įstatymo (2008 m. birželio 12 d. redakcija) 36 straipsnio 2 dalies nuostata „Pretendentas būti kandidatu į Respublikos Prezidentus privalo atvykti ir pateikti Vyriausiajai rinkimų komisijai <...> dokumentą apie sumokėtą paskutinio paskelbto šalies ūkio vidutinio mėnesinio darbo užmokesčio (toliau – VMDU) 5 dydžių užstatą. Rinkimų užstatas yra grąžinamas jį sumokėjusiam asmeniui po rinkimų, jeigu jų metu kandidatas į Respublikos Prezidentus gavo daugiau kaip 7 procentus rinkimuose dalyvavusių rinkėjų balsų“, Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų įstatymo (2000 m. liepos 18 d. redakcija) 38 straipsnio (2008 m. balandžio 15 d. redakcija) 1 dalies 5, 7, 9 punktai, 2 dalies 2, 3 punktai, 41 straipsnis (2008 m. balandžio 15 d. redakcija), Lietuvos Respublikos rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 37 straipsnio (2008 m. gegužės 8 d. redakcija) 1 dalies 4, 6, 8 punktai, 40 straipsnis, Lietuvos Respublikos politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymo 2 straipsnio (2008 m. birželio 10 d. redakcija) 18 dalis, 5 straipsnio 2, 3, 4, 5 dalys, 20 straipsnio nuostata, įpareigojanti savarankišką politinės kampanijos dalyvį turėti sudarytą sutartį su kitu asmeniu – savarankiško politinės kampanijos dalyvio išdininku, neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 1 straipsnio nuostatai, kad Lietuvos valstybė yra demokratinė respublika, 6 straipsnio 1 dalies nuostatai, kad Konstitucija yra tiesiogiai taikomas aktas, 7 straipsnio 1 daliai, 23 straipsniui, 33 straipsnio 1 daliai, konstituciniams teisinės valstybės, Konstitucijos viršenybės principams;

2) pareiškėjo – Lietuvos Respublikos Seimo narių grupės prašymą (Nr. 1B-38/2010) ištirti, ar:

– Lietuvos Respublikos politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymo 13 straipsnio 3 dalis neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 1 straipsnio nuostatai, kad Lietuvos valstybė yra demokratinė respublika, 6 straipsnio 1 dalies nuostatai, kad Konstitucija yra tiesiogiai taikomas aktas, 7 straipsnio 1 daliai, 29 straipsnio 1 daliai, 34 straipsnio 1, 2 dalims, konstituciniams teisinės valstybės, Konstitucijos viršenybės principams;

– Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimų įstatymo (2008 m. birželio 12 d. redakcija) 36 straipsnio 2 dalis, Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų įstatymo (2000 m. liepos 18 d. redakcija)

41 straipsnio (2008 m. balandžio 15 d. redakcija) 4 dalis, Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2006 m. gruodžio 21 d. redakcija) 38 straipsnio 4 dalis, Lietuvos Respublikos rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 40 straipsnio 3 dalis neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 1 straipsnio nuostatai, kad Lietuvos valstybė yra demokratinė respublika, 6 straipsnio 1 dalies nuostatai, kad Konstitucija yra tiesiogiai taikomas aktas, 7 straipsnio 1 daliai, 23 straipsniui, 29 straipsnio 1 daliai, konstituciniams teisinės valstybės, Konstitucijos viršenybės principams;

– Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų įstatymo (2000 m. liepos 18 d. redakcija) 38 straipsnio (2008 m. balandžio 15 d. redakcija) 1 dalies 5, 7, 9 punktai, 2 dalies 2, 3 punktai, Lietuvos Respublikos rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 37 straipsnio (2008 m. gegužės 8 d. redakcija) 1 dalies 4, 6, 8 punktai, Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2006 m. gruodžio 21 d. redakcija) 35 straipsnio 1 dalies 5, 6 punktai, Lietuvos Respublikos politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymo 2 straipsnio (2008 m. birželio 10 d. redakcija) 18 dalis, 5 straipsnio 2, 3, 4, 5 dalys, 20 straipsnis neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 1 straipsnio nuostatai, kad Lietuvos valstybė yra demokratinė respublika, 6 straipsnio 1 dalies nuostatai, kad Konstitucija yra tiesiogiai taikomas aktas, 7 straipsnio 1 daliai, 23 straipsniui, 33 straipsnio 1 daliai, konstituciniams teisinės valstybės, Konstitucijos viršenybės principams;

– Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų įstatymo (2000 m. liepos 18 d. redakcija) 89 straipsnio 2 dalies nuostata „Partijos kandidatų sąrašas gali gauti Seimo narių mandatų (dalyvauja skirstant mandatus) tik tuomet, jei už jį balsavo ne mažiau kaip 5 procentai rinkimuose dalyvavusių rinkėjų. Jungtinis kandidatų sąrašas, sudarytas pagal šio įstatymo 43 straipsnį, gali gauti Seimo narių mandatų (dalyvauja skirstant mandatus) tik tuomet, jeigu už jį balsavo ne mažiau kaip 7 procentai rinkimuose dalyvavusių rinkėjų“ neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 4 straipsnyje, 33 straipsnio 1 dalyje, pasak pareiškėjo, įtvirtintiems esminiams demokratinių rinkimų principams, 55 straipsnio 1 dalyje įtvirtintiems visuotinės, lygios, tiesioginės rinkimų teisės principams.

Konstitucinio Teismo 2012 m. vasario 28 d. sprendimu šie pareiškėjų prašymai buvo sujungti į vieną bylą ir jai suteiktas numeris 21/2010-30/2010.

Konstitucinis Teismas

nustatė:

I

1. Pareiškėjo – Seimo narių grupės prašymas (Nr. 1B-22/2010) ištirti Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimų įstatymo (2008 m. birželio 12 d. redakcija) 36 straipsnio 2 dalies nuostatos,

Seimo rinkimų įstatymo (2000 m. liepos 18 d. redakcija) 38, 41 straipsnių nuostatų, Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 37, 40 straipsnių nuostatų, Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymo 2, 5, 20 straipsnių nuostatų atitiktį Konstitucijai ir pareiškėjo – Seimo narių grupės prašymas (Nr. 1B-38/2010) iširti tų pačių Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimų įstatymo (2008 m. birželio 12 d. redakcija), Seimo rinkimų įstatymo (2000 m. liepos 18 d. redakcija), Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo, Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymo nuostatų, Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2006 m. gruodžio 21 d. redakcija) 35, 38 straipsnių nuostatų atitiktį Konstitucijai grindžiami šiais argumentais.

1.1. Pareiškėjai pažymi, kad įstatymų leidėjas turi diskreciją sukonkretinti ir detalizuoti Konstitucijos nuostatas, taip pat teisiškai reguliuoti santykius, kurie Konstitucijoje *expressis verbis* nėra reguliuojami, bet tai darydamas jis turi nepažeisti Konstitucijos principų ir normų. Ginčijami įstatymai pasyviajai ir aktyviajai rinkimų teisei įgyvendinti nustato papildomus, konstituciškai nepagrįstus apribojimus.

Pareiškėjai pažymi ir tai, kad jeigu įstatymuose nustatytas kitoks, su konstituciniu konkuruojantis, teisinis reguliavimas, yra paneigiamos konstitucinės normos ir principai, nustatantys reikalavimus (sąlygas) asmeniui, kuris gali būti renkamas, o tai nesuderinama su Konstitucijos viršenybės principu, Konstitucijos 6 straipsnio 1 dalies nuostata, kad Konstitucija yra tiesiogiai taikomas aktas, 7 straipsnio 1 dalimi, pagal kurią negalioja joks įstatymas ar kitas aktas, priešingas Konstitucijai.

1.2. Pareiškėjas – Seimo narių grupė (prašymas Nr. 1B-22/2010) nurodo, kad reikalavimai asmeniui, kuris gali būti renkamas Seimo nariu, Respublikos Prezidentu, yra nustatyti Konstitucijoje, tačiau ginčijamuose įstatymuose yra įtvirtinti papildomi įpareigojimai asmenims, siekiantiems įgyvendinti savo pasyviają rinkimų teisę: jie privalo sumokėti rinkimų užstatą, pateikti Konstitucijoje nenumatytas deklaracijas apie savo teisinį statusą, sudaryti sutartį su politinės kampanijos išdininku. Šie papildomi teisės būti išrinktiems apribojimai yra visiškai nepagrįsti, o tai, kad asmens dalyvavimas rinkimuose yra susietas su tuo, ar jis išgali sumokėti rinkimų užstatą, iš esmės įtvirtina turto cenzą rinkimuose. Be to, rinkimų užstato negražinant kandidatui, nesurinkusiam tam tikro skaičiaus balsų, pareiškėjo nuomone, pažeidžiamas Konstitucijos 23 straipsnis, nes tai yra kandidato nuosavybės nusavinimas.

1.3. Pareiškėjas – Seimo narių grupė (prašymas Nr. 1B-38/2010) pažymi ir tai, kad rinkimai yra labai svarbi demokratijos išraiška, svarbiausia piliečių dalyvavimo valdant valstybę forma.

Rinkimų užstatas iš esmės užtikrina ir atlieka prevencinę funkciją, kad asmuo, besinaudojantis pasyviają rinkimų teise, tai darytų atsakingai, sąžiningai ir nepažeistų teisės aktų reikalavimų. Atsižvelgiant į tai, įstatymas, pasak pareiškėjo, galėtų ir turėtų įtvirtinti tik toki

reglamentavimą, kad rinkimų užstatas negražinamas tik tiems asmenims, kurie pažeidžia nustatytus reikalavimus. Toks reglamentavimas, kai rinkimų užstatas yra negražinamas visiems asmenims, kurie negavo daugiau kaip 7 procentų Respublikos Prezidento rinkimuose dalyvavusių rinkėjų balsų, nebuvo išrinkti Seimo nariu vienmandatėje rinkimų apygardoje, sąrašas (jungtinis sąrašas) neįgijo teisės dalyvauti paskirstant Seimo narių mandatus daugiamandatėje rinkimų apygardoje, partijos iškeltų kandidatų į savivaldybės tarybos narius sąrašas (jungtinis sąrašas) neįgijo teisės dalyvauti paskirstant mandatus daugiamandatėje rinkimų apygardoje, neįgijo teisės dalyvauti paskirstant mandatus Europos Parlamente, yra konstitucinės nuosavybės teisės pažeidimas. Įstatymuose nėra nurodyta, kuo remiantis užstatas yra įskaitomas į valstybės biudžetą, kokie visuomenės poreikiai yra tenkinami, juo labiau nėra teisingai atlyginama. Užstatas nėra mokestis už teisę dalyvauti rinkimuose, taip pat tai nėra ir negali būti sankcija už nelaimėtus rinkimus, todėl valstybė neturi teisėto pagrindo pasibaigus rinkimams ir kandidatui nepažeidus teisės aktų reikalavimų rinkimų užstatą įskaityti į valstybės biudžetą.

Pareiškėjo nuomone, dabartinė rinkimų užstato funkcija iš esmės pažeidžia principinę užstato funkciją – rinkimų užstatas veikia kaip turto cenzas, juo siekiama nustatyti ekonominius apribojimus asmenims, norintiems pasinaudoti konstitucine pasyviaja rinkimų teise, iš esmės asmens dalyvavimas rinkimuose tiesiogiai susiejamas su tuo, ar jis išgali susimokėti rinkimų užstatą. Įtvirtinus rinkimų užstatą yra diskriminuojamos mažesnės politinės partijos ar atskiri asmenys, kurių galimybės sumokėti užstatą yra mažesnės ir kuriems didesnę poveikį daro tai, kad jis gali būti negražintas.

Įstatymuose nėra aiškiai įtvirtinta, kuo remiantis nustatomas rinkimų užstato dydis. Pasak pareiškėjo, jis kiekvienais metais vis didinamas, taip tik dar labiau ribojant aktyviają ir pasyviają rinkimų teises, pažeidžiant nediskriminavimo nuostatas. Užstato dydis nustatytas nesivadovaujant jokiais aiškiais ir skaidriais kriterijais.

2. Pareiškėjo – Seimo narių grupės prašymas (Nr. 1B-38/2010) ištirti Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymo 13 straipsnio 3 dalies atitiktį Konstitucijai grindžiamas šiais argumentais.

Ginčijamoje nuostatoje įtvirtintu teisiniu reguliavimu nepagrįstai suteikiamos privilegijos politinėms partijoms, kurios per rinkimus pasiekė 3 procentų rinkėjų balsų ribą, nes šioms politinėms partijoms yra teikiamos valstybės biudžeto dotacijos; toks teisinis reguliavimas yra diskriminacinis ir pažeidžia partijų lygias galimybes. Diskriminacinis finansavimo paskirstymas tik didina socialinę partijų atskirtį, nes visas finansavimas suteikiamas valdančiosioms, didžiosioms partijoms, surenkančioms daugiausia balsų, o mažesnėms partijoms neadekvačiai ir neprotingai mažinama galimybė dalyvauti valdant valstybę ir formuojant politiką. Mažai partijai, neturinčiai daug narių, be valstybės finansavimo egzistuoti ir aktyviai reikšti savo politines idėjas yra sunku,

todėl su kiekvienais rinkimais jų galimybės gauti finansavimą tik mažėja, ir taip naikinamas pliuralistinės demokratijos modelis.

Pasak pareiškėjo, valstybė, įregistravusi teisėtai veikiančią partiją ir leidusi jai dalyvauti rinkimuose, turėtų nediskriminuoti jos, reglamentuodama paramą iš valstybės lėšų, t. y. valstybė turi būti suinteresuota visoms partijoms sudaryti vienodus veiklos pagrindus. Turi būti sukurtas toks modelis, kuris leistų visas politines partijas vertinti pagal jų sulauktą rinkėjų palaikymą, ir, atsižvelgiant į tai, proporcingai padalyti valstybės finansavimą, taip įvertinant kiekvieną rinkėjų pasirinktą partiją.

3. Pareiškėjo – Seimo narių grupės prašymas (Nr. 1B-38/2010) ištirti Seimo rinkimų įstatymo (2000 m. liepos 18 d. redakcija) 89 straipsnio 2 dalies nuostatos atitiktį Konstitucijai grindžiamas šiais argumentais.

Nustačius kandidatų sąrašų dalyvavimo skirstant Seimo narių mandatus daugiamandatėje rinkimų apygardoje sąlygas ginčijamu teisiniu reguliavimu paneigiama proporcinio atstovavimo sistemos esmė, užkertamas kelias mažesnėms ar vidutinėms partijoms (jų išskeltiems kandidatams) dalyvauti Seimo rinkimuose; kandidatai, kuriuos išskėlė didesnės politinės partijos, turi daugiau galimybių gauti Seimo nario mandatą, už mažesnes partijas atiduoti rinkėjų balsai pražūva, o juos atidavusiems rinkėjams nėra atstovaujama.

II

Rengiant bylą Konstitucinio Teismo posėdžiui buvo gauti suinteresuoto asmens – Lietuvos Respublikos Seimo atstovų Seimo nario R. Žemaitaičio, Seimo kanceliarijos Teisės departamento Valstybinės teisės skyriaus vyresniosios patarėjos O. Buišienės rašytiniai paaiškinimai.

1. Suinteresuoto asmens – Seimo atstovo (bylos dalyse pagal pareiškėjų prašymus Nr. 1B-22/2010 ir 1B-38/2010) Seimo nario R. Žemaitaičio pozicija grindžiama šiais argumentais.

Rinkimų užstatas mokamas kaip garantija, kad kandidatas tikrai dalyvaus rinkimuose, juo siekiama įsitikinti kandidato įsipareigojimą dalyvauti politinėje kampanijoje tvirtumu. Politinei kampanijai vykdyti ir rinkimams organizuoti naudojamos valstybės lėšos. Rinkimų užstato institutas padeda užtikrinti, kad šios lėšos būtų naudojamos racionaliai ir efektyviai.

Įstatymų leidėjas turi diskreciją nustatyti rinkimų užstato dydį. Kita vertus, jo dydis turi būti toks, kad leistų pasiekti rinkimų užstato tikslus, tačiau atitiktų visuomenės ekonominės gerovės lygį ir nesudarytų prielaidų riboti galimybių pasinaudoti Konstitucijoje garantuojama pasyviaja rinkimų teise.

Rinkimų užstato grąžinimo teisinis reguliavimas yra iš esmės pasikeitęs. Galiojęs teisinis reguliavimas, pagal kurį buvo nustatyta, kad rinkimų užstatas grąžinamas tik tuo atveju, jei kandidatas išrenkamas arba kandidatų sąrašas įgyja teisę dalyvauti paskirstant mandatus, buvo ydingas ir neatitiko užstato sampratos, kuri suponuoja, kad juo užtikrinama, jog asmuo atliks tam

tikrus veiksmus arba nuo jų susilaikys, tačiau asmens išrinkimas nepriklauso vien nuo asmens veiksmų ar neveikimo.

2. Suinteresuoto asmens – Seimo atstovės (bylos dalyje pagal pareiškėjo prašymą Nr. 1B-22/2010) Seimo kanceliarijos Teisės departamento Valstybinės teisės skyriaus vyresniosios patarėjos O. Buišienės rašytiniuose paaiškinimuose teigiama, kad Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimų įstatymo (2008 m. birželio 12 d. redakcija) 36 straipsnio 2 dalyje, Seimo rinkimų įstatymo (2000 m. liepos 18 d. redakcija) 38 straipsnio (2008 m. balandžio 15 d. redakcija) 1 dalies 5, 7 punktuose, 2 dalies 2, 3 punktuose, Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 37 straipsnio (2008 m. gegužės 8 d. redakcija) 1 dalies 4, 6 punktuose nustatytas ginčijamas teisinis reguliavimas neprieštarauja Konstitucijai. Suinteresuoto asmens atstovės pozicija grindžiama šiais argumentais.

2.1. Pareiškėjo ginčijamas teisinis reguliavimas, kuriuo įtvirtintas reikalavimas pateikti dokumentą, patvirtinantį rinkimų užstato sumokėjimą, atitinka oficialiosios konstitucinės doktrinos nuostatą, kad rinkimai yra atsakingas politinis procesas, todėl pripažįstamas pagrįstu reikalavimas, kad pretendentai į parlamento narius įrodytų turintys tam tikrą politinę visuomenės paramą arba (ir) savo ketinimų pagrįstumą laiduotų tam tikru (protingu) finansiniu įsipareigojimu. Ši doktrininė nuostata taikytina ir valstybės vadovo – Respublikos Prezidento rinkimų teisiniam reglamentavimui.

Suinteresuoto asmens atstovė atkreipia dėmesį į kitose Europos valstybėse nustatytą rinkimų santykių teisinį reguliavimą, kuriuo įtvirtintas reikalavimas sumokėti rinkimų užstatą kandidatuojant į nacionalinį parlamentą ir (arba) Europos Parlamentą (Airija, Bulgarija, Čekija, Estija, Graikija, Jungtinė Karalystė, Latvija, Nyderlandai, Rumunija ir kt.), taip pat į valstybės prezidentus (Bulgarija).

2.2. Suinteresuoto asmens atstovė pažymi ir tai, kad ginčijamose nuostatose reguliuojami rinkimų užstato gražinimo jį sumokėjusiam asmeniui santykiai nėra tapatūs nuosavybės santykiams, nes rinkimų užstatas yra asmens subjektinės teisės siekti būti išrinktam įgyvendinimo sąlyga. Konstitucija asmeniui negarantuoja, kad jis bus išrinktas į politinę atstovaujамąją instituciją (Seimą ar Europos Parlamentą) arba Respublikos Prezidentu, o laiduoja teisę siekti būti išrinktam. Asmens apsisprendimas kandidatuoti rinkimuose – be kita ko, patvirtinamas sumokant įstatymo nustatyto dydžio rinkimų užstatą, – reiškia, jog asmuo *ex ante* žino, kad jo sumokėtas rinkimų užstatas jam nebus gražintas, jei nebus įvykdytos įstatymuose nustatytos jo gražinimo sąlygos. Taigi pareiškėjo ginčijamomis nuostatomis nėra reguliuojami nuosavybės santykiai, todėl jos neprieštarauja Konstitucijos 23 straipsniui.

2.3. Suinteresuoto asmens atstovės paaiškinimuose pažymima, kad rinkimų organizavimas ir vykdymas yra susiję su tam tikromis išlaidomis ir finansuojami iš valstybės viešųjų finansų. Valstybė gali priimti visą finansinę rinkimų organizavimo ir vykdymo našta arba ją (tam tikrą jos

dalį) perkelti politinių kampanijų dalyviams ir jiems įstatymais nustatyti tam tikrą finansinį įpareigojimą – sumokėti rinkimų užstatą. Tokiu atveju finansiškai prisidedama prie rinkimų organizavimo ir vykdymo išlaidų kompensavimo, juo labiau kad valstybės biudžeto lėšomis finansuojama politinių partijų, kurios yra visų rinkimų politinių kampanijų dalyvės, veikla.

Suinteresuoto asmens atstovė atkreipia dėmesį į kitose Europos valstybėse nustatytą rinkimų santykių teisinį reguliavimą, kuriuo rinkimų užstato grąžinimo sąlygos siejamos su kandidatų (jų sąrašų) gautu balsų skaičiumi ar jų išrinkimu (Airija, Bulgarija, Čekija, Estija, Graikija, Jungtinė Karalystė, Latvija, Nyderlandai, Rumunija).

2.4. Ginčijamo teisinio reguliavimo, kuriuo įtvirtinti reikalavimai pateikti rinkimų komisijoms, be kita ko, kandidatų turto ir pajamų deklaracijų pagrindinių duomenų išrašus, privačių interesų deklaracijas, paskirtis – užtikrinti, kad rinkėjai, sprenddami dėl asmens tinkamumo būti politinės atstovaujamosios institucijos (Seimo, Europos Parlamento) nariu, gautų jiems galinčią būti reikšmingą informaciją apie kandidatus. Šie įstatymuose nustatyti reikalavimai kyla iš atviros, teisingos, darnios pilietinės visuomenės siekio, Konstitucijos 25 straipsnyje įtvirtintos konstitucinės teisės gauti informaciją, kuri yra svarbi prielaida įgyvendinti įvairias Konstitucijoje įtvirtintas asmens teises ir laisves, įskaitant rinkimų teisę. Ginčijamu teisiniu reguliavimu rinkėjams sudaromos prielaidos įsitikinti, kad jų renkamų asmenų veikla bus grindžiama Konstitucijoje įtvirtintomis vertybėmis, visus sprendimus jie priims valstybės interesais, išvengs viešųjų ir privačių interesų konfliktų. Taigi ginčijamomis Seimo rinkimų įstatymo 38 straipsnio 1 dalies 5 punkto, 2 dalies 2 punkto, Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 37 straipsnio 1 dalies 4 punkto nuostatomis nenukrypstama nuo konstitucinės politinių atstovaujamųjų institucijų rinkimų sampratos.

III

Rengiant bylą Konstitucinio Teismo posėdžiui savo paaiškinimus pateikė ir į teisėjų klausimus atsakė specialistas – Lietuvos Respublikos vyriausiosios rinkimų komisijos pirmininkas Zenonas Vaigauskas.

IV

1. Konstitucinio Teismo posėdyje pareiškėjų – Seimo narių grupių atstovai Seimo narys V. P. Andriukaitis, advokatas G. Kaminskas (atstovaujantys pareiškėjui – Seimo narių grupei bylos dalyje pagal šio pareiškėjo prašymą Nr. 1B-22/2010) ir Seimo narys V. Žiemelis (atstovaujantis pareiškėjui – Seimo narių grupei bylos dalyje pagal šio pareiškėjo prašymą Nr. 1B-38/2010) iš esmės pakartoto pareiškėjų prašymuose išdėstytus argumentus ir atsakė į Konstitucinio Teismo teisėjų klausimus.

2. Konstitucinio Teismo posėdyje suinteresuoto asmens – Seimo atstovai Seimo narys

R. Žemaitaitis (atstovaujantis suinteresuotam asmeniui – Seimui bylos dalyse pagal pareiškėjų prašymus Nr. 1B-22/2010 ir 1B-38/2010) ir Seimo kanceliarijos Teisės departamento Valstybinės teisės skyriaus vyresnioji patarėja O. Buišienė (atstovaujanti suinteresuotam asmeniui – Seimui bylos dalyje pagal pareiškėjo prašymą Nr. 1B-22/2010) iš esmės pakartojo rašytiniuose paaiškinimuose išdėstytus argumentus ir atsakė į Konstitucinio Teismo teisėjų klausimus.

3. Konstitucinio Teismo posėdyje kalbėjo ir į teisėjų klausimus atsakė specialistė Vyriausiosios rinkimų komisijos sekretoriato Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo kontrolės skyriaus vedėja Lina Petronienė.

Konstitucinis Teismas

konstatuoja:

I

1. Pareiškėjas – Seimo narių grupė (prašymas Nr. 1B-22/2010) prašo ištirti, ar *inter alia* Seimo rinkimų įstatymo (2000 m. liepos 18 d. redakcija) 41 straipsnis (2008 m. balandžio 15 d. redakcija), Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 40 straipsnis neprieštarauja Konstitucijos 1 straipsnio nuostatai, kad Lietuvos valstybė yra demokratinė respublika, 6 straipsnio 1 dalies nuostatai, kad Konstitucija yra tiesiogiai taikomas aktas, 7 straipsnio 1 daliai, 23 straipsniui, 33 straipsnio 1 daliai, konstituciniams teisinės valstybės, Konstitucijos viršenybės principams.

Nors pareiškėjas – Seimo narių grupė (prašymas Nr. 1B-22/2010) prašo ištirti viso Seimo rinkimų įstatymo (2000 m. liepos 18 d. redakcija) 41 straipsnio (2008 m. balandžio 15 d. redakcija), taip pat viso Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 40 straipsnio atitiktį Konstitucijai, iš prašymo matyti, kad pareiškėjas abejoja, ar Konstitucijai neprieštarauja Seimo rinkimų įstatymo (2000 m. liepos 18 d. redakcija) 41 straipsnio (2008 m. balandžio 15 d. redakcija) 4 dalis, taip pat Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 40 straipsnio 3 dalis.

Pareiškėjas – Seimo narių grupė (prašymas Nr. 1B-38/2010) prašo ištirti, ar *inter alia* Seimo rinkimų įstatymo (2000 m. liepos 18 d. redakcija) 41 straipsnio (2008 m. balandžio 15 d. redakcija) 4 dalis, Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 40 straipsnio 3 dalis, Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2006 m. gruodžio 21 d. redakcija) 38 straipsnio 4 dalis neprieštarauja Konstitucijos 1 straipsnio nuostatai, kad Lietuvos valstybė yra demokratinė respublika, 6 straipsnio 1 dalies nuostatai, kad Konstitucija yra tiesiogiai taikomas aktas, 7 straipsnio 1 daliai, 23 straipsniui, 29 straipsnio 1 daliai, konstituciniams teisinės valstybės, Konstitucijos viršenybės principams.

1.1. Seimo rinkimų įstatymo (2000 m. liepos 18 d. redakcija) 41 straipsnio (2008 m. balandžio 15 d. redakcija) 4 dalyje buvo nustatyta:

„Per 40 dienų po galutinių rinkimų rezultatų paskelbimo Vyriausioji rinkimų komisija gražina rinkimų užstatą jį sumokėjusiai partijai arba asmeniui, kai:

1) iškeltas kandidatas į Seimo narius arba asmuo, išsikėlęs kandidatū į Seimo narius, išrinktas Seimo nariu vienmandatėje rinkimų apygardoje;

2) iškeltų kandidatų sąrašas (jungtinis sąrašas) įgijo teisę dalyvauti paskirstant mandatus daugiamandatėje rinkimų apygardoje ir spaudoje yra paskelbta lėšų šaltinių ir jų panaudojimo rinkimų agitacijai ataskaita, skelbtina pagal šį įstatymą.“

Taigi ginčijamoje Seimo rinkimų įstatymo (2000 m. liepos 18 d. redakcija) 41 straipsnio (2008 m. balandžio 15 d. redakcija) 4 dalyje *inter alia* buvo nustatytos sąlygos, kad rinkimų užstatas gražinamas, jei vienmandatėje rinkimų apygardoje kandidatas išrinktas Seimo nariu, o daugiamandatėje rinkimų apygardoje kandidatų sąrašas (jungtinis sąrašas) įgijo teisę dalyvauti paskirstant mandatus, t. y. rinkimų užstato gražinimas buvo siejamas su rinkimų rezultatais.

1.2. Seimas 2010 m. gegužės 18 d. priėmė Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų įstatymo 38, 39, 41, 45, 46, 48, 49, 50, 51, 52 ir 53 straipsnių pakeitimo įstatymą, kuris įsigaliojo 2010 m. rugsėjo 15 d. Šio įstatymo 3 straipsniu buvo pakeistas ir nauja redakcija išdėstytas Seimo rinkimų įstatymo (2000 m. liepos 18 d. redakcija) 41 straipsnis (2008 m. balandžio 15 d. redakcija).

1.3. Seimo rinkimų įstatymo (2000 m. liepos 18 d. redakcija) 41 straipsnyje (2010 m. gegužės 18 d. redakcija) *inter alia* nustatyta:

„4. Pavėluotai pateikus pareiškinius dokumentus arba atšaukus politinės partijos ar partijų koalicijos jungtinio sąrašo kandidatų paskelbimą, arba panaikinus kandidato registraciją, arba neįregistravus asmens kandidatū į Seimo narius šio įstatymo 39 straipsnio 6 dalyje nustatytais pagrindais, rinkimų užstatas negražinamas.

5. Pasibaigus politinės kampanijos laikotarpiui, Vyriausioji rinkimų komisija per 40 dienų gražina rinkimų užstatą jį sumokėjusiai partijai arba asmeniui, jei yra pateikta atitinkama politinės kampanijos finansavimo ataskaita.“

Palyginus Seimo rinkimų įstatymo (2000 m. liepos 18 d. redakcija) 41 straipsnio (2008 m. balandžio 15 d. redakcija) 4 dalyje nustatytą ginčijamą teisinį reguliavimą su nustatytu Seimo rinkimų įstatymo (2000 m. liepos 18 d. redakcija) 41 straipsnio (2010 m. gegužės 18 d. redakcija) 4, 5 dalyse matyti, kad teisinis reguliavimas pareiškėjų ginčijamu aspektu iš esmės pakito: rinkimų užstato gražinimas nebesiejamas su rinkimų rezultatais (kandidato išrinkimu vienmandatėje rinkimų apygardoje ar kandidatų sąrašo (jungtinio sąrašo) įgyta teise dalyvauti paskirstant mandatus daugiamandatėje rinkimų apygardoje).

1.4. Taigi pareiškėjų ginčijamo teisinio reguliavimo, kuriuo nustatytos sąlygos, kad rinkimų užstatas gražinamas, jei vienmandatėje rinkimų apygardoje kandidatas išrinktas Seimo nariu, o daugiamandatėje rinkimų apygardoje kandidatų sąrašas (jungtinis sąrašas) įgijo teisę dalyvauti paskirstant mandatus, neliko.

1.5. Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 40 straipsnio 3 dalyje buvo nustatyta: „Per

40 dienų po galutinių rinkimų rezultatų paskelbimo Vyriausioji rinkimų komisija grąžina rinkimų užstatą jį sumokėjusiai partijai, jeigu iškeltų kandidatų sąrašas (jungtinis sąrašas) įgijo teisę dalyvauti paskirstant mandatus ir partija pateikė lėšų šaltinių ir jų naudojimo rinkimų agitacijai ataskaitą.“

Taigi ginčijamoje Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 40 straipsnio 3 dalyje *inter alia* buvo nustatyta sąlyga, kad rinkimų užstatas grąžinamas, jei kandidatų sąrašas (jungtinis sąrašas) įgijo teisę dalyvauti paskirstant mandatus, t. y. rinkimų užstato grąžinimas buvo siejamas su rinkimų rezultatais.

1.6. Seimas 2010 m. gegužės 18 d. priėmė Lietuvos Respublikos rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 37, 38, 40, 44, 45, 47, 48, 49, 50 ir 51 straipsnių pakeitimo įstatymą, kuris įsigaliojo 2010 m. rugsėjo 15 d. Šio įstatymo 3 straipsniu pakeistas ir nauja redakcija išdėstytas Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 40 straipsnis.

1.7. Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 40 straipsnyje (2010 m. gegužės 18 d. redakcija) *inter alia* nustatyta:

„3. Pasibaigus politinės kampanijos laikotarpiui, Vyriausioji rinkimų komisija per 40 dienų grąžina rinkimų užstatą jį sumokėjusiai partijai, jeigu partija pateikė politinės kampanijos finansavimo ataskaitą.

4. Pavėluotai pateikus pareiškinius dokumentus, atšaukus politinės partijos ar partijų koalicijos jungtinio sąrašo kandidatų paskelbimą arba panaikinus kandidato registraciją, arba neįregistravus asmens kandidatų į Europos Parlamento narius šio įstatymo 38 straipsnio 5 dalyje nustatytais pagrindais, rinkimų užstatas negrąžinamas.“

Palyginus Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 40 straipsnio 3 dalyje nustatytą ginčijamą teisinį reguliavimą su nustatytu Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 40 straipsnio (2010 m. gegužės 18 d. redakcija) 3, 4 dalyse matyti, kad teisinis reguliavimas pareiškėjų ginčijamu aspektu iš esmės pakito: rinkimų užstato grąžinimas nebesiejamas su rinkimų rezultatais (kandidatų sąrašo (jungtinio sąrašo) įgyta teise dalyvauti paskirstant mandatus).

1.8. Taigi pareiškėjų ginčijamo teisinio reguliavimo, kuriuo nustatyta sąlyga, kad rinkimų užstatas grąžinamas, jei kandidatų sąrašas (jungtinis sąrašas) įgijo teisę dalyvauti paskirstant mandatus, neliko.

1.9. Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2006 m. gruodžio 21 d. redakcija) 38 straipsnio 4 dalyje buvo nustatyta: „Per 40 dienų po galutinių rinkimų rezultatų paskelbimo Vyriausioji rinkimų komisija grąžina rinkimų užstatą jį sumokėjusiai partijai arba asmeniui, jeigu jos iškeltų kandidatų į savivaldybės tarybos narius sąrašas (jungtinis sąrašas) įgijo teisę dalyvauti paskirstant mandatus daugiamandatėje rinkimų apygardoje ir spaudoje yra paskelbta pagal šį įstatymą skelbtina lėšų šaltinių ir jų panaudojimo rinkimų agitacijai ataskaita.“

Taigi ginčijamoje Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2006 m. gruodžio 21 d. redakcija) 38 straipsnio 4 dalyje *inter alia* buvo nustatyta sąlyga, kad rinkimų užstatas gražinamas, jei kandidatų sąrašas (jungtinis sąrašas) įgijo teisę dalyvauti paskirstant mandatus, t. y. rinkimų užstato gražinimas buvo siejamas su rinkimų rezultatais.

1.10. Seimas 2010 m. birželio 30 d. priėmė Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo pakeitimo įstatymą, kuris įsigaliojo 2010 m. liepos 20 d. Šiuo įstatymu buvo pakeistas ir nauja redakcija išdėstytas Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymas (2006 m. gruodžio 21 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais ir papildymais).

1.11. Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2010 m. birželio 30 d. redakcija) 38 straipsnyje *inter alia* nustatyta:

„4. Pasibaigus politinės kampanijos laikotarpiui, Vyriausioji rinkimų komisija gražina rinkimų užstatus juos sumokėjusioms partijoms ar išsikėlusiems kandidatams, jeigu yra pateiktos jų politinės kampanijos finansavimo ataskaitos.

5. Panaikinus kandidato registravimą, atšaukus partijos kandidatų sąrašo (jungtinio sąrašo) paskelbimą šio įstatymo 36 straipsnio 6 dalyje nustatytais pagrindais arba neįregistravus kandidatų sąrašo (jungtinio sąrašo) dėl pavėluotai pateiktų pareiškinų dokumentų, rinkimų užstatas negražinamas.“

Palyginus Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2006 m. gruodžio 21 d. redakcija) 38 straipsnio 4 dalyje nustatytą ginčijamą teisinį reguliavimą su nustatytu Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2010 m. birželio 30 d. redakcija) 38 straipsnio 4, 5 dalyse matyti, kad teisinis reguliavimas pareiškėjo ginčijamu aspektu iš esmės pakito: rinkimų užstato gražinimas nebesiejamas su rinkimų rezultatais (kandidatų sąrašo (jungtinio sąrašo) įgyta teise dalyvauti paskirstant mandatus).

1.12. Taigi pareiškėjų ginčijamo teisinio reguliavimo, kuriuo nustatyta sąlyga, kad rinkimų užstatas gražinamas, jei kandidatų sąrašas (jungtinis sąrašas) įgijo teisę dalyvauti paskirstant mandatus, neliko.

1.13. Konstitucinio Teismo įstatymo 69 straipsnio 4 dalyje nustatyta, kad ginčijamo teisės akto panaikinimas yra pagrindas priimti sprendimą pradėtą teiseną nutraukti.

Konstitucinis Teismas savo aktuose ne kartą yra konstatavęs, kad Konstitucinio Teismo įstatymo 69 straipsnio 4 dalies formuluotė „yra pagrindas <...> pradėtai teisei nutraukti“ aiškintina kaip nustatanti Konstitucinio Teismo teisę tais atvejais, kai į Konstitucinį Teismą kreipėsi ne teismai, bet kiti Konstitucijos 106 straipsnyje nurodyti subjektai, atsižvelgus į nagrinėjamos bylos aplinkybes, nutraukti pradėtą teiseną. Taip pat Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad tai pasakytina ir apie tuos atvejus, kai ginčijamas teisės aktas (jo dalis) nebuvo panaikintas, tačiau buvo pakeistas jame nustatytas teisinis reguliavimas (Konstitucinio Teismo 2003 m. kovo 4 d. nutarimas,

2006 m. kovo 14 d. sprendimas, 2006 m. kovo 30 d., 2006 m. balandžio 14 d., 2006 m. rugsėjo 21 d. nutarimai, 2007 m. gegužės 28 d. sprendimas, 2009 m. birželio 22 d., 2010 m. kovo 31 d., 2010 m. gegužės 28 d., 2010 m. rugsėjo 29 d. nutarimai).

1.14. Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus nutraukta šios konstitucinės justicijos bylos dalis pagal pareiškėjų – Seimo narių grupių prašymus ištirti, ar:

– Seimo rinkimų įstatymo (2000 m. liepos 18 d. redakcija) 41 straipsnio (2008 m. balandžio 15 d. redakcija) 4 dalis, Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 40 straipsnio 3 dalis neprieštaravo Konstitucijos 1 straipsnio nuostatai, kad Lietuvos valstybė yra demokratinė respublika, 6 straipsnio 1 dalies nuostatai, kad Konstitucija yra tiesiogiai taikomas aktas, 7 straipsnio 1 daliai, 23 straipsniui, 33 straipsnio 1 daliai, konstituciniams teisinės valstybės, Konstitucijos viršenybės principams (prašymai Nr. 1B-22/2010 ir 1B-38/2010);

– Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2006 m. gruodžio 21 d. redakcija) 38 straipsnio 4 dalis neprieštaravo Konstitucijos 1 straipsnio nuostatai, kad Lietuvos valstybė yra demokratinė respublika, 6 straipsnio 1 dalies nuostatai, kad Konstitucija yra tiesiogiai taikomas aktas, 7 straipsnio 1 daliai, 23 straipsniui, 29 straipsnio 1 daliai, konstituciniams teisinės valstybės, Konstitucijos viršenybės principams (prašymas Nr. 1B-38/2010).

2. Nors pareiškėjai – Seimo narių grupės (prašymai Nr. 1B-22/2010 ir 1B-38/2010) prašo ištirti, ar *inter alia* Seimo rinkimų įstatymo (2000 m. liepos 18 d. redakcija) 38 straipsnio (2008 m. balandžio 15 d. redakcija) 1 dalies 9 punktas, Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 37 straipsnio (2008 m. gegužės 8 d. redakcija) 1 dalies 8 punktas neprieštaruoja Konstitucijos 1 straipsnio nuostatai, kad Lietuvos valstybė yra demokratinė respublika, 6 straipsnio 1 dalies nuostatai, kad Konstitucija yra tiesiogiai taikomas aktas, 7 straipsnio 1 daliai, 23 straipsniui, 33 straipsnio 1 daliai, konstituciniams teisinės valstybės, Konstitucijos viršenybės principams, o pareiškėjas – Seimo narių grupė (prašymas Nr. 1B-38/2010) prašo ištirti ir tai, ar minėtoms Konstitucijos nuostatomis neprieštaruoja *inter alia* Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2006 m. gruodžio 21 d. redakcija) 35 straipsnio 1 dalies 6 punktas, iš prašymų matyti, kad pareiškėjai abejoja, ar Konstitucijai neprieštaruoja Seimo rinkimų įstatymo (2000 m. liepos 18 d. redakcija) 38 straipsnio (2008 m. balandžio 15 d. redakcija) 1 dalies 9 punktas, Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 37 straipsnio (2008 m. gegužės 8 d. redakcija) 1 dalies 8 punktas, Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2006 m. gruodžio 21 d. redakcija) 35 straipsnio 1 dalies 6 punktas tiek, kiek juose nustatyta, kad turi būti įteikta politinės partijos praėjusių metų finansinės veiklos deklaracijos kopija.

2.1. Seimo rinkimų įstatymo (2000 m. liepos 18 d. redakcija) 38 straipsnio „Kandidatų iškėlimo pareiškiniai dokumentai“ (2008 m. balandžio 15 d. redakcija) 1 dalies 9 punkte buvo nustatyta: „Partija turi įteikti Vyriausiajai rinkimų komisijai šiuos pareiškinius dokumentus: <...> 9) praėjusių metų finansinės veiklos deklaracijos, kuri vykdant Politinių partijų įstatymą turėjo būti

pateikta mokesčių inspekcijai, kopiją, patvirtintą šios inspekcijos, taip pat gali pateikti savo biudžeto pajamų ir jų šaltinių, išlaidų ir jų paskirties ataskaitos (pranešimo), kuri turėjo būti viešai paskelbta pagal Politinių partijų įstatymą, kopiją.“

Taigi ginčijamu teisiniu reguliavimu, nustatytu Seimo rinkimų įstatymo (2000 m. liepos 18 d. redakcija) 38 straipsnio (2008 m. balandžio 15 d. redakcija) 1 dalies 9 punkte, buvo įtvirtintas reikalavimas, kad teikiant iškeltų kandidatų į Seimo narius pareiškinius dokumentus turi būti įteikta politinės partijos praėjusių metų finansinės veiklos deklaracijos kopija.

2.2. Minėta, kad Seimas 2010 m. gegužės 18 d. priėmė Seimo rinkimų įstatymo 38, 39, 41, 45, 46, 48, 49, 50, 51, 52 ir 53 straipsnių pakeitimo įstatymą, kuris įsigaliojo 2010 m. rugsėjo 15 d. Šio įstatymo 1 straipsniu *inter alia* Seimo rinkimų įstatymo (2000 m. liepos 18 d. redakcija) 38 straipsnio (2008 m. balandžio 15 d. redakcija) 1 dalies 9 punktas buvo pripažintas netekusiu galios.

2.3. Taigi pareiškėjų ginčijamo teisinio reguliavimo, kuriuo buvo įtvirtintas reikalavimas, kad teikiant iškeltų kandidatų į Seimo narius pareiškinius dokumentus turi būti įteikta politinės partijos praėjusių metų finansinės veiklos deklaracijos kopija, neliko.

2.4. Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 37 straipsnio „Kandidatų iškėlimo pareiškiniai dokumentai“ (2008 m. gegužės 8 d. redakcija) 1 dalies 8 punkte buvo nustatyta: „Partija turi įteikti Vyriausiajai rinkimų komisijai šiuos pareiškinius dokumentus: <...> 8) praėjusių metų finansinės veiklos deklaracijos, kuri vykdant Politinių partijų įstatymą turėjo būti pateikta mokesčių inspekcijai, kopiją, patvirtintą šios inspekcijos, bei informaciją apie laikotarpį nuo einamųjų metų sausio 1 dienos iki dokumentų pateikimo mėnesio 1 dienos gautas ir kasoje bei banko sąskaitoje (sąskaitose) turimas lėšas. Be to, gali pateikti savo biudžeto pajamų, jų šaltinių ir išlaidų ataskaitos (pranešimo), kuri (kuris) turėjo būti viešai paskelbta pagal Politinių partijų įstatymą, kopiją.“

Taigi ginčijamu teisiniu reguliavimu, nustatytu Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 37 straipsnio (2008 m. gegužės 8 d. redakcija) 1 dalies 8 punkte, buvo įtvirtintas reikalavimas, kad teikiant kandidatų į Europos Parlamento narius iškėlimo pareiškinius dokumentus turi būti įteikta politinės partijos praėjusių metų finansinės veiklos deklaracijos kopija.

2.5. Minėta, kad Seimas 2010 m. gegužės 18 d. priėmė Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 37, 38, 40, 44, 45, 47, 48, 49, 50 ir 51 straipsnių pakeitimo įstatymą, kuris įsigaliojo 2010 m. rugsėjo 15 d. Šio įstatymo 1 straipsniu *inter alia* buvo pakeistas ir naujai išdėstytas Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 37 straipsnio (2008 m. gegužės 8 d. redakcija) 1 dalies 8 punktas.

2.6. Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 37 straipsnio (2010 m. gegužės 18 d. redakcija) 1 dalies 8 punkte nustatyta: „Partija turi įteikti Vyriausiajai rinkimų komisijai šiuos pareiškinius dokumentus: <...> 8) informaciją apie laikotarpį nuo einamųjų metų sausio 1 dienos iki dokumentų

pateikimo mėnesio 1 dienos gautas ir kasoje bei politinės partijos einamojoje banko sąskaitoje (sąskaitose) turimas lėšas.“

Palyginus Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 37 straipsnio (2008 m. gegužės 8 d. redakcija) 1 dalies 8 punkte nustatytą teisinį reguliavimą su nustatytu Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 37 straipsnio (2010 m. gegužės 18 d. redakcija) 1 dalies 8 punkte matyti, kad pareiškėjų ginčijamo teisinio reguliavimo, kuriuo buvo įtvirtintas reikalavimas, kad teikiant kandidatų į Europos Parlamento narius iškėlimo pareiškinius dokumentus turi būti įteikta politinės partijos praėjusių metų finansinės veiklos deklaracijos kopija, neliko.

2.7. Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2006 m. gruodžio 21 d. redakcija) 35 straipsnio „Kandidatų į savivaldybės tarybos narius iškėlimo pareiškiniai dokumentai“ 1 dalies 6 punkte buvo nustatyta: „Partija turi įteikti Vyriausiajai rinkimų komisijai šiuos pareiškinius dokumentus: <...> 6) praėjusių metų finansinės veiklos deklaracijos, kuri pagal Politinių partijų įstatymą turėjo būti pateikta mokesčių inspekcijai, kopiją, patvirtintą šios inspekcijos, taip pat gali pateikti partijos biudžeto pajamų ir jų šaltinių, išlaidų ir jų paskirties ataskaitos (pranešimo), kuri turėjo būti viešai paskelbta pagal Politinių partijų įstatymą, kopiją.“

Taigi ginčijamu teisiniu reguliavimu, nustatytu Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2006 m. gruodžio 21 d. redakcija) 35 straipsnio 1 dalies 6 punkte, buvo įtvirtintas reikalavimas, kad teikiant kandidatų į savivaldybės tarybos narius iškėlimo pareiškinius dokumentus turi būti įteikta politinės partijos praėjusių metų finansinės veiklos deklaracijos kopija.

2.8. Minėta, kad Seimas 2010 m. birželio 30 d. priėmė Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo pakeitimo įstatymą, kuriuo buvo pakeistas ir nauja redakcija išdėstyta Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymas (2006 m. gruodžio 21 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais ir papildymais).

2.9. Pažymėtina, kad nei Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2010 m. birželio 30 d. redakcija) 35 straipsnyje, kuriame reguliuojamas kandidatų į savivaldybės tarybos narius pareiškinį dokumentų pateikimas, nei kituose šio įstatymo straipsniuose nėra įtvirtinta reikalavimo, kad teikiant kandidatų į savivaldybės tarybos narius iškėlimo pareiškinius dokumentus turi būti įteikta politinės partijos praėjusių metų finansinės veiklos deklaracijos kopija.

2.10. Taigi pareiškėjų ginčijamo teisinio reguliavimo, kuriuo buvo įtvirtintas reikalavimas, kad teikiant kandidatų į savivaldybės tarybos narius iškėlimo pareiškinius dokumentus turi būti įteikta politinės partijos praėjusių metų finansinės veiklos deklaracijos kopija, neliko.

2.11. Konstitucinio Teismo įstatymo 69 straipsnio 4 dalyje nustatyta, kad ginčijamo teisės akto panaikinimas yra pagrindas priimti sprendimą pradėti teiseną nutraukti.

Minėta, jog Konstitucinis Teismas savo aktuose ne kartą yra konstatavęs, kad Konstitucinio Teismo įstatymo 69 straipsnio 4 dalies formuluotė „yra pagrindas <...> pradėti teisenai nutraukti“

aiškintina kaip nustatanti Konstitucinio Teismo teisę tais atvejais, kai į Konstitucinį Teismą kreipėsi ne teismai, bet kiti Konstitucijos 106 straipsnyje nurodyti subjektai, atsižvelgus į nagrinėjamos bylos aplinkybes, nutraukti pradėtą teiseną. Taip pat Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad tai pasakytina ir apie tuos atvejus, kai ginčijamas teisės aktas (jo dalis) nebuvo panaikintas, tačiau buvo pakeistas jame nustatytas teisinis reguliavimas.

2.12. Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus nutrauktina šios konstitucinės justicijos bylos dalis pagal pareiškėjų – Seimo narių grupių prašymus ištirti, ar:

– Seimo rinkimų įstatymo (2000 m. liepos 18 d. redakcija) 38 straipsnio (2008 m. balandžio 15 d. redakcija) 1 dalies 9 punktą, Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 37 straipsnio (2008 m. gegužės 8 d. redakcija) 1 dalies 8 punktą tiek, kiek juose buvo nustatyta, kad turi būti įteikta politinės partijos praėjusių metų finansinės veiklos deklaracijos kopija, neprieštaravo Konstitucijos 1 straipsnio nuostatai, kad Lietuvos valstybė yra demokratinė respublika, 6 straipsnio 1 dalies nuostatai, kad Konstitucija yra tiesiogiai taikomas aktas, 7 straipsnio 1 daliai, 23 straipsniui, 33 straipsnio 1 daliai, konstituciniams teisinės valstybės, Konstitucijos viršenybės principams (prašymai Nr. 1B-22/2010 ir 1B-38/2010);

– Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2006 m. gruodžio 21 d. redakcija) 35 straipsnio 1 dalies 6 punktą tiek, kiek jame buvo nustatyta, kad turi būti įteikta politinės partijos praėjusių metų finansinės veiklos deklaracijos kopija, neprieštaravo Konstitucijos 1 straipsnio nuostatai, kad Lietuvos valstybė yra demokratinė respublika, 6 straipsnio 1 dalies nuostatai, kad Konstitucija yra tiesiogiai taikomas aktas, 7 straipsnio 1 daliai, 23 straipsniui, 33 straipsnio 1 daliai, konstituciniams teisinės valstybės, Konstitucijos viršenybės principams (prašymas Nr. 1B-38/2010).

3. Pareiškėjas – Seimo narių grupė (prašymas Nr. 1B-22/2010) prašo ištirti, ar Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimų įstatymo (2008 m. birželio 12 d. redakcija) 36 straipsnio 2 dalies nuostata, Seimo rinkimų įstatymo (2000 m. liepos 18 d. redakcija) 38 straipsnio (2008 m. balandžio 15 d. redakcija) 1 dalies 5, 7 punktai, 2 dalies 2, 3 punktai, Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 37 straipsnio (2008 m. gegužės 8 d. redakcija) 1 dalies 4, 6 punktai, Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymo 2 straipsnio (2008 m. birželio 10 d. redakcija) 18 dalis, 5 straipsnio 2, 3, 4, 5 dalys, 20 straipsnio nuostata, o pareiškėjas – Seimo narių grupė (prašymas Nr. 1B-38/2010) – ar Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimų įstatymo (2008 m. birželio 12 d. redakcija) 36 straipsnio 2 dalis, Seimo rinkimų įstatymo (2000 m. liepos 18 d. redakcija) 38 straipsnio (2008 m. balandžio 15 d. redakcija) 1 dalies 5, 7 punktai, 2 dalies 2, 3 punktai, Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 37 straipsnio (2008 m. gegužės 8 d. redakcija) 1 dalies 4, 6 punktai, Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2006 m. gruodžio 21 d. redakcija) 35 straipsnio 1 dalies 5 punktą, Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymo 2 straipsnio (2008 m. birželio 10 d. redakcija) 18 dalis, 5 straipsnio

2, 3, 4, 5 dalys, 13 straipsnio 3 dalis, 20 straipsnis neprieštaruoja *inter alia* konstituciniams teisinės valstybės, Konstitucijos viršenybės principams.

Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs, kad Konstitucijoje įtvirtintas Konstitucijos viršenybės principas yra neatsiejamai susijęs su konstituciniu teisinės valstybės principu – universaliu konstituciniu principu, kuriuo grindžiama visa Lietuvos teisės sistema ir pati Konstitucija; Konstitucijos viršenybės principo pažeidimas reikštų, kad yra pažeidžiamas ir konstitucinis teisinės valstybės principas (Konstitucinio Teismo 2002 m. gruodžio 24 d., 2003 m. spalio 29 d., 2004 m. kovo 5 d., 2007 m. kovo 20 d. nutarimai).

Taigi pareiškėjų prašymai iširti nurodytų nuostatų atitiktį *inter alia* konstituciniams teisinės valstybės, Konstitucijos viršenybės principams traktuotini kaip prašymai iširti šių nuostatų atitiktį *inter alia* konstituciniam teisinės valstybės principui.

4. Pareiškėjai – Seimo narių grupės abejoja *inter alia* tam tikrų Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimų įstatymo (2008 m. birželio 12 d. redakcija), Seimo rinkimų įstatymo (2000 m. liepos 18 d. redakcija), Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo, Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2006 m. gruodžio 21 d. redakcija) nuostatų, kuriomis reguliuojami su rinkimų užstatu susiję santykiai, atitiktimi Konstitucijai.

4.1. Nors pareiškėjas – Seimo narių grupė (prašymas Nr. 1B-22/2010) prašo iširti, ar *inter alia* Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimų įstatymo (2008 m. birželio 12 d. redakcija) 36 straipsnio 2 dalies nuostata „Pretendentas būti kandidatu į Respublikos Prezidentus privalo atvykti ir pateikti Vyriausiajai rinkimų komisijai <...> dokumentą apie sumokėtą paskutinio paskelbto šalies ūkio vidutinio mėnesinio darbo užmokesčio (toliau – VMDU) 5 dydžių užstatą. Rinkimų užstatas yra grąžinamas jį sumokėjusiam asmeniui po rinkimų, jeigu jų metu kandidatas į Respublikos Prezidentus gavo daugiau kaip 7 procentus rinkimuose dalyvavusių rinkėjų balsų“ neprieštaruoja Konstitucijos 1 straipsnio nuostatai, kad Lietuvos valstybė yra demokratinė respublika, 6 straipsnio 1 dalies nuostatai, kad Konstitucija yra tiesiogiai taikomas aktas, 7 straipsnio 1 daliai, 23 straipsniui, 33 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui, o pareiškėjas – Seimo narių grupė (prašymas Nr. 1B-38/2010) – ar Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimų įstatymo (2008 m. birželio 12 d. redakcija) 36 straipsnio 2 dalis neprieštaruoja Konstitucijos 1 straipsnio nuostatai, kad Lietuvos valstybė yra demokratinė respublika, 6 straipsnio 1 dalies nuostatai, kad Konstitucija yra tiesiogiai taikomas aktas, 7 straipsnio 1 daliai, 23 straipsniui, 29 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui, iš pareiškėjų prašymų matyti, kad jie abejoja, ar Konstitucijai neprieštaruoja Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimų įstatymo (2008 m. birželio 12 d. redakcija) 36 straipsnio 2 dalis tiek, kiek joje nustatyta, kad turi būti pateiktas dokumentas apie sumokėtą paskutinio paskelbto šalies ūkio vidutinio mėnesinio darbo užmokesčio (toliau – ir VMDU) 5 dydžių užstatą, taip pat tiek, kiek joje nustatyta,

kad rinkimų užstatas yra grąžinamas jį sumokėjusiam asmeniui po rinkimų, jeigu jų metu kandidatas į Respublikos Prezidentus gavo daugiau kaip 7 procentus rinkimuose dalyvavusių rinkėjų balsų.

4.2. Nors pareiškėjai – Seimo narių grupės prašo ištirti, ar *inter alia* Seimo rinkimų įstatymo (2000 m. liepos 18 d. redakcija) 38 straipsnio 1 dalies 7 punktas, 2 dalies 3 punktas, Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 37 straipsnio 1 dalies 6 punktas neprieštarauja Konstitucijos 1 straipsnio nuostatai, kad Lietuvos valstybė yra demokratinė respublika, 6 straipsnio 1 dalies nuostatai, kad Konstitucija yra tiesiogiai taikomas aktas, 7 straipsnio 1 daliai, 23 straipsniui, 33 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui, iš pareiškėjų prašymų matyti, kad jie abejoja, ar Konstitucijai neprieštarauja Seimo rinkimų įstatymo (2000 m. liepos 18 d. redakcija) 38 straipsnio 1 dalies 7 punktas, 2 dalies 3 punktas, Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 37 straipsnio 1 dalies 6 punktas tiek, kiek juose nustatyta, kad turi būti įteiktas (pateiktas) dokumentas, patvirtinantis, jog yra sumokėtas rinkimų užstatas.

4.3. Nors pareiškėjas – Seimo narių grupė (prašymas Nr. 1B-38/2010) prašo ištirti, ar Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2006 m. gruodžio 21 d. redakcija) 35 straipsnio 1 dalies 5 punktas neprieštarauja Konstitucijos 1 straipsnio nuostatai, kad Lietuvos valstybė yra demokratinė respublika, 6 straipsnio 1 dalies nuostatai, kad Konstitucija yra tiesiogiai taikomas aktas, 7 straipsnio 1 daliai, 23 straipsniui, 33 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui, iš pareiškėjo prašymo matyti, kad jis abejoja Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2006 m. gruodžio 21 d. redakcija) 35 straipsnio 1 dalies 5 punkto tiek, kiek jame nustatyta, kad turi būti įteiktas dokumentas, patvirtinantis, jog yra sumokėtas rinkimų užstatas, atitiktimi Konstitucijai.

Minėta, kad Seimas 2010 m. birželio 30 d. priėmė Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo pakeitimo įstatymą, kuris įsigaliojo 2010 m. liepos 20 d. Šiuo įstatymu buvo pakeistas ir nauja redakcija išdėstytas Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymas (2006 m. gruodžio 21 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais ir papildymais).

Taigi pareiškėjas prašo ištirti, ar Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2006 m. gruodžio 21 d. redakcija) 35 straipsnio 1 dalies 5 punktas tiek, kiek jame buvo nustatyta, kad turi būti įteiktas dokumentas, patvirtinantis, jog yra sumokėtas rinkimų užstatas, neprieštaravo Konstitucijai.

4.4. Nors pareiškėjas – Seimo narių grupė (prašymas Nr. 1B-38/2010) prašo ištirti, ar Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimų įstatymo (2008 m. birželio 12 d. redakcija) 36 straipsnio 2 dalis (nurodyta apimtimi) neprieštarauja Konstitucijos 1 straipsnio nuostatai, kad Lietuvos valstybė yra demokratinė respublika, 6 straipsnio 1 dalies nuostatai, kad Konstitucija yra tiesiogiai taikomas aktas, 7 straipsnio 1 daliai, 23 straipsniui, 29 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui, o Seimo rinkimų įstatymo (2000 m. liepos 18 d. redakcija) 38 straipsnio 1 dalies 7 punktas, 2 dalies 3 punktas, Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 37 straipsnio 1 dalies

6 punktas, Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2006 m. gruodžio 21 d. redakcija) 35 straipsnio 1 dalies 5 punktas – Konstitucijos 1 straipsnio nuostatai, kad Lietuvos valstybė yra demokratinė respublika, 6 straipsnio 1 dalies nuostatai, kad Konstitucija yra tiesiogiai taikomas aktas, 7 straipsnio 1 daliai, 23 straipsniui, 33 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui, iš pareiškėjo prašyme išdėstytų argumentų matyti, kad jis abejoja ir Seimo rinkimų įstatymo (2000 m. liepos 18 d. redakcija) 38 straipsnio 1 dalies 7 punkto, 2 dalies 3 punkto, Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 37 straipsnio 1 dalies 6 punkto, Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2006 m. gruodžio 21 d. redakcija) 35 straipsnio 1 dalies 5 punkto atitiktimi Konstitucijos 29 straipsnio 1 daliai.

5. Pareiškėjai – Seimo narių grupės abejoja *inter alia* Seimo rinkimų įstatymo (2000 m. liepos 18 d. redakcija), Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo nuostatų, kuriomis reguliuojami su kandidatų į Seimo narius, Europos Parlamento narius turto, pajamų ir privačių interesų deklaravimu susiję santykiai, atitiktimi Konstitucijai.

Nors pareiškėjai – Seimo narių grupės prašo ištirti, ar Seimo rinkimų įstatymo (2000 m. liepos 18 d. redakcija) 38 straipsnio 1 dalies 5 punktas (2008 m. balandžio 15 d. redakcija), 2 dalies 2 punktas (2008 m. balandžio 15 d. redakcija), Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 37 straipsnio 1 dalies 4 punktas (2008 m. gegužės 8 d. redakcija) neprieštarauja Konstitucijos 1 straipsnio nuostatai, kad Lietuvos valstybė yra demokratinė respublika, 6 straipsnio 1 dalies nuostatai, kad Konstitucija yra tiesiogiai taikomas aktas, 7 straipsnio 1 daliai, 23 straipsniui, 33 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui, iš pareiškėjų prašymų matyti, kad jie abejoja, ar Seimo rinkimų įstatymo (2000 m. liepos 18 d. redakcija) 38 straipsnio 1 dalies 5 punktas (2008 m. balandžio 15 d. redakcija), 2 dalies 2 punktas (2008 m. balandžio 15 d. redakcija), Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 37 straipsnio 1 dalies 4 punktas (2008 m. gegužės 8 d. redakcija) tiek, kiek juose nustatyta, kad turi būti įteikti (pateikti) kandidato pajamų bei turto deklaracijų pagrindinių duomenų išrašai, taip pat privačių interesų deklaracija, neprieštarauja Konstitucijos 1 straipsnio nuostatai, kad Lietuvos valstybė yra demokratinė respublika, 6 straipsnio 1 dalies nuostatai, kad Konstitucija yra tiesiogiai taikomas aktas, 7 straipsnio 1 daliai, 33 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui.

6. Pareiškėjai – Seimo narių grupės abejoja *inter alia* Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymo (2004 m. rugpjūčio 23 d. redakcija) nuostatų, kurios susijusios su reikalavimu sudaryti sutartį su politinės kampanijos įždininku, atitiktimi Konstitucijai.

6.1. Nors pareiškėjas – Seimo narių grupė (prašymas Nr. 1B-22/2010) prašo ištirti, ar *inter alia* Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymo 2 straipsnio (2008 m. birželio 10 d. redakcija) 18 dalis, 5 straipsnio 2, 3, 4, 5 dalys, 20 straipsnio

nuostata, įpareigojanti savarankišką politinės kampanijos dalyvį turėti sudarytą sutartį su kitu asmeniu – savarankiško politinės kampanijos dalyvio išdininku, neprieštarauja Konstitucijos 1 straipsnio nuostatai, kad Lietuvos valstybė yra demokratinė respublika, 6 straipsnio 1 dalies nuostatai, kad Konstitucija yra tiesiogiai taikomas aktas, 7 straipsnio 1 daliai, 23 straipsniui, 33 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui, o pareiškėjas – Seimo narių grupė (prašymas Nr. 1B-38/2010) – ar minėtoms Konstitucijos nuostatomis neprieštarauja *inter alia* Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymo 2 straipsnio (2008 m. birželio 10 d. redakcija) 18 dalis, 5 straipsnio 2, 3, 4, 5 dalys, 20 straipsnis, iš pareiškėjų prašymų matyti, kad jie abejoja Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymo (2004 m. rugpjūčio 23 d. redakcija) 2 straipsnio (2008 m. birželio 10 d. redakcija) 18 dalies, 5 straipsnio 2 dalies, 3 dalies 2, 4 punktų, 4 dalies 3 punkto, 20 straipsnio 2 dalies tiek, kiek juose nustatyta, kad turi būti sudaryta savarankiško politinės kampanijos dalyvio sutartis su politinės kampanijos išdininku, atitiktimi Konstitucijos 1 straipsnio nuostatai, kad Lietuvos valstybė yra demokratinė respublika, 6 straipsnio 1 dalies nuostatai, kad Konstitucija yra tiesiogiai taikomas aktas, 7 straipsnio 1 daliai, 33 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui.

6.2. Seimas 2010 m. gegužės 18 d. priėmė Lietuvos Respublikos politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymo pakeitimo įstatymą, kuris (su tam tikra išimtimi) įsigaliojo 2010 m. rugsėjo 15 d. Šiuo įstatymu pakeistas ir nauja redakcija išdėstytas Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymas (2004 m. rugpjūčio 23 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais ir papildymais).

Taigi pareiškėjai prašo ištirti, ar *inter alia* Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymo (2004 m. rugpjūčio 23 d. redakcija) 2 straipsnio (2008 m. birželio 10 d. redakcija) 18 dalis, 5 straipsnio 2 dalis, 3 dalies 2, 4 punktai, 4 dalies 3 punktas, 20 straipsnio 2 dalis tiek, kiek juose buvo nustatyta, kad turi būti sudaryta savarankiško politinės kampanijos dalyvio sutartis su politinės kampanijos išdininku, neprieštaravo Konstitucijos 1 straipsnio nuostatai, kad Lietuvos valstybė yra demokratinė respublika, 6 straipsnio 1 dalies nuostatai, kad Konstitucija yra tiesiogiai taikomas aktas, 7 straipsnio 1 daliai, 33 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui.

7. Nors pareiškėjas – Seimo narių grupė (prašymas Nr. 1B-38/2010) prašo ištirti, ar *inter alia* Seimo rinkimų įstatymo (2000 m. liepos 18 d. redakcija) 89 straipsnio 2 dalies nuostata „Partijos kandidatų sąrašas gali gauti Seimo narių mandatų (dalyvauja skirstant mandatus) tik tuomet, jei už jį balsavo ne mažiau kaip 5 procentai rinkimuose dalyvavusių rinkėjų. Jungtinis kandidatų sąrašas, sudarytas pagal šio įstatymo 43 straipsnį, gali gauti Seimo narių mandatų (dalyvauja skirstant mandatus) tik tuomet, jeigu už jį balsavo ne mažiau kaip 7 procentai

rinkimuose dalyvavusių rinkėjų“ neprieštaruoja Konstitucijos 4 straipsnyje, 33 straipsnio 1 dalyje, pasak pareiškėjo, įtvirtintiems esminiams demokratinių rinkimų principams, 55 straipsnio 1 dalyje įtvirtintiems visuotinės, lygios, tiesioginės rinkimų teisės principams, iš pareiškėjo prašymo matyti, kad jis abejoja, ar Seimo rinkimų įstatymo (2000 m. liepos 18 d. redakcija) 89 straipsnio 2 dalis tiek, kiek joje nustatyta, kad partijos kandidatų sąrašas gali gauti Seimo narių mandatų (dalyvauti skirstant mandatus) tik tuomet, jei už jį balsavo ne mažiau kaip 5 procentai rinkimuose dalyvavusių rinkėjų, o jungtinis kandidatų sąrašas – jei už jį balsavo ne mažiau kaip 7 procentai rinkimuose dalyvavusių rinkėjų, neprieštaruoja Konstitucijos 4 straipsniui, 33 straipsnio 1 daliai, 55 straipsnio 1 daliai.

8. Nors pareiškėjas – Seimo narių grupė (prašymas Nr. 1B-38/2010) prašo ištirti, ar *inter alia* Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymo 13 straipsnio 3 dalis neprieštaruoja Konstitucijos 1 straipsnio nuostatai, kad Lietuvos valstybė yra demokratinė respublika, 6 straipsnio 1 dalies nuostatai, kad Konstitucija yra tiesiogiai taikomas aktas, 7 straipsnio 1 daliai, 29 straipsnio 1 daliai, 34 straipsnio 1, 2 dalims, konstituciniam teisinės valstybės principui, iš pareiškėjo prašymo matyti, kad jis abejoja, ar Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymo (2004 m. rugpjūčio 23 d. redakcija) 13 straipsnio 3 dalis tiek, kiek joje nustatyta, kad valstybės biudžeto dotacija paskirstoma toms politinėms partijoms, kurios yra gavusios ne mažiau kaip 3 procentus visų rinkėjų balsų, paduotų už politinių partijų kandidatus tuose Seimo ir savivaldybių tarybų rinkimuose, pagal kurių rezultatus paskirstoma valstybės biudžeto dotacija, neprieštaruoja Konstitucijos 1 straipsnio nuostatai, kad Lietuvos valstybė yra demokratinė respublika, 29 straipsnio 1 daliai, 34 straipsnio 1, 2 dalims, konstituciniam teisinės valstybės principui.

Minėta, kad Seimas 2010 m. gegužės 18 d. priėmė Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymo pakeitimo įstatymą, kuris (su tam tikra išimtimi) įsigaliojo 2010 m. rugsėjo 15 d. Šiuo įstatymu pakeistas ir nauja redakcija išdėstyta Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymas (2004 m. rugpjūčio 23 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais ir papildymais).

Taigi pareiškėjas prašo ištirti, ar Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymo (2004 m. rugpjūčio 23 d. redakcija) 13 straipsnio 3 dalis tiek, kiek joje buvo nustatyta, kad valstybės biudžeto dotacija paskirstoma toms politinėms partijoms, kurios yra gavusios ne mažiau kaip 3 procentus visų rinkėjų balsų, paduotų už politinių partijų kandidatus tuose Seimo ir savivaldybių tarybų rinkimuose, pagal kurių rezultatus paskirstoma valstybės biudžeto dotacija, neprieštaravo Konstitucijos 1 straipsnio nuostatai, kad Lietuvos valstybė yra demokratinė respublika, 29 straipsnio 1 daliai, 34 straipsnio 1, 2 dalims, konstituciniam teisinės valstybės principui.

9. Taigi šioje konstitucinės justicijos byloje tiriama, ar:

– Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimų įstatymo (2008 m. birželio 12 d. redakcija) 36 straipsnio 2 dalis tiek, kiek joje nustatyta, kad turi būti pateiktas dokumentas apie sumokėtą paskutinio paskelbto šalies ūkio vidutinio mėnesinio darbo užmokesčio 5 dydžių užstatą, taip pat tiek, kiek joje nustatyta, kad rinkimų užstatas yra gražinamas jį sumokėjusiam asmeniui po rinkimų, jeigu jų metu kandidatas į Respublikos Prezidentus gavo daugiau kaip 7 procentus rinkimuose dalyvavusių rinkėjų balsų, neprieštarauja Konstitucijos 1 straipsnio nuostatai, kad Lietuvos valstybė yra demokratinė respublika, 6 straipsnio 1 dalies nuostatai, kad Konstitucija yra tiesiogiai taikomas aktas, 7 straipsnio 1 daliai, 23 straipsniui, 29 straipsnio 1 daliai, 33 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui;

– Seimo rinkimų įstatymo (2000 m. liepos 18 d. redakcija) 38 straipsnio 1 dalies 7 punktas, 2 dalies 3 punktas, Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 37 straipsnio 1 dalies 6 punktas tiek, kiek juose nustatyta, kad turi būti įteiktas (pateiktas) dokumentas, patvirtinantis, jog yra sumokėtas rinkimų užstatas, neprieštarauja Konstitucijos 1 straipsnio nuostatai, kad Lietuvos valstybė yra demokratinė respublika, 6 straipsnio 1 dalies nuostatai, kad Konstitucija yra tiesiogiai taikomas aktas, 7 straipsnio 1 daliai, 23 straipsniui, 29 straipsnio 1 daliai, 33 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui;

– Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2006 m. gruodžio 21 d. redakcija) 35 straipsnio 1 dalies 5 punktas tiek, kiek jame buvo nustatyta, kad turi būti įteiktas dokumentas, patvirtinantis, jog yra sumokėtas rinkimų užstatas, neprieštaravo Konstitucijos 1 straipsnio nuostatai, kad Lietuvos valstybė yra demokratinė respublika, 6 straipsnio 1 dalies nuostatai, kad Konstitucija yra tiesiogiai taikomas aktas, 7 straipsnio 1 daliai, 23 straipsniui, 29 straipsnio 1 daliai, 33 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui;

– Seimo rinkimų įstatymo (2000 m. liepos 18 d. redakcija) 38 straipsnio 1 dalies 5 punktas (2008 m. balandžio 15 d. redakcija), 2 dalies 2 punktas (2008 m. balandžio 15 d. redakcija), Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 37 straipsnio 1 dalies 4 punktas (2008 m. gegužės 8 d. redakcija) tiek, kiek juose nustatyta, kad turi būti įteikti (pateikti) kandidato pajamų bei turto deklaracijų pagrindinių duomenų išrašai, taip pat privačių interesų deklaracija, neprieštarauja Konstitucijos 1 straipsnio nuostatai, kad Lietuvos valstybė yra demokratinė respublika, 6 straipsnio 1 dalies nuostatai, kad Konstitucija yra tiesiogiai taikomas aktas, 7 straipsnio 1 daliai, 33 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui;

– Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymo (2004 m. rugpjūčio 23 d. redakcija) 2 straipsnio (2008 m. birželio 10 d. redakcija) 18 dalis, 5 straipsnio 2 dalis, 3 dalies 2, 4 punktai, 4 dalies 3 punktas, 20 straipsnio 2 dalis tiek, kiek juose buvo nustatyta, kad turi būti sudaryta savarankiško politinės kampanijos dalyvio sutartis su politinės

kampanijos išdininku, neprieštaravo Konstitucijos 1 straipsnio nuostatai, kad Lietuvos valstybė yra demokratinė respublika, 6 straipsnio 1 dalies nuostatai, kad Konstitucija yra tiesiogiai taikomas aktas, 7 straipsnio 1 daliai, 33 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui;

– Seimo rinkimų įstatymo (2000 m. liepos 18 d. redakcija) 89 straipsnio 2 dalis tiek, kiek joje nustatyta, kad partijos kandidatų sąrašas gali gauti Seimo narių mandatų (dalyvauti skirstant mandatus) tik tuomet, jei už jį balsavo ne mažiau kaip 5 procentai rinkimuose dalyvavusių rinkėjų, o jungtinis kandidatų sąrašas – jei už jį balsavo ne mažiau kaip 7 procentai rinkimuose dalyvavusių rinkėjų, neprieštarauja Konstitucijos 4 straipsniui, 33 straipsnio 1 daliai, 55 straipsnio 1 daliai;

– Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymo (2004 m. rugpjūčio 23 d. redakcija) 13 straipsnio 3 dalis tiek, kiek joje buvo nustatyta, kad valstybės biudžeto dotacija paskirstoma toms politinėms partijoms, kurios yra gavusios ne mažiau kaip 3 procentus visų rinkėjų balsų, paduotų už politinių partijų kandidatus tuose Seimo ir savivaldybių tarybų rinkimuose, pagal kurių rezultatus paskirstoma valstybės biudžeto dotacija, neprieštaravo Konstitucijos 1 straipsnio nuostatai, kad Lietuvos valstybė yra demokratinė respublika, 29 straipsnio 1 daliai, 34 straipsnio 1, 2 dalims, konstituciniam teisinės valstybės principui.

II

Dėl Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimų įstatymo (2008 m. birželio 12 d. redakcija), Seimo rinkimų įstatymo (2000 m. liepos 18 d. redakcija), Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo, Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2006 m. gruodžio 21 d. redakcija) nuostatų, kuriomis įtvirtintas rinkimų užstato institutas, atitikties Konstitucijai.

1. Minėta, kad šioje konstitucinės justicijos byloje tiriama, ar *inter alia*:

– Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimų įstatymo (2008 m. birželio 12 d. redakcija) 36 straipsnio 2 dalis tiek, kiek joje nustatyta, kad turi būti pateiktas dokumentas apie sumokėtą paskutinio paskelbto šalies ūkio vidutinio mėnesinio darbo užmokesčio 5 dydžių užstatą, taip pat tiek, kiek joje nustatyta, kad rinkimų užstatas yra grąžinamas jį sumokėjusiam asmeniui po rinkimų, jeigu jų metu kandidatas į Respublikos Prezidentus gavo daugiau kaip 7 procentus rinkimuose dalyvavusių rinkėjų balsų, neprieštarauja Konstitucijos 1 straipsnio nuostatai, kad Lietuvos valstybė yra demokratinė respublika, 6 straipsnio 1 dalies nuostatai, kad Konstitucija yra tiesiogiai taikomas aktas, 7 straipsnio 1 daliai, 23 straipsniui, 29 straipsnio 1 daliai, 33 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui;

– Seimo rinkimų įstatymo (2000 m. liepos 18 d. redakcija) 38 straipsnio 1 dalies 7 punktas, 2 dalies 3 punktas, Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 37 straipsnio 1 dalies 6 punktas tiek, kiek juose nustatyta, kad turi būti įteiktas (pateiktas) dokumentas, patvirtinantis, jog yra sumokėtas rinkimų užstatas, neprieštarauja Konstitucijos 1 straipsnio nuostatai, kad Lietuvos valstybė yra

demokratinė respublika, 6 straipsnio 1 dalies nuostatai, kad Konstitucija yra tiesiogiai taikomas aktas, 7 straipsnio 1 daliai, 23 straipsniui, 29 straipsnio 1 daliai, 33 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui;

– Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2006 m. gruodžio 21 d. redakcija) 35 straipsnio 1 dalies 5 punktas tiek, kiek jame buvo nustatyta, kad turi būti įteiktas dokumentas, patvirtinantis, jog yra sumokėtas rinkimų užstatas, neprieštaravo Konstitucijos 1 straipsnio nuostatai, kad Lietuvos valstybė yra demokratinė respublika, 6 straipsnio 1 dalies nuostatai, kad Konstitucija yra tiesiogiai taikomas aktas, 7 straipsnio 1 daliai, 23 straipsniui, 29 straipsnio 1 daliai, 33 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui.

Ginčijamas teisinis reguliavimas

2. Taigi pagal pareiškėjų prašymus tiriama, ar Konstitucijai neprieštarauja *inter alia* Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimų įstatymo (2008 m. birželio 12 d. redakcija) 36 straipsnio 2 dalies nuostata tiek, kiek joje nustatyta, kad turi būti pateiktas dokumentas apie sumokėtą paskutinio paskelbto šalies ūkio vidutinio mėnesinio darbo užmokesčio 5 dydžių užstatą, taip pat tiek, kiek joje nustatyta, kad rinkimų užstatas yra gražinamas jį sumokėjusiam asmeniui po rinkimų, jeigu jų metu kandidatas į Respublikos Prezidentus gavo daugiau kaip 7 procentus rinkimuose dalyvavusių rinkėjų balsų.

2.1. Seimas 1992 m. gruodžio 22 d. priėmė Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimų įstatymą. Šis įstatymas ne kartą buvo keičiamas ir (arba) papildomas, *inter alia* Seimo 2008 m. birželio 12 d. priimtu Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimų įstatymo pakeitimo įstatymu (įsigaliojusiu 2008 m. birželio 21 d.), kuriuo jis buvo išdėstytas nauja redakcija.

2.2. Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimų įstatymo (2008 m. birželio 12 d. redakcija) 36 straipsnio „Pareiškimas apie asmens dalyvavimą rinkimuose kandidatu į Respublikos Prezidentus“ 2 dalyje, kurią nurodyta apimtimi ginčija pareiškėjai šioje konstitucinės justicijos byloje, nustatyta:

„Jeigu pretendantą būti kandidatu į Respublikos Prezidentus iškėlė partijos, jų sprendimas taip pat pateikiamas raštu. Pretendentas būti kandidatu į Respublikos Prezidentus privalo atvykti ir pateikti Vyriausiajai rinkimų komisijai Lietuvos Respublikos pilietybę patvirtinantį dokumentą ir dokumentą apie sumokėtą paskutinio paskelbto šalies ūkio vidutinio mėnesinio darbo užmokesčio (toliau – VMDU) 5 dydžių užstatą. Rinkimų užstatas yra gražinamas jį sumokėjusiam asmeniui po rinkimų, jeigu jų metu kandidatas į Respublikos Prezidentus gavo daugiau kaip 7 procentus rinkimuose dalyvavusių rinkėjų balsų.“

2.3. Taigi ginčijamoje Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimų įstatymo (2008 m. birželio 12 d. redakcija) 36 straipsnio 2 dalyje *inter alia* nustatyta:

– reikalavimas, kad jei asmuo pretenduoja būti kandidatu į Respublikos Prezidentus, t. y. teikia pareiškimą dalyvauti rinkimuose kandidatu į Respublikos Prezidentus, turi būti sumokėtas nustatyto dydžio rinkimų užstatas ir pateiktas jo sumokėjimą patvirtinantis dokumentas;

– sąlyga, kad rinkimų užstatas gražinamas jį sumokėjusiam asmeniui po rinkimų, jeigu rinkimų metu kandidatas į Respublikos Prezidentus gavo daugiau kaip 7 procentus rinkimuose dalyvavusių rinkėjų balsų, t. y. rinkimų užstato gražinimas jį sumokėjusiam asmeniui po rinkimų yra susietas su rinkimų metu kandidato į Respublikos Prezidentus gautų rinkimuose dalyvavusių rinkėjų balsų skaičiumi.

2.4. Seimas 2010 m. gegužės 18 d. priėmė Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimų įstatymo 36, 38, 42, 43, 45 ir 46 straipsnių pakeitimo įstatymą (įsigaliojusį 2010 m. rugsėjo 15 d.), kuriuo buvo pakeistas Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimų įstatymo (2008 m. birželio 12 d. redakcija) 36 straipsnis, tačiau šio straipsnio 2 dalis, kuri nurodyta apimtimi ginčijama šioje konstitucinės justicijos byloje, keičiama ar papildoma nebuvo.

2.5. Nagrinėjamos konstitucinės justicijos bylos kontekste paminėtinos ir šios Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimų įstatymo (2008 m. birželio 12 d. redakcija) nuostatos: „Pretendentais būti kandidatais į Respublikos Prezidentus gali išsikelti pavieniai asmenys“ (35 straipsnio 1 dalis); „Pretendentus būti kandidatais į Respublikos Prezidentus gali kelti <...> partijos“ (35 straipsnio 2 dalis); „Pretendentai būti kandidatais į Respublikos Prezidentus kandidato į Respublikos Prezidentus statusą įgyja, kai Vyriausioji rinkimų komisija juos įregistruoja kandidatais į Respublikos Prezidentus <...>“ (38 straipsnio 5 dalis).

Pažymėtina, kad Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimų įstatymas (2008 m. birželio 12 d. redakcija) buvo ne kartą keičiamas ir (arba) papildomas, *inter alia* keičiamas jo 38 straipsnis, tačiau šioje konstitucinės justicijos byloje reikšmingas teisinis reguliavimas nepakito.

2.6. Taigi ginčijamą teisinį reguliavimą, nustatytą Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimų įstatymo (2008 m. birželio 12 d. redakcija) 36 straipsnio 2 dalyje, aiškinant kartu su nustatytoju Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimų įstatymo (2008 m. birželio 12 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais ir papildymais) 35 straipsnio 1, 2 dalyse, 38 straipsnio 5 dalyje pažymėtina, kad:

– visais atvejais, kai, iškėlus pretendentą arba išsikėlus pretendentu būti kandidatu į Respublikos Prezidentus, teikiamas pareiškimas dalyvauti rinkimuose kandidatu į Respublikos Prezidentus, būtina įvykdyti *inter alia* reikalavimą, kad turi būti sumokėtas paskutinio paskelbto šalies ūkio VMDU 5 dydžių rinkimų užstatas ir pateiktas jo sumokėjimą patvirtinantis dokumentas;

– rinkimų užstato dydis (5 VMDU) yra vienodas, neatsižvelgiant į tai, ar asmuo pats išsikėlė pretendentu būti kandidatu į Respublikos Prezidentus, ar yra juo iškeltas.

3. Kaip minėta, šioje konstitucinės justicijos byloje tiriama, ar Konstitucijai neprieštarauja *inter alia* Seimo rinkimų įstatymo (2000 m. liepos 18 d. redakcija) 38 straipsnio 1 dalies 7 punktas,

2 dalies 3 punktas tiek, kiek juose nustatyta, kad turi būti įteiktas (pateiktas) dokumentas, patvirtinantis, jog yra sumokėtas rinkimų užstatas.

3.1. Lietuvos Respublikos Aukščiausioji Taryba-Atkuriamasis Seimas 1992 m. liepos 9 d. priėmė Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų įstatymą. Šis įstatymas ne kartą buvo keičiamas ir (arba) papildomas, *inter alia* Seimo 2000 m. liepos 18 d. priimtu Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų įstatymo pakeitimo įstatymu (įsigaliojusių 2000 m. liepos 19 d.), kuriuo jis buvo išdėstytas nauja redakcija.

3.2. Seimo rinkimų įstatymo (2000 m. liepos 18 d. redakcija) 38 straipsnyje „Kandidatų iškėlimo pareiškiniai dokumentai“ *inter alia* nustatyta:

„1. Partija turi įteikti Vyriausiajai rinkimų komisijai šiuos pareiškinius dokumentus: <...>

7) dokumentą patvirtinantį, kad yra sumokėtas rinkimų užstatas; <...>

2. Asmuo, nusprendęs išsikelti kandidatą į Seimo narius, apygardos rinkimų komisijai turi pateikti: <...>

3) dokumentą, patvirtinantį, kad yra sumokėtas rinkimų užstatas. Taip pat gali būti pateiktas kandidato įgaliojimas jam atstovauti Vyriausiojoje ir tos apygardos rinkimų komisijose.“

3.3. Taigi ginčijamu teisiniu reguliavimu, nustatytu Seimo rinkimų įstatymo (2000 m. liepos 18 d. redakcija) 38 straipsnio 1 dalies 7 punkte, įtvirtintas reikalavimas, kad teikiant iškeltų kandidatų į Seimo narius (jų sąrašo) pareiškinius dokumentus turi būti sumokėtas rinkimų užstatas ir įteiktas jo sumokėjimą patvirtinantis dokumentas.

Savo ruožtu ginčijamu teisiniu reguliavimu, nustatytu Seimo rinkimų įstatymo (2000 m. liepos 18 d. redakcija) 38 straipsnio 2 dalies 3 punkte, įtvirtintas reikalavimas, kad teikiant išsikėlusio kandidato į Seimo narius pareiškinius dokumentus turi būti sumokėtas rinkimų užstatas ir pateiktas jo sumokėjimą patvirtinantis dokumentas.

Vadinasi, reikalavimas, kad turi būti sumokėtas rinkimų užstatas ir įteiktas (pateiktas) jo sumokėjimą patvirtinantis dokumentas, yra vienas iš kandidatų į Seimo narius pareiškiniių dokumentų teikimo reikalavimų.

3.4. Seimo rinkimų įstatymas (2000 m. liepos 18 d. redakcija), *inter alia* jo 38 straipsnis, vėliau ne kartą buvo keičiamas ir (arba) papildomas, *inter alia* Seimo 2010 m. gegužės 18 d. priimtu Seimo rinkimų įstatymo 38, 39, 41, 45, 46, 48, 49, 50, 51, 52 ir 53 straipsnių pakeitimo įstatymu (įsigaliojusių 2010 m. rugsėjo 15 d.), tačiau šio įstatymo 38 straipsnio 1 dalies 7 punktas ir 2 dalies 3 punktas, kurie nurodyta apimtimi ginčijami šioje konstitucinės justicijos byloje, keičiami ar papildomi nebuvo.

3.5. Nagrinėjamos konstitucinės justicijos bylos kontekste paminėtinos šios Seimo rinkimų įstatymo (2000 m. liepos 18 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais ir papildymais) nuostatos:

– „Rinkimų užstatas vienam kandidatui į Seimo narius įregistruoti vienmandatėje rinkimų

apygardoje yra lygus paskutinio paskelbto šalies ūkio vidutinio mėnesinio darbo užmokesčio (toliau – VMDU) 1 dydžiui <...>“ (41 straipsnio (2001 m. vasario 20 d., 2010 m. gegužės 18 d. redakcijos) 1 dalis);

– „Rinkimų užstatas vienam kandidatų į Seimo narius sąrašui įregistruoti daugiamandatėje rinkimų apygardoje yra VMDU 20 dydžių“ (41 straipsnio (2001 m. vasario 20 d. redakcija) 2 dalis); „Rinkimų užstatas vienam kandidatų į Seimo narius sąrašui įregistruoti daugiamandatėje rinkimų apygardoje yra 10 VMDU dydžių <...>“ (41 straipsnio (2010 m. gegužės 18 d. redakcija) 2 dalis);

– „Rinkimų užstatai įregistruoti kandidatų sąrašą nustatomi du kartus didesni tai partijai, kuri paskutiniuose Seimo arba savivaldybių tarybų rinkimuose buvo iškėlus kandidatus arba kandidatų sąrašą (sąrašus) ir nepateikė <...> ataskaitos kopijos“ (41 straipsnio (2008 m. balandžio 15 d., 2010 m. gegužės 18 d. redakcijos) 3 dalis).

3.6. Taigi teisinį reguliavimą, nustatytą Seimo rinkimų įstatymo (2000 m. liepos 18 d. redakcija) 38 straipsnio 1 dalies 7 punkte, 2 dalies 3 punkte, aiškinant kartu su nustatytuoju Seimo rinkimų įstatymo (2000 m. liepos 18 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais ir (arba) papildymais) 41 straipsnio 1, 2, 3 dalių nuostatose pažymėtina, kad:

– visiems subjektams (asmenims), kuriems suteikta teisė kelti kandidatus ar išsikelti kandidatų į Seimo narius, nustatytas reikalavimas, kad teikiant kandidatų pareiškinius dokumentus turi būti sumokėtas rinkimų užstatas ir įteiktas (pateiktas) rinkimų užstato sumokėjimą patvirtinantis dokumentas;

– rinkimų užstato kandidatams į Seimo narius vienmandatėse rinkimų apygardose ir kandidatų sąrašams daugiamandatėje rinkimų apygardoje įregistruoti dydis, taip pat kandidatų sąrašams tų politinių partijų, kurios laikėsi reikalavimo pateikti tam tikros ataskaitos (susijusios su politinių kampanijų finansavimu) kopiją, ir tų politinių partijų, kurios to reikalavimo nesilaikė, įregistruoti dydis nustatytas skirtingas, tačiau jis vienodas, kai vienmandatėse rinkimų apygardose registruojami visų politinių partijų iškelti kandidatai ir visi išsikėlę kandidatai į Seimo narius, taip pat vienodas, kai daugiamandatėje rinkimų apygardoje registruojami kandidatų sąrašai visų tų politinių partijų, kurios laikėsi reikalavimo pateikti tam tikros ataskaitos kopiją, ir vienodas, kai daugiamandatėje rinkimų apygardoje registruojami kandidatų sąrašai visų tų politinių partijų, kurios to reikalavimo nesilaikė.

4. Kaip minėta, šioje konstitucinės justicijos byloje tiriama, ar Konstitucijai neprieštarauja *inter alia* Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 37 straipsnio 1 dalies 6 punktas tiek, kiek jame nustatyta, kad turi būti įteiktas dokumentas, patvirtinantis, jog yra sumokėtas rinkimų užstatas.

4.1. Seimas 2003 m. lapkričio 20 d. priėmė Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymą, kuris įsigaliojo 2003 m. gruodžio 10 d.

4.2. Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 37 straipsnio „Kandidatų iškėlimo pareiškiniai

dokumentai“ 1 dalies 6 punkte nustatyta: „Partija turi įteikti Vyriausiajai rinkimų komisijai šiuos pareiškinius dokumentus: <...> 6) dokumentą, patvirtinantį, kad sumokėtas rinkimų užstatas.“

4.3. Taigi ginčijamu teisiniu reguliavimu, nustatytu Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 37 straipsnio 1 dalies 6 punkte, įtvirtintas reikalavimas, kad teikiant kandidatų į Europos Parlamentą iškelimo pareiškinius dokumentus turi būti sumokėtas rinkimų užstatas ir įteiktas jo sumokėjimą patvirtinantis dokumentas.

Vadinasi, reikalavimas, kad turi būti sumokėtas rinkimų užstatas ir įteiktas jo sumokėjimą patvirtinantis dokumentas, yra vienas iš reikalavimų, kurių būtina laikytis teikiant kandidatų į Europos Parlamento narius pareiškinius dokumentus.

4.4. Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymas, *inter alia* jo 37 straipsnis, vėliau ne kartą buvo keičiamas ir (arba) papildomas, *inter alia* Seimo 2010 m. gegužės 18 d. priimtu Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 37, 38, 40, 44, 45, 47, 48, 49, 50 ir 51 straipsnių pakeitimo įstatymu (įsigaliojusių 2010 m. rugsėjo 15 d.), tačiau šio įstatymo 37 straipsnio 1 dalies 6 punktas keičiamas ar papildomas nebuvo.

Šiame kontekste pažymėtina, jog Konstitucinis Teismas 2010 m. lapkričio 9 d. nutarime pripažino, kad *inter alia* Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 36 straipsnis (2009 m. vasario 12 d. redakcija; Žin., 2009, Nr. 19-743) tiek, kiek nustatyta, kad Lietuvos Respublikos piliečiai ir nuolat gyvenantys Lietuvoje kitų Europos Sąjungos valstybių narių piliečiai į Europos Parlamentą gali būti renkami būdami įrašyti tik į politinių partijų sudaromus kandidatų į Europos Parlamento narius sąrašus, prieštarauja Konstitucijos 34 straipsnio 2 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui.

Paminėtina, jog Konstitucinis Teismas 2010 m. lapkričio 9 d. nutarime *inter alia* konstatavo, kad „Lietuvos Respublikos rinkimų į Europos Parlamentą įstatyme įtvirtinta tokia (proporcinė) rinkimų sistema, kai dėl Europos Parlamento narių mandatų varžosi į politinių partijų sąrašus įrašyti kandidatai, pagal Konstituciją yra galima. Tačiau politinių partijų teisė kelti kandidatus rinkimuose į Europos Parlamentą negali būti įtvirtinta kaip išimtinė.“

4.5. Nagrinėjamos konstitucinės justicijos bylos kontekste paminėtinos ir šios Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo (2003 m. lapkričio 20 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais ir (arba) papildymais) nuostatos, susijusios su rinkimų užstato sumokėjimo reguliavimu:

– „Rinkimų užstatas vienam kandidatų sąrašui įregistruoti yra paskutinio paskelbto šalies ūkio vidutinio mėnesinio darbo užmokesčio (toliau – VMDU) 20 dydžių“ (40 straipsnio (2003 m. lapkričio 20 d. redakcija) 1 dalis); „Rinkimų užstatas vienam kandidatų sąrašui įregistruoti yra paskutinio paskelbto šalies ūkio vidutinio mėnesinio darbo užmokesčio (toliau – VMDU) 10 dydžių“ (40 straipsnio (2010 m. gegužės 18 d. redakcija) 1 dalis);

– „Partijai, kuri per paskutinius trejus Seimo, Europos Parlamento arba savivaldybių tarybų

rinkimus nepateikė <...> finansavimo kontrolės įstatyme nustatytu laiku <...> ataskaitų, <...> rinkimų užstatas vienam kandidatų sąrašui įregistruoti nustatomas tris kartus didesnis“ (40 straipsnio (2003 m. lapkričio 20 d., 2010 m. gegužės 18 d. redakcijos) 2 dalis).

4.6. Taigi teisinį reguliavimą, nustatytą Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 37 straipsnio 1 dalies 6 punkte, aiškinant kartu su nustatytuoju Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo (2003 m. lapkričio 20 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais ir papildymais) 40 straipsnio 1, 2 dalių nuostatose pažymėtina, kad:

- visiems subjektams, kuriems suteikta teisė kelti kandidatus į Europos Parlamento narius, nustatytas reikalavimas, kad teikiant kandidatų į Europos Parlamento narius pareiškinius dokumentus turi būti sumokėtas rinkimų užstatas ir įteiktas jo sumokėjimą patvirtinantis dokumentas;

- rinkimuose į Europos Parlamentą rinkimų užstato kandidatams (jų sąrašams) įregistruoti, kai juos iškėlę subjektai laikėsi atitinkamų finansavimo kontrolės reikalavimų ir kai jų nesilaikė, dydis nustatytas skirtingas, tačiau jis vienodas, kai visi kandidatai (jų sąrašai) registruojami juos iškėlusiams subjektams laikiusis minėtų finansavimo kontrolės reikalavimų, ir vienodas, kai visi kandidatai (jų sąrašai) registruojami juos iškėlusiams subjektams tų reikalavimų nesilaikius.

5. Kaip minėta, šioje konstitucinės justicijos byloje tiriama, ar Konstitucijai neprieštaravo *inter alia* Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2006 m. gruodžio 21 d. redakcija) 35 straipsnio 1 dalies 5 punktas tiek, kiek jame buvo nustatyta, kad turi būti įteiktas dokumentas, patvirtinantis, jog yra sumokėtas rinkimų užstatas.

5.1. Seimas 1994 m. liepos 7 d. priėmė Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų rinkimų įstatymą, kuris įsigaliojo 1994 m. liepos 13 d.

Šis įstatymas ne kartą buvo keičiamas ir (arba) papildomas, *inter alia* Seimo 2006 m. gruodžio 21 d. priimtu Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo pakeitimo įstatymu (įsigaliojusi 2006 m. gruodžio 30 d.), kuriuo jis buvo išdėstytas nauja redakcija.

5.2. Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2006 m. gruodžio 21 d. redakcija) 35 straipsnyje „Kandidatų į savivaldybės tarybos narius iškėlimo pareiškiniai dokumentai“, kurio 1 dalies 5 punktas ginčijamas šioje konstitucinės justicijos byloje, buvo nustatyta: „Partija turi įteikti Vyriausiajai rinkimų komisijai šiuos pareiškinius dokumentus: <...> 5) dokumentą, patvirtinantį, kad yra sumokėtas rinkimų užstatas.“

Šiame kontekste pažymėtina, jog Konstitucinis Teismas 2007 m. vasario 9 d. nutarime pripažino, kad Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo 34 straipsnio (2006 m. gruodžio 21 d. redakcija) 1 dalis tiek, kiek, įstatymų leidėjui pasirinkus vien proporcinę savivaldybių tarybų rinkimų sistemą, nėra nustatyta, kad Lietuvos Respublikos teritorijos administracinių vienetų nuolatiniai gyventojai gali būti renkami į atitinkamų savivaldybių tarybas ir būdami įrašyti į ne

politinių partijų sudaromus kandidatų į savivaldybių tarybų narius sąrašus, prieštarauja Konstitucijos 119 straipsnio 2 daliai.

5.3. Taigi ginčijamu teisiniu reguliavimu, nustatytu Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2006 m. gruodžio 21 d. redakcija) 35 straipsnio 1 dalies 5 punkte, įtvirtintas reikalavimas, kad teikiant kandidatų į savivaldybės tarybos narius iškėlimo pareiškinius dokumentus turi būti sumokėtas rinkimų užstatas ir įteiktas jo sumokėjimą patvirtinantis dokumentas.

Vadinasi, reikalavimas, kad turi būti sumokėtas rinkimų užstatas ir įteiktas jo sumokėjimą patvirtinantis dokumentas, yra vienas iš reikalavimų, kurių būtina laikytis teikiant kandidatų į savivaldybės tarybos narius iškėlimo pareiškinius dokumentus.

5.4. Nagrinėjamos konstitucinės justicijos bylos kontekste paminėtinos ir šios Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2006 m. gruodžio 21 d. redakcija) nuostatos:

- „Rinkimų užstatas vienam kandidatų į savivaldybės tarybos narius sąrašui įregistruoti rinkimų apygardoje yra paskutinio paskelbto šalies ūkio darbuotojų vidutinio mėnesinio darbo užmokesčio (toliau – VMDU) dydžio“ (38 straipsnio 1 dalis);

- „Rinkimų užstatai įregistruoti kandidatų sąrašą nustatomi du kartus didesni tai partijai, kuri paskutiniuose Seimo arba savivaldybių tarybų rinkimuose buvo iškėlusį kandidatų arba kandidatų sąrašą (sąrašus) ir nepateikė spaudoje paskelbtos lėšų šaltinių ir jų panaudojimo rinkimų agitacijai ataskaitos kopijos“ (38 straipsnio 3 dalis).

5.5. Taigi ginčijamą teisinį reguliavimą, nustatytą Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2006 m. gruodžio 21 d. redakcija) 35 straipsnio 1 dalies 5 punkte, aiškinant kartu su nustatytoju Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2006 m. gruodžio 21 d. redakcija) 38 straipsnio 1, 3 dalyse pažymėtina, kad:

- visiems subjektams, kuriems suteikta teisė kelti kandidatus (jų sąrašus) į savivaldybių tarybų narius, buvo nustatytas reikalavimas, kad teikiant kandidatų pareiškinius dokumentus turi būti sumokėtas rinkimų užstatas ir įteiktas jo sumokėjimą patvirtinantis dokumentas;

- savivaldybių tarybų rinkimuose rinkimų užstato kandidatams (jų sąrašams) įregistruoti, kai juos iškėlė subjektai laikėsi nurodytų rinkimų kampanijos finansavimo kontrolės reikalavimų ir kai jų nesilaikė, dydis buvo nustatytas skirtingas, tačiau jis buvo vienodas, kai visi kandidatai (jų sąrašai) buvo registruojami juos iškėlusiams subjektams laikiusis minėtų finansavimo kontrolės reikalavimų, ir vienodas, kai visi kandidatai (jų sąrašai) buvo registruojami juos iškėlusiams subjektams tų reikalavimų nesilaikius.

6. Nagrinėjamos konstitucinės justicijos bylos kontekste apibendrinant nurodytas visų minėtų rinkimų įstatymų nuostatas pažymėtina, kad:

- visuose minėtuose rinkimų įstatymuose nustatytas reikalavimas, kad teikiant pareiškinius dokumentus turi būti sumokėtas rinkimų užstatas ir įteiktas (pateiktas) jo sumokėjimą patvirtinantis

dokumentas;

– šis reikalavimas saisto visus subjektus (asmenis), galinčius teikti kandidatų pareiškinius dokumentus; taigi įstatymų leidėjas nėra nustatęs ginčijamuose įstatymuose įtvirtinto reikalavimo taikymo išimčių;

– įstatymų leidėjas visuose rinkimų įstatymuose nustatė skirtingus rinkimų užstato dydžius, apskaičiuojamus atsižvelgiant į atitinkamą paskutinio paskelbto šalies ūkio darbuotojų VMDU dydį;

– rinkimų užstato dydis nė viename iš minėtų rinkimų įstatymų nėra įtvirtintas taip, kad atitinkamuose rinkimuose tam tikriems asmenims, kurie gali išsikelti kandidatais (pretendentais), ir tam tikriems iškeltų kandidatų sąrašus pateikti galintiems subjektams, kurie laikėsi minėtų politinės kampanijos finansavimo kontrolės reikalavimų, jis būtų skirtingas. Taigi įstatymų leidėjas visuose rinkimų įstatymuose vienodoje situacijoje esančių subjektų pareiškinių dokumentų pateikimo atžvilgiu nustatė vienodus rinkimų užstato dydžius.

7. Ginčijamas teisinis reguliavimas, įtvirtintas nurodytose minėtų rinkimų įstatymų nuostatose, aiškintinas *inter alia* Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymo kontekste.

7.1. Seimas 2004 m. rugpjūčio 23 d. priėmė Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymą, kuris įsigaliojo 2004 m. rugsėjo 10 d. (su tam tikromis išimtimis). Šis įstatymas taikomas politinėms kampanijoms, susijusioms *inter alia* su Seimo, Respublikos Prezidento rinkimais, rinkimais į Europos Parlamentą, savivaldybių tarybų rinkimais (2 straipsnio 8 dalis).

7.2. Nagrinėjamos konstitucinės justicijos bylos kontekste paminėtinos šios Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymo (2004 m. rugpjūčio 23 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais ir papildymais) nuostatos:

– „Politinės kampanijos dalyviai pagal teisę gauti aukas ir prisiimti politinės kampanijos išlaidas gali būti savarankiški ir atstovaujantieji“ (3 straipsnio 1 dalis);

– „Politinės kampanijos dalyvis – savarankiškas ar atstovaujamas politinės kampanijos dalyvis, kuris siekia būti išrinktas <...>“ (2 straipsnio (2008 m. birželio 10 d. redakcija) 11 dalis);

– „Tik savarankiškais politinės kampanijos dalyviais registruoti <...> gali priimti aukas, įgyti turtines prievoles dėl išlaidų politinei kampanijai“ (3 straipsnio 6 dalis);

– „Tik savarankišku politinės kampanijos dalyviu turi teisę būti registruojama: <...> 2) pretendentas <...>“ (3 straipsnio 2 dalis);

– „Aukos – piniginės aukos <...>, skirtos <...> savarankiško politinės kampanijos dalyvio politinei kampanijai finansuoti“ (2 straipsnio (2008 m. birželio 10 d. redakcija) 2 dalis);

– „Pretendentas – fizinis asmuo, atitinkantis įstatymų reikalavimus būti kandidatu ir galintis

būti savarankišku politinės kampanijos dalyviu laikotarpiu nuo politinės kampanijos pradžios iki pareiškinių dokumentų pateikimo pabaigos, pareiškęs, kad kelsis kandidatu, <...> ir Vyriausiosios rinkimų komisijos nustatyta tvarka gavęs leidimą dalyvauti politinėje kampanijoje kaip savarankiškas politinės kampanijos dalyvis“ (2 straipsnio (2008 m. birželio 10 d. redakcija) 18 dalis).

Taigi pagal teisinį reguliavimą, nustatytą Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatyme (2004 m. rugpjūčio 23 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais ir papildymais), asmuo, galintis būti savarankišku politinės kampanijos dalyviu, dar iki pareiškinių dokumentų padavimo pabaigos pareiškęs, kad kelsis kandidatu, savo politinę kampaniją, susijusią su *inter alia* Seimo, Respublikos Prezidento rinkimais, galėjo *inter alia* finansuoti atitinkamų asmenų paaukotomis pinigėmis lėšomis (politinės kampanijos metu nustatyta tvarka neatlygintinai perduodamomis aukomis).

7.3. Šis įstatymas buvo ne kartą keičiamas ir (arba) papildomas, *inter alia* Seimo 2010 m. gegužės 18 d. priimtu Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymo pakeitimo įstatymu (įsigaliojusių (su tam tikra išimtimi) 2010 m. rugsėjo 15 d.), kuriuo Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymas (2004 m. rugpjūčio 23 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais ir papildymais) buvo išdėstytas nauja redakcija.

Pažymėtina, kad, Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymą (2004 m. rugpjūčio 23 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais ir papildymais) išdėsčius nauja 2010 m. gegužės 18 d. redakcija, cituotose nuostatose įtvirtintas šioje konstitucinės justicijos byloje reikšmingas teisinis reguliavimas nepakito.

7.4. Šiame kontekste pažymėtina, kad Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymo (2004 m. rugpjūčio 23 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais ir papildymais) 16 straipsnio (2007 m. gegužės 10 d. redakcija) 8 dalies 2 punkte buvo nustatyta: „Maksimalus išlaidų politinei kampanijai dydis nemažinamas: <...> 2) išlaidomis, skirtomis rinkimų užstatui sumokėti.“

Taigi pagal teisinį reguliavimą, nustatytą Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymo (2004 m. rugpjūčio 23 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais ir (arba) papildymais) 16 straipsnio (2007 m. gegužės 10 d. redakcija) 8 dalies 2 punkte, politinės kampanijos išlaidos galėjo būti skirtos rinkimų užstatui sumokėti.

7.5. Šiame kontekste pažymėtina ir tai, kad Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatyme (2010 m. gegužės 18 d. redakcija) nustatyta: „Politinės kampanijos išlaidomis nelaikoma: <...> 2) išlaidos, skirtos rinkimų užstatui sumokėti“ (17 straipsnio 7 dalis).

Palyginus teisinį reguliavimą, nustatytą Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo

bei finansavimo kontrolės įstatymo (2010 m. gegužės 18 d. redakcija) 17 straipsnio 7 dalyje, su nustatytoju Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymo (2004 m. rugpjūčio 23 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais ir papildymais) 16 straipsnio (2007 m. gegužės 10 d. redakcija) 8 dalies 2 punkte matyti, kad politinės kampanijos išlaidos nebegali būti skirtos rinkimų užstatui sumokėti.

Vadinasi, pagal teisinį reguliavimą, nustatytą Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatyme (2010 m. gegužės 18 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais ir (arba) papildymais), fizinių asmenų, kurie, kaip savarankiški politinės kampanijos dalyviai, nuo politinės kampanijos pradžios iki pareiškinių dokumentų pateikimo pabaigos pareiškia, kad kelsis kandidatais, politinė kampanija, susijusi su *inter alia* Seimo, Respublikos Prezidento rinkimais, gali būti *inter alia* finansuojama atitinkamų asmenų paaukotomis pinigėmis lėšomis (politinės kampanijos metu nustatyta tvarka neatlygintinai perduodamomis aukomis), tačiau šios lėšos, gautos iš politinės kampanijos finansavimo šaltinių, *inter alia* aukų, nebegali būti siejamos su išlaidomis rinkimų užstatui sumokėti.

7.6. Vadinasi, pareiškėjų ginčijamą teisinį reguliavimą, susijusį su rinkimų užstato sumokėjimu ir jį patvirtinančio dokumento pateikimu, aiškinant kartu su cituotomis Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymo (2004 m. rugpjūčio 23 d., 2010 m. gegužės 18 d. redakcijos) nuostatomis pažymėtina, kad:

- ginčijamu teisiniu reguliavimu, įtvirtintu nurodytose minėtų rinkimų įstatymų nuostatose, nėra reguliuojami santykiai, susiję su finansinių lėšų, reikalingų rinkimų užstatui sumokėti, šaltiniu;

- iki 2010 m. gegužės 18 d. įstatymų leidėjas, reguliuodamas santykius, susijusius su politinių kampanijų finansavimu ir jo kontrole, nebuvo nustatęs teisinio reguliavimo, pagal kurį politinės kampanijos išlaidomis nebūtų (negalėtų būti) laikomos *inter alia* išlaidos, skirtos rinkimų užstatui sumokėti;

- nuo 2010 m. gegužės 18 d. įstatymų leidėjas politinės kampanijos išlaidomis nelaiko *inter alia* išlaidų, skirtų rinkimų užstatui sumokėti.

7.7. Pažymėtina, kad nurodytos Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymo (2004 m. rugpjūčio 23 d., 2010 m. gegužės 18 d. redakcijos) nuostatos nėra tyrimo dalykas šioje konstitucinės justicijos byloje.

Istoriniai lyginamieji aspektai

8. Rinkimų užstato institutas nėra Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimų įstatymo (2008 m. birželio 12 d. redakcija), kurio 36 straipsnio 2 dalis nurodyta apimtimi ginčijama šioje konstitucinės justicijos byloje, novela.

8.1. Seimo 1992 m. gruodžio 22 d. priimto Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimų

įstatymo 32 straipsnio „Pareiškimas apie asmens dalyvavimą rinkimuose kandidatu į Respublikos Prezidentus“ 2 dalyje *inter alia* buvo nustatyta: „Taip pat <...> sumokamas penkių vidutinių mėnesinių darbo užmokesčių dydžio užstatas. Surinkus Lietuvos Respublikos Konstitucijos 79 straipsnyje nurodytus 20 tūkstančių rinkėjų parašų, visas užstatas yra gražinamas jį sumokėjusiam asmeniui.“

Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimų įstatymo (1992 m. gruodžio 22 d. redakcija) 32 straipsnis vėliau ne kartą buvo keičiamas ir (arba) papildomas, *inter alia* 2004 m. balandžio 15 d. priimtu Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimų įstatymo 9, 13, 15, 31, 32, 33, 34, 42, 44 straipsnių papildymo ir pakeitimo įstatymu (įsigaliojusių 2004 m. balandžio 16 d.), kurio 5 straipsniu buvo pakeistas ir naujai išdėstytas Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimų įstatymo (1992 m. gruodžio 22 d. redakcija) 32 straipsnis.

8.2. Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimų įstatymo (1992 m. gruodžio 22 d. redakcija) 32 straipsnio (2004 m. balandžio 15 d. redakcija) 2 dalyje *inter alia* buvo nustatyta: „Pretendentas būti kandidatu į Respublikos Prezidentus privalo <...> pateikti <...> dokumentą apie sumokėtą paskutinio paskelbto šalies ūkio vidutinio mėnesinio darbo užmokesčio (toliau – VMDU) 5 dydžių užstatą. Užstatas yra gražinamas jį sumokėjusiam asmeniui po rinkimų, jeigu jų metu kandidatas į Respublikos Prezidentus gavo daugiau kaip 7 procentus balsavimo dalyvavusių rinkėjų balsų.“

8.3. Apibendrinant nurodytą teisinio reguliavimo, įtvirtinto Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimų įstatyme (1992 m. gruodžio 22 d., 2008 m. birželio 12 d. redakcijos), raidą, nagrinėjamos konstitucinės justicijos bylos kontekste pažymėtina, kad:

- nuo 1992 m. gruodžio 22 d. iki 2004 m. balandžio 15 d. įstatymų leidėjas sumokėto rinkimų užstato gražinimą jį sumokėjusiam asmeniui siejo su Konstitucijos 79 straipsnyje nurodytu 20 tūkstančių rinkėjų parašų surinkimu;

- nuo 2004 m. balandžio 15 d. iki dabar įstatymų leidėjas sumokėto rinkimų užstato gražinimą jį sumokėjusiam asmeniui po Respublikos Prezidento rinkimų sieja su rinkimų metu kandidato į Respublikos Prezidentus gautų rinkimuose dalyvavusių rinkėjų balsų skaičiumi (daugiau kaip 7 procentais);

- nuo 1992 m. gruodžio 22 d. iki dabar įstatymų leidėjas, reguliuodamas su Respublikos Prezidento rinkimais susijusius santykius, nepakeitė įstatyme įtvirtinto reikalavimo, kad teikiant pareiškimą apie asmens dalyvavimą rinkimuose kandidatu į Respublikos Prezidentus turi būti sumokėtas rinkimų užstatas ir pateiktas jo sumokėjimą patvirtinantis dokumentas.

8.4. Vadinasi, įstatymų leidėjas, Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimų įstatyme (1992 m. gruodžio 22 d., 2008 m. birželio 12 d. redakcijos) įtvirtindamas rinkimų užstato institutą, laikėsi (laikosi) pozicijos, kad tam tikro dydžio rinkimų užstato sumokėjimas yra dalis tų reikalavimų, kurių būtina laikytis teikiant pareiškimą apie asmens dalyvavimą rinkimuose kandidatu į

Respublikos Prezidentus.

9. Rinkimų užstato institutas nėra ir Seimo rinkimų įstatymo (2000 m. liepos 18 d. redakcija), kurio *inter alia* 38 straipsnio 1 dalies 7 punktą, 2 dalies 3 punktą (nurodyta apimtimi) ginčijami šioje konstitucinės justicijos byloje, novela.

9.1. Seimo rinkimų įstatymo (1992 m. liepos 9 d. redakcija) 31 straipsnio „Kandidatų iškėlimo pareiškiniai dokumentai“ 1 dalies 6, 7 punktuose buvo nustatyta: „<...> keliantys kandidatus, turi pateikti <...> 6) dokumentus, patvirtinančius, kad yra sumokėtas sąrašo rinkiminis užstatas lygus 1 vidutiniam mėnesiniam darbo užmokesčiui (VMDU), padaugintam iš kandidatų skaičiaus sąrašė; 7) dokumentus, patvirtinančius, kad yra sumokėti organizacijos iškeltų kandidatų vienmandatėse apygardose rinkiminiai užstatai – po 1 vidutinį mėnesinį darbo užmokestį (VMDU) už kiekvieną“; šio straipsnio 2 dalies 3 punkte buvo įtvirtinta, jog „pavieniai asmenys, iškėlę save kandidatais į deputatus, <...> turi pateikti: <...> 3) dokumentą, patvirtinantį, kad yra įmokėtas rinkiminis užstatas, lygus 1 vidutiniam mėnesiniam darbo užmokesčiui (VMDU).“

Taigi pagal cituotą Seimo rinkimų įstatymo (1992 m. liepos 9 d. redakcija) 31 straipsnio 1 dalies 6 punkto nuostatą rinkimų užstato už kandidatų sąrašą dydis buvo siejamas ne tik su VMDU dydžiu, bet ir su kandidatų skaičiumi sąrašė, t. y. rinkimų užstato dydis buvo lygus VMDU dydžio ir kandidatų skaičiaus sąrašė sandaugai.

9.2. Seimo rinkimų įstatymo (1996 m. birželio 27 d. redakcija) 38 straipsnio „Kandidatų iškėlimo pareiškiniai dokumentai“ 1 dalies 7 punkte, 2 dalies 3 punkte buvo įtvirtinta, jog turi būti pateiktas dokumentas, patvirtinantis, kad yra sumokėtas rinkimų užstatas, o 41 straipsnyje „Rinkimų užstatas“ *inter alia* buvo nustatyta: „Vienam kandidatui į Seimo narius įregistruoti vienmandatėje rinkimų apygardoje rinkimų užstatas yra vienas vidutinis mėnesinis darbo užmokestis (VMDU)“ (1 dalis); „Vienam kandidatų į Seimo narius sąrašui įregistruoti daugiamandatėje rinkimų apygardoje rinkimų užstatas yra dvidešimt VMDU“ (2 dalis); „Rinkimų užstatai įregistruoti kandidatų sąrašą nustatomi du kartus didesni tai partijai, <...> kuri <...> nepateikė kopijos <...>“ (3 dalis).

9.3. Seimo rinkimų įstatymo (2000 m. liepos 18 d. redakcija) 38 straipsnio „Kandidatų iškėlimo pareiškiniai dokumentai“ 1 dalies 7 punkte, 2 dalies 3 punkte taip pat *inter alia* buvo nustatyta, jog turi būti pateiktas dokumentas, patvirtinantis, kad yra sumokėtas rinkimų užstatas, o 41 straipsnyje „Rinkimų užstatas“ *inter alia* buvo įtvirtinta: „Rinkimų užstatas vienam kandidatui į Seimo narius įregistruoti vienmandatėje rinkimų apygardoje yra vienas vidutinis mėnesinis darbo užmokestis (VMDU)“ (1 dalis); „Rinkimų užstatas vienam kandidatų į Seimo narius sąrašui įregistruoti daugiamandatėje rinkimų apygardoje yra dvidešimt VMDU“ (2 dalis); „Rinkimų užstatai įregistruoti kandidatų sąrašą nustatomi du kartus didesni tai partijai, kuri <...> nepateikė <...> kopijos“ (3 dalis).

9.4. Minėta, kad Seimo rinkimų įstatymo (2000 m. liepos 18 d. redakcija) 41 straipsnyje (2010 m. gegužės 18 d. redakcija) *inter alia* nustatyta: „Rinkimų užstatas vienam kandidatui į Seimo narius įregistruoti <...> yra lygus paskutinio paskelbto šalies ūkio vidutinio mėnesinio darbo užmokesčio (toliau – VMDU) 1 dydžiui“ (1 dalis); „Rinkimų užstatas vienam kandidatų į Seimo narius sąrašui įregistruoti <...> yra 10 VMDU dydžių“ (2 dalis); „Rinkimų užstatai įregistruoti kandidatų sąrašą nustatomi du kartus didesni tai partijai, kuri <...> nepateikė <...> kopijos“ (3 dalis).

9.5. Apibendrinant nurodytą teisinio reguliavimo, įtvirtinto Seimo rinkimų įstatyme (1992 m. liepos 9 d., 1996 m. birželio 27 d., 2000 m. liepos 18 d. redakcijos), raidą pažymėtina, kad:

- nuo 1992 m. liepos 9 d. iki 1996 m. birželio 27 d. įstatymų leidėjas rinkimų užstato dydį visiems iškeltų kandidatų sąrašams įregistruoti siejo su 1 VMDU padauginimu iš kandidatų skaičiaus sąrašė;

- nuo 1996 m. birželio 27 d. iki 2010 m. gegužės 18 d. įstatymų leidėjas rinkimų užstato dydį tiems iškeltų kandidatų sąrašams, kuriuos teikiantys subjektai laikėsi reikalavimo pateikti tam tikrų (politinių kampanijų finansavimo) dokumentų kopiją, įregistruoti siejo su 20 VMDU, o nuo 2010 m. gegužės 18 d. (iki dabar) – su 10 VMDU dydžiu;

- nuo 1996 m. birželio 27 d. iki dabar įstatymų leidėjas nustato principą, kad du kartus didinamas rinkimų užstato dydis tiems keliamų kandidatų sąrašams, kuriuos teikiantys subjektai nesilaiko reikalavimo pateikti minėtų dokumentų kopiją.

9.6. Vadinas, įstatymų leidėjas, Seimo rinkimų įstatyme (1992 m. liepos 9 d., 1996 m. birželio 27 d., 2000 m. liepos 18 d. redakcijos) įtvirtindamas rinkimų užstato institutą, laikėsi pozicijos, kad tam tikro dydžio rinkimų užstato sumokėjimas ir jo sumokėjimą patvirtinančio dokumento pateikimas yra dalis tų reikalavimų, kurių būtina laikytis teikiant kandidatų į Seimo narius pareiškinius dokumentus.

10. Rinkimų užstato institutas nėra ir Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2006 m. gruodžio 21 d. redakcija), kurio *inter alia* 35 straipsnio 1 dalies 5 punktas (nurodyta apimtimi) ginčijamas šioje konstitucinės justicijos byloje, novela.

10.1. Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (1994 m. liepos 7 d. redakcija) 31 straipsnio „Kandidatų į savivaldybės tarybos narius pareiškiniai dokumentai“ 1 dalies 4 punkte *inter alia* buvo nustatyta: „<...> turi pateikti <...> šiuos pareiškinius dokumentus: <...> 4) dokumentus, patvirtinančius, kad yra sumokėtas rinkimų sąrašo užstatas, lygus vienam vidutiniam mėnesiniam darbo užmokesčiui (VMDU), padaugintam iš apygardų, kuriose bus keliami kandidatai, skaičiaus.“

Taigi pagal cituotą Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (1994 m. liepos 7 d. redakcija) 31 straipsnio 1 dalies 4 punktą teikiant kandidatų pareiškinius dokumentus buvo būtina pateikti rinkimų užstato sumokėjimą patvirtinantį dokumentą, o rinkimų užstato už kandidatų sąrašą dydis buvo siejamas ne tik su VMDU dydžiu, bet ir su apygardų, kuriose bus keliami kandidatai,

skaičiumi, t. y. rinkimų užstato dydis buvo lygus VMDU dydžio ir apygardų, kuriose bus keliami kandidatai, skaičiaus sandaugai.

10.2. Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (1996 m. gruodžio 23 d. redakcija) 36 straipsnio „Kandidatų į tarybos narius iškėlimo pareiškiniai dokumentai“ 1 dalies 5 punkte *inter alia* buvo nustatyta, jog partija turi įteikti dokumentą, patvirtinantį, kad yra sumokėtas rinkimų užstatas, o 39 straipsnyje „Rinkimų užstatas“ *inter alia* buvo įtvirtinta: „Rinkimų užstatas vienam kandidatų į tarybos narius sąrašui įregistruoti rinkimų apygardoje – vienas vidutinis mėnesinis darbo užmokestis (VMDU)“ (1 dalis); „Rinkimų užstatai įregistruoti kandidatų sąrašą nustatomi 2 kartus didesni tai partijai, <...> kuri <...> nepateikė <...> kopijos“ (3 dalis).

10.3. Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (1999 m. spalio 19 d. redakcija) 35 straipsnio 1 dalies 5 punkte, 38 straipsnio 1, 3 dalyse atitinkamai nustatytas rinkimų užstato dydžio ir jo sumokėjimą patvirtinančio dokumento pateikimo teisinis reguliavimas, palyginti su nustatytoju Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (1996 m. gruodžio 23 d. redakcija) 36 straipsnio 1 dalies 5 punkte, 39 straipsnio 1, 3 dalyse, išliko nepakitęs.

10.4. Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2006 m. gruodžio 21 d. redakcija) 35 straipsnio 1 dalies 5 punkte, 38 straipsnio 1, 3 dalyse atitinkamai nustatytas rinkimų užstato dydžio ir jo sumokėjimą patvirtinančio dokumento pateikimo teisinis reguliavimas, palyginti su nustatytoju Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (1999 m. spalio 19 d. redakcija) 35 straipsnio 1 dalies 5 punkte, 38 straipsnio 1, 3 dalyse, iš esmės išliko nepakitęs.

10.5. Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2010 m. birželio 30 d. redakcija) 35 straipsnio 2 dalies 5 punkte nustatytas teisinis reguliavimas pareiškėjo ginčijamu aspektu iš esmės nepakito, nes išliko nustatytas reikalavimas sumokėti rinkimų užstatą.

10.6. Apibendrinant nurodytą teisinio reguliavimo, įtvirtinto Savivaldybių tarybų rinkimų įstatyme (1994 m. liepos 7 d., 1996 m. gruodžio 23 d., 1999 m. spalio 19 d., 2006 m. gruodžio 21 d., 2010 m. birželio 30 d. redakcijos), raidą, nagrinėjamos konstitucinės justicijos bylos kontekste pažymėtina, kad:

- nuo 1994 m. liepos 7 d. iki 1996 m. gruodžio 23 d. įstatymų leidėjas rinkimų užstato dydį iškeltų kandidatų sąrašus teikiantiems subjektams siejo su VMDU dydžio ir apygardų, kuriose bus keliami kandidatai, skaičiaus sandauga;

- nuo 1996 m. gruodžio 23 d. iki dabar įstatymų leidėjas nustato 1 VMDU dydžio rinkimų užstatą tiems iškeltų kandidatų sąrašams įregistruoti, kuriuos teikiantys subjektai laikosi reikalavimo pateikti tam tikrų (politinių kampanijų finansavimo) dokumentų kopiją, ir įtvirtina principą, kad du kartus didinamas rinkimų užstato dydis tiems iškeltų kandidatų sąrašams įregistruoti, kuriuos teikiantys subjektai to reikalavimo nesilaikė.

10.7. Vadinas, įstatymų leidėjas, Savivaldybių tarybų rinkimų įstatyme (1994 m. liepos 7

d., 1996 m. gruodžio 23 d., 1999 m. spalio 19 d., 2006 m. gruodžio 21 d., 2010 m. birželio 30 d. redakcijos) įtvirtindamas rinkimų užstato institutą, laikėsi pozicijos, kad tam tikro dydžio rinkimų užstato sumokėjimas ir jo sumokėjimą patvirtinančio dokumento pateikimas yra dalis tų reikalavimų, kurių būtina laikytis teikiant kandidatų į savivaldybių tarybų narius pareiškinius dokumentus.

11. Pažymėtina, kad, kaip minėta, rinkimų užstato institutas įtvirtintas ir Seimo 2003 m. lapkričio 20 d. priimto Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 37 straipsnio 1 dalies 6 punkte, kuriame nustatyta, kad turi būti įteiktas dokumentas, patvirtinantis, kad sumokėtas rinkimų užstatas.

Minėta ir tai, kad Rinkimų į Europos Parlamentą įstatyme (2003 m. lapkričio 20 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais ir (arba) papildymais) nustatyta: „Rinkimų užstatas vienam kandidatų sąrašui įregistruoti yra paskutinio paskelbto šalies ūkio vidutinio mėnesinio darbo užmokesčio (toliau – VMDU) 20 dydžių“ (40 straipsnio (2003 m. lapkričio 20 d. redakcija) 1 dalis); „Rinkimų užstatas vienam kandidatų sąrašui įregistruoti yra paskutinio paskelbto šalies ūkio vidutinio mėnesinio darbo užmokesčio (toliau – VMDU) 10 dydžių“ (40 straipsnio (2010 m. gegužės 18 d. redakcija) 1 dalis); „Partijai, kuri per paskutinius trejus Seimo, Europos Parlamento arba savivaldybių tarybų rinkimus nepateikė <...> finansavimo kontrolės įstatyme nustatytu laiku <...> ataskaitų, <...> rinkimų užstatas vienam kandidatų sąrašui įregistruoti nustatomas tris kartus didesnis“ (40 straipsnio (2003 m. lapkričio 20 d., 2010 m. gegužės 18 d. redakcijos) 2 dalis).

Apibendrinant nurodytą teisinio reguliavimo, įtvirtinto Rinkimų į Europos Parlamentą įstatyme, raidą pažymėtina, kad:

– nuo 2003 m. lapkričio 20 d. iki 2010 m. gegužės 18 d. įstatymų leidėjas rinkimų užstato dydį tiems iškeltų kandidatų į Europos Parlamento narius sąrašams įregistruoti, kuriuos teikiantys subjektai laikėsi nustatytų politinių kampanijų finansavimo kontrolės reikalavimų, siejo su 20 VMDU dydžiu, o nuo 2010 m. gegužės 18 d. iki dabar – su per pusę sumažintu, t. y. 10 VMDU, dydžiu;

– nuo 2003 m. lapkričio 20 d. iki dabar įstatymų leidėjas yra įtvirtinęs principą, kad tris kartus didinamas (tris kartus yra didesnis) rinkimų užstatas įregistruoti tiems iškeltų kandidatų į Europos Parlamento narius sąrašams, kuriuos teikiantys subjektai nesilaikė minėtų finansavimo kontrolės reikalavimų.

Vadinasi, įstatymų leidėjas, Rinkimų į Europos Parlamentą įstatyme įtvirtindamas rinkimų užstato institutą, laikėsi (-osi) pozicijos, kad tam tikro dydžio rinkimų užstato sumokėjimas ir jo sumokėjimą patvirtinančio dokumento pateikimas yra dalis tų reikalavimų, kurių būtina laikytis teikiant kandidatų į Europos Parlamento narius pareiškinius dokumentus.

12. Apibendrinant visų minėtų rinkimų įstatymų, t. y. Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimų įstatymo (1992 m. gruodžio 22 d., 2008 m. birželio 12 d. redakcijos), Seimo rinkimų

įstatymo (1992 m. liepos 18 d., 1996 m. birželio 27 d., 2000 m. liepos 18 d. redakcijos), Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (1994 m. liepos 7 d., 1996 m. gruodžio 23 d., 1999 m. spalio 19 d., 2006 m. gruodžio 21 d., 2010 m. birželio 30 d. redakcijos), Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo, nurodytų nuostatų raidą pažymėtina, kad įstatymų leidėjas nuo pat pirminių Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimų įstatymo, Seimo rinkimų įstatymo, Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo redakcijų priėmimo, taip pat priimdamas ir vėliau keisdamas Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymą buvo ir yra pasirinkęs rinkimų užstatą viena iš priemonių rinkimų santykiams reguliuoti.

Taigi rinkimų užstatas istoriniu teisiniu požiūriu vertintinas kaip rinkimų santykių reguliavimo įstatymais Lietuvos Respublikoje tradicija.

13. Pažymėtina, kad nurodytos Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimų įstatymo (1992 m. gruodžio 22 d. redakcija), Seimo rinkimų įstatymo (1992 m. liepos 18 d., 1996 m. birželio 27 d. redakcijos), Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (1994 m. liepos 7 d., 1996 m. gruodžio 23 d., 1999 m. spalio 19 d. redakcijos) nuostatos nėra tyrimo dalykas šioje konstitucinės justicijos byloje.

14. Šiame kontekste paminėtina, kad konkretūs paskiausiuose Respublikos Prezidento rinkimuose, Seimo rinkimuose, rinkimuose į Europos Parlamentą, taip pat savivaldybių tarybų rinkimuose taikyto rinkimų užstato dydžiai, nulemti minėtos jų sąsajos su VMDU dydžiais, buvo tokie:

– 2008 m. Seimo rinkimuose – 2 151 litas (1 VMDU) kandidatui vienmandatėje rinkimų apygardoje įregistruoti, 43 020 litų (20 VMDU) kandidatų sąrašui daugiamandatėje rinkimų apygardoje įregistruoti (šiuos konkrečius dydžius suponuoja *inter alia* Vyriausiosios rinkimų komisijos 2008 m. birželio 26 d. sprendimas Nr. 30 „Dėl rinkimų į Lietuvos Respublikos Seimą rinkimų užstato“ (*Informaciniai pranešimai*, 2008-07-02, Nr. 48), kuriame nustatyta, kad „rinkimų užstatas, kuris pagal įstatymą yra lygus šalies ūkio darbuotojų vidutiniam mėnesiniam bruto darbo užmokesčiui (VMDU), sudaro 2 151 litą“; žr. *Seimo rinkimai 2008. Spalio 12*. Sudarė ir parengė Vyriausioji rinkimų komisija. Vilnius, 2009, p. 21–22, 220–243);

– 2009 m. Respublikos Prezidento rinkimuose – 11 600 litų (5 VMDU) (šį konkretų dydį suponuoja *inter alia* Vyriausiosios rinkimų komisijos 2009 m. vasario 4 d. sprendimas Nr. 8 „Dėl Respublikos Prezidento rinkimų ir rinkimų į Europos Parlamentą rinkimų užstato“ (*Informaciniai pranešimai*, 2009-02-11, Nr. 11 (1)), kuriame nustatyta, kad „rinkimų užstatas pagal rinkimų įstatymus yra susietas su paskutiniu paskelbtu šalies ūkio darbuotojų vidutinio mėnesinio bruto darbo užmokesčio (VMDU) dydžiu, kuris lygus 2 320 litų“; žr. *Rinkimai Lietuvos Respublikoje 2009. Respublikos Prezidento rinkimai. Rinkimai į Europos Parlamentą*. Sudarė ir parengė Vyriausioji rinkimų komisija. Vilnius, 2009, 18, p. 105–106);

– 2009 m. rinkimuose į Europos Parlamentą – 46 400 litų (20 VMDU) (šiuos konkrečius

dydžius suponuoją *inter alia* minėtas Vyriausiosios rinkimų komisijos 2009 m. vasario 4 d. sprendimas Nr. 8 (*Informaciniai pranešimai*, 2009-02-11, Nr. 11(1); *Rinkimai Lietuvos Respublikoje 2009. Respublikos Prezidento rinkimai. Rinkimai į Europos Parlamentą*, p. 144–145, 222–223);

– 2011 m. savivaldybių tarybų rinkimuose – 2 056 litai (1 VMDU) išsikėlusiam kandidatui ir keliamų kandidatų sąrašui (šį konkretų dydį suponuoją *inter alia* Vyriausiosios rinkimų komisijos 2010 m. spalio 13 d. sprendimas Nr. Sp-84 „Dėl savivaldybių tarybų rinkimų ir naujų rinkimų į Lietuvos Respublikos Seimą vienmandatėje Marijampolės rinkimų apygardoje Nr. 29 rinkimų užstato“, kuriame nustatyta, kad „rinkimų užstatas pagal rinkimų įstatymus yra susietas su paskutiniu paskelbtu šalies ūkio darbuotojų vidutinio mėnesinio bruto darbo užmokesčio (VMDU) dydžiu, kuris lygus 2 056 litams“).

15. Taip pat paminėtina, kad rinkimų užstato institutas lyginamojoje konstitucinėje teisėje yra žinomas kaip viena iš procedūrinių priemonių kandidatų ketinimų rimtumui užtikrinti.

16. Iš šios konstitucinės justicijos bylos medžiagos, *inter alia* iš Seimo kanceliarijos Parlamentinių tyrimų departamento 2011 m. gruodžio 20 d. atliktos apžvalgos „Rinkimų teisės reglamentavimas Europos Sąjungos valstybėse“, matyti, kad užstatas rinkimuose į nacionalinius parlamentus ir Europos Parlamentą įtvirtintas ir kai kuriose Europos Sąjungos valstybėse narėse (pvz., Bulgarijoje, Čekijoje, Estijoje, Graikijoje, Jungtinėje Karalystėje, Latvijoje, Nyderlanduose). Rinkimų užstato gražinimo sąlygos šiose valstybėse skiriasi, kai kuriose iš jų šios sąlygos siejamos su rinkimuose dalyvavusio subjekto tam tikru gautų balsų skaičiumi arba kandidatų sąrašo įgyta teise dalyvauti mandatų dalybose (Bulgarijoje, Estijoje, Jungtinėje Karalystėje, Latvijoje, Nyderlanduose ir kt.).

17. Paminėtina, kad rinkimų užstato aspektas yra nagrinėtas Europos Žmogaus Teisių Teismo jurisprudencijoje. Joje pažymėta, kad nustatant rinkimų užstatą turimas teisėtas tikslas – užtikrinti teisę į efektyvų ir sklandų atstovavimą skatinant kandidatų atsakingumą, siekiant, kad rinkimuose dalyvautų tik rimti kandidatai, ir vengiant neracionaliai naudoti valstybės lėšas. Valstybė, nustatydamą rinkimų užstatą, turi rasti pusiausvyrą tarp dviejų skirtingų interesų: nuo dalyvavimo rinkimuose sulaikyti nerimtus kandidatus ir sudaryti sąlygas dalyvauti rinkimuose atsakingiems kandidatams, kurie yra ekonomiškai silpnesni (2006 m. kovo 28 d. sprendimas byloje *Sukhovetsky prieš Ukrainą*, pareiškimas Nr. 13716/02).

Konstitucijos nuostatos ir oficialioji konstitucinė doktrina

18. Šioje konstitucinės justicijos byloje tirama, ar nurodytos rinkimų įstatymų nuostatos, reguliuojančios su rinkimų užstatu susijusius santykius, neprieštarauja Konstitucijos 1 straipsnio nuostatai, kad Lietuvos valstybė yra demokratinė respublika, 6 straipsnio 1 dalies nuostatai, kad

Konstitucija yra tiesiogiai taikomas aktas, 7 straipsnio 1 daliai, 23 straipsniui, 29 straipsnio 1 daliai, 33 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui.

19. Šiame kontekste pirmiausia pažymėtina, kad oficialiosios konstitucinės rinkimų doktrinos nuostatos buvo formuluojamos ir plėtojamos įvairiuose Konstitucinio Teismo aktuose, priimtuose ankstesnėse konstitucinės justicijos bylose, *inter alia*:

– Respublikos Prezidento rinkimų aspektu, taip pat bendraisiais rinkimų teisės aspektais – 2004 m. gegužės 25 d. nutarime „Dėl Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimų įstatymo 11 straipsnio (2004 m. gegužės 4 d. redakcija) ir 2 straipsnio 2 dalies (2004 m. gegužės 4 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“;

– Seimo rinkimų aspektu – 2008 m. spalio 1 d. nutarime „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų įstatymo 37 straipsnio 1 dalies (2008 m. balandžio 15 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“;

– rinkimų į Europos Parlamentą aspektu – 2010 m. lapkričio 9 d. nutarime „Dėl Lietuvos Respublikos rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 36 straipsnio (2008 m. gegužės 8 d., 2009 m. vasario 12 d. redakcijos) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“;

– savivaldybių tarybų rinkimų aspektu – 2007 m. vasario 9 d. nutarime „Dėl Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo 34 straipsnio (2006 m. gruodžio 21 d. redakcija) 1 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, 2011 m. gegužės 11 d. nutarime „Dėl Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2010 m. birželio 30 d. redakcija) 34 straipsnio, 83 straipsnio 2, 3, 4, 5 dalių, Lietuvos Respublikos politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymo (2010 m. gegužės 18 d. redakcija) 3 straipsnio 2 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ ir 2011 m. lapkričio 17 d. nutarime „Dėl Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2010 m. birželio 30 d. redakcija) 89 straipsnio 1 dalies, 90 straipsnio 1 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“.

20. Šiame kontekste taip pat pažymėtina, kad įvairiuose Konstitucinio Teismo aktuose buvo formuojama ir plėtojama oficialioji konstitucinė demokratinės teisinės valstybės, demokratiškų rinkimų, pasyviosios rinkimų teisės, asmenų lygybės, taip pat nuosavybės neliečiamumo doktrina.

20.1. Konstitucijos 1 straipsnyje nustatyta: „Lietuvos valstybė yra nepriklausoma demokratinė respublika.“

Konstitucijos 1 straipsnio nuostatos, kaip ir Konstitucijoje įtvirtintas teisinės valstybės principas, lemia pagrindinius Lietuvos valstybės valdžios organizacijos ir veiklos principus (Konstitucinio Teismo 2000 m. spalio 18 d., 2001 m. sausio 25 d. nutarimai). Konstitucijos 1 straipsnyje yra įtvirtinti pamatiniai Lietuvos valstybės principai *inter alia* tai, kad valstybės valdžia turi būti organizuota demokratiškai, šalyje turi būti demokratinis politinis režimas

(Konstitucinio Teismo 2000 m. vasario 23 d., 2000 m. spalio 18 d., 2000 m. gruodžio 6 d., 2001 m. sausio 25 d., 2002 m. rugsėjo 19 d. nutarimai, 2004 m. lapkričio 5 d. išvada, 2004 m. gruodžio 13 d., 2011 m. birželio 21 d. nutarimas).

20.2. Pamatinis demokratinės teisinės valstybės reikalavimas – Konstitucijos viršenybės principas, įtvirtintas Konstitucijos 7 straipsnio 1 dalyje, kurioje nustatyta, kad negalioja joks įstatymas ar kitas aktas, priešingas Konstitucijai; šis principas įvairiais aspektais taip pat yra įtvirtintas kituose Konstitucijos straipsniuose, *inter alia* 6 straipsnio 1 dalyje, kurioje nustatyta, kad Konstitucija yra vientisas ir tiesiogiai taikomas aktas (Konstitucinio Teismo 2002 m. gruodžio 24 d., 2003 m. spalio 29 d., 2004 m. kovo 5 d., 2007 m. kovo 20 d. nutarimai). Konstitucijos viršenybės principas reiškia, kad Konstitucija teisės aktų hierarchijoje užima išskirtinę – aukščiausią – vietą; joks teisės aktas negali prieštarauti Konstitucijai; niekam neleidžiama pažeisti Konstitucijos; konstitucinė tvarka turi būti ginama (Konstitucinio Teismo 2002 m. gruodžio 24 d., 2003 m. spalio 29 d., 2004 m. kovo 5 d., 2007 m. kovo 20 d. nutarimai, 2009 m. lapkričio 20 d. sprendimas).

Pagal Konstituciją įstatymų leidėjas neturi teisės nustatyti tokio teisinio reguliavimo, kuriuo būtų apribota ar paneigta galimybė tiesiogiai taikyti Konstituciją (Konstitucinio Teismo 2002 m. gruodžio 24 d. nutarimas).

20.3. Konstitucijos 33 straipsnio 1 dalyje *inter alia* nustatyta, kad piliečiai turi teisę dalyvauti valdant savo šalį tiek tiesiogiai, tiek per demokratiškai išrinktus atstovus. Konstitucinis Teismas, aiškindamas šią konstitucinę nuostatą, yra pažymėjęs, kad vienas esminių demokratinės valstybės požymių yra demokratiški atstovaujamųjų valstybinės valdžios institucijų rinkimai. Būtent per rinkimus kiekvienas pilietis įgyvendina savo teisę kartu su kitais dalyvauti valdant savo šalį (Konstitucinio Teismo 1996 m. lapkričio 23 d. išvada, 2008 m. spalio 1 d. nutarimas).

Konstitucijos 33 straipsnio 1 dalis yra susijusi su įvairiomis kitomis Konstitucijos nuostatomis, *inter alia* Konstitucijos 34 straipsniu.

20.4. Konstitucijos 34 straipsnyje įtvirtinti aktyviosios ir pasyviosios rinkimų teisės konstituciniai pagrindai.

Konstitucijos 34 straipsnio nuostatoje, kad piliečiai, kuriems rinkimų dieną yra sukakę 18 metų, turi rinkimų teisę (1 dalis), yra įtvirtinta vadinamoji aktyvioji rinkimų teisė, t. y. asmenų galimybė dalyvauti atitinkamų viešosios valdžios institucijų rinkimuose laisvai pasirenkant, už kurį iš iškeltų kandidatų ar kuriuos kandidatus balsuoti. Šio straipsnio 2 dalies nuostatoje, kad teisę būti išrinktam nustato Lietuvos Respublikos Konstitucija ir rinkimų įstatymai, yra įtvirtinta vadinamoji pasyvioji rinkimų teisė, t. y. galimybė asmeniui Konstitucijos ir rinkimų įstatymų nustatyta tvarka kandidatuoti į atitinkamos renkamos viešosios valdžios institucijos narius, taigi siekti būti išrinktam (Konstitucinio Teismo 2008 m. spalio 1 d., 2010 m. lapkričio 9 d. nutarimai).

Pažymėtina, kad Konstitucinis Teismas, aiškindamas Konstitucijos 34 straipsnio 2 dalį „Teisę būti išrinktam nustato Lietuvos Respublikos Konstitucija ir rinkimų įstatymai“, yra *inter alia* konstatavęs, kad „pagal Konstituciją įstatymu reguliuojant rinkimų santykius turi būti užtikrinta lygi visų rinkėjų aktyvioji rinkimų teisė (teisė balsuoti, t. y. teisė rinkti), taip pat lygi visų kandidatų pasyvioji rinkimų teisė (teisė būti rinkimuose registruojamu kandidatu, t. y. teisė būti renkamam)“ (Konstitucinio Teismo 2011 m. gegužės 11 d. nutarimas).

Taip pat pažymėtina, kad, kaip yra konstatavęs Konstitucinis Teismas, nuo Konstitucijos 34 straipsnio nuostatų, įtvirtinančių aktyviosios ir pasyviosios rinkimų teisės konstitucinius pagrindus, yra neatsiejami Konstitucijos straipsniai, reguliuojantys atitinkamų viešosios valdžios institucijų rinkimų santykius, t. y. Konstitucijos 55, 56, 57 straipsniai, įtvirtinantys Seimo narių rinkimų, Konstitucijos 78, 79, 80 straipsniai, įtvirtinantys Respublikos Prezidento rinkimų, Konstitucijos 119 straipsnis, įtvirtinantis savivaldybių tarybų narių rinkimų teisinius imperatyvus (Konstitucinio Teismo 2008 m. spalio 1 d. nutarimas).

21. Nagrinėjamos konstitucinės justicijos bylos kontekste atsižvelgtina į Respublikos Prezidento rinkimų konstitucinių pagrindų specifiką.

21.1. Pažymėtina, kad reikalavimai asmeniui, kuris gali būti renkamas Respublikos Prezidentu, yra nustatyti Konstitucijoje, *inter alia* jos 78 straipsnio 1 dalyje („Respublikos Prezidentu gali būti renkamas Lietuvos pilietis pagal kilmę, ne mažiau kaip trejus pastaruosius metus gyvenęs Lietuvoje, jeigu jam iki rinkimų dienos yra suėję ne mažiau kaip keturiasdešimt metų ir jeigu jis gali būti renkamas Seimo nariu“), 79 straipsnio 1 dalyje („Kandidatu į Respublikos Prezidentus įregistruojamas Lietuvos Respublikos pilietis, <...> surinkęs ne mažiau kaip 20 tūkstančių rinkėjų parašų“).

21.2. Vadinas, kaip Konstitucinis Teismas yra pažymėjęs 2004 m. gegužės 25 d. nutarime, Konstitucijos 34 straipsnio 2 dalies nuostata „Teisę būti išrinktam nustato <...> rinkimų įstatymai“ *inter alia* reiškia, kad:

- įstatymų leidėjas pagal Konstituciją turi įgaliojimus rinkimų įstatymuose, taigi ir Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimų įstatyme, nustatyti tokius reikalavimus (sąlygas) asmeniui, kuris gali būti renkamas Respublikos Prezidentu, kurie yra konstituciškai pagrįsti;

- rinkimų įstatymuose, taigi ir Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimų įstatyme, turi būti reglamentuojama Respublikos Prezidento rinkimų tvarka, reguliuojamos asmens teisės būti išrinktam Respublikos Prezidentu įgyvendinimo procedūros ir pan.;

- Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimų įstatyme negali būti nustatomi tokie reikalavimai (sąlygos), kuriais būtų iškreipti ar paneigti Konstitucijoje įtvirtinti reikalavimai (sąlygos) asmeniui, kuris gali būti renkamas Respublikos Prezidentu.

22. Nagrinėjamos konstitucinės justicijos bylos kontekste taip pat atsižvelgtina į Seimo

narių rinkimų konstitucinių pagrindų specifiką.

22.1. Pažymėtina, kad reikalavimai asmeniui, kuris gali būti renkamas Seimo nariu, taip pat yra nustatyti Konstitucijoje, *inter alia* jos 56 straipsnio 1 dalyje („Seimo nariu gali būti renkamas Lietuvos Respublikos pilietis, kuris nesusijęs priesaika ar pasižadėjimu užsienio valstybei ir rinkimų dieną yra ne jaunesnis kaip 25 metų bei nuolat gyvena Lietuvoje“).

22.2. Vadinasi, įstatymų leidėjui įgyvendinant Konstitucijos 55 straipsnio 3 dalį („Seimo narių rinkimų tvarką nustato įstatymas“) *mutatis mutandis* taikytina oficialiosios konstitucinės doktrinos nuostata, jog Konstitucijos 34 straipsnio 2 dalies nuostata „teisę būti išrinktam nustato <...> rinkimų įstatymai“ reiškia, kad įstatymų leidėjas pagal Konstituciją turi įgaliojimus rinkimų įstatymuose, taigi ir Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimų įstatyme, nustatyti tokius reikalavimus (sąlygas) asmeniui, kuris gali būti renkamas Respublikos Prezidentu, kurie yra konstituciškai pagrįsti (Konstitucinio Teismo 2004 m. gegužės 25 d. nutarimas).

22.3. Pažymėtina, kad, kaip yra konstatavęs Konstitucinis Teismas, iš Konstitucijos, *inter alia* jos 34, 55, 56 straipsnių, įstatymų leidėjui kyla pareiga įstatymu įtvirtinti Seimo narių rinkimų sistemą, nustatyti rinkimų organizavimo pagrindus ir tvarką, apimančią *inter alia* kandidatų į Seimo narius kėlimą; įstatymų leidėjas, nustatydamas reikalavimus, kuriuos turi atitikti kandidatas į Seimo narius, privalo paisyti Konstitucijos; jis negali nei pats paneigti, iškreipti ar apriboti visuotinės, lygios, tiesioginės rinkimų teisės, slaptos balsavimo, nei sudaryti teisinių prielaidų tai padaryti kitiems subjektams (Konstitucinio Teismo 2008 m. spalio 1 d. nutarimas).

23. Nagrinėjamos konstitucinės justicijos bylos kontekste taip pat atsižvelgtina į savivaldybių tarybų narių rinkimų konstitucinių pagrindų specifiką.

23.1. Pažymėtina, kad reikalavimai asmeniui, kuris gali būti renkamas savivaldybių tarybų nariu, taip pat įstatymų leidėjo įgaliojimai nustatyti kitus reikalavimus tokiam asmeniui yra įtvirtinti *inter alia* Konstitucijos 119 straipsnio 2 dalyje („Savivaldybių tarybų nariais Lietuvos Respublikos piliečius ir kitus nuolatinis administracinio vieneto gyventojus pagal įstatymą ketveriems metams renka Lietuvos Respublikos piliečiai ir kiti nuolatiniai administracinio vieneto gyventojai, remdamiesi visuotine, lygia ir tiesiogine rinkimų teise, slaptu balsavimu“), 3 dalyje („Savivaldos institucijų organizavimo ir veiklos tvarką nustato įstatymas“).

23.2. Vadinasi, įstatymų leidėjui įgyvendinant Konstitucijos 119 straipsnio 2, 3 dalis ir nustatant savivaldybių tarybų narių rinkimų tvarką *mutatis mutandis* taikytina oficialiosios konstitucinės doktrinos nuostata, jog Konstitucijos 34 straipsnio 2 dalies nuostata „Teisę būti išrinktam nustato <...> rinkimų įstatymai“ reiškia, kad įstatymų leidėjas pagal Konstituciją turi įgaliojimus rinkimų įstatymuose, taigi ir Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimų įstatyme, nustatyti tokius reikalavimus (sąlygas) asmeniui, kuris gali būti renkamas Respublikos Prezidentu, kurie yra konstituciškai pagrįsti (Konstitucinio Teismo 2004 m. gegužės 25 d. nutarimas).

23.3. Šiame kontekste pažymėtinos ir kitos oficialiosios konstitucinės doktrinos nuostatos, atskleidžiančios konstitucinę savivaldybių tarybų narių rinkimų tvarkos pagrindų sampratą:

- įstatymų leidėjas turi konstitucinę kompetenciją įstatymu reglamentuoti savivaldybių tarybų narių rinkimų tvarką (Konstitucinio Teismo 2002 m. gruodžio 24 d. nutarimas);

- įstatymų leidėjas turi pareigą įstatymu įtvirtinti savivaldybių tarybų rinkimų sistemą, nustatyti rinkimų organizavimo pagrindus ir tvarką, *inter alia* kandidatų į savivaldybių tarybas kėlimą (Konstitucinio Teismo 2011 m. gegužės 11 d. nutarimas);

- įstatymų leidėjas, įstatymu reguliuodamas savivaldybių tarybų rinkimų santykius, privalo paisyti Konstitucijos nuostatų – normų ir principų, konstitucinės vietos savivaldos sampratos; įstatymu nustatytas teisinis reguliavimas taip pat neturi sudaryti prielaidų pažeisti visuotinės, lygios ir tiesioginės rinkimų teisės, slapto balsavimo imperatyvo (Konstitucinio Teismo 2007 m. vasario 9 d., 2011 m. gegužės 11 d. nutarimai);

- kad ir kokią rinkimų sistemą įstatymų leidėjas pasirinktų, jis privalo nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kuris užtikrintų demokratišką atstovavimą Lietuvos Respublikos teritorijos administracinių vienetų nuolatiniams gyventojams savivaldos institucijose, deramą savivaldos teisės įgyvendinimą ir savivaldybių institucijų funkcionavimą ir nesudarytų prielaidų savivaldybių tarybų veiklos neprognozuojamumui, nestabilumui, neefektyvumui (Konstitucinio Teismo 2007 m. vasario 9 d. nutarimas);

- rinkimai, taip pat ir savivaldybių tarybų, yra politinis procesas (Konstitucinio Teismo 2007 m. vasario 9 d., 2011 m. lapkričio 17 d. nutarimai).

24. Nagrinėjamos konstitucinės justicijos bylos kontekste taip pat atsižvelgtina į šias oficialiosios konstitucinės doktrinos nuostatas dėl Europos Parlamento narių rinkimų:

- Europos Parlamentas nėra Tautos atstovybė, tačiau jis laikytinas politine atstovaujama Europos Sąjungos institucija, kurios rinkimų tvarką konkrečioje Europos Sąjungos valstybėje narėje nustato atitinkamos valstybės narės įstatymų leidėjas (Konstitucinio Teismo 2010 m. lapkričio 9 d. nutarimas);

- Konstitucijos 34 straipsnio 2 dalies nuostata, jog teisę būti išrinktam nustato Lietuvos Respublikos Konstitucija ir rinkimų įstatymai, reiškia *inter alia* tai, kad įstatymų leidėjas, įstatymais reguliuodamas pasyviosios rinkimų teisės renkant politines atstovaujamas institucijas, *inter alia* Europos Parlamentą, įgyvendinimą, turi konstitucinę pareigą paisyti iš Konstitucijos kylančių imperatyvų, *inter alia* rinkimų teisės principų (Konstitucinio Teismo 2010 m. lapkričio 9 d. nutarimas).

25. Nagrinėjamos konstitucinės justicijos bylos kontekste pabrėžtina, jog Konstitucinis Teismas 2008 m. spalio 1 d. nutarime yra pažymėjęs, kad Europos Sąjungos valstybėse narėse ir kitose demokratinėse valstybėse reguliuojant rinkimų santykius neretai nustatomi ir specialūs

reikalavimai, kuriuos įvykdęs (atitinkantis) asmuo gali kandidatuoti į parlamento narius, pavyzdžiui, reikalavimą surinkti tam tikrą kiekį parašų, kurie patvirtina tam tikros visuomenės dalies politinę paramą, ar reikalavimą sumokėti tam tikrą rinkimų užstatą; rinkimai yra atsakingas politinis procesas, todėl pripažįstamas pagrįstu reikalavimas, kad pretendentai į parlamento narius įrodytų turintys tam tikrą politinę visuomenės paramą arba (ir) savo ketinimų pagrįstumą laiduotų tam tikru (protingu) finansiniu įsipareigojimu.

26. Konstitucijos 29 straipsnio 1 dalyje yra įtvirtinta formali visų asmenų lygybė. Konstitucinis asmenų lygybės įstatymui principas reikalauja, kad teisėje pagrindinės teisės ir pareigos būtų įtvirtintos visiems vienodai (Konstitucinio Teismo *inter alia* 2000 m. birželio 30 d., 2008 m. gruodžio 24 d., 2009 m. kovo 2 d., 2010 m. gruodžio 22 d. nutarimai).

27. Konstitucijos 23 straipsnyje yra įtvirtinta nuosavybės neliečiamumas ir nuosavybės teisių apsauga. Aiškindamas Konstitucijos 23 straipsnį Konstitucinis Teismas yra *inter alia* konstatavęs, kad pagal Konstituciją savininkas turi teisę su jam priklausančiu turtu atlikti bet kokius veiksmus, išskyrus uždraustus įstatymu, naudoti savo turtą ir lemti jo likimą bet koku būdu, kuriuo nepažeidžiamos kitų asmenų teisės ir laisvės (Konstitucinio Teismo *inter alia* 2006 m. kovo 14 d., 2008 m. gegužės 20 d., 2008 m. spalio 30 d., 2009 m. balandžio 10 d. nutarimai).

Tiriamų nuostatų atitiktis Konstitucijai

28. Minėta, kad šioje konstitucinės justicijos byloje tiriama, ar *inter alia* Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimų įstatymo (2008 m. birželio 12 d. redakcija) 36 straipsnio 2 dalis tiek, kiek joje nustatyta, kad turi būti pateiktas dokumentas apie sumokėtą paskutinio paskelbto šalies ūkio vidutinio mėnesinio darbo užmokesčio 5 dydžių užstatą, taip pat tiek, kiek joje nustatyta, kad rinkimų užstatas yra gražinamas jį sumokėjusiam asmeniui po rinkimų, jeigu jų metu kandidatas į Respublikos Prezidentus gavo daugiau kaip 7 procentus rinkimuose dalyvavusių rinkėjų balsų, neprieštaruoja Konstitucijos 1 straipsnio nuostatai, kad Lietuvos valstybė yra demokratinė respublika, 6 straipsnio 1 dalies nuostatai, kad Konstitucija yra tiesiogiai taikomas aktas, 7 straipsnio 1 daliai, 23 straipsniui, 29 straipsnio 1 daliai, 33 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui.

29. Minėta ir tai, kad pareiškėjų – Seimo narių grupių abejonės dėl ginčijamo rinkimų santykių teisinio reguliavimo, susijusio su rinkimų užstato sumokėjimu, atitikties Konstitucijai grindžiamos *inter alia* tuo, kad juo yra įtvirtintas papildomas įpareigojimas asmenims, siekiantiems įgyvendinti savo pasyviąją rinkimų teisę, – jie privalo sumokėti rinkimų užstatą; šis papildomas teisės būti išrinktiems apribojimas yra visiškai nepagrįstas, o tai, kad asmens dalyvavimas rinkimuose yra susietas su tuo, ar jis išgali sumokėti rinkimų užstatą, iš esmės įtvirtina turto cenzą rinkimuose; rinkimų užstato įtvirtinimas diskriminuoja mažesnes politines partijas ar atskirus

asmenis, kurių galimybės sumokėti užstatą yra mažesnės ir kuriems didesnę poveikį daro tai, kad jis gali būti negražintas.

30. Sprendžiant, ar Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimų įstatymo (2008 m. birželio 12 d. redakcija) 36 straipsnio 2 dalis tiek, kiek joje nustatyta, kad turi būti pateiktas dokumentas apie sumokėtą paskutinio paskelbto šalies ūkio vidutinio mėnesinio darbo užmokesčio 5 dydžių užstatą, taip pat tiek, kiek joje nustatyta, kad rinkimų užstatas yra gražinamas jį sumokėjusiam asmeniui po rinkimų, jeigu jų metu kandidatas į Respublikos Prezidentus gavo daugiau kaip 7 procentus rinkimuose dalyvavusių rinkėjų balsų, neprieštarauja Konstitucijos 1 straipsnio nuostatai, kad Lietuvos valstybė yra demokratinė respublika, 6 straipsnio 1 dalies nuostatai, kad Konstitucija yra tiesiogiai taikomas aktas, 7 straipsnio 1 daliai, 23 straipsniui, 29 straipsnio 1 daliai, 33 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui, pažymėtina, kad, kaip minėta:

- rinkimai yra atsakingas politinis procesas;
- įstatymų leidėjas pagal Konstituciją turi įgaliojimus rinkimų įstatymuose, taigi ir Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimų įstatyme, nustatyti tokius reikalavimus (sąlygas) asmeniui, kuris gali būti renkamas Respublikos Prezidentu, kurie yra konstituciškai pagrįsti;
- rinkimų įstatymuose, taigi ir Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimų įstatyme, turi būti reglamentuojama Respublikos Prezidento rinkimų tvarka, reguliuojamos asmens teisės būti išrinktam Respublikos Prezidentu įgyvendinimo procedūros ir pan.;
- pagal Konstituciją įstatymu reguliuojant rinkimų santykius turi būti užtikrinta lygi visų kandidatų pasyvioji rinkimų teisė (teisė būti rinkimuose registruojamu kandidatu, t. y. teisė būti renkamam);
- Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimų įstatyme negali būti nustatomi tokie reikalavimai (sąlygos), kuriais būtų iškreipti ar paneigti Konstitucijoje įtvirtinti reikalavimai (sąlygos) asmeniui, kuris gali būti renkamas Respublikos Prezidentu.

30.1. Taigi įstatymų leidėjas, reguliuodamas rinkimų santykius, susijusius *inter alia* su Respublikos Prezidento rinkimų procedūromis, pagal Konstituciją gali nustatyti *inter alia* tokias konstituciškai pateisinamas pasyviosios rinkimų teisės įgyvendinimo procedūras, kuriomis, atsižvelgiant į Respublikos Prezidento rinkimų ir Konstitucijoje nustatytų sąlygų, kurias turi atitikti kandidatas į Respublikos Prezidentus, specifiką, siekiama proporcingai užtikrinti, kad Respublikos Prezidento rinkimai būtų atsakingas politinis procesas ir kad šiame procese dalyvautų tik rimtus ketinimus turintys kandidatai (asmenys, siekiantys jais būti).

Vadinasi, įstatymų leidėjas, reguliuodamas rinkimų santykius, *inter alia* su Respublikos Prezidento rinkimų procedūromis susijusius santykius, pagal Konstituciją gali įtvirtinti rinkimų užstatą kaip teisinį institutą ir turi Konstitucijos normų ir principų saistomą diskreciją nustatyti, kuriame Respublikos Prezidento rinkimų procedūrų etape rinkimų užstatas turi būti sumokėtas, kas

gali sumokėti rinkimų užstatą, kuriame Respublikos Prezidento rinkimų procedūrų etape ar šioms procedūroms pasibaigus rinkimų užstatas yra gražinamas jį sumokėjusiam asmeniui, kokios tokio gražinimo sąlygos.

30.2. Pažymėtina, kad, kaip minėta, pagal teisinį reguliavimą, įtvirtintą Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimų įstatymo (2008 m. birželio 12 d. redakcija) 36 straipsnio 2 dalyje:

– reikalavimas, kad turi būti sumokėtas rinkimų užstatas ir pateiktas jo sumokėjimą patvirtinantis dokumentas, siejamas su pretendentu būti kandidatu į Respublikos Prezidentus pareiškinių dokumentų teikimu; rinkimų užstato dydis siejamas su paskutinio paskelbto šalies ūkio VMDU 5 dydžiais; galimybė gražinti sumokėtą rinkimų užstatą jį sumokėjusiam asmeniui po rinkimų siejama su kandidato į Respublikos Prezidentus rinkimuose gautais rinkimuose dalyvavusių rinkėjų balsais (daugiau kaip 7 procentais);

– visi asmenys, iškelti ar išsikėlę pretendentu į Respublikos Prezidentus ir teikiantys pretendentu į Respublikos Prezidentus pareiškinius dokumentus, yra saistomi įstatyme įtvirtinto reikalavimo, kad turi būti sumokėtas rinkimų užstatas ir pateiktas jo sumokėjimą patvirtinantis dokumentas; kiekvienam kandidatui į Respublikos Prezidentus rinkimų metu gavus daugiau kaip 7 procentus rinkimuose dalyvavusių rinkėjų balsų, kiekvienas rinkimų užstatas, sumokėtas prieš pateikiant šio asmens, t. y. pretendentu būti kandidatu į Respublikos Prezidentus, pareiškinius dokumentus, turi būti gražintas kiekvienam jį sumokėjusiam asmeniui.

30.3. Taip pat pažymėtina, kad Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimų įstatymo (2008 m. birželio 12 d. redakcija) 36 straipsnio 2 dalies nuostatoje įtvirtinta rinkimų užstato dydžio sąsaja su paskutinio paskelbto šalies ūkio VMDU 5 dydžiais (kaip minėta, taikant šią nuostatą paskiausiuose Respublikos Prezidento rinkimuose, įvykusiųose 2009 m., rinkimų užstato dydis, nulemtas minėtos jo sąsajos su paskutinio paskelbto šalies ūkio VMDU 5 dydžiais, buvo 11 600 litų) nesudaro prielaidų dirbtinai pasunkinti ginčijamame įstatyme įtvirtinto reikalavimo (kad teikiant pareiškinius dokumentus turi būti sumokėtas rinkimų užstatas ir pateiktas jo sumokėjimą patvirtinantis dokumentas) įvykdymo ar iškreipti rinkimų užstato paskirties Respublikos Prezidento rinkimuose.

30.4. Pažymėtina ir tai, kad ginčijama rinkimų užstato gražinimo jį sumokėjusiam asmeniui po Respublikos Prezidento rinkimų sąlyga „jeigu jų metu kandidatas į Respublikos Prezidentus gavo daugiau kaip 7 procentus rinkimuose dalyvavusių rinkėjų balsų“, įtvirtinta nurodytoje Respublikos Prezidento rinkimų įstatymo (2008 m. birželio 12 d. redakcija) 36 straipsnio 2 dalies nuostatoje, taip pat nesudaro prielaidų iškreipti rinkimų užstato paskirties Respublikos Prezidento rinkimuose, t. y. ši sąlyga yra proporcinga siekiui užtikrinti, kad kandidatas į Respublikos Prezidentus turėtų rimtus ketinimus ir Respublikos Prezidento rinkimai būtų atsakingas politinis procesas.

30.5. Pažymėtina, jog rinkimų užstato sumokėjimas implikuoja tam tikrą riziką ir nesukuria

Konstitucijos ginamo lūkesčio, kad tam tikras pretendentas būti kandidatu į Respublikos Prezidentus, pateikęs pareiškinius dokumentus, surinks Konstitucijos 79 straipsnyje nurodytus 20 tūkstančių rinkėjų parašų, taigi bus įregistruotas kandidatu į Respublikos Prezidentus, kad kandidatas į Respublikos Prezidentus neatšauks pareiškinių dokumentų, juo labiau kad gaus daugiau kaip 7 procentus rinkimuose dalyvavusių rinkėjų balsų.

Taigi laisvai iškeliamo ar laisvai išsikeliančio pretendento būti kandidatu į Respublikos Prezidentus pareiškinių dokumentų pateikimą saistantis reikalavimas, kad prieš tai jau turi būti sumokėtas rinkimų užstatas, nepaneigia savininko teisės į nuosavybę ir šios teisės neproporcingai neriboja.

30.6. Pažymėtina ir tai, kad ginčijamoje (nurodyta apimtimi) Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimų įstatymo (2008 m. birželio 12 d. redakcija) 36 straipsnio 2 dalyje nėra nustatyta išimčių, kad tam tikrais atvejais teikiant pareiškinius dokumentus galėtų būti nesumokėtas rinkimų užstatas arba jis negražintas po rinkimų, kai juose tam tikri kandidatai gauna daugiau kaip 7 procentus rinkimuose dalyvavusių rinkėjų balsų. Vadinas, pagal šioje nuostatoje įtvirtintą ginčijamą teisinį reguliavimą visų kandidatų į Respublikos Prezidentus (pretendentų būti kandidatais į Respublikos Prezidentus) teisinė padėtis yra vienoda. Todėl nėra pakankamo pagrindo teigti, kad teisinis reguliavimas, įtvirtintas nurodytoje Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimų įstatymo (2008 m. birželio 12 d. redakcija) 36 straipsnio 2 dalies nuostatoje, kaip teigia pareiškėjas – Seimo narių grupė (prašymas Nr. 1B-38/2010), diskriminuoja mažesnes politines partijas ar atskirus asmenis, kurių galimybės sumokėti užstatą yra mažesnės ir kuriems didesnę poveikį daro tai, kad jis gali būti negražintas.

30.7. Taip pat pažymėtina, kad, kaip minėta, įstatymų leidėjas nuo pat Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimų įstatymo priėmimo 1992 m. gruodžio 22 d. buvo ir yra pasirinkęs rinkimų užstatą viena iš priemonių Respublikos Prezidento rinkimų santykiams reguliuoti, t. y. rinkimų užstatas istoriniu teisiniu požiūriu vertintinas kaip Respublikos Prezidento rinkimų, įvykusių 1993, 1998, 2003, 2004, 2009 m., teisinio reguliavimo tradicija. Tai laikytina pakankamai reikšminga aplinkybe ginčijamo (nurodyta apimtimi) rinkimų santykių teisinio reguliavimo kontekste.

30.8. Pabrėžtina, kad Konstitucijos 79 straipsnyje nurodytų 20 tūkstančių rinkėjų parašų rinkimas taip pat turi būti atsakinga rinkimų procedūra (rinkimų proceso dalis), o joje dalyvauti siekiantys asmenys turi turėti rimtus ketinimus.

31. Taigi Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimų įstatymo (2008 m. birželio 12 d. redakcija) 36 straipsnio 2 dalies nuostatoje (nurodyta apimtimi) įtvirtintas teisinis reguliavimas, pagal kurį, viena vertus, reikalaujama, kad teikiant pretendentų būti kandidatais į Respublikos Prezidentus pareiškinius dokumentus turi būti sumokėtas rinkimų užstatas ir pateiktas jo sumokėjimą patvirtinantis dokumentas, kita vertus, numatomas rinkimų užstato gražinimas jį

sumokėjusiam asmeniui po rinkimų ir nustatoma tokio gražinimo sąlyga, susieta su kandidato į Respublikos Prezidentus rinkimuose gautais rinkėjų balsais (daugiau kaip 7 procentais), vertintinas kaip konstituciškai pagrįstas rinkimų procedūrų teisinis reguliavimas, sudarantis prielaidas užtikrinti, kad Respublikos Prezidento rinkimai būtų atsakingas politinis procesas ir kad asmenys, siekiantys dalyvauti šiame procese kaip pretendentai būti kandidatais į Respublikos Prezidentus, turėtų rimtus ketinimus.

32. Vadinasi, nėra pakankamo pagrindo konstatuoti, kad su rinkimų užstato sumokėjimu, jo sumokėjimą patvirtinančio dokumento pateikimu ir sumokėto rinkimų užstato gražinimu susijęs teisinis reguliavimas, įtvirtintas Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimų įstatymo (2008 m. birželio 12 d. redakcija) 36 straipsnio 2 dalyje (nurodyta apimtimi), yra ydingas ar neproporcingas įstatymų leidėjo pasirinktas būdas reguliuoti su Respublikos Prezidento rinkimais susijusius santykius.

33. Konstatuotina, kad Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimų įstatymo (2008 m. birželio 12 d. redakcija) 36 straipsnio 2 dalis tiek, kiek joje nustatyta, kad turi būti pateiktas dokumentas apie sumokėtą paskutinio paskelbto šalies ūkio vidutinio mėnesinio darbo užmokesčio 5 dydžių užstatą, taip pat tiek, kiek joje nustatyta, kad rinkimų užstatas yra gražinamas jį sumokėjusiam asmeniui po rinkimų, jeigu jų metu kandidatas į Respublikos Prezidentus gavo daugiau kaip 7 procentus rinkimuose dalyvavusių rinkėjų balsų, nenukrypsta nuo konstitucinių demokratinės valstybės ir demokratiškų rinkimų imperatyvų, Konstitucijos tiesioginio taikymo principo, neiškreipia kandidatams į Respublikos Prezidentus nustatytų konstitucinių reikalavimų, nepažeidžia konstitucinio asmenų lygybės įstatymui principo, nuosavybės neliečiamumo ir nuosavybės teisių apsaugos garantijų, konstitucinio teisinės valstybės principo.

34. Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus darytina išvada, kad Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimų įstatymo (2008 m. birželio 12 d. redakcija) 36 straipsnio 2 dalis tiek, kiek joje nustatyta, kad turi būti pateiktas dokumentas apie sumokėtą paskutinio paskelbto šalies ūkio vidutinio mėnesinio darbo užmokesčio 5 dydžių užstatą, taip pat tiek, kiek joje nustatyta, kad rinkimų užstatas yra gražinamas jį sumokėjusiam asmeniui po rinkimų, jeigu jų metu kandidatas į Respublikos Prezidentus gavo daugiau kaip 7 procentus rinkimuose dalyvavusių rinkėjų balsų, neprieštaruoja Konstitucijos 1 straipsnio nuostatai, kad Lietuvos valstybė yra demokratinė respublika, 6 straipsnio 1 dalies nuostatai, kad Konstitucija yra tiesiogiai taikomas aktas, 7 straipsnio 1 daliai, 23 straipsniui, 29 straipsnio 1 daliai, 33 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui.

35. Minėta, jog šioje konstitucinės justicijos byloje taip pat tiriama, ar Konstitucijos 1 straipsnio nuostatai, kad Lietuvos valstybė yra demokratinė respublika, 6 straipsnio 1 dalies nuostatai, kad Konstitucija yra tiesiogiai taikomas aktas, 7 straipsnio 1 daliai, 23 straipsniui,

29 straipsnio 1 daliai, 33 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui neprieštarauja Seimo rinkimų įstatymo (2000 m. liepos 18 d. redakcija) 38 straipsnio 1 dalies 7 punktą, 2 dalies 3 punktą, Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 37 straipsnio 1 dalies 6 punktą, taip pat ar minėtoms Konstitucijos nuostatomis neprieštaravo Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2006 m. gruodžio 21 d. redakcija) 35 straipsnio 1 dalies 5 punktą tiek, kiek juose nustatyta, kad turi būti įteiktas (pateiktas) dokumentas, patvirtinantis, jog yra sumokėtas rinkimų užstatas.

36. Kaip minėta, ginčijamu teisiniu reguliavimu, nustatyta Seimo rinkimų įstatymo (2000 m. liepos 18 d. redakcija) 38 straipsnio 1 dalies 7 punkte, įtvirtintas reikalavimas, kad teikiant iškeltų kandidatų į Seimo narius (jų sąrašo) pareiškinius dokumentus turi būti sumokėtas rinkimų užstatas ir įteiktas jo sumokėjimą patvirtinantis dokumentas, o ginčijamu teisiniu reguliavimu, nustatyta Seimo rinkimų įstatymo (2000 m. liepos 18 d. redakcija) 38 straipsnio 2 dalies 3 punkte, taip pat įtvirtintas reikalavimas, kad teikiant išsikėlusio kandidato į Seimo narius pareiškinius dokumentus turi būti sumokėtas rinkimų užstatas ir pateiktas jo sumokėjimą patvirtinantis dokumentas.

Minėta ir tai, kad ginčijamu teisiniu reguliavimu, nustatyta Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 37 straipsnio 1 dalies 6 punkte, įtvirtintas reikalavimas, kad teikiant kandidatų į Europos Parlamentą iškėlimo pareiškinius dokumentus turi būti sumokėtas rinkimų užstatas ir įteiktas jo sumokėjimą patvirtinantis dokumentas.

Taip pat minėta, kad ginčijamu teisiniu reguliavimu, nustatyta Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2006 m. gruodžio 21 d. redakcija) 35 straipsnio 1 dalies 5 punkte, įtvirtintas reikalavimas, kad teikiant kandidatų į savivaldybės tarybos narius iškėlimo pareiškinius dokumentus turi būti sumokėtas rinkimų užstatas ir įteiktas jo sumokėjimą patvirtinantis dokumentas.

Taigi teisinis reguliavimas, nustatytas (nurodyta apimtimi) Seimo rinkimų įstatymo (2000 m. liepos 18 d. redakcija) 38 straipsnio 1 dalies 7 punkte, 2 dalies 3 punkte, Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 37 straipsnio 1 dalies 6 punkte, Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2006 m. gruodžio 21 d. redakcija) 35 straipsnio 1 dalies 5 punkte, šioje konstitucinės justicijos byloje ginčijamu aspektu yra analogiškas.

37. Sprendžiant, ar Konstitucijos 1 straipsnio nuostatai, kad Lietuvos valstybė yra demokratinė respublika, 6 straipsnio 1 dalies nuostatai, kad Konstitucija yra tiesiogiai taikomas aktas, 7 straipsnio 1 daliai, 23 straipsniui, 33 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui neprieštarauja Seimo rinkimų įstatymo (2000 m. liepos 18 d. redakcija) 38 straipsnio 1 dalies 7 punktą (nurodyta apimtimi), 2 dalies 3 punktą (nurodyta apimtimi), Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 37 straipsnio 1 dalies 6 punktą (nurodyta apimtimi), taip pat ar minėtoms Konstitucijos nuostatomis neprieštaravo Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2006 m. gruodžio 21 d. redakcija) 35 straipsnio 1 dalies 5 punktą (nurodyta apimtimi), pažymėtina, kad, kaip minėta:

- rinkimai, taip pat ir savivaldybių tarybų, yra politinis procesas;
- įstatymų leidėjas, nustatydamas reikalavimus, kuriuos turi atitikti kandidatas į Seimo narius, privalo paisyti Konstitucijos; jis negali nei pats paneigti, iškreipti ar apriboti visuotinės, lygios, tiesioginės rinkimų teisės, slapto balsavimo, nei sudaryti teisinių prielaidų tai padaryti kitiems subjektams;

- įstatymų leidėjas turi pareigą įstatymu įtvirtinti savivaldybių tarybų rinkimų sistemą, nustatyti rinkimų organizavimo pagrindus ir tvarką, *inter alia* kandidatų į savivaldybių tarybas kėlimą; įstatymų leidėjas, įstatymu reguliuodamas savivaldybių tarybų rinkimų santykius, privalo paisyti Konstitucijos nuostatų – normų ir principų, konstitucinės vietos savivaldos sampratos; kad ir kokią rinkimų sistemą įstatymų leidėjas pasirinktų, jis privalo nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kuris užtikrintų demokratišką atstovavimą Lietuvos Respublikos teritorijos administracinių vienetų nuolatiniams gyventojams savivaldos institucijose, deramą savivaldos teisės įgyvendinimą ir savivaldybių institucijų funkcionavimą ir nesudarytų prielaidų savivaldybių tarybų veiklos neprognozuojamumui, nestabilumui, neefektyvumui;

- Europos Parlamentas nėra Tautos atstovybė, tačiau jis laikytinas politine atstovaujama Europos Sąjungos institucija, kurios rinkimų tvarką konkrečioje Europos Sąjungos valstybėje narėje nustato atitinkamos valstybės narės įstatymų leidėjas;

- Europos Sąjungos valstybėse narėse ir kitose demokratinėse valstybėse reguliuojant rinkimų santykius neretai nustatomi ir specialūs reikalavimai, kuriuos įvykdęs (atitinkantis) asmuo gali kandidatuoti į parlamento narius, pavyzdžiui, reikalavimą surinkti tam tikrą kiekį parašų, kurie patvirtina tam tikros visuomenės dalies politinę paramą, ar reikalavimą sumokėti tam tikrą rinkimų užstatą.

37.1. Taigi įstatymų leidėjas, reguliuodamas rinkimų santykius, susijusius su Seimo, Europos Parlamento, savivaldybių tarybų rinkimų procedūromis, pagal Konstituciją gali nustatyti *inter alia* tokias konstituciškai pateisinamas pasyviosios rinkimų teisės įgyvendinimo procedūras, kuriomis, atsižvelgiant į Seimo, Europos Parlamento, savivaldybių tarybų rinkimų specifiką, siekiama proporcingai užtikrinti šių rinkimų proceso, vykstančio netapačiu (nacionaliniu valstybiniu, Europos ir regioniniu) lygmeniu, atsakingumą, šiame procese dalyvaujančių kandidatų į Seimo narius, Europos Parlamento narius, savivaldybių tarybų narius ketinimų rimtumą.

Vadinasi, įstatymų leidėjas, reguliuodamas rinkimų santykius, susijusius su Seimo, Europos Parlamento, savivaldybių tarybų rinkimais (*inter alia* šių rinkimų parengimo procedūromis), pagal Konstituciją apskritai gali pasirinkti rinkimų užstatą kaip rinkimų santykių reguliavimo priemonę ir turi Konstitucijos normų ir principų saistomą diskreciją *inter alia* nustatyti, kad rinkimų užstato dydis Seimo, Europos Parlamento ir savivaldybių tarybų rinkimuose yra skirtingas ir kinta pagal tai, ar kandidatus iškeliantys subjektai laikėsi (nesilaikė) tam tikrų politinės kampanijos finansavimo

kontrolės reikalavimų, taip pat kad rinkimų užstatas turi būti sumokėtas tame pačiame Seimo, Europos Parlamento ir savivaldybių tarybų rinkimų parengiamosios procedūros etape, t. y. prieš teikiant kandidatų pareiškinius dokumentus.

37.2. Pažymėtina ir tai, kad pagal ginčijamą teisinį reguliavimą, nustatytą (nurodyta apimtimi) Seimo rinkimų įstatymo (2000 m. liepos 18 d. redakcija) 38 straipsnio 1 dalies 7 punkte, 2 dalies 3 punkte, Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 37 straipsnio 1 dalies 6 punkte, Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2006 m. gruodžio 21 d. redakcija) 35 straipsnio 1 dalies 5 punkte:

– rinkimų užstato sumokėjimas ir jo sumokėjimą patvirtinančio dokumento pateikimas yra vienas iš reikalavimų, kurių būtina laikytis teikiant kandidatų į Seimo narius, Europos Parlamento narius, savivaldybių tarybų narius pareiškinius dokumentus;

– visiems subjektams (asmenims), turintiems teisę išskirti kandidatus (ar išsikelti kandidatu) į Seimo narius, Europos Parlamento narius, savivaldybių tarybų narius, privalu laikytis reikalavimo, kad teikiant kandidatų pareiškinius dokumentus turi būti sumokėtas rinkimų užstatas ir pateiktas rinkimų užstato sumokėjimą patvirtinantis dokumentas.

37.3. Taip pat pažymėtina, kad, kaip minėta, rinkimų užstato dydis nėra viename iš minėtų rinkimų įstatymų nėra įtvirtintas taip, kad atitinkamuose rinkimuose tam tikriems asmenims, kurie gali išsikelti kandidatais (pretendentais), ir tam tikriems iškeltų kandidatų sąrašus pateikti galintiems subjektams, kurie laikėsi minėtų politinės kampanijos finansavimo kontrolės reikalavimų, būtų skirtingas. Taigi įstatymų leidėjas visuose rinkimų įstatymuose dėl vienodoje situacijoje esančių subjektų pareiškinų dokumentų pateikimo nustatė vienodus rinkimų užstato dydžius.

Pažymėtina ir tai, kad minėtuose rinkimų įstatymuose įtvirtintos rinkimų užstato dydžių sąsajos su atitinkamais paskutinio paskelbto šalies ūkio VMDU dydžiais (kaip minėta, paskiausiuose Seimo rinkimuose, rinkimuose į Europos Parlamentą, taip pat savivaldybių tarybų rinkimuose taikyto rinkimų užstato dydžiai, nulemti jų minėtos sąsajos su paskutinio paskelbto šalies ūkio VMDU dydžiais, buvo tokie: 2011 m. savivaldybių tarybų rinkimuose – 2 056 litai (1 VMDU) išsikėlusiam kandidatui ir keliamų kandidatų sąrašui; 2009 m. rinkimuose į Europos Parlamentą – 46 400 litų (20 VMDU); 2008 m. Seimo rinkimuose – 2 151 litas (1 VMDU) kandidatui vienmandatėje rinkimų apygardoje įregistruoti, 43 020 litų (20 VMDU) kandidatų sąrašui daugiamandatėje rinkimų apygardoje įregistruoti) nesudaro prielaidų neproporcingai suvaržyti galimybę įvykdyti ginčijamuose įstatymuose įtvirtintą reikalavimą, susijusį su rinkimų užstato sumokėjimu.

37.4. Pažymėtina ir tai, kad įstatymų leidėjas, reglamentuodamas rinkimų santykius, *inter alia* Seimo rinkimų, savivaldybių tarybų rinkimų, taip pat rinkimų į Europos Parlamentą parengimo

procedūras, susijusias su kandidatų kėlimu (išsikėlimu) ir registravimu, turi Konstitucijos saistomą diskreciją atsižvelgti į šių rinkimų (juose renkamų institucijų) specifiką ir nustatyti atitinkamus (nebūtinai vienodus) procedūrinius reikalavimus, *inter alia* susijusius su rinkimų užstato dydžiais ar jų atitinkamam padidėjimui įtakos galinčiu turėti rinkimų kampanijų finansavimo kontrolės reikalavimų laikymusi.

37.5. Pažymėtina, jog rinkimų užstato sumokėjimas implikuoja tam tikrą riziką ir nesukuria Konstitucijos ginamo lūkesčio, kad tam tikras asmuo bus įregistruotas kandidatu į Seimo, Europos Parlamento, savivaldybių tarybų narius kaip atitinkantis visus nustatytus reikalavimus, kad kandidatas neatšauks pareiškinių dokumentų ir pan.

Taigi laisvai iškeliamo ar laisvai išsikeliančio kandidato į Seimo narius, taip pat laisvai iškeliamo kandidato į Europos Parlamento narius ir savivaldybių tarybų narius pareiškinių dokumentų pateikimą saistantis reikalavimas, kad prieš tai jau turi būti sumokėtas rinkimų užstatas, nepaneigia savininko teisės į nuosavybę ir neproporcingai šios teisės neriboja.

37.6. Pažymėtina ir tai, kad, kaip minėta, įstatymų leidėjas nuo pat pirminių Seimo rinkimų įstatymo ir Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo redakcijų priėmimo, taip pat priimdamas bei vėliau keisdamas Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymą buvo ir yra pasirinkęs rinkimų užstatą viena iš priemonių reguliuoti rinkimų santykiams, t. y. rinkimų užstatas istoriniu teisiniu požiūriu vertintinas kaip Seimo rinkimų, įvykusių 1992, 1996, 2000, 2004, 2008 m., taip pat savivaldybių tarybų rinkimų, įvykusių 1995, 1997, 2000, 2003, 2007, 2011 m., ir rinkimų į Europos Parlamentą, įvykusių 2004 ir 2009 m., teisinio reguliavimo tradicija. Tai laikytina pakankamai reikšminga aplinkybe ginčijamo (nurodyta apimtimi) rinkimų santykių teisinio reguliavimo kontekste.

37.7. Pabrėžtina, kad kandidatų į Seimo narius, Europos Parlamento narius, savivaldybių tarybų narius pareiškinių dokumentų teikimas siekiant, kad šie kandidatai būtų įregistruoti, taip pat turi būti atsakinga rinkimų procedūra (rinkimų proceso dalis), o joje dalyvauti siekiantys asmenys turi turėti rimtus ketinimus.

38. Taigi Seimo rinkimų įstatymo (2000 m. liepos 18 d. redakcija) 38 straipsnio 1 dalies 7 punkte, 2 dalies 3 punkte, Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 37 straipsnio 1 dalies 6 punkte, Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2006 m. gruodžio 21 d. redakcija) 35 straipsnio 1 dalies 5 punkte įtvirtintas (nurodyta apimtimi) teisinis reguliavimas, pagal kurį teikiant kandidatų į Seimo narius, Europos Parlamento narius, savivaldybių tarybų narius, pareiškinis dokumentas turi būti sumokėtas rinkimų užstatas ir pateiktas jo sumokėjimą patvirtinantis dokumentas, vertintinas kaip konstituciškai pagrįstas rinkimų procedūrų teisinis reguliavimas, sudarantis prielaidas užtikrinti, kad Seimo, Europos Parlamento, savivaldybių tarybų rinkimai būtų atsakingas politinis procesas ir kad asmenys, siekiantys dalyvauti šiame procese kaip kandidatai į Seimo narius, Europos Parlamento narius, savivaldybių tarybų narius, turėtų rimtus ketinimus.

39. Vadinas, nėra pakankamo pagrindo konstatuoti, kad su rinkimų užstato sumokėjimu ir jo sumokėjimą patvirtinančio dokumento pateikimu susijęs teisinis reguliavimas, įtvirtintas (nurodyta apimtimi) Seimo rinkimų įstatymo (2000 m. liepos 18 d. redakcija) 38 straipsnio 1 dalies 7 punkte, 2 dalies 3 punkte, Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 37 straipsnio 1 dalies 6 punkte, Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2006 m. gruodžio 21 d. redakcija) 35 straipsnio 1 dalies 5 punkte, yra (buvo) ydingas ar neproporcingas įstatymų leidėjo pasirinktas būdas reguliuoti santykius, susijusius su Seimo, Europos Parlamento ir savivaldybių tarybų rinkimais.

40. Konstatuotina, kad Seimo rinkimų įstatymo (2000 m. liepos 18 d. redakcija) 38 straipsnio 1 dalies 7 punktas, 2 dalies 3 punktas, Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 37 straipsnio 1 dalies 6 punktas, Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2006 m. gruodžio 21 d. redakcija) 35 straipsnio 1 dalies 5 punktas tiek, kiek juose nustatyta, kad turi būti įteiktas (pateiktas) dokumentas, patvirtinantis, jog yra sumokėtas rinkimų užstatas, nenukrypsta (nenukrypo) nuo konstitucinių demokratinės valstybės ir demokratiškų rinkimų imperatyvų, Konstitucijos tiesioginio taikymo principo, neiškreipia (neiškrepė) kandidatams į Seimo narius ir savivaldybės tarybos narius nustatytų konstitucinių reikalavimų, nepažeidžia (nepažeidė) konstitucinio asmenų lygybės įstatymui principo, nuosavybės neliečiamumo ir nuosavybės teisių apsaugos garantijų, konstitucinio teisinės valstybės principo.

41. Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus darytina išvada, kad Seimo rinkimų įstatymo (2000 m. liepos 18 d. redakcija) 38 straipsnio 1 dalies 7 punktas, 2 dalies 3 punktas, Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 37 straipsnio 1 dalies 6 punktas tiek, kiek juose nustatyta, kad turi būti įteiktas (pateiktas) dokumentas, patvirtinantis, jog yra sumokėtas rinkimų užstatas, neprieštarauja Konstitucijos 1 straipsnio nuostatai, kad Lietuvos valstybė yra demokratinė respublika, 6 straipsnio 1 dalies nuostatai, kad Konstitucija yra tiesiogiai taikomas aktas, 7 straipsnio 1 daliai, 23 straipsniui, 33 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui, taip pat kad šioms Konstitucijos nuostatoms, konstituciniam teisinės valstybės principui neprieštaravo Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2006 m. gruodžio 21 d. redakcija) 35 straipsnio 1 dalies 5 punktas tiek, kiek jame buvo nustatyta, kad turi būti įteiktas dokumentas, patvirtinantis, jog yra sumokėtas rinkimų užstatas.

42. Pažymėtina, kad, kaip minėta, Seimas 2010 m. birželio 30 d. priėmė Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo pakeitimo įstatymą, kuris įsigaliojo 2010 m. liepos 20 d. Šiuo įstatymu Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymas (2006 m. gruodžio 21 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais ir papildymais) buvo pakeistas ir išdėstytas nauja redakcija.

43. Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2010 m. birželio 30 d. redakcija) 35 straipsnyje „Kandidatų į savivaldybės tarybos narius pareiškiniai dokumentai“ *inter alia* nustatyta:

„2. Partija, prasidėjus kandidatų pareiškinių dokumentų įteikimo laikui, bet ne vėliau kaip

likus 40 dienų iki rinkimų, turi įteikti Vyriausiajai rinkimų komisijai šiuos pareiškinius dokumentus: <...>

5) dokumentą, patvirtinantį, kad yra sumokėtas rinkimų užstatas; <...>

5. Asmuo, nusprendęs išsikelti kandidatą į savivaldybės tarybos narius (toliau – pretendentas į kandidatus), prasidėjus kandidatų pareiškinų dokumentų įteikimo laikui, bet ne vėliau kaip likus 45 dienoms iki rinkimų, savivaldybės rinkimų komisijai turi įteikti šiuos pareiškinius dokumentus: <...>

3) dokumentą, patvirtinantį, kad yra sumokėtas rinkimų užstatas.“

Palyginus teisinį reguliavimą, nustatytą Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2010 m. birželio 30 d. redakcija) 35 straipsnio 2 dalies 5 punkte, 5 dalies 3 punkte su nustatytuoju Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2006 m. gruodžio 21 d. redakcija) 35 straipsnio 1 dalies 5 punkte, kuris (nurodyta apimtimi) ginčijamas šioje konstitucinės justicijos byloje, matyti, kad teisinis reguliavimas, kuriuo nustatytas reikalavimas, kad turi būti sumokėtas rinkimų užstatas ir įteiktas jo sumokėjimą patvirtinantis dokumentas:

– yra papildytas tuo aspektu, kad rinkimų užstatas turi būti sumokėtas ir jo sumokėjimą patvirtinantis dokumentas turi būti pateiktas teikiant ne tik iškeltų kandidatų (jų sąrašų), bet ir išsikėlusių kandidatų pareiškinius dokumentus;

– iš esmės nepakito tuo aspektu, jog visų iškeltų kandidatų į savivaldybių tarybų narius pareiškinų dokumentų teikimo (kandidatų sąrašų registracijos) procedūra siejama su reikalavimu, kad turi būti sumokėtas rinkimų užstatas ir įteiktas jo sumokėjimą patvirtinantis dokumentas.

44. Pažymėtina, kad Konstitucinis Teismas 2011 m. gegužės 11 d. nutarime „Dėl Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2010 m. birželio 30 d. redakcija) 34 straipsnio, 83 straipsnio 2, 3, 4, 5 dalių, Lietuvos Respublikos politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymo (2010 m. gegužės 18 d. redakcija) 3 straipsnio 2 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ pripažino, kad *inter alia* Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2010 m. birželio 30 d. redakcija) 34 straipsnis tiek, kiek, įstatymų leidėjui pasirinkus vien proporcinę savivaldybių tarybų rinkimų sistemą, jame nustatyta, kad pavieniai asmenys, neįrašyti į kandidatų sąrašus, daugiamandatėje rinkimų apygardoje gali išsikelti kandidatais į savivaldybės tarybos narius, taip pat tiek, kiek jame nenustatyta, kad Lietuvos Respublikos teritorijos administracinių vienetų nuolatiniai gyventojai gali būti keliami kandidatais į atitinkamų savivaldybių tarybas būdami įrašyti ir į ne politinių partijų sudaromus kandidatų į savivaldybių tarybų narius sąrašus, prieštarauja Konstitucijos 119 straipsnio 2 daliai.

45. Pažymėtina ir tai, kad Seimas iki šiol (t. y. iki šios konstitucinės justicijos bylos išnagrinėjimo) nėra pakeitęs Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2010 m. birželio 30 d. redakcija) taip, kad būtų įgyvendintas minėtas Konstitucinio Teismo 2011 m. gegužės 11 d.

nutarimas, t. y. neliktų teisinio reguliavimo, kuris yra pripažintas prieštaraujančiu Konstitucijai.

46. Pabrėžtina, kad Konstitucinio Teismo 2011 m. gegužės 11 d. nutarime nebuvo tiriama, ar Konstitucijai neprieštarauja Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2010 m. birželio 30 d. redakcija) 35 straipsnio „Kandidatų į savivaldybės tarybos narius pareiškiniai dokumentai“ nuostatos, tačiau jos, *inter alia* cituoti 2 dalies 5 punktas, 5 dalies 3 punktas, yra iš esmės susijusios su kandidatų į savivaldybių tarybų narius kėlimo ir išsikėlimo daugiamandatėje rinkimų apygardoje teisiniu reguliavimu, kuris Konstitucinio Teismo 2011 m. gegužės 11 d. nutarime nurodytais aspektais yra pripažintas prieštaraujančiu Konstitucijai.

47. Taigi nors Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2010 m. birželio 30 d. redakcija) 35 straipsnis, *inter alia* jo 2 dalies 5 punktas, 5 dalies 3 punktas, šiuo metu galioja (nėra pripažintas prieštaraujančiu Konstitucijai), jis pagal Konstitucinio Teismo 2011 m. gegužės 11 d. nutarimą šioje konstitucinės justicijos byloje:

– gali būti vertinamas (tiriamas) tik tiek, kiek reguliuoja santykius, susijusius su daugiamandatėje rinkimų apygardoje iškeltų kandidatų (jų sąrašų) pareiškinų dokumentų, *inter alia* rinkimų užstato sumokėjimą patvirtinančio dokumento, teikimu (2 dalies 5 punktas);

– negali būti vertinamas (tiriamas) tiek, kiek reguliuoja santykius, susijusius su asmens, nusprendusio daugiamandatėje rinkimų apygardoje išsikelti kandidatų į savivaldybės tarybos narius, pareiškinų dokumentų, *inter alia* rinkimų užstato sumokėjimą patvirtinančio dokumento, teikimu (5 dalies 3 punktas).

48. Vadinasi, šioje konstitucinės justicijos byloje gali būti sprendžiama tai, ar Konstitucijai neprieštarauja Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2010 m. birželio 30 d. redakcija) 35 straipsnio 2 dalies 5 punktas tiek, kiek jame nustatyta, kad turi būti įteiktas dokumentas, patvirtinantis, jog yra sumokėtas rinkimų užstatas.

49. Minėta, kad palyginus teisinį reguliavimą, nustatytą ginčijamame (nurodyta apimtimi) Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2006 m. gruodžio 21 d. redakcija) 35 straipsnio 1 dalies 5 punkte su nustatytu Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2010 m. birželio 30 d. redakcija) 35 straipsnio 2 dalies 5 punkte matyti, kad teisinis reguliavimas iš esmės nepakito tuo aspektu, jog visų iškeltų kandidatų į savivaldybių tarybų narius pareiškinų dokumentų teikimo (kandidatų sąrašų registracijos) procedūra siejama su reikalavimu, kad turi būti sumokėtas rinkimų užstatas ir įteiktas jo sumokėjimą patvirtinantis dokumentas.

50. Konstatavus, kad Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2006 m. gruodžio 21 d. redakcija) 35 straipsnio 1 dalies 5 punktas tiek, kiek jame buvo nustatyta, kad turi būti įteiktas dokumentas, patvirtinantis, jog yra sumokėtas rinkimų užstatas, neprieštaravo Konstitucijos 1 straipsnio nuostatai, kad Lietuvos valstybė yra demokratinė respublika, 6 straipsnio 1 dalies nuostatai, kad Konstitucija yra tiesiogiai taikomas aktas, 7 straipsnio 1 daliai, 23 straipsniui,

33 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui, remiantis tais pačiais argumentais konstatuotina ir tai, kad Konstitucijos 1 straipsnio nuostatai, kad Lietuvos valstybė yra demokratinė respublika, 6 straipsnio 1 dalies nuostatai, kad Konstitucija yra tiesiogiai taikomas aktas, 7 straipsnio 1 daliai, 23 straipsniui, 33 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui neprieštarauja Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2010 m. birželio 30 d. redakcija) 35 straipsnio 2 dalies 5 punktą tiek, kiek jame nustatyta, kad turi būti įteiktas dokumentas, patvirtinantis, jog yra sumokėtas rinkimų užstatas.

III

Dėl Seimo rinkimų įstatymo (2000 m. liepos 18 d. redakcija), Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo nuostatų, kuriomis įtvirtintas kandidatų turto, pajamų ir privačių interesų deklaravimas, atitikties Konstitucijai.

1. Minėta, kad šioje konstitucinės justicijos byloje tiriama, ar *inter alia* Seimo rinkimų įstatymo (2000 m. liepos 18 d. redakcija) 38 straipsnio 1 dalies 5 punktą (2008 m. balandžio 15 d. redakcija), 2 dalies 2 punktą (2008 m. balandžio 15 d. redakcija), Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 37 straipsnio 1 dalies 4 punktą (2008 m. gegužės 8 d. redakcija) tiek, kiek juose nustatyta, kad turi būti įteikti (pateikti) kandidato pajamų bei turto deklaracijų pagrindinių duomenų išrašai, taip pat privačių interesų deklaracija, neprieštarauja Konstitucijos 1 straipsnio nuostatai, kad Lietuvos valstybė yra demokratinė respublika, 6 straipsnio 1 dalies nuostatai, kad Konstitucija yra tiesiogiai taikomas aktas, 7 straipsnio 1 daliai, 33 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui.

Ginčijamas teisinis reguliavimas

2. Taigi pagal pareiškėjų prašymus tiriama, ar Konstitucijai neprieštarauja *inter alia* Seimo rinkimų įstatymo (2000 m. liepos 18 d. redakcija) 38 straipsnio 1 dalies 5 punktą (2008 m. balandžio 15 d. redakcija), 2 dalies 2 punktą (2008 m. balandžio 15 d. redakcija) tiek, kiek juose nustatyta, kad turi būti įteikti (pateikti) kandidato pajamų bei turto deklaracijų pagrindinių duomenų išrašai, taip pat privačių interesų deklaracija.

2.1. Minėta, kad Seimas 2000 m. liepos 18 d. priėmė Seimo rinkimų įstatymo pakeitimo įstatymą, įsigaliojusį 2000 m. liepos 19 d., kuriuo Seimo rinkimų įstatymas (1992 m. liepos 9 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais ir papildymais) buvo išdėstytas nauja redakcija.

Seimo rinkimų įstatymas (2000 m. liepos 18 d. redakcija) buvo ne kartą keičiamas ir (arba) papildomas, *inter alia* Seimo 2008 m. balandžio 15 d. priimtu Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų įstatymo 2, 5¹, 6, 7, 15, 16, 18, 21, 22, 23, 25, 31, 34, 37, 38, 39, 41, 51, 61, 65, 67, 67¹, 72, 74, 78, 82, 90, 91 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymu (įsigaliojusiu 2008 m. balandžio 30 d.), kurio 15 straipsniu *inter alia* buvo pakeisti ir naujai išdėstyti Seimo rinkimų įstatymo (2000 m. liepos 18

d. redakcija) 38 straipsnio 1 dalies 5 punktas, 2 dalies 2 punktas.

2.2. Seimo rinkimų įstatymo (2000 m. liepos 18 d. redakcija) 38 straipsnio „Kandidatų iškelimo pareiškiniai dokumentai“ 1 dalies 5 punkte (2008 m. balandžio 15 d. redakcija), kuris nurodyta apimtimi ginčijamas šioje konstitucinės justicijos byloje, nustatyta:

„1. Partija turi įteikti Vyriausiajai rinkimų komisijai šiuos pareiškinius dokumentus: <...>

5) kiekvieno keliamo kandidato pasirašytą įsipareigojimą, jeigu jis bus išrinktas, nutraukti darbo ar kitokią veiklą, nesuderinamą su Seimo nario statusu, sutikimą būti šios partijos iškelto kandidatu konkrečioje rinkimų apygardoje, paties užpildytą kandidato į Seimo narius anketą ir gyventojų pajamų mokesčio bei gyventojų turto deklaracijų, pateiktų valstybinei mokesčių inspekcijai, pagrindinių duomenų išrašus, patvirtintus tos mokesčių inspekcijos, kuriai deklaracijos buvo pateiktos, taip pat privačių interesų deklaraciją ir Vyriausiosios rinkimų komisijos nustatytos formos pasižadėjimą laikytis draudimo papirkti rinkėjus ir rinkimų teisę turinčius asmenis. Partija gali pateikti kiekvieno kandidato fotonuotrauką, autobiografiją.“

2.3. Taigi Seimo rinkimų įstatymo (2000 m. liepos 18 d. redakcija) 38 straipsnio 1 dalies 5 punkte (2008 m. balandžio 15 d. redakcija) išvardyta dalis pareiškinė dokumentų, kuriuos turi pateikti partija, kelianti kandidatus į Seimo narius, *inter alia* nustatytas reikalavimas, kad teikiant keliamų kandidatų į Seimo narius pareiškinius dokumentus turi būti įteikti kiekvieno keliamo kandidato gyventojų pajamų mokesčio bei gyventojų turto deklaracijų pagrindinių duomenų išrašai, patvirtinti valstybinės mokesčių inspekcijos, taip pat kiekvieno keliamo kandidato privačių interesų deklaracija.

2.4. Seimo rinkimų įstatymo (2000 m. liepos 18 d. redakcija) 38 straipsnio 2 dalies 2 punkte (2008 m. balandžio 15 d. redakcija), kuris nurodyta apimtimi taip pat ginčijamas šioje konstitucinės justicijos byloje, nustatyta:

„2. Asmuo, nusprendęs išsikelti kandidatą į Seimo narius, apygardos rinkimų komisijai turi pateikti: <...>

2) paties pasirašytą įsipareigojimą, jeigu jis bus išrinktas, nutraukti darbo ar kitokią veiklą, nesuderinamą su Seimo nario statusu, paties užpildytą kandidato į Seimo narius anketą ir gyventojų pajamų mokesčio bei gyventojų turto deklaracijų, pateiktų valstybinei mokesčių inspekcijai, pagrindinių duomenų išrašus, patvirtintus tos mokesčių inspekcijos, kuriai deklaracijos buvo pateiktos, taip pat privačių interesų deklaraciją ir Vyriausiosios rinkimų komisijos nustatytos formos pasižadėjimą laikytis draudimo papirkti rinkėjus ir rinkimų teisę turinčius asmenis. Asmuo gali pateikti savo fotonuotrauką, autobiografiją.“

2.5. Taigi Seimo rinkimų įstatymo (2000 m. liepos 18 d. redakcija) 38 straipsnio 2 dalies 2 punkte (2008 m. balandžio 15 d. redakcija) išvardyta dalis pareiškinė dokumentų, kuriuos turi pateikti pavieniai asmenys, nusprendę išsikelti kandidatais į Seimo narius, *inter alia* nustatytas

reikalavimas, kad teikiant išsikėlusio kandidato į Seimo narius pareiškinius dokumentus turi būti pateikti gyventojų pajamų mokesčio bei gyventojų turto deklaracijų pagrindinių duomenų išrašai, patvirtinti valstybinės mokesčių inspekcijos, taip pat kandidato privačių interesų deklaracija.

2.6. Aiškinant pareiškėjų ginčijamą teisinį reguliavimą, įtvirtintą Seimo rinkimų įstatymo (2000 m. liepos 18 d. redakcija) 38 straipsnio 1 dalies 5 punkte (2008 m. balandžio 15 d. redakcija), 2 dalies 2 punkte (2008 m. balandžio 15 d. redakcija), pažymėtina, kad:

- gyventojų pajamų mokesčio bei gyventojų turto deklaracijų pagrindinių duomenų išrašai, taip pat privačių interesų deklaracija yra pareiškinų dokumentų, kurie turi būti pateikti keliant kandidatus ar išsikeliant kandidatus į Seimo narius, dalis;

- visų kandidatų į Seimo narius pareiškinų dokumentų teikimas siejamas su reikalavimu pateikti gyventojų pajamų mokesčio bei gyventojų turto deklaracijų pagrindinių duomenų išrašus ir privačių interesų deklaraciją.

2.7. Šiame kontekste pažymėtina, kad Seimas 2010 m. gegužės 18 d. priėmė Seimo rinkimų įstatymo 38, 39, 41, 45, 46, 48, 49, 50, 51, 52 ir 53 straipsnių pakeitimo įstatymą, (įsigaliojusį 2010 m. rugsėjo 15 d.), kuriuo buvo pakeistas *inter alia* Seimo rinkimų įstatymo (2000 m. liepos 18 d. redakcija) 38 straipsnis (2008 m. balandžio 15 d. redakcija), tačiau ginčijami Seimo rinkimų įstatymo (2000 m. liepos 18 d. redakcija) 38 straipsnio 1 dalies 5 punktas (2008 m. balandžio 15 d. redakcija), 2 dalies 2 punktas (2008 m. balandžio 15 d. redakcija) keičiami nebuvo.

3. Šioje konstitucinės justicijos byloje pagal pareiškėjų prašymus tiriama ir tai, ar Konstitucijai neprieštarauja Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 37 straipsnio 1 dalies 4 punktas (2008 m. gegužės 8 d. redakcija) tiek, kiek jame nustatyta, kad turi būti įteikti kandidato pajamų bei turto deklaracijų pagrindinių duomenų išrašai, taip pat privačių interesų deklaracija.

3.1. Minėta, kad Seimas 2003 m. lapkričio 20 d. priėmė Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymą, kuris įsigaliojo 2003 m. gruodžio 10 d.

Šis įstatymas buvo ne kartą keičiamas ir (arba) papildomas, *inter alia* Seimo 2008 m. gegužės 8 d. priimtu Lietuvos Respublikos rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 3, 6, 8, 15, 17, 21, 22, 24, 25, 26, 29, 30, 32, 33, 36, 37, 38, 46, 47, 48, 49, 50, 54, 57, 59, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 76, 77, 80, 86, 88, 94 straipsnių pakeitimo ir papildymo ir įstatymo papildymo 4¹, 65¹ straipsniais įstatymu (įsigaliojusiu 2008 m. gegužės 24 d.), kurio 17 straipsniu *inter alia* buvo pakeistas ir naujai išdėstytas Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 37 straipsnio 1 dalies 4 punktas.

3.2. Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 37 straipsnio „Kandidatų iškėlimo pareiškiniai dokumentai“ 1 dalies 4 punkte (2008 m. gegužės 8 d. redakcija), kuris nurodyta apimtimi ginčijamas šioje konstitucinės justicijos byloje, nustatyta:

„1. Partija turi įteikti Vyriausiajai rinkimų komisijai šiuos pareiškinius dokumentus: <...>

4) kiekvieno keliamo kandidato sutikimą būti šios partijos iškelto kandidatu, paties užpildytą kandidato į Europos Parlamento narius anketą ir pajamų bei turto deklaracijų, pateiktų valstybinei mokesčių inspekcijai, pagrindinių duomenų išrašus, patvirtintus tos mokesčių inspekcijos, kuriai deklaracijos buvo pateiktos, taip pat privačių interesų deklaraciją ir Vyriausiosios rinkimų komisijos nustatytos formos pasižadėjimą laikytis draudimo papirkti rinkėjus ar rinkimų teisę turinčius asmenis. Be to, partija turi pateikti kiekvieno kandidato fotonuotrauką, autobiografiją.“

3.3. Taigi Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 37 straipsnio 1 dalies 4 punkte (2008 m. gegužės 8 d. redakcija) išvardyta dalis pareiškinių dokumentų, kuriuos turi įteikti partija, kelianti kandidatus į Europos Parlamento narius, *inter alia* nustatytas reikalavimas, kad teikiant keliamų kandidatų pareiškinius dokumentus turi būti įteikti kiekvieno keliamo kandidato pajamų bei turto deklaracijų pagrindinių duomenų išrašai, patvirtinti valstybinės mokesčių inspekcijos, taip pat kiekvieno keliamo kandidato privačių interesų deklaracija.

3.4. Aiškinant pareiškėjų ginčijamą teisinį reguliavimą, įtvirtintą Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 37 straipsnio 1 dalies 4 punkte (2008 m. gegužės 8 d. redakcija), pažymėtina, kad:

- pajamų bei turto deklaracijų pagrindinių duomenų išrašai, taip pat privačių interesų deklaracija yra pareiškinių dokumentų, kurie turi būti įteikti keliant kandidatus į Europos Parlamento narius, dalis;

- visų kandidatų į Europos Parlamento narius pareiškinių dokumentų teikimas siejamas su reikalavimu įteikti pajamų bei turto deklaracijų pagrindinių duomenų išrašus, taip pat privačių interesų deklaraciją.

3.5. Šiame kontekste pažymėtina, kad Seimas 2010 m. gegužės 18 d. priėmė Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 37, 38, 40, 44, 45, 47, 48, 49, 50 ir 51 straipsnių pakeitimo įstatymą (įsigaliojusį 2010 m. rugsėjo 15 d.), kuriuo buvo pakeistas *inter alia* Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 37 straipsnis (2008 m. gegužės 8 d. redakcija), tačiau ginčijamas šio įstatymo 37 straipsnio 1 dalies 4 punktas (2008 m. gegužės 8 d. redakcija) keičiamas nebuvo.

3.6. Šiame kontekste pažymėtina ir tai, kad, kaip minėta, Konstitucinis Teismas 2010 m. lapkričio 9 d. nutarime pripažino, kad Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 36 straipsnis (2008 m. gegužės 8 d. redakcija) tiek, kiek nustatyta, kad Lietuvos Respublikos piliečiai ir nuolat gyvenantys Lietuvoje kitų Europos Sąjungos valstybių narių piliečiai į Europos Parlamentą gali būti renkami būdami įrašyti tik į politinių partijų sudaromus kandidatų į Europos Parlamento narius sąrašus, prieštaravo Konstitucijos 34 straipsnio 2 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui.

Pažymėtina ir tai, kad, kaip minėta, Konstitucinis Teismas 2010 m. lapkričio 9 d. nutarime *inter alia* konstatavo: „Rinkimų į Europos Parlamentą įstatyme įtvirtinta tokia (proporcinė) rinkimų

sistema, kai dėl Europos Parlamento narių mandatų varžosi į politinių partijų sąrašus įrašyti kandidatai, pagal Konstituciją yra galima. Tačiau politinių partijų teisė kelti kandidatus rinkimuose į Europos Parlamentą negali būti įtvirtinta kaip išimtinė.“

4. Apibendrinant ginčijamą teisinį reguliavimą pažymėtina, kad šioje konstitucinės justicijos byloje ginčijamu aspektu Seimo rinkimų įstatymo (2000 m. liepos 18 d. redakcija) 38 straipsnio 1 dalies 5 punkte (2008 m. balandžio 15 d. redakcija), 2 dalies 2 punkte (2008 m. balandžio 15 d. redakcija), Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 37 straipsnio 1 dalies 4 punkte (2008 m. gegužės 8 d. redakcija) yra įtvirtintas analogiškas teisinis reguliavimas, kuriuo nustatytas reikalavimas, kad teikiant kandidatų pareiškinius dokumentus turi būti pateikti kiekvieno keliamo kandidato gyventojų pajamų mokesčio bei gyventojų turto deklaracijų pagrindinių duomenų išrašai (pajamų bei turto deklaracijų pagrindinių duomenų išrašai), patvirtinti valstybinės mokesčių inspekcijos, taip pat turi būti pateikta kiekvieno keliamo kandidato privačių interesų deklaracija.

Šiame kontekste pažymėtina ir tai, kad nei Seimo rinkimų įstatymo (2000 m. liepos 18 d. redakcija) 38 straipsnio 1 dalies 5 punkte (2008 m. balandžio 15 d. redakcija), 2 dalies 2 punkte (2008 m. balandžio 15 d. redakcija), nei Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 37 straipsnio 1 dalies 4 punkte (2008 m. gegužės 8 d. redakcija), kurie nurodyta apimtimi ginčijami šioje konstitucinės justicijos byloje, vartojamų formuluočių „gyventojų pajamų mokesčio bei gyventojų turto deklaracijų pagrindiniai duomenys“, „pajamų bei turto deklaracijų pagrindiniai duomenys“ ir „privačių interesų deklaracija“ turinys (jų apimtis) kitose šių įstatymų nuostatose neatskleidžiamas, taigi tai nėra nei ginčijamo, nei apskritai viso teisinio reguliavimo, įtvirtinto Seimo rinkimų įstatyme, Rinkimų į Europos Parlamentą įstatyme, dalykas.

Kitaip tariant, teisiniu reguliavimu, įtvirtintu Seimo rinkimų įstatymo (2000 m. liepos 18 d. redakcija) 38 straipsnio 1 dalies 5 punkte (2008 m. balandžio 15 d. redakcija), 2 dalies 2 punkte (2008 m. balandžio 15 d. redakcija), Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 37 straipsnio 1 dalies 4 punkte (2008 m. gegužės 8 d. redakcija), nėra nustatyta, ką konkrečiai (kokius konkrečius duomenis) turi apimti kandidatų į Seimo, Europos Parlamento narius pareiškiniu dokumentu dalimi esantys „gyventojų pajamų mokesčio bei gyventojų turto deklaracijų pagrindiniai duomenys“, „pajamų bei turto deklaracijų pagrindiniai duomenys“ ir „privačių interesų deklaracija“.

5. Ginčijamas teisinis reguliavimas aiškintinas kitų įstatymų, reguliuojančių su pajamų, turto ir privačių interesų deklaravimu susijusius santykius, nuostatų kontekste.

6. Nagrinėjamos konstitucinės justicijos bylos kontekste paminėtinos šios Valstybės politikų elgesio kodekso, patvirtinto Seimo 2006 m. rugsėjo 19 d. priimtu Lietuvos Respublikos valstybės politikų elgesio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymu ir įsigaliojusio 2006 m. spalio 1 d., nuostatos:

– „Lietuvos Respublikos valstybės politikų elgesio kodeksu (toliau – Kodeksas) siekiama

įgyvendinti konstitucinį valdžios įstaigų tarnavimo žmonėms principą, plėtoti demokratinį valdymą, didinti visuomenės pasitikėjimą valstybės valdžios ir savivaldybių institucijomis, skatinti valstybės politikų ir kandidatų į valstybės politikus atsakomybę už savo veiklą ir atskaitomybę visuomenei“ (1 straipsnio 1 dalis);

– „Kandidatai į valstybės politikus – asmenys, įstatymų nustatyta tvarka įregistruoti kandidatais į Seimo narius, Respublikos Prezidentus, Europos Parlamento ar savivaldybės tarybos narius“ (2 straipsnio 2 dalis);

– „Kandidatams į valstybės politikus šis kodeksas yra taikomas tiek, kiek įstatymuose nustatyta pareiga deklaruoti savo privačius interesus“ (3 straipsnio 3 dalis);

– „Kandidatai į valstybės politikus savo privačius interesus deklaruoja rinkimų įstatymų nustatyta tvarka pateikdami Vyriausiajai rinkimų komisijai privačių interesų deklaracijas. Deklaracijų duomenys yra vieši ir skelbiami Vyriausiosios rinkimų komisijos nustatyta tvarka“ (5 straipsnio 2 dalis).

Apibendrinant pažymėtina, jog Valstybės politikų elgesio kodekse įtvirtintas reikalavimas, kad *inter alia* kandidatai į valstybės politikus, taigi ir kandidatai į Seimo narius, Europos Parlamento narius, deklaruotų savo privačius interesus pateikdami privačių interesų deklaracijas; šias deklaracijas jie turi pateikti rinkimų įstatymų nustatyta tvarka. Taip pat pažymėtina, jog minėtose Valstybės politikų elgesio kodekso nuostatose numatyta, kad kandidatų į valstybės politikus, *inter alia* kandidatų į Seimo narius, Europos Parlamento narius, pateiktų privačių interesų deklaracijų duomenys yra vieši ir skelbiami Vyriausiosios rinkimų komisijos nustatyta tvarka. Privačių interesų deklaravimu ir pateiktų privačių interesų deklaracijų duomenų viešumu (skelbimu) siekiama įgyvendinti konstitucinį valdžios įstaigų tarnavimo žmonėms principą, plėtoti demokratinį valdymą, didinti visuomenės pasitikėjimą valdžios institucijomis, skatinti valstybės politikų ir kandidatų į valstybės politikus atsakomybę už savo veiklą ir atskaitomybę visuomenei.

7. Nagrinėjamos konstitucinės justicijos bylos kontekste paminėtinos ir šios Lietuvos Respublikos viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymo (2000 m. vasario 17 d. redakcija) 4 straipsnio (2008 m. liepos 1 d. redakcija) nuostatos:

– „Valstybinėje tarnyboje dirbantis asmuo privalo deklaruoti privačius interesus šio įstatymo ir kitų teisės aktų nustatyta tvarka pateikdamas privačių interesų deklaraciją (toliau – deklaracija)“ (1 dalis);

– „Šio įstatymo nuostatos dėl privačių interesų deklaravimo taip pat taikomos <...> kandidatams į Seimo narius, <...> Europos Parlamento narius. Kandidatai deklaracijas pateikia rinkimų įstatymų nustatyta tvarka“ (2 dalis).

Apibendrinant pažymėtina, jog Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymo (2000 m. vasario 17 d. redakcija) 4 straipsnio (2008 m. liepos 1 d. redakcija) 1, 2 dalyse

įtvirtintas reikalavimas, kad savo privačius interesus pateikdami privačių interesų deklaracijas deklaruotų ne tik valstybinėje tarnyboje dirbantys asmenys, bet ir *inter alia* kandidatai į Seimo narius, Europos Parlamento narius; pastarieji privačių interesų deklaracijas pateikia rinkimų įstatymų nustatyta tvarka.

Pažymėtina, kad Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymas (2000 m. vasario 17 d. redakcija) vėliau buvo ne kartą keičiamas ir (arba) papildomas, *inter alia* buvo keičiama jo 4 straipsnio (2008 m. liepos 1 d. redakcija) 2 dalis, tačiau joje nustatytas šioje konstitucinės justicijos byloje reikšmingas teisinis reguliavimas nepakito.

8. Aiškinant ginčijamą teisinį reguliavimą, įtvirtintą Seimo rinkimų įstatymo (2000 m. liepos 18 d. redakcija) 38 straipsnio 1 dalies 5 punkte (2008 m. balandžio 15 d. redakcija), 2 dalies 2 punkte (2008 m. balandžio 15 d. redakcija), Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 37 straipsnio 1 dalies 4 punkte (2008 m. gegužės 8 d. redakcija), kartu su teisiniu reguliavimu, įtvirtintu Valstybės politikų elgesio kodekso 2 straipsnio 2 dalyje, 3 straipsnio 3 dalyje, 5 straipsnio 2 dalyje, Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymo (2000 m. vasario 17 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais ir papildymais) 4 straipsnio 2 dalyje, pažymėtina:

– reikalavimas, kad kandidatai į Seimo narius, Europos Parlamento narius pateiktų privačių interesų deklaraciją, kyla ne tik iš ginčijamo teisinio reguliavimo, įtvirtinto Seimo rinkimų įstatyme (2000 m. liepos 18 d. redakcija), Rinkimų į Europos Parlamentą įstatyme, bet ir iš bendrojo privačių interesų deklaravimo teisinio reguliavimo, įtvirtinto Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatyme (2000 m. vasario 17 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais ir papildymais), Valstybės politikų elgesio kodekse;

– reikalavimas, kad kandidatai į Seimo narius, Europos Parlamento narius savo privačius interesus deklaruotų teikdami kandidatų pareiškinius dokumentus, reiškia ir tai, kad kandidatų privačių interesų deklaracijų teikimas teikiant kandidatų pareiškinius dokumentus yra tokia kandidatų privačių interesų deklaracijų teikimo tvarka, kuri, vadovaujantis Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymo (2000 m. vasario 17 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais ir papildymais) 4 straipsnio 2 dalimi, Valstybės politikų elgesio kodekso 5 straipsnio 2 dalimi, nustatoma rinkimų įstatymuose.

Šiame kontekste pažymėtina, kad kandidatų į Seimo narius, Europos Parlamento narius pareiškinių dokumentų dalimi esančios privačių interesų deklaracijos (jos duomenų) viešumas (ir paskelbimas Vyriausiosios rinkimų komisijos nustatyta tvarka) kyla ne iš ginčijamo teisinio reguliavimo, įtvirtinto Seimo rinkimų įstatymo (2000 m. liepos 18 d. redakcija) 38 straipsnio 1 dalies 5 punkte (2008 m. balandžio 15 d. redakcija), 2 dalies 2 punkte (2008 m. balandžio 15 d. redakcija), Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 37 straipsnio 1 dalies 4 punkte (2008 m. gegužės 8 d. redakcija), bet iš visuminio teisinio reguliavimo, įtvirtinto *inter alia* Valstybės politikų

elgesio kodekso 5 straipsnio 2 dalyje.

9. Nagrinėjamos konstitucinės justicijos bylos kontekste taip pat paminėtinos šios Lietuvos Respublikos gyventojų turto deklaravimo įstatymo (2003 m. gruodžio 18 d. redakcija) nuostatos:

– „Šis Įstatymas nustato gyventojams nuosavybės teise priklausančio turto ir turimų piniginių lėšų (toliau – turtas) deklaravimą <...>“ (1 straipsnis);

– „Pagal šį Įstatymą turtą deklaruoja šie gyventojai: <...> 2) kandidatai į valstybės politikus ir jų šeimos nariai; <...> 4) kandidatai į Europos Parlamento narius, renkamus nuo Lietuvos Respublikos (toliau – kandidatai į Europos Parlamento narius), ir jų šeimos nariai“ (2 straipsnio 1 dalis);

– „Kandidatai į valstybės politikus bei į Europos Parlamento narius ir jų šeimos nariai privalo deklaruoti kalendorinių metų, einančių prieš kalendorinius metus, kuriais kandidatuoja, gruodžio 31 dieną turimą turtą. Šiems gyventojams vietos mokesčio administratorius per 15 darbo dienų nuo deklaracijos pateikimo dienos išduoda Vyriausiosios rinkimų komisijos patvirtintos formos pagrindinių deklaracijos duomenų išrašus, kuriuos jie privalo pateikti Vyriausiajai rinkimų komisijai ar apygardos rinkimų komisijai“ (6 straipsnio 1 dalis).

Apibendrinant pažymėtina, jog Gyventojų turto deklaravimo įstatyme (2003 m. gruodžio 18 d. redakcija) įtvirtintas reikalavimas, kad kandidatai į valstybės politikus, taigi ir kandidatai į Seimo narius, Europos Parlamento narius, deklaruotų turimą turtą (*inter alia* turimas pinigines lėšas) ir tai darytų šio įstatymo nustatyta tvarka. Taip pat pažymėtina, kad įstatyme nustatyta, jog kandidatams į valstybės politikus išduodami pagrindinių deklaracijos duomenų išrašai.

Pažymėtina, kad Gyventojų turto deklaravimo įstatymo (2003 m. gruodžio 18 d. redakcija) 1, 2, 6 straipsniai vėliau ne kartą buvo keičiami ir (arba) papildomi, tačiau šioje konstitucinės justicijos byloje reikšmingas teisinis reguliavimas nepakito.

10. Aiškinant ginčijamą teisinį reguliavimą, įtvirtintą Seimo rinkimų įstatymo (2000 m. liepos 18 d. redakcija) 38 straipsnio 1 dalies 5 punkte (2008 m. balandžio 15 d. redakcija), 2 dalies 2 punkte (2008 m. balandžio 15 d. redakcija), Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 37 straipsnio 1 dalies 4 punkte (2008 m. gegužės 8 d. redakcija), kartu su teisiniu reguliavimu, įtvirtintu Gyventojų turto deklaravimo įstatymo (2003 m. gruodžio 18 d. redakcija) su vėlesniais pakeitimais ir papildymais) 1 straipsnyje, 2 straipsnio 1 dalyje, 6 straipsnio 1 dalyje, pažymėtina:

– reikalavimas, kad būtų pateikti kandidatų į Seimo narius, Europos Parlamento narius turto deklaracijų pagrindinių duomenų išrašai, kyla ne tik iš ginčijamo teisinio reguliavimo, įtvirtinto Seimo rinkimų įstatyme (2000 m. liepos 18 d. redakcija), Rinkimų į Europos Parlamentą įstatyme, bet ir iš bendrojo gyventojų turto deklaravimo teisinio reguliavimo, įtvirtinto Gyventojų turto deklaravimo įstatyme (2003 m. gruodžio 18 d. redakcija) su vėlesniais pakeitimais ir papildymais);

– reikalavimas, kad kandidatų į Seimo narius, Europos Parlamento narius turto deklaracijų

pagrindinių duomenų išrašai būtų pateikiami teikiant kandidatų pareiškinius dokumentus, reiškia ne tam tikrų gyventojų (kandidatų į Seimo narius, Europos Parlamento narius) turto deklaravimo tvarką, bet tų turto deklaracijų, kurios turi būti teikiamos Gyventojų turto deklaravimo įstatymo (2003 m. gruodžio 18 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais ir papildymais) nustatyta tvarka, pagrindinių duomenų išrašų, patvirtintų valstybinės mokesčių inspekcijos, pateikimo tvarką. Taigi su kandidato pareiškiniais dokumentais teikiami tik kandidato turto deklaracijų pagrindiniai išrašai, o ne pačios deklaracijos.

11. Nagrinėjamos konstitucinės justicijos byloje paminėtinis ir šios Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymo (2002 m. liepos 2 d. redakcija) 27 straipsnio nuostatos:

– „Nuolatinis Lietuvos gyventojas, per mokestinį laikotarpį gavęs pajamų, <...> privalo <...> pateikti mokesčio administratoriui metinę pajamų mokesčio deklaraciją už praėjusį mokestinį laikotarpį ir joje deklaruoti visas praėjusio mokestinio laikotarpio pajamas ir už jas apskaičiuotą pajamų mokestį, jeigu <...> nenustatyta kitaip“ (1 dalis (2003 m. gruodžio 18 d. redakcija);

– „Gyventojas, kuriam atsiranda prievolė deklaruoti turimą turtą Gyventojų turto deklaravimo įstatymo nustatyta tvarka, <...> privalo <...> pateikti mokesčio administratoriui metinę pajamų mokesčio deklaraciją <...>“ (4 dalis (2004 m. spalio 12 d. redakcija).

Apibendrinant pažymėtina, kad Gyventojų pajamų mokesčio įstatyme (2002 m. liepos 2 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais ir papildymais) įtvirtintas reikalavimas tam tikriems asmenims (nuolatiniais gyventojams) pateikti praėjusio mokestinio laikotarpio metinę pajamų mokesčio deklaraciją ir joje deklaruoti visas to laikotarpio pajamas bei už jas apskaičiuotą pajamų mokestį; taip pat nustatyta, kad metinę pajamų mokesčio deklaraciją privalo pateikti tie asmenys (gyventojai), kuriems atsiranda prievolė deklaruoti turimą turtą Gyventojų turto deklaravimo įstatymo nustatyta tvarka.

Taip pat pažymėtina, kad kandidatams į Seimo narius, Europos Parlamento narius „atsiranda prievolė deklaruoti turimą turtą Gyventojų turto deklaravimo įstatymo nustatyta tvarka“, todėl jie privalo pateikti metinę pajamų mokesčio deklaraciją; ši jų deklaracija teikiama Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo nustatyta tvarka.

Pažymėtina ir tai, kad Gyventojų pajamų mokesčio įstatymas (2002 m. liepos 2 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais ir papildymais), *inter alia* jo 27 straipsnio 1, 4 dalys, vėliau ne kartą buvo keičiamas ir papildomas, tačiau šioje konstitucinės justicijos byloje reikšmingas teisinis reguliavimas nepakito.

12. Aiškinant ginčijamą teisinį reguliavimą, įtvirtintą Seimo rinkimų įstatymo (2000 m. liepos 18 d. redakcija) 38 straipsnio 1 dalies 5 punkte (2008 m. balandžio 15 d. redakcija), 2 dalies 2 punkte (2008 m. balandžio 15 d. redakcija), Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 37 straipsnio 1 dalies 4 punkte (2008 m. gegužės 8 d. redakcija), kartu su teisiniu reguliavimu, įtvirtintu

Gyventojų pajamų mokesčio įstatyme (2002 m. liepos 2 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais ir papildymais), pažymėtina:

- reikalavimas, kad būtų pateiktos kandidatų į Seimo narius, Europos Parlamento narius pajamų deklaracijos, kyla ne iš ginčijamo teisinio reguliavimo, bet iš bendrojo metinės pajamų mokesčio deklaracijos teisinio reguliavimo, įtvirtinto Gyventojų pajamų mokesčio įstatyme (2002 m. liepos 2 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais ir papildymais);

- reikalavimas, kad kandidatų į Seimo narius, Europos Parlamento narius pajamų deklaracijų pagrindinių duomenų išrašai, patvirtinti valstybinės mokesčių inspekcijos, būtų pateikti teikiant kandidatų pareiškinius dokumentus, reiškia ne tam tikrų gyventojų (kandidatų į Seimo narius, Europos Parlamento narius) pajamų (jų mokesčio) deklaravimo (metinės pajamų mokesčio deklaracijos teikimo) tvarką, bet jų metinės pajamų mokesčio deklaracijos, kuri teikiama Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo nustatyta tvarka, pagrindinių duomenų išrašų pateikimo tvarką.

13. Nagrinėjamos konstitucinės justicijos bylos kontekste pažymėtina, kad, atsižvelgiant į išdėstytą visuminį teisinį reguliavimą, susijusį su pajamų bei turto deklaracijų teikimu, yra galimos *inter alia* tokios dvi situacijos:

- asmuo, keliamas ar išsikeliantis kandidatu į Seimo ar Europos Parlamento narius, jau yra pateikęs atitinkamo laikotarpio gyventojų pajamų mokesčio ir (arba) gyventojų turto deklaracijas kitais nustatytais deklaravimo pagrindais ir šio kandidato kėlimo (ar išsikėlimo) pareiškiniu dokumentų pateikimas yra susietas tik su šių esamų (kitais pagrindais jau pateiktų) deklaracijų pagrindinių duomenų išrašų pateikimu;

- asmuo, keliamas (ar išsikeliantis) kandidatu į Seimo ar Europos Parlamento narius, dar nėra pateikęs atitinkamo laikotarpio gyventojų pajamų mokesčio ir (arba) gyventojų turto deklaracijų kitais nustatytais deklaravimo pagrindais ir šio kandidato kėlimo (ar išsikėlimo) pareiškiniu dokumentų pateikimas yra susietas pirmiausia su šių deklaracijų pateikimu Gyventojų turto deklaravimo įstatymo ir (arba) Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo nustatyta tvarka ir tik po to – su šių deklaracijų pagrindinių duomenų išrašų pateikimu *inter alia* ginčijamu teisiniu reguliavimu nustatyta tvarka.

Taigi pažymėtina, kad nors esant antrai situacijai asmuo pirmiausia turi pateikti atitinkamo laikotarpio gyventojų pajamų mokesčio ir (arba) gyventojų turto deklaracijas, šios deklaracijos savaime nėra kandidatų kėlimo (išsikėlimo) pareiškiniu dokumentų dalis: reikalavimas pateikti šias deklaracijas tiesiogiai kyla ne iš pareiškėjo ginčijamo teisinio reguliavimo, nustatyto Seimo rinkimų įstatymo (2000 m. liepos 18 d. redakcija) 38 straipsnio 1 dalies 5 punkte (2008 m. balandžio 15 d. redakcija), 2 dalies 2 punkte (2008 m. balandžio 15 d. redakcija), Rinkimų į Europos Parlamentą 37 straipsnio 1 dalies 4 punkte (2008 m. gegužės 8 d. redakcija), bet iš nurodyto minėtų deklaracijų teikimo teisinio reguliavimo, nustatyto Gyventojų turto deklaravimo įstatymo (2003 m. gruodžio

18 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais ir papildymais) 2 straipsnio 1 dalyje, 6 straipsnio 1 dalyje, taip pat Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo (2002 m. liepos 2 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais ir papildymais) 27 straipsnyje.

14. Nagrinėjamos konstitucinės justicijos bylos kontekste pažymėtina ir tai, kad asmens duomenų, *inter alia* kandidatų į Seimo narius, Europos Parlamento narius pareiškinių dokumentų dalimi esančių gyventojų pajamų mokesčio bei gyventojų turto deklaracijų pagrindinių duomenų, tvarkymas, *inter alia* paskelbimas, reguliuojamas *inter alia* Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymu.

Nagrinėjamos konstitucinės justicijos bylos kontekste paminėtinos šios Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymo (2003 m. sausio 21 d. redakcija) nuostatos:

– „Duomenų tvarkymas – bet kuris su asmens duomenimis atliekamas veiksmas: <...> paskelbimas <...>“ (2 straipsnio 4 dalis);

– „Asmens duomenys turi būti: 1) renkami apibrėžtais ir teisėtais tikslais, nustatytais prieš renkant asmens duomenis, ir paskui tvarkomi su šiais tikslais suderintais būdais; 2) tvarkomi tiksliai, sąžiningai ir teisėtai <...>“ (3 straipsnio 1 dalis);

– „Vyriausiosios rinkimų komisijos pagal kandidatų ar jų atstovų pateiktus pareiškinius ir kitus dokumentus sudaryta ir interneto tinklapyje paskelbta informacija apie kandidatus <...> po jų paskelbimo gali būti keičiami, kai taisomos kalbos klaidos ar informacija interneto tinklapyje skiriasi nuo informacijos, teisės aktų nustatytu laiku pateiktos pareiškinuose ir kituose dokumentuose. Interneto tinklapyje negali būti skelbiami kandidatų ir kitų asmenų asmens kodai, pilietybę ar asmens tapatybę patvirtinančių dokumentų numeriai, tikslus gyvenamosios vietos adresas (gatvė, namo, buto numeris)“ (11 straipsnio 2 dalis).

Apibendrinant pažymėtina, kad pagal Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymą (2003 m. sausio 21 d. redakcija) naudojantis kandidatų į Seimo narius, Europos Parlamento narius pareiškinių dokumentų dalimi esančiais pajamų bei turto deklaracijų pagrindinių duomenų išrašais gauti duomenys rinkimų tikslais laikantis asmens duomenų tvarkymo reikalavimų gali būti skelbiami *inter alia* interneto tinklalapyje; Vyriausioji rinkimų komisija, laikydamosi duomenų tvarkymo reikalavimų, *inter alia* sąžiningumo ir teisėtumo principų, gali interneto tinklalapyje skelbti tokią informaciją apie kandidatus į Seimo narius, Europos Parlamento narius, kuri sudaryta pagal pateiktus pareiškinius dokumentus, *inter alia* gyventojų pajamų mokesčio bei gyventojų turto deklaracijų pagrindinių duomenų išrašus, išskyrus asmens kodus, pilietybę ar asmens tapatybę patvirtinančių dokumentų numerius, tikslus gyvenamosios vietos adresus.

Pažymėtina ir tai, kad Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas (2003 m. sausio 21 d. redakcija) vėliau ne kartą buvo keičiamas ir (arba) papildomas, *inter alia* 2008 m. vasario 1 d. priimtu Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymo pakeitimo įstatymu

(įsigaliojusių 2009 m. sausio 1 d.), kuriuo šis įstatymas išdėstytas nauja redakcija, tačiau šioje konstitucinės justicijos byloje reikšmingas teisinis reguliavimas išliko nepakitęs.

15. Aiškinant ginčijamą teisinį reguliavimą, įtvirtintą Seimo rinkimų įstatymo (2000 m. liepos 18 d. redakcija) 38 straipsnio 1 dalies 5 punkte (2008 m. balandžio 15 d. redakcija), 2 dalies 2 punkte (2008 m. balandžio 15 d. redakcija), Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 37 straipsnio 1 dalies 4 punkte (2008 m. gegužės 8 d. redakcija), kartu su teisiniu reguliavimu, įtvirtintu Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatyme (2003 m. sausio 21 d., 2008 m. vasario 1 d. redakcijos), pažymėtina, kad:

- kandidatų į Seimo narius, Europos Parlamento narius pareiškinų dokumentų dalimi esančių nurodytų deklaracijų duomenų tvarkymas, *inter alia* paskelbimas, reguliuojamas *inter alia* Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymu, taigi jis nėra šioje konstitucinės justicijos byloje ginčijamo teisinio reguliavimo, įtvirtinto Seimo rinkimų įstatymo (2000 m. liepos 18 d. redakcija) 38 straipsnio 1 dalies 5 punkte (2008 m. balandžio 15 d. redakcija), 2 dalies 2 punkte (2008 m. balandžio 15 d. redakcija), Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 37 straipsnio 1 dalies 4 punkte (2008 m. gegužės 8 d. redakcija), dalykas;

- reikalavimas, kad teikiant kandidatų pareiškinius dokumentus būtų pateikti pajamų (jų mokesčio) bei turto deklaracijų pagrindinių duomenų išrašai ir privačių interesų deklaracija, savaime nesuponuoja to, kad visi pateikti deklaracijų duomenys turi būti skelbiami, t. y. nesudaro prielaidų paskelbti visus pateiktus deklaracijų duomenis, *inter alia* tuos, kuriuos skelbti draudžiama pagal Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymą (2003 m. sausio 21 d., 2008 m. vasario 1 d. redakcijos).

16. Apibendrinant išdėstytą visuminį teisinį reguliavimą, įtvirtintą visuose minėtuose įstatymuose, nagrinėjamos konstitucinės justicijos bylos kontekste pažymėtina, kad reikalavimas kandidatams į Seimo narius, Europos Parlamento narius deklaruoti pajamas, turtą ir privačius interesus kyla ne iš ginčijamo teisinio reguliavimo, nustatyto Seimo rinkimų įstatymo (2000 m. liepos 18 d. redakcija) 38 straipsnio 1 dalies 5 punkte (2008 m. balandžio 15 d. redakcija), 2 dalies 2 punkte (2008 m. balandžio 15 d. redakcija), Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 37 straipsnio 1 dalies 4 punkte (2008 m. gegužės 8 d. redakcija), bet iš teisinio reguliavimo, atitinkamai nustatyto minėtose Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymo (2000 m. vasario 17 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais ir (arba) papildymais), Valstybės politikų elgesio kodekso, Gyventojų turto deklaravimo įstatymo (2003 m. gruodžio 18 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais ir (arba) papildymais), Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo (2002 m. liepos 2 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais ir (arba) papildymais) nuostatose.

17. Pažymėtina, kad teisinis reguliavimas, įtvirtintas nurodytose Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymo (2000 m. vasario 17 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais

ir (arba) papildymais), Valstybės politikų elgesio kodekso, Gyventojų turto deklaravimo įstatymo (2003 m. gruodžio 18 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais ir (arba) papildymais), Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo (2002 m. liepos 2 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais ir (arba) papildymais), Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymo (2003 m. sausio 21 d., 2008 m. vasario 1 d. redakcijos su vėlesniais pakeitimais ir (arba) papildymais) nuostatose, nėra tyrimo dalykas šioje konstitucinės justicijos byloje.

Istoriniai lyginamieji aspektai

18. Kandidatų į Seimo narius pajamų ir turto deklaravimo institutas nėra Seimo rinkimų įstatymo (2000 m. liepos 18 d. redakcija) novela.

18.1. Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos-Atkuriamojo Seimo 1992 m. liepos 9 d. priimtame Seimo rinkimų įstatyme asmenų kandidatavimas į Seimo narius ir atitinkamų pareiškinų dokumentų teikimas dar nebuvo susietas su kandidatų turto ir interesų deklaracijų ar jų išrašų pateikimu.

18.2. Seimo rinkimų įstatymo (1996 m. birželio 27 d. redakcija) 38 straipsnio „Kandidatų iškėlimo pareiškiniai dokumentai“ 1 dalies 5 punkte („Partija, politinė organizacija turi pateikti <...> šiuos pareiškinius dokumentus: <...> 5) kiekvieno keliamo kandidato <...> pajamų bei turto deklaracijos <...> pagrindinių duomenų išrašą <...>“), 2 dalies 2 punkte („Asmuo, nusprendęs išsikelti kandidatą į Seimo narius, <...> turi pateikti: <...> 2) <...> pajamų bei turto deklaracijos <...> pagrindinių duomenų išrašą <...>“) buvo pirmą kartą nustatytas reikalavimas, kad teikiant kandidatų į Seimo narius pareiškinius dokumentus turi būti pateikiamas kandidato į Seimo narius pajamų bei turto deklaracijos pagrindinių duomenų išrašas, t. y. šis išrašas turi būti kandidatų kėlimo (išsikėlimo) pareiškinų dokumentų sudedamoji dalis.

18.3. Iki Seimui 2000 m. liepos 18 d. priimtu Seimo rinkimų įstatymo pakeitimo įstatymu nauja redakcija išdėstant Seimo rinkimų įstatymą (1996 m. birželio 27 d. redakcija), jo 38 straipsnis keičiamas ar papildomas nebuvo.

18.4. Seimo rinkimų įstatymo (2000 m. liepos 18 d. redakcija) 38 straipsnio „Kandidatų iškėlimo pareiškiniai dokumentai“ 1 dalies 5 punkte, 2 dalies 2 punkte nustatytas teisinis reguliavimas nepakito tuo aspektu, kad išliko reikalavimas kaip vieną iš pareiškinų dokumentų pateikti kiekvieno keliamo (išsikėlusio) kandidato į Seimo narius pajamų bei turto deklaracijos pagrindinių duomenų išrašą.

18.5. Seimo rinkimų įstatymo (2000 m. liepos 18 d. redakcija) 38 straipsnio (2003 m. gruodžio 18 d. redakcija) 1 dalies 5 punkte („<...> turi įteikti <...> kiekvieno keliamo kandidato <...> gyventojų pajamų mokesčio bei gyventojų turto deklaracijų <...> pagrindinių duomenų išrašus <...>“), 2 dalies 2 punkte („<...> turi pateikti <...> gyventojų pajamų mokesčio bei gyventojų turto

deklaracijų <...> pagrindinių duomenų išrašus <...>“) buvo įtvirtintas toks visų kandidatų į Seimo narius pajamų ir turto atskleidimo reguliavimas, kuris suponavo dviejų – pajamų bei turto – deklaracijų pagrindinių duomenų išrašų teikimą.

18.6. Seimo rinkimų įstatymo (2000 m. liepos 18 d. redakcija) 38 straipsnio (2008 m. balandžio 15 d.) 1 dalies 5 punkte („<...> turi įteikti <...> kiekvieno keliamo kandidato <...> gyventojų pajamų mokesčio bei gyventojų turto deklaracijų <...> pagrindinių duomenų išrašus, <...>, taip pat privačių interesų deklaraciją <...>“), 2 dalies 2 punkte („<...> turi pateikti <...> gyventojų pajamų mokesčio bei gyventojų turto deklaracijų <...> pagrindinių duomenų išrašus, <...>, taip pat privačių interesų deklaraciją <...>“) įtvirtintas teisinis reguliavimas buvo išplėstas, t. y. pirmą kartą susietas su visų kandidatų į Seimo narius privačių interesų deklaravimu.

18.7. Apibendrinant visas nurodytas Seimo rinkimų įstatymo (1996 m. birželio 27 d., 2000 m. liepos 18 d. redakcijos) nuostatas, šios konstitucinės justicijos bylos kontekste pažymėtina, kad:

- nuo 1996 m. birželio 27 d. iki 2003 m. gruodžio 18 d. buvo nustatytas reikalavimas kaip vieną iš pareiškinių dokumentų pateikti kiekvieno iškelto (išsikėlusio) kandidato į Seimo narius pajamų bei turto deklaracijos pagrindinių duomenų išrašą;

- nuo 2003 m. gruodžio 18 d. iki 2008 m. balandžio 15 d. buvo nustatyti reikalavimai kaip vienus iš pareiškinių dokumentų pateikti kiekvieno iškelto (išsikėlusio) kandidato į Seimo narius gyventojų pajamų mokesčio bei gyventojų turto deklaracijų pagrindinių duomenų išrašus;

- nuo 2008 m. balandžio 15 d. teisinis reguliavimas papildytas (išplėstas) tuo aspektu, kad nustatyti reikalavimai kaip vienus iš pareiškinių dokumentų pateikti ne tik kiekvieno iškelto (išsikėlusio) kandidato į Seimo narius gyventojų pajamų mokesčio bei gyventojų turto deklaracijų pagrindinių duomenų išrašus, bet ir jo privačių interesų deklaraciją.

18.8. Taigi nuo 1996 m. birželio 27 d. iki dabar įstatymų leidėjas, nustatydamas Seimo rinkimų tvarką, laikosi pozicijos, kad visų asmenų kandidatavimas į Seimo narius, t. y. kandidatų pareiškinių dokumentų teikimas (ir tų kandidatų registravimas), turi būti atitinkamai siejamas su tam tikrų deklaracijų (pagrindinių duomenų išrašų) pateikimu.

Vadinasi, Seimo rinkimų tvarka jau ilgą laiką grindžiama *inter alia* principu, kad turto, pajamų ir su tuo galinčių būti susijusių interesų atskleidimas (tam tikras deklaracijų, jų pagrindinių duomenų išrašų teikimas) turi būti visų keliamų ir visų išsikeliančių kandidatų į Seimo narius pareiškinių dokumentų pateikimo (ir tų kandidatų registravimo) sudedamoji dalis.

19. Pažymėtina, kad kandidatų į Europos Parlamento narius pajamų bei turto deklaravimo institutas taip pat nėra Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 37 straipsnio (2008 m. gegužės 8 d. redakcija) 1 dalies 6 punkto, ginčijamo šioje konstitucinės justicijos byloje, novela.

19.1. Seimo 2003 m. lapkričio 20 d. priimto Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo

37 straipsnio „Kandidatų iškėlimo pareiškiniai dokumentai“ 1 dalies 4 punkte („<...> turi įteikti <...> šiuos pareiškinius dokumentus: <...> 4) kiekvieno keliamo kandidato <...> pajamų bei turto deklaracijų, pateiktų valstybinei mokesčių inspekcijai, pagrindinių duomenų išrašus, patvirtintus tos mokesčių inspekcijos, kuriai deklaracijos buvo pateiktos“) *inter alia* buvo įtvirtintas reikalavimas, kad teikiant keliamų kandidatų (jų sąrašų) pareiškinius dokumentus turi būti pateikti kiekvieno keliamo kandidato pajamų bei turto deklaracijų pagrindinių duomenų išrašai.

19.2. Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 37 straipsnio (2008 m. gegužės 8 d. redakcija) 1 dalies 4 punkte („<...> turi įteikti <...> šiuos pareiškinius dokumentus: <...> 4) kiekvieno keliamo kandidato <...> pajamų bei turto deklaracijų <...> pagrindinių duomenų išrašus, <...> taip pat privačių interesų deklaraciją <...>“) ankstesnis teisinis reguliavimas papildytas tuo aspektu, kad nustatyti reikalavimai kaip vienus iš pareiškinių dokumentų pateikti ne tik kiekvieno keliamo kandidato į Europos Parlamento narius pajamų bei turto deklaracijų pagrindinių duomenų išrašus, bet ir jo privačių interesų deklaraciją.

19.3. Pažymėtina, kad Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 37 straipsnis (2008 m. gegužės 8 d. redakcija) vėliau buvo pakeistas Seimo 2010 m. gegužės 18 d. priimtu Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 37, 38, 40, 44, 45, 47, 48, 49, 50 ir 51 straipsnių pakeitimo įstatymu (įsigaliojusiu 2010 m. rugsėjo 15 d.), tačiau šio straipsnio 1 dalies 4 punktas keičiamas ar papildomas nebuvo.

19.4. Apibendrinant nurodytas Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 37 straipsnio (2003 m. lapkričio 20 d., 2008 m. gegužės 8 d., 2010 m. gegužės 18 d. redakcijos) nuostatas, šios konstitucinės justicijos bylos kontekste pažymėtina, kad:

– nuo 2003 m. lapkričio 20 d. iki 2008 m. gegužės 8 d. buvo nustatytas reikalavimas kaip vienus iš pareiškinių dokumentų pateikti kiekvieno keliamo kandidato į Europos Parlamento narius pajamų bei turto deklaracijų pagrindinių duomenų išrašus;

– nuo 2008 m. gegužės 8 d. teisinis reguliavimas papildytas tuo aspektu, kad nustatyti reikalavimai kaip vienus iš pareiškinių dokumentų pateikti ne tik kiekvieno keliamo kandidato į Europos Parlamento narius pajamų bei turto deklaracijų pagrindinių duomenų išrašus, bet ir jo privačių interesų deklaraciją.

19.5. Taigi nuo 2003 m. lapkričio 20 d. iki dabar įstatymų leidėjas Rinkimų į Europos Parlamentą įstatyme laikosi pozicijos, kad kandidatų į Europos Parlamento narius pareiškinių dokumentų teikimas turi būti siejamas su atitinkamų deklaracijų (pagrindinių duomenų išrašų) teikimu.

Vadinasi, asmenų kandidatavimas į Europos Parlamento narius, reguliuojamas Seimo 2003 m. lapkričio 20 d. priimtame Rinkimų į Europos Parlamentą įstatyme (su vėlesniais pakeitimais ir papildymais), jau ilgą laiką grindžiamas *inter alia* principu, kad pajamų, turto ir su

tuo galinčių būti susijusių interesų atskleidimas (deklaracijų teikimas) turi būti visų keliamų kandidatų į Europos Parlamento narius pareiškinį dokumentų pateikimo sudedamoji dalis.

20. Apibendrinant nurodytų Seimo rinkimų įstatymo (1996 m. birželio 27 d., 2000 m. liepos 18 d., 2010 m. gegužės 18 d. redakcijos), Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo nuostatų raidą pažymėtina, kad teisės normos, nustatančios tam tikros rinkėjui reikšmingos informacijos apie kandidatų į Seimo narius, Europos Parlamento narius turta, pajamas ir su tuo susijusius galimus interesus atskleidimą, istoriniu teisiniu požiūriu vertintinos kaip rinkimų teisinio reguliavimo tradicija.

Tiriamų nuostatų atitiktis Konstitucijai

21. Minėta, jog šioje konstitucinės justicijos byloje tiriama, ar *inter alia* Seimo rinkimų įstatymo (2000 m. liepos 18 d. redakcija) 38 straipsnio 1 dalies 5 punktas (2008 m. balandžio 15 d. redakcija), 2 dalies 2 punktas (2008 m. balandžio 15 d. redakcija), Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 37 straipsnio 1 dalies 4 punktas (2008 m. gegužės 8 d. redakcija) tiek, kiek juose nustatyta, kad turi būti įteikti (pateikti) kandidato pajamų bei turto deklaracijų pagrindinių duomenų išrašai, taip pat privačių interesų deklaracija, neprieštarauja Konstitucijos 1 straipsnio nuostatai, kad Lietuvos valstybė yra demokratinė respublika, 6 straipsnio 1 dalies nuostatai, kad Konstitucija yra tiesiogiai taikomas aktas, 7 straipsnio 1 daliai, 33 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui.

22. Pareiškėjų – Seimo narių grupių abejonės dėl teisinio reguliavimo, kuriuo nustatytas kandidatų į Seimo narius, Europos Parlamento narius turto, pajamų ir interesų deklaravimas, atitiktis Konstitucijai grindžiamos *inter alia* tuo, kad jeigu įstatymuose nustatytas kitoks, su konstituciniu konkuruojantis, teisinis reguliavimas, yra paneigiamos konstitucinės normos ir principai, nustatantys reikalavimus (sąlygas) asmeniui, kuris gali būti renkamas. Pareiškėjas (prašymas Nr. 1B-22/2010) pažymėjo ir tai, kad ginčijamu teisiniu reguliavimu yra įtvirtinti papildomi įpareigojimai asmenims, siekiantiems įgyvendinti savo pasyviąją rinkimų teisę, – jie privalo pateikti Konstitucijoje nenumatytas deklaracijas apie savo teisinį statusą; šie papildomi teisės būti išrinktiems apribojimai, pasak pareiškėjo, yra visiškai nepagrįsti.

23. Minėta, kad šioje konstitucinės justicijos byloje ginčijamu aspektu Seimo rinkimų įstatymo (2000 m. liepos 18 d. redakcija) 38 straipsnio 1 dalies 5 punkte (2008 m. balandžio 15 d. redakcija), 2 dalies 2 punkte (2008 m. balandžio 15 d. redakcija), Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 37 straipsnio 1 dalies 4 punkte (2008 m. gegužės 8 d. redakcija) yra įtvirtintas analogiškas teisinis reguliavimas, kuriuo nustatytas reikalavimas, kad teikiant kandidatų pareiškinius dokumentus turi būti pateikti kiekvieno keliamo kandidato gyventojų pajamų mokesčio bei gyventojų turto deklaracijų pagrindinių duomenų išrašai (pajamų bei turto deklaracijų pagrindinių

duomenų išrašai), patvirtinti valstybinės mokesčių inspekcijos, taip pat turi būti pateikta kiekvieno keliamo kandidato privačių interesų deklaracija.

24. Šiame Konstitucinio Teismo nutarime jau yra atskleista oficialioji konstitucinė demokratinės teisinės valstybės ir aktyviosios bei pasyviosios rinkimų teisės pagrindų samprata.

25. Sprendžiant, ar Seimo rinkimų įstatymo (2000 m. liepos 18 d. redakcija) 38 straipsnio 1 dalies 5 punktas (2008 m. balandžio 15 d. redakcija), 2 dalies 2 punktas (2008 m. balandžio 15 d. redakcija), Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 37 straipsnio 1 dalies 4 punktas (2008 m. gegužės 8 d. redakcija) nurodyta apimtimi neprieštarauja Konstitucijos 1 straipsnio nuostatai, kad Lietuvos valstybė yra demokratinė respublika, 6 straipsnio 1 dalies nuostatai, kad Konstitucija yra tiesiogiai taikomas aktas, 7 straipsnio 1 daliai, 33 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui, pažymėtinos tokios oficialiosios konstitucinės doktrinos nuostatos:

- Konstitucija garantuoja ir saugo visuomenės interesą būti informuotai (*inter alia* Konstitucinio Teismo 2005 m. liepos 8 d., 2005 m. rugsėjo 19 d., 2005 m. rugsėjo 29 d., 2006 m. gruodžio 21 d., 2011 m. lapkričio 17 d. nutarimai);

- visuomenės interesas būti informuotai ypač svarbus politinių atstovaujamųjų institucijų rinkimų procese (Konstitucinio Teismo 2011 m. lapkričio 17 d. nutarimas);

- įstatymų leidėjas, užtikrindamas Konstitucijos 33 straipsnio 1 dalyje įtvirtintą piliečių teisę dalyvauti valdant savo šalį *inter alia* per demokratiškai išrinktus atstovus, turi sudaryti prielaidas atspindėti rinkėjų valią, *inter alia* užtikrinti rinkimų proceso skaidrumą, pasyviąją rinkimų teisę įgyvendinančių subjektų sąžiningą konkurenciją ir rinkėjams reikšmingos informacijos apie juos viešumą (Konstitucinio Teismo 2011 m. lapkričio 17 d. nutarimas);

- įstatymų leidėjas pagal Konstituciją turi įgaliojimus rinkimų įstatymuose nustatyti tokius reikalavimus (sąlygas) asmeniui, kuris gali būti renkamas, kurie yra konstituciškai pagrįsti.

25.1. Taigi įstatymų leidėjas, reguliuodamas rinkimų santykius, susijusius *inter alia* su rinkimų procedūromis, pagal Konstituciją gali nustatyti *inter alia* tokias konstituciškai pateisinamas pasyviosios rinkimų teisės įgyvendinimo procedūras, kuriomis (taikomais procedūriniais reikalavimais) siekiama užtikrinti rinkimų proceso skaidrumą ir rinkėjams reikšmingos informacijos apie pasyviąją rinkimų teisę įgyvendinančius subjektus viešumą.

Šios konstitucinės justicijos bylos kontekste pažymėtina, kad rinkėjui reikšminga informacija apie pasyviąją rinkimų teisę įgyvendinančius subjektus pagal Konstituciją gali būti laikomi *inter alia* kandidatų į politinių atstovaujamųjų institucijų narius įstatymo nustatyta tvarka pateikti atitinkami duomenys apie turtą, pajamas ir privačius interesus. Pagal Konstituciją įstatymų leidėjas visuomenės interesą būti informuotai, taip pat rinkimų proceso sąžiningumą ir skaidrumą gali siekti užtikrinti nustatydamas *inter alia* tokį teisinį reguliavimą, pagal kurį būtų reikalaujama, kad kandidatai į politinių atstovaujamųjų institucijų narius deklaruotų turtą, pajamas ir privačius

interesus.

25.2. Pažymėtina, kad įstatymų leidėjui iš Konstitucijos kyla pareiga įstatymu nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kuriuo būtų užtikrintas Seimo rinkimų sąžiningumas ir skaidrumas – būtinos Tautos pasitikėjimo savo atstovybe prielaidos (Konstitucinio Teismo 2004 m. lapkričio 5 d., 2008 m. lapkričio 7 d. išvados).

Ši oficialiosios konstitucinės doktrinos nuostata *mutatis mutandis* taikytina įstatymų leidėjui reguliuojant ir kitų rinkimų, *inter alia* rinkimų į Europos Parlamentą, santykius. Šiame kontekste pažymėtina, kad, kaip yra konstatavęs Konstitucinis Teismas, Europos Parlamentas nėra Tautos atstovybė, tačiau jis laikytinas politine atstovaujama Europos Sąjungos institucija, kurios rinkimų tvarką konkrečioje Europos Sąjungos valstybėje narėje nustato atitinkamos valstybės narės įstatymų leidėjas (Konstitucinio Teismo 2010 m. lapkričio 9 d. nutarimas).

25.3. Nagrinėjamos konstitucinės justicijos bylos kontekste taip pat pažymėtina, kad rinkimų procese turi būti sudarytos realios galimybės aktyviają rinkimų teisę įgyvendinantiems asmenims, sprendžiantiems dėl kandidato tinkamumo būti savivaldybės tarybos nariu, gauti informaciją apie svarbius tokio asmens gyvenimo faktus, galinčius turėti reikšmės atstovaujant rinkėjų interesams ir tvarkant viešuosius reikalus (Konstitucinio Teismo 2011 m. lapkričio 17 d. nutarimas).

Ši oficialiosios konstitucinės doktrinos nuostata *mutatis mutandis* taikytina reguliuojant ir visus kitus rinkimų, *inter alia* Seimo rinkimų, taip pat rinkimų į Europos Parlamentą, santykius.

25.4. Šiame kontekste pažymėtina, kad, kaip minėta, ginčijamu teisiniu reguliavimu, įtvirtintu Seimo rinkimų įstatymo (2000 m. liepos 18 d. redakcija) 38 straipsnio 1 dalies 5 punkte (2008 m. balandžio 15 d. redakcija), 2 dalies 2 punkte (2008 m. balandžio 15 d. redakcija), Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 37 straipsnio 1 dalies 4 punkte (2008 m. gegužės 8 d. redakcija), nėra nustatyta, ką konkrečiai (kokius konkrečius duomenis) turi apimti kandidatų į Seimo narius, Europos Parlamento narius pareiškinių dokumentų dalimi esantys „gyventojų pajamų mokesčio bei gyventojų turto deklaracijų pagrindiniai duomenys“, „pajamų bei turto deklaracijų pagrindiniai duomenys“ ir „privatinių interesų deklaracija“, t. y. ginčijamas reikalavimas apskritai kyla ne iš šioje konstitucinės justicijos byloje tiriamo teisinio reguliavimo, bet iš teisinio reguliavimo, nustatyto minėtose Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymo (2000 m. vasario 17 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais ir papildymais), Valstybės politikų elgesio kodekso, Gyventojų turto deklaravimo įstatymo (2003 m. gruodžio 18 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais ir papildymais), Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo (2002 m. liepos 2 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais ir papildymais) nuostatose.

25.5. Pažymėtina, kad, kaip minėta, kandidatų į Seimo narius, Europos Parlamento narius pareiškinių dokumentų dalimi esančių nurodytų deklaracijų duomenų tvarkymas, *inter alia*

paskelbimas, reguliuojamas *inter alia* Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymu (2003 m. sausio 21 d., 2008 m. vasario 1 d. redakcijos), taigi jis nėra šioje konstitucinės justicijos byloje ginčijamo teisinio reguliavimo, įtvirtinto Seimo rinkimų įstatymo (2000 m. liepos 18 d. redakcija) 38 straipsnio 1 dalies 5 punkte (2008 m. balandžio 15 d. redakcija), 2 dalies 2 punkte (2008 m. balandžio 15 d. redakcija), Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 37 straipsnio 1 dalies 4 punkte (2008 m. gegužės 8 d. redakcija), dalykas.

Šiame kontekste pabrėžtina, kad ginčijamu teisiniu reguliavimu įtvirtintas reikalavimas, kad teikiant kandidatų pareiškinius dokumentus būtų pateikti pajamų bei turto deklaracijų pagrindinių duomenų išrašai ir privačių interesų deklaracija, savaime nesuponuoja to, kad visi pateikti deklaracijų duomenys turi būti skelbiami, t. y. nesudaro prielaidų paskelbti visus pateiktus deklaracijų duomenis, *inter alia* tuos, kuriuos skelbti draudžiama pagal Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymą (2003 m. sausio 21 d., 2008 m. vasario 8 d. redakcijos).

25.6. Pažymėtina, kad, kaip minėta, ginčijamu teisiniu reguliavimu visų kandidatų į Seimo narius, taip pat visų kandidatų į Europos Parlamento narius pareiškinių dokumentų teikimas siejamas su reikalavimu pateikti gyventojų pajamų mokesčio bei gyventojų turto deklaracijų pagrindinių duomenų išrašus ir privačių interesų deklaraciją.

25.7. Taip pat pažymėtina, kad įstatymų leidėjas jau ilgą laiką yra pasirinkęs tokį kandidatų į Seimo narius, Europos Parlamento narius pareiškinių dokumentų teikimo procedūrų teisinį reguliavimą, kuris apima *inter alia* atitinkamų deklaracijų (jų pagrindinių duomenų) pateikimą, t. y. teisės normos, nustatančios tam tikros rinkėjui reikšmingos informacijos apie kandidatų į Seimo narius, Europos Parlamento narius turtą, pajamas ir su tuo susijusius galimus interesus atskleidimą, istoriniu teisiniu požiūriu vertintinos kaip rinkimų teisinio reguliavimo tradicija. Tai laikytina pakankamai reikšminga aplinkybe ginčijamo (nurodyta apimtimi) rinkimų santykių teisinio reguliavimo kontekste.

25.8. Kaip minėta, įstatymų leidėjas, reguliuodamas rinkimų santykius, susijusius *inter alia* su rinkimų procedūromis, pagal Konstituciją gali nustatyti *inter alia* tokias konstituciškai pateisinamas pasyvosios rinkimų teisės įgyvendinimo procedūras, kuriomis (taikomais procedūriniais reikalavimais) siekiama užtikrinti rinkimų proceso skaidrumą ir rinkėjams reikšmingos informacijos apie pasyviają rinkimų teisę įgyvendinančius subjektus viešumą.

Minėta ir tai, kad rinkėjui reikšminga informacija apie pasyviają rinkimų teisę įgyvendinančius subjektus pagal Konstituciją gali būti laikomi *inter alia* kandidatų į politinių atstovaujamųjų institucijų narius įstatymo nustatyta tvarka pateikti atitinkami duomenys apie turtą, pajamas ir privačius interesus.

Pažymėta, kad pagal Konstituciją įstatymų leidėjas visuomenės interesą būti informuotai, taip pat rinkimų proceso sąžiningumą ir skaidrumą gali siekti užtikrinti nustatydamas *inter alia* tokį

teisinį reguliavimą, pagal kurį būtų reikalaujama, kad kandidatai į politinių atstovaujamųjų institucijų narius deklaruotų turtą, pajamas ir privačius interesus.

26. Taigi teisinis reguliavimas, įtvirtintas Seimo rinkimų įstatymo (2000 m. liepos 18 d. redakcija) 38 straipsnio 1 dalies 5 punkte (2008 m. balandžio 15 d. redakcija), 2 dalies 2 punkte (2008 m. balandžio 15 d. redakcija), Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 37 straipsnio 1 dalies 4 punkte (2008 m. gegužės 8 d. redakcija), kuriuo nustatytas reikalavimas kandidatams teikiant pareiškinius dokumentus pateikti kandidatų pajamų bei turto deklaracijų pagrindinių duomenų išrašus, taip pat privačių interesų deklaraciją, vertintinas kaip konstituciškai pagrįstas, sudarantis prielaidas užtikrinti rinkimų proceso skaidrumą ir rinkėjų galimybę gauti jiems reikšmingą informaciją apie pasyviąją rinkimų teisę įgyvendinančius subjektus, taip pat užtikrinti visuomenės interesą būti informuotai politinių atstovaujamųjų institucijų rinkimų procese.

27. Vadinasi, nėra pagrindo teigti, kad Seimo rinkimų įstatymo (2000 m. liepos 18 d. redakcija) 38 straipsnio 1 dalies 5 punkte (2008 m. balandžio 15 d. redakcija), 2 dalies 2 punkte (2008 m. balandžio 15 d. redakcija), Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 37 straipsnio 1 dalies 4 punkte (2008 m. gegužės 8 d. redakcija) įtvirtintas teisinis reguliavimas, kuriuo nustatytas reikalavimas kandidatams pateikti pajamų bei turto deklaracijų pagrindinių duomenų išrašus, taip pat privačių interesų deklaracijas, yra ydingas ar neproporcingas įstatymų leidėjo pasirinktas būdas užtikrinti Seimo rinkimų ir rinkimų į Europos Parlamentą proceso skaidrumą ir rinkėjų galimybę gauti jiems reikšmingą informaciją apie pasyviąją rinkimų teisę įgyvendinančius subjektus.

28. Konstatuotina, jog nėra teisinio pagrindo teigti, kad Seimo rinkimų įstatymo (2000 m. liepos 18 d. redakcija) 38 straipsnio 1 dalies 5 punkte (2008 m. balandžio 15 d. redakcija), 2 dalies 2 punkte (2008 m. balandžio 15 d. redakcija), Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 37 straipsnio 1 dalies 4 punkte (2008 m. gegužės 8 d. redakcija) įtvirtintu teisiniu reguliavimu, kuriuo kandidatų pareiškinių dokumentų teikimas siejamas su privalomu pajamų bei turto deklaracijų pagrindinių duomenų išrašų, taip pat privačių interesų deklaracijos pateikimu, paneigiama ar iškreipiama Konstitucijoje garantuojama pasyvioji rinkimų teisė, *inter alia* reikalavimai asmeniui, kuris gali būti renkamas Seimo nariu, nukrypstama nuo iš konstitucinio teisinės valstybės principo kylančių reikalavimų.

29. Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus darytina išvada, kad Seimo rinkimų įstatymo (2000 m. liepos 18 d. redakcija) 38 straipsnio 1 dalies 5 punktas (2008 m. balandžio 15 d. redakcija), 2 dalies 2 punktas (2008 m. balandžio 15 d. redakcija), Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 37 straipsnio 1 dalies 4 punktas (2008 m. gegužės 8 d. redakcija) tiek, kiek juose nustatyta, kad turi būti įteikti (pateikti) kandidato pajamų bei turto deklaracijų pagrindinių duomenų išrašai, taip pat privačių interesų deklaracija, neprieštarauja Konstitucijos 1 straipsnio nuostatai, kad Lietuvos valstybė yra demokratinė respublika, 6 straipsnio 1 dalies nuostatai, kad Konstitucija yra

tiesiogiai taikomas aktas, 7 straipsnio 1 daliai, 33 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui.

IV

Dėl Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymo (2004 m. rugpjūčio 23 d. redakcija) nuostatų, kuriomis įtvirtintas reikalavimas sudaryti savarankiško politinės kampanijos dalyvio sutartį su politinės kampanijos išdininku, atitiktis Konstitucijai.

1. Minėta, kad šioje konstitucinės justicijos byloje tiriama, ar *inter alia* Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymo (2004 m. rugpjūčio 23 d. redakcija) 2 straipsnio (2008 m. birželio 10 d. redakcija) 18 dalis, 5 straipsnio 2 dalis, 3 dalies 2, 4 punktai, 4 dalies 3 punktas, 20 straipsnio 2 dalis tiek, kiek juose buvo nustatyta, kad turi būti sudaryta savarankiško politinės kampanijos dalyvio sutartis su politinės kampanijos išdininku, neprieštaravo Konstitucijos 1 straipsnio nuostatai, kad Lietuvos valstybė yra demokratinė respublika, 6 straipsnio 1 dalies nuostatai, kad Konstitucija yra tiesiogiai taikomas aktas, 7 straipsnio 1 daliai, 33 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui.

Ginčijamas teisinis reguliavimas

2. Seimas 2004 m. rugpjūčio 23 d. priėmė Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymą, kuris įsigaliojo (su tam tikromis išimtimis) 2004 m. rugsėjo 10 d.

2.1. Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymo (2004 m. rugpjūčio 23 d. redakcija) 2 straipsnio „Pagrindinės šio įstatymo sąvokos“ (2008 m. birželio 10 d. redakcija) 18 dalyje, kuri nurodyta apimtimi ginčijama šioje konstitucinės justicijos byloje, buvo nustatyta: „Pretendentas – fizinis asmuo, atitinkantis įstatymų reikalavimus būti kandidatu ir galintis būti savarankišku politinės kampanijos dalyviu laikotarpiu nuo politinės kampanijos pradžios iki pareiškinių dokumentų pateikimo pabaigos, pareiškęs, kad kelsis kandidatu, sudaręs sutartį su politinės kampanijos išdininku ir Vyriausiosios rinkimų komisijos nustatyta tvarka gavęs leidimą dalyvauti politinėje kampanijoje kaip savarankiškas politinės kampanijos dalyvis.“

2.2. Taigi Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymo (2004 m. rugpjūčio 23 d. redakcija) 2 straipsnio (2008 m. birželio 10 d. redakcija) 18 dalyje, kuri nurodyta apimtimi ginčijama šioje konstitucinės justicijos byloje, apibrėžiant pretendentą – savarankiško politinės kampanijos dalyvio sąvoką buvo nustatyti reikalavimai asmeniui, kuris siekia juo būti, *inter alia* reikalavimas būti sudariusiam sutartį su politinės kampanijos išdininku.

2.3. Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymo (2004 m. rugpjūčio 23 d. redakcija) 5 straipsnyje „Fizinio asmens ar politinės partijos įregistravimas savarankišku politinės kampanijos dalyviu“, kurio 2 dalis, 3 dalies 2, 4 punktai, 4 dalies 3 punktas nurodyta apimtimi ginčijami šioje konstitucinės justicijos byloje, *inter alia* buvo nustatyta:

„2. Norintieji užsiregistruoti savarankiškais politinės kampanijos dalyviais turi būti sudarę sutartį su politinės kampanijos išdininku, turėti Lietuvos Respublikoje registruotame banke sąskaitą, kurią naudos kaip specialią banko sąskaitą.

3. Politinė partija, norinti registruotis ar persiregistruoti, registruoti savo keliamą kandidatą ar kandidatų sąrašą savarankišku politinės kampanijos dalyviu, Vyriausiajai rinkimų komisijai:

1) privalo pateikti teikimą (prašymą) registruotis (arba perregistruoti) savarankišku politinės kampanijos dalyviu ir gali pateikti prašymą (prašymus) registruoti jos keliamą kandidatą ar kandidatų sąrašą savarankišku politinės kampanijos dalyviu;

2) privalo pateikti šio įstatymo nustatyta tvarka politinės partijos pasirašytą turto patikėjimo sutarties su politinės kampanijos išdininku nuorašą ir gali pateikti audito sutarties su politinės kampanijos auditoriumi nuorašą;

3) privalo pateikti dokumentą, patvirtinantį, kad politinė partija turi banko sąskaitą, kuri bus naudojama kaip speciali banko sąskaita, ir dokumentą apie šioje sąskaitoje esančias lėšas;

4) jeigu yra pateiktas prašymas (prašymai) registruoti kandidatą ar kandidatų sąrašą savarankišku politinės kampanijos dalyviu, turi būti pateiktas atitinkamos sutarties su jo politinės kampanijos išdininku nuorašas ir dokumentas, patvirtinantis, kad yra banko sąskaita, kuri bus naudojama kaip speciali banko sąskaita, dokumentas apie šioje sąskaitoje esančias lėšas, taip pat gali būti pateiktas audito sutarties su politinės kampanijos auditoriumi nuorašas;

5) gali pateikti atstovaujамų politinės kampanijos dalyvių sąrašą, kuriame gali būti nurodyti atstovaujamo politinės kampanijos dalyvio išlaidų limitai.

4. Fizinis asmuo, norintis registruotis politinės kampanijos dalyviu, Vyriausiajai rinkimų komisijai privalo pateikti:

1) prašymą registruotis savarankišku politinės kampanijos dalyviu;

2) asmens tapatybę patvirtinantį dokumentą;

3) šio įstatymo nustatyta tvarka pasirašytą turto patikėjimo sutarties su politinės kampanijos išdininku nuorašą ir gali pateikti audito sutarties su politinės kampanijos auditoriumi nuorašą;

4) dokumentą, patvirtinantį, kad jo vardu yra atidaryta banko sąskaita, kuri bus naudojama kaip speciali banko sąskaita, ir dokumentą apie šioje sąskaitoje esančias lėšas. <...>“

2.4. Taigi Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymo (2004 m. rugpjūčio 23 d. redakcija) 5 straipsnio 2 dalyje, kuri nurodyta apimtimi ginčijama šioje konstitucinės justicijos byloje, buvo įtvirtintas *inter alia* reikalavimas subjektams,

norintiems užsiregistruoti savarankiškais politinės kampanijos dalyviais, būti sudariusiems sutartį su politinės kampanijos išdininku.

Savo ruožtu ginčijamu teisiniu reguliavimu, nustatytu Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymo (2004 m. rugpjūčio 23 d. redakcija) 5 straipsnio 3 dalies 2, 4 punktuose, buvo įtvirtinti *inter alia* reikalavimai politinei partijai registruojantis (persiregistruojant) savarankišku politinės kampanijos dalyviu ar tokiu dalyviu prašant įregistruoti kitą įstatyme numatytą subjektą pateikti sutarties su politinės kampanijos išdininku nuorašą (3 dalies 2 punktas), taip pat sutarties su minėto subjekto politinės kampanijos išdininku nuorašą (3 dalies 4 punktas), o ginčijamu teisiniu reguliavimu, nustatytu šio straipsnio 4 dalies 3 punkte, buvo įtvirtintas *inter alia* reikalavimas fiziniam asmeniui registruojantis savarankišku politinės kampanijos dalyviu pateikti sutarties su politinės kampanijos išdininku nuorašą.

Vadinasi, pagal ginčijamą teisinį reguliavimą, nustatytą Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymo (2004 m. rugpjūčio 23 d. redakcija) 5 straipsnio 2 dalyje, 3 dalies 2, 4 punktuose, 4 dalies 3 punkte, savarankiškais politinės kampanijos dalyviais buvo registruojami tik tie subjektai, kurie buvo sudarę sutartį su politinės kampanijos išdininku.

2.5. Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymo (2004 m. rugpjūčio 23 d. redakcija) 20 straipsnio 2 dalyje, kuri nurodyta apimtimi ginčijama šioje konstitucinės justicijos byloje, buvo nustatyta: „Politinės kampanijos finansinę apskaitą tvarko politinės kampanijos išdininkas, su kuriuo savarankiškas politinės kampanijos dalyvis turi pasirašyti politinės kampanijos finansavimo sutartį, atitinkančią Civilinio kodekso 6 knygos L skyriaus reikalavimus, taikomus turto patikėjimo sutarčiai.“

2.6. Taigi Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymo (2004 m. rugpjūčio 23 d. redakcija) 20 straipsnio 2 dalyje buvo įtvirtintas *inter alia* reikalavimas savarankiškam politinės kampanijos dalyviui sudaryti sutartį su politinės kampanijos išdininku.

Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymo (2004 m. rugpjūčio 23 d. redakcija) 20 straipsnio 2 dalyje buvo nustatyta ir tai, kad politinės kampanijos išdininkas tvarko politinės kampanijos finansinę apskaitą.

2.7. Apibendrinant ginčijamą teisinį reguliavimą, įtvirtintą Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymo (2004 m. rugpjūčio 23 d. redakcija) 2 straipsnio (2008 m. birželio 10 d. redakcija) 18 dalyje, 5 straipsnio 2 dalyje, 3 dalies 2, 4 punktuose, 4 dalies 3 punkte, 20 straipsnio 2 dalyje, nagrinėjamos konstitucinės justicijos bylos kontekste pažymėtina, kad savarankiškam politinės kampanijos dalyviui (jo įregistravimui ir veiklai) buvo nustatytas reikalavimas būti sudariusiam sutartį su politinės kampanijos išdininku.

2.8. Ginčijamas teisinis reguliavimas, nustatytas Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymo (2004 m. rugpjūčio 23 d. redakcija) 2 straipsnio (2008 m. birželio 10 d. redakcija) 18 dalyje, 5 straipsnio 2 dalyje, 3 dalies 2, 4 punktuose, 4 dalies 3 punkte, 20 straipsnio 2 dalyje, aiškintinas kitų šio įstatymo nuostatų, įtvirtinančių politinės kampanijos išdininko teises ir pareigas, kontekste.

Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatyme (2004 m. rugpjūčio 23 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais ir papildymais) *inter alia* buvo nustatyta:

– „Politinės kampanijos išdininkas – fizinis asmuo, veikiantis savarankiško politinės kampanijos dalyvio vardu ir interesais turto patikėjimo sutarties pagrindu ir turintis šio įstatymo nustatytas teises ir pareigas“ (2 straipsnio (2008 m. birželio 10 d. redakcija) 14 dalis);

– „Auka laikoma priimta, kai politinės kampanijos išdininkas, patikrinęs, ar gauta auka atitinka šio įstatymo reikalavimus, užregistruoja auką ir aukos davėjui įteikia (išsiunčia) aukų lapą. Politinės kampanijos išdininkas gali kreiptis į Valstybinę mokesčių inspekciją ir turi teisę gauti informaciją, kuri reikalinga priimti sprendimą, ar auka atitinka šio įstatymo reikalavimus“ (10 straipsnio 5 dalis);

– „Politinės kampanijos išdininkas:

1) pasirašo aukų lapus, politinės partijos ar politinės kampanijos finansavimo apskaitos žiniaraštį, politinės kampanijos finansavimo ataskaitą, politinės kampanijos audito išvadą, jeigu ji privaloma, ir šio įstatymo nustatyta tvarka pateikia Vyriausiajai rinkimų komisijai bei Valstybinei mokesčių inspekcijai;

2) šio įstatymo ir Buhalterinės apskaitos įstatymo nustatyta tvarka tvarko ir saugo politinės kampanijos apskaitos dokumentus;

3) per 5 darbo dienas Vyriausiosios rinkimų komisijos interneto tinklalapyje paskelbia duomenis apie politinės kampanijos laikotarpiu gautas aukas bei sudarytas sutartis (ne politinės kampanijos laikotarpiu ir kai yra pateikęs politinės kampanijos finansavimo ataskaitą, nurodytus duomenis paskelbia per 30 dienų);

4) kontroliuoja politinei kampanijai išleistų lėšų dydį ir prižiūri, kad politinei kampanijai nebūtų išleista daugiau lėšų, negu nustatyta šio įstatymo 16 straipsnio 3 ir 4 dalyse;

5) šio įstatymo nustatytais atvejais atidaro ir uždaro specialią banko sąskaitą“ (20 straipsnio 6 dalis);

– „Politinės kampanijos dalyvis neturi teisės naudoti politinei kampanijai finansuoti priimtų, tačiau aukų lapuose neregistruotų piniginių aukų, taip pat nepiniginių aukų, jeigu politinės kampanijos išdininkas nėra užpildęs aukos lapo“ (20 straipsnio 7 dalis).

2.9. Apibendrinant cituotas Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei

finansavimo kontrolės įstatymo (2004 m. rugpjūčio 23 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais ir papildymais) nuostatas ir aiškinant jas kartu su Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymo (2004 m. rugpjūčio 23 d. redakcija) 20 straipsnio 2 dalies nuostata, kad politinės kampanijos finansinę apskaitą tvarko politinės kampanijos išdininkas, pažymėtina, jog jose įtvirtintu teisiniu reguliavimu buvo nustatyta, kad politinės kampanijos išdininkas turto patikėjimo sutarties pagrindu tvarko savarankiško politinės kampanijos dalyvio politinės kampanijos finansinę apskaitą, *inter alia* kontroliuoja gaunamų aukų teisėtumą, įformina aukas ir skelbia duomenis apie jas, pasirašo politinės kampanijos finansinės apskaitos dokumentus, prižiūri, kad nebūtų viršytas maksimalus pagal įstatymą leistinas politinės kampanijos išlaidų dydis.

Vadinasi, pagal teisinį reguliavimą, įtvirtintą Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatyme (2004 m. rugpjūčio 23 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais ir papildymais), politinės kampanijos išdininkui buvo pavestos funkcijos, kuriomis siekta užtikrinti *inter alia* rinkimų politinės kampanijos finansavimo kontrolę.

2.10. Nagrinėjamos konstitucinės justicijos bylos kontekste paminėtinos ir šios Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymo (2004 m. rugpjūčio 23 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais ir papildymais) nuostatos:

– „Politinės kampanijos finansavimo išlaidomis pripažįstamos politinės kampanijos laikotarpio įsipareigojimai ir išlaidos, skirtos: <...> 2) politinės kampanijos išdininko atlyginimui ir funkcijoms atlikti“ (16 straipsnio (2007 m. gegužės 10 d. redakcija) 5 dalis);

– „Būti politinės kampanijos išdininku turi teisę tik Lietuvos Respublikos pilietis arba nuolatinis Lietuvos Respublikos gyventojas“ (20 straipsnio 3 dalis);

– „Politinės kampanijos išdininku negali būti:

1) pretendentas ar kandidatas;

2) rinkimų ar referendumo komisijos narys;

3) auditorius, paskirtas šio įstatymo nustatyta tvarka;

4) fizinis asmuo, teismo pripažintas neveiksniu ar ribotai veiksniumi arba nebaigęs atlikti bausmės pagal teismo nuosprendį;

5) valstybės tarnautojas“ (20 straipsnio 4 dalis).

2.11. Šiame kontekste taip pat paminėtina, kad Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.959 straipsnio „Esminės turto patikėjimo sutarties sąlygos“ 1 dalyje nustatyta: „Turto patikėjimo sutartyje privalo būti nurodyta: <...> 3) patikėtinio atlyginimas ir jo mokėjimo tvarka, jeigu atlyginimą nustato sutartis.“

Vadinasi, pagal teisinį reguliavimą, įtvirtintą Civilinio kodekso 6.959 straipsnio 1 dalies 3 punkte, turto patikėjimo sutartis, kurios pagrindu veikia politinės kampanijos išdininkas, gali būti ir neatlygintinė.

2.12. Apibendrinant teisinį reguliavimą, nustatytą nurodytose Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymo (2004 m. rugpjūčio 23 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais ir papildymais) 16 straipsnio (2007 m. gegužės 10 d. redakcija) 5 dalies, 20 straipsnio 3, 4 dalių nuostatose, Civilinio kodekso 6.959 straipsnio 1 dalies 3 punkte, matyti, kad:

- asmeniui, galinčiam tapti politinės kampanijos išdininku, nebuvo nustatyta specialių tam tikro išsilavinimo ar profesinio pasirengimo reikalavimų;

- turto patikėjimo sutartis su politinės kampanijos išdininku galėjo būti neatlygintinė arba atlygintinė, o jei ji buvo atlygintinė, tai politinės kampanijos išdininko atlyginimui sumokėti galėjo būti panaudojamos lėšos, gautos iš Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatyme nurodytų politinių kampanijų finansavimo šaltinių, kadangi šis atlyginimas buvo pripažįstamas politinės kampanijos finansavimo išlaidomis.

2.13. Ginčijamas teisinis reguliavimas, nustatytas Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymo (2004 m. rugpjūčio 23 d. redakcija) 2 straipsnio (2008 m. birželio 10 d. redakcija) 18 dalyje, 5 straipsnio 2 dalyje, 3 dalies 2, 4 punktuose, 4 dalies 3 punkte, 20 straipsnio 2 dalyje, aiškintinas kitų šio įstatymo nuostatų, įtvirtinančių politinės kampanijos dalyvių veiklos pagrindus, kontekste.

Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatyme (2004 m. rugpjūčio 23 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais ir papildymais) *inter alia* buvo nustatyta:

- „Politinė kampanija – šiame įstatyme nustatytu laikotarpiu politinės kampanijos dalyvių, rinkėjų ir kitų fizinių bei juridinių asmenų veikla, susijusi su Seimo, Respublikos Prezidento rinkimais, rinkimais į Europos Parlamentą, savivaldybių tarybų rinkimais ar referendumu, skirta rinkimų (referendumo) agitacijai, politinei reklamai ir jos finansavimui“ (2 straipsnio (2008 m. birželio 10 d. redakcija) 8 dalis);

- „Tik savarankiškais politinės kampanijos dalyviais registruoti <...> politinės partijos, pretendentai, kandidatas ar kandidatų sąrašas bei save iškelę kandidatai <...> gali priimti aukas, įgyti turtines prievoles dėl išlaidų politinei kampanijai“ (3 straipsnio 6 dalis).

2.14. Apibendrinant cituotas Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymo (2004 m. rugpjūčio 23 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais ir papildymais) nuostatas, nagrinėjamos konstitucinės justicijos bylos kontekste pažymėtina, kad jose įtvirtintu teisiniu reguliavimu *inter alia* buvo nustatyta, jog kandidatai (jų sąrašai), asmenys, pareiškę, kad kelsis kandidatais, taip pat subjektai, keliantys kandidatus, rinkimų kampanijos laikotarpiu aukas gali priimti ir turtines prievoles dėl išlaidų politinei kampanijai įgyti tik tuomet, kai jie įstatymo nustatytais pagrindais ir tvarka yra įregistruoti savarankiškais politinės kampanijos

dalyviais.

2.15. Apibendrinant išdėstytą teisinį reguliavimą, įtvirtintą Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatyme (2004 m. rugpjūčio 23 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais ir papildymais), nagrinėjamos konstitucinės justicijos bylos kontekste pažymėtina, kad politinės kampanijos, *inter alia* rinkimų kampanijos, laikotarpiu savarankiškais politinės kampanijos dalyviais galėjo būti įregistruoti ir atitinkamai aukas galėjo priimti bei turtines prievoles dėl išlaidų politinei kampanijai įgyti tik tie įstatyme nustatyti subjektai, kurie buvo sudarę sutartį su politinės kampanijos išdininku.

Konstitucijos nuostatos ir oficialioji konstitucinė doktrina

3. Šioje konstitucinės justicijos byloje tiriama, ar Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymo (2004 m. rugpjūčio 23 d. redakcija) nuostatos, kuriomis buvo įtvirtintas reikalavimas sudaryti savarankiško politinės kampanijos dalyvio sutartį su politinės kampanijos išdininku, neprieštaravo Konstitucijos 1 straipsnio nuostatai, kad Lietuvos valstybė yra demokratinė respublika, 6 straipsnio 1 dalies nuostatai, kad Konstitucija yra tiesiogiai taikomas aktas, 7 straipsnio 1 daliai, 33 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui.

3.1. Šiame Konstitucinio Teismo nutarime jau yra atskleista oficialioji konstitucinė demokratinės teisinės valstybės ir piliečių teisės dalyvauti valdant savo šalį samprata.

3.2. Nagrinėjamos konstitucinės justicijos bylos kontekste pažymėtina, kad konstitucinėje demokratijoje politinių atstovaujamųjų institucijų formavimui yra keliami ypatingi reikalavimai. Šios institucijos negali būti formuojamos tokiu būdu, kad kiltų abejonių dėl jų legitimumo, teisėtumo, *inter alia* dėl to, ar renkant asmenis į politines atstovaujamas institucijas nebuvo pažeisti demokratinės teisinės valstybės principai. Priešingu atveju būtų pakirstas žmonių pasitikėjimas atstovaujama demokratija, valstybės institucijomis, pačia valstybe. Demokratiški rinkimai yra svarbi piliečių dalyvavimo valdant valstybę forma, kartu ir būtinas valstybės politinių atstovaujamųjų institucijų formavimo elementas. Rinkimai negali būti laikomi demokratiškais, o jų rezultatai – legitimiais ir teisėtais, jeigu rinkimai vyksta paminant Konstitucijoje įtvirtintus demokratinų rinkimų principus, pažeidžiant demokratinės rinkimų procedūras (Konstitucinio Teismo 2004 m. lapkričio 5 d. išvada, 2008 m. spalio 1 d. nutarimas, 2008 m. lapkričio 7 d. išvada); įstatymų leidėjas įstatymu įtvirtindamas rinkimų teisės nuostatas yra įpareigotas laikytis šių Konstitucijoje įtvirtintų teisinio reguliavimo imperatyvų (Konstitucinio Teismo 2008 m. spalio 1 d. nutarimas).

Taip pat pažymėtina, jog ypač neleistina, kad rinkimų finansavimas būtų neskaidrus ar nekontroliuojamas, kad rinkimų kampanijoje būtų naudojamos tokios rinkimų technologijos, kurios

prieštarauja moralei, teisingumui, visuomenės darnai (Konstitucinio Teismo 2004 m. lapkričio 5 d. išvada).

3.3. Pažymėtina ir tai, kad Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, jog įstatymų leidėjui iš Konstitucijos kyla pareiga įstatymu nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kuris užtikrintų Seimo rinkimų proceso sąžiningumą ir skaidrumą – būtinas Tautos pasitikėjimo savo atstovybe prielaidas (Konstitucinio Teismo 2004 m. lapkričio 5 d., 2008 m. lapkričio 7 d. išvados); ši oficialiosios konstitucinės doktrinos nuostata *mutatis mutandis* taikytina ir Respublikos Prezidento, savivaldybių tarybų rinkimų, rinkimų į Europos Parlamentą teisiniam reguliavimui.

Vadinasi, įstatymų leidėjas, reguliuodamas rinkimų santykius, susijusius *inter alia* su rinkimų kampanijų, esančių rinkimų proceso dalimi, finansavimu ir jo kontrole, pagal Konstituciją turi diskreciją pasirinkti (įtvirtinti) tokias priemones, kurios užtikrintų rinkimų kampanijų sąžiningumą ir finansavimo skaidrumą.

Tiriamų nuostatų atitikties Konstitucijai

4. Minėta, jog šioje konstitucinės justicijos byloje tiriama, ar *inter alia* Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymo (2004 m. rugpjūčio 23 d. redakcija) 2 straipsnio (2008 m. birželio 10 d. redakcija) 18 dalis, 5 straipsnio 2 dalis, 3 dalies 2, 4 punktai, 4 dalies 3 punktas, 20 straipsnio 2 dalis tiek, kiek juose buvo nustatyta, kad turi būti sudaryta savarankiško politinės kampanijos dalyvio sutartis su politinės kampanijos išdininku, neprieštaravo Konstitucijos 1 straipsnio nuostatai, kad Lietuvos valstybė yra demokratinė respublika, 6 straipsnio 1 dalies nuostatai, kad Konstitucija yra tiesiogiai taikomas aktas, 7 straipsnio 1 daliai, 33 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui.

5. Pareiškėjų abejonės dėl Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymo (2004 m. rugpjūčio 23 d. redakcija) nuostatų, kurios įtvirtino reikalavimą savarankiškam politinės kampanijos dalyviui būti sudariusiam sutartį su politinės kampanijos išdininku, atitikties Konstitucijai grindžiamos *inter alia* tuo, kad jeigu įstatymuose nustatytas kitoks, su konstituciniu konkuruojantis, teisinis reguliavimas, yra paneigiamos konstitucinės normos ir principai, nustatantys reikalavimus (sąlygas) asmeniui, kuris gali būti renkamas. Pareiškėjas (prašymas Nr. 1B-22/2010) pažymėjo ir tai, kad ginčijamu teisiniu reguliavimu yra įtvirtintas papildomas įpareigojimas asmenims, siekiantiems įgyvendinti savo pasyviąją rinkimų teisę, – jie privalo sudaryti sutartį su politinės kampanijos išdininku; šis papildomas teisės būti išrinktiems apribojimas, pasak pareiškėjo, yra visiškai nepagrįstas.

6. Sprendžiant, ar Konstitucijos 1 straipsnio nuostatai, kad Lietuvos valstybė yra demokratinė respublika, 6 straipsnio 1 dalies nuostatai, kad Konstitucija yra tiesiogiai taikomas aktas, 7 straipsnio 1 daliai, 33 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui

neprieštaravo Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymo (2004 m. rugpjūčio 23 d. redakcija) 2 straipsnio (2008 m. birželio 10 d. redakcija) 18 dalis, 5 straipsnio 2 dalis, 3 dalies 2, 4 punktai, 4 dalies 3 punktas, 20 straipsnio 2 dalis tiek, kiek juose buvo nustatyta, kad turi būti sudaryta savarankiško politinės kampanijos dalyvio sutartis su politinės kampanijos išdininku, pažymėtina, kad, kaip minėta:

– konstitucinėje demokratijoje politinių atstovaujamųjų institucijų formavimui yra keliami ypatingi reikalavimai; šios institucijos negali būti formuojamos tokiu būdu, kad kiltų abejonių dėl jų legitimumo, teisėtumo, *inter alia* dėl to, ar renkant asmenis į politines atstovaujamas institucijas nebuvo pažeisti demokratinės teisinės valstybės principai;

– ypač neleistina, kad rinkimų finansavimas būtų neskaidrus ar nekontroliuojamas, kad rinkimų kampanijoje būtų naudojamos tokios rinkimų technologijos, kurios prieštarauja moralei, teisingumui, visuomenės darnai;

– įstatymų leidėjas, reguliuodamas rinkimų santykius, susijusius *inter alia* su rinkimų kampanijų, esančių rinkimų proceso dalimi, finansavimu ir jo kontrole, pagal Konstituciją turi diskreciją pasirinkti (įtvirtinti) tokias priemones, kurios užtikrintų rinkimų kampanijų sąžiningumą ir finansavimo skaidrumą.

6.1. Šios konstitucinės justicijos bylos kontekste pažymėtina, kad rinkimų proceso sąžiningumą ir skaidrumą įstatymų leidėjas gali siekti užtikrinti nustatydamas *inter alia* tokį teisinį reguliavimą, pagal kurį būtų reikalaujama, kad lėšas, skirtas politinei kampanijai finansuoti, tvarkytų, jų rinkimo ir panaudojimo teisėtumą kontroliuotų ne rinkimų kampanijos dalyvis, o kitas atsakingas asmuo įstatymo nustatytais pagrindais ir tvarka. Nustatydamas tokį teisinį reguliavimą įstatymų leidėjas yra saistomas iš Konstitucijos, *inter alia* proporcingumo principo, kylančių reikalavimų, t. y. jis negali nustatyti tokio teisinio reguliavimo, *inter alia* tokių reikalavimų minėtam atsakingam asmeniui, kurie dirbtinai pasunkintų pretendentu būti kandidatu atitinkamuose rinkimuose galimybes dalyvauti rinkimų kampanijoje įgyvendinant Konstitucijoje garantuotą pasyviąją rinkimų teisę.

6.2. Pažymėtina, kad, kaip minėta, teisiniu reguliavimu, įtvirtintu nurodyta apimtimi ginčijamuose Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymo (2004 m. rugpjūčio 23 d. redakcija) 2 straipsnio (2008 m. birželio 10 d. redakcija) 18 dalyje, 5 straipsnio 2 dalyje, 3 dalies 2, 4 punktuose, 4 dalies 3 punkte, 20 straipsnio 2 dalyje, savarankiškam politinės kampanijos dalyviui (jo įregistravimui ir veiklai) buvo nustatytas reikalavimas būti sudariusiam sutartį su politinės kampanijos išdininku.

Minėta ir tai, kad Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatyme (2004 m. rugpjūčio 23 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais ir papildymais) įtvirtintu teisiniu reguliavimu *inter alia* buvo nustatyta, jog kandidatai (jų sąrašai), asmenys,

pareiškę, kad kelsis kandidatais, taip pat subjektai, keliantys kandidatus, rinkimų kampanijos laikotarpiu aukas gali priimti ir turtines prievoles dėl išlaidų politinei kampanijai įgyti tik tuomet, kai jie įstatymo nustatytais pagrindais ir tvarka yra įregistruoti savarankiškais politinės kampanijos dalyviais.

Pažymėtina, kad, kaip minėta, Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatyme (2004 m. rugpjūčio 23 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais ir papildymais) įtvirtintu teisiniu reguliavimu politinės kampanijos išdininkui buvo pavestos funkcijos, kuriomis siekta užtikrinti *inter alia* rinkimų politinės kampanijos finansavimo kontrolę.

Minėta ir tai, kad pagal teisinį reguliavimą, įtvirtintą Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymo (2004 m. rugpjūčio 23 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais ir papildymais) 16 straipsnio (2007 m. gegužės 10 d. redakcija) 5 dalies, 20 straipsnio 3, 4 dalių nuostatose ir Civilinio kodekso 6.959 straipsnio 1 dalies 3 punkte:

– asmeniui, galinčiam tapti politinės kampanijos išdininku, nebuvo nustatyta specialių tam tikro išsilavinimo ar profesinio pasirengimo reikalavimų;

– turto patikėjimo sutartis su politinės kampanijos išdininku galėjo būti neatlygintinė arba atlygintinė, o jei ji buvo atlygintinė, tai politinės kampanijos išdininko atlyginimui sumokėti galėjo būti panaudojamos lėšos, gautos iš Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatyme nurodytų politinių kampanijų finansavimo šaltinių, kadangi šis atlyginimas buvo pripažįstamas politinės kampanijos finansavimo išlaidomis.

6.3. Taigi nėra pagrindo teigti, kad pagal visuminį teisinį reguliavimą, įtvirtintą Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatyme (2004 m. rugpjūčio 23 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais ir papildymais), reikalavimo sudaryti sutartį su politinės kampanijos išdininku įgyvendinimas buvo susietas su tokiomis aplinkybėmis (sąlygomis), kurios galėtų iš esmės pasunkinti šio reikalavimo įvykdymą.

7. Pabrėžtina, kad rinkimų įstatymų, t. y. Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimų įstatymo, Seimo rinkimų įstatymo, Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo, Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo, nuostatose, kuriomis, galiojant pareiškėjų ginčijamam Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatyme (2004 m. rugpjūčio 23 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais ir papildymais) įtvirtintam teisiniui reguliavimui, buvo reguliuojami su kandidatų (pretendentų) į Respublikos Prezidentus, Seimo narius, Europos Parlamento narius, savivaldybių tarybų narius pareiškinių dokumentų pateikimu ir (arba) šių kandidatų (pretendentų) registravimu susiję santykiai, nebuvo nustatyta tokio teisinio reguliavimo, kuriuo kandidatų (pretendentų) registravimas Respublikos Prezidento, Seimo, Europos Parlamento, savivaldybių tarybų rinkimuose būtų buvęs tiesiogiai susietas su tų kandidatų (pretendentų) įregistravimu savarankiškais politinės kampanijos dalyviais.

8. Vadinasi, teisinis reguliavimas, įtvirtintas Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymo (2004 m. rugpjūčio 23 d. redakcija) 2 straipsnio (2008 m. birželio 10 d. redakcija) 18 dalyje, 5 straipsnio 2 dalyje, 3 dalies 2, 4 punktuose, 4 dalies 3 punkte, 20 straipsnio 2 dalyje, kuriuo savarankiškam politinės kampanijos dalyviui (jo įregistravimui ir veiklai) buvo nustatytas reikalavimas būti sudariusiam sutartį su politinės kampanijos išdininku, vertintinas kaip konstituciškai pagrįstas rinkimų procedūrų teisinis reguliavimas, sudaręs prielaidas užtikrinti rinkimų proceso, *inter alia* rinkimų kampanijos, sąžiningumą ir skaidrumą.

9. Konstatuotina, kad Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymo (2004 m. rugpjūčio 23 d. redakcija) 2 straipsnio (2008 m. birželio 10 d. redakcija) 18 dalyje, 5 straipsnio 2 dalyje, 3 dalies 2, 4 punktuose, 4 dalies 3 punkte, 20 straipsnio 2 dalyje tiek, kiek juose buvo nustatyta, kad turi būti sudaryta savarankiško politinės kampanijos dalyvio sutartis su politinės kampanijos išdininku, įtvirtintu ginčijamu teisiniu reguliavimu nebuvo nukrypta nuo konstitucinių demokratinės valstybės ir demokratiškų rinkimų imperatyvų, Konstitucijos tiesioginio taikymo, konstitucinio teisinės valstybės principų.

10. Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus darytina išvada, kad Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymo (2004 m. rugpjūčio 23 d. redakcija) 2 straipsnio (2008 m. birželio 10 d. redakcija) 18 dalis, 5 straipsnio 2 dalis, 3 dalies 2, 4 punktai, 4 dalies 3 punktas, 20 straipsnio 2 dalis tiek, kiek juose buvo nustatyta, kad turi būti sudaryta savarankiško politinės kampanijos dalyvio sutartis su politinės kampanijos išdininku, neprieštaravo Konstitucijos 1 straipsnio nuostatai, kad Lietuvos valstybė yra demokratinė respublika, 6 straipsnio 1 dalies nuostatai, kad Konstitucija yra tiesiogiai taikomas aktas, 7 straipsnio 1 daliai, 33 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui.

11. Pažymėtina, kad, kaip minėta, Seimas 2010 m. gegužės 18 d. priėmė Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymo pakeitimo įstatymą, kuris (su tam tikra išimtimi) įsigaliojo 2010 m. rugsėjo 15 d. Šiuo įstatymu buvo pakeistas ir nauja redakcija išdėstytas Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymas (2004 m. rugpjūčio 23 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais ir papildymais).

11.1. Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatyme (2010 m. gegužės 18 d. redakcija) *inter alia* nustatyta:

– „Pretendentas – fizinis asmuo, atitinkantis įstatymų reikalavimus būti kandidatu, laikotarpiu nuo politinės kampanijos pradžios iki pareiškinių dokumentų pateikimo pabaigos pareiškęs, kad kelsis kandidatu, sudaręs sutartį su politinės kampanijos išdininku ir Vyriausiosios rinkimų komisijos nustatyta tvarka įregistruotas savarankišku politinės kampanijos dalyviu“ (2 straipsnio 17 dalis);

– „2. Asmenys, norintys užsiregistruoti savarankiškais politinės kampanijos dalyviais, turi būti sudarę sutartį su politinės kampanijos išdininku <...>.

3. Politinė partija, norinti registruotis, registruoti savo keliamą kandidatą ar kandidatų sąrašą savarankišku politinės kampanijos dalyviu, Vyriausiajai rinkimų komisijai: <...>

2) privalo šio įstatymo nustatyta tvarka pateikti politinės partijos įgalioto asmens pasirašytą turto patikėjimo sutarties su politinės kampanijos išdininku nuorašą <...>;

4) jeigu yra pateiktas teikimas (prašymas) registruoti kandidatą ar kandidatų sąrašą savarankišku politinės kampanijos dalyviu, turi būti pateikti atitinkamos sutarties su jo politinės kampanijos išdininku nuorašas <...>.

4. Fizinis asmuo, norintis registruotis savarankišku politinės kampanijos dalyviu, apygardos rinkimų komisijai kartu su pareiškimais dokumentais arba Vyriausiajai rinkimų komisijai ne vėliau kaip iki pareiškinių dokumentų pateikimo privalo pateikti: <...>

3) šio įstatymo nustatyta tvarka pasirašytą turto patikėjimo sutarties su politinės kampanijos išdininku nuorašą <...>“ (5 straipsnis);

– „Politinės kampanijos apskaitą tvarko politinės kampanijos išdininkas, su kuriuo asmuo, norintis registruotis savarankišku politinės kampanijos dalyviu, turi sudaryti turto patikėjimo sutartį <...>“ (21 straipsnio 2 dalis).

11.2. Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymas (2010 m. gegužės 18 d. redakcija) vėliau buvo keičiamas.

11.3. Seimas 2010 m. spalio 26 d. priėmė Lietuvos Respublikos politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymo 5 ir 17 straipsnių pakeitimo įstatymą (įsigaliojusį 2010 m. spalio 30 d.), kurio 1 straipsniu buvo pakeistas Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymo (2010 m. gegužės 18 d. redakcija) 5 straipsnis, *inter alia* buvo pakeista ir naujai išdėstyta Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymo (2010 m. gegužės 18 d. redakcija) 5 straipsnio 4 dalis. Kitos cituotos Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymo (2010 m. gegužės 18 d. redakcija) 5 straipsnio nuostatos keičiamos ar papildomos nebuvo.

Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymo (2010 m. gegužės 18 d. redakcija) 5 straipsnio (2010 m. spalio 26 d. redakcija) 4 dalyje *inter alia* nustatyta: „Fizinis asmuo, norintis registruotis savarankišku politinės kampanijos dalyviu, Vyriausiajai rinkimų komisijai privalo pateikti: <...> 3) šio įstatymo nustatyta tvarka pasirašytą turto patikėjimo sutarties su politinės kampanijos išdininku nuorašą <...>.“

11.4. Seimas 2011 m. gruodžio 6 d. priėmė Lietuvos Respublikos politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymo 2, 7, 8, 10, 11, 12, 14, 20, 22, 23, 25, 27, 28 straipsnių pakeitimo ir 16 straipsnio pripažinimo netekusiu galios įstatymą

(įsigaliojusį 2012 m. sausio 1 d.), kurio 1 straipsniu buvo pakeistas Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymo (2010 m. gegužės 18 d. redakcija) 2 straipsnis, tačiau šio straipsnio 17 dalis keičiama ar papildoma nebuvo.

11.5. Palyginus pareiškėjų ginčijamą teisinį reguliavimą, įtvirtintą Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymo (2004 m. rugpjūčio 23 d. redakcija) 2 straipsnio (2008 m. birželio 10 d. redakcija) 18 dalyje, 5 straipsnio 2 dalyje, 3 dalies 2, 4 punktuose, 4 dalies 3 punkte, 20 straipsnio 2 dalyje, su nustatytuoju Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymo (2010 m. gegužės 18 d. redakcija) 2 straipsnio (2011 m. gruodžio 6 d. redakcija) 17 dalyje, 5 straipsnio (2010 m. spalio 26 d. redakcija) 2 dalyje, 3 dalies 2, 4 punktuose, 4 dalies 3 punkte, 21 straipsnio 2 dalyje, matyti, kad teisinis reguliavimas šioje konstitucinės justicijos byloje ginčijamu aspektu, t. y. tiek, kiek jame įtvirtintas reikalavimas sudaryti savarankiško politinės kampanijos dalyvio sutartį su politinės kampanijos išdininku, nepakito.

12. Konstatavus, kad Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymo (2004 m. rugpjūčio 23 d. redakcija) 2 straipsnio (2008 m. birželio 10 d. redakcija) 18 dalis, 5 straipsnio 2 dalis, 3 dalies 2, 4 punktai, 4 dalies 3 punktas, 20 straipsnio 2 dalis tiek, kiek juose buvo nustatyta, kad turi būti sudaryta savarankiško politinės kampanijos dalyvio sutartis su politinės kampanijos išdininku, neprieštaravo Konstitucijos 1 straipsnio nuostatai, kad Lietuvos valstybė yra demokratinė respublika, 6 straipsnio 1 dalies nuostatai, kad Konstitucija yra tiesiogiai taikomas aktas, 7 straipsnio 1 daliai, 33 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui, remiantis tais pačiais argumentais konstatuotina ir tai, kad Konstitucijos 1 straipsnio nuostatai, kad Lietuvos valstybė yra demokratinė respublika, 6 straipsnio 1 dalies nuostatai, kad Konstitucija yra tiesiogiai taikomas aktas, 7 straipsnio 1 daliai, 33 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui neprieštarauja Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymo (2010 m. gegužės 18 d. redakcija) 2 straipsnio (2011 m. gruodžio 6 d. redakcija) 17 dalis, 5 straipsnio (2010 m. spalio 26 d. redakcija) 2 dalis, 3 dalies 2, 4 punktai, 4 dalies 3 punktas, 21 straipsnio 2 dalis tiek, kiek juose nustatyta, kad turi būti sudaryta savarankiško politinės kampanijos dalyvio sutartis su politinės kampanijos išdininku.

13. Nagrinėjamos konstitucinės justicijos bylos kontekste paminėtinos kai kurios rinkimų įstatymų nuostatos, kurios buvo pakeistos ir (arba) papildytos Seimui 2010 m. gegužės 18 d. priėmus Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimų įstatymo 36, 38, 42, 43, 45 ir 46 straipsnių pakeitimo įstatymą, Seimo rinkimų įstatymo 38, 39, 41, 45, 46, 48, 49, 50, 51, 52 ir 53 straipsnių pakeitimo įstatymą, Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 37, 38, 40, 44, 45, 47, 48, 49, 50 ir 51 straipsnių pakeitimo įstatymą (įsigaliojusius 2010 m. rugsėjo 15 d.), taip pat nauja 2010 m.

birželio 30 d. redakcija išdėsčius Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymą.

13.1. Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimų įstatymo (2008 m. birželio 12 d. redakcija) 36 straipsnio „Pareiškimas apie asmens dalyvavimą rinkimuose kandidatu į Respublikos Prezidentus“ (2010 m. gegužės 18 d. redakcija) 6 dalyje *inter alia* nustatyta: „Vyriausioji rinkimų komisija ne vėliau kaip per 3 kalendorines dienas nuo pareiškimo gavimo patikrina, <...> ar jis yra įregistruotas savarankišku politinės kampanijos dalyviu <...>.“

13.2. Seimo rinkimų įstatymo (2000 m. liepos 18 d. redakcija) 39 straipsnio (2010 m. gegužės 18 d. redakcija) 4 dalyje nustatyta: „Patikrinusi ir nustačiusi, kad pateikti visi šiame įstatyme numatyti pareiškiniai dokumentai ir jie atitinka šio įstatymo reikalavimus, o kandidatą iškėlusį partija arba asmuo, išsikėlęs kandidatą, arba partijos iškeltas kandidatas vienmandatėje rinkimų apygardoje yra įregistruoti savarankiškais politinės kampanijos dalyviais, Vyriausioji rinkimų komisija sprendimą dėl kandidato registravimo ar atsisakymo registruoti turi priimti per 10 dienų po pareiškinų dokumentų pateikimo, bet ne vėliau kaip likus 31 dienai iki rinkimų.“

13.3. Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 38 straipsnio (2010 m. gegužės 18 d. redakcija) 4 dalyje *inter alia* nustatyta: „Patikrinusi pateiktus pareiškinius dokumentus ir nustačiusi, kad jie atitinka šio Įstatymo reikalavimus, o kandidatų į Europos Parlamento narius sąrašą iškėlusį partija yra įregistruota savarankiška politinės kampanijos dalyve, Vyriausioji rinkimų komisija sprendimą dėl kandidato registravimo turi priimti per 10 dienų nuo pareiškinų dokumentų pateikimo, bet ne vėliau kaip likus 31 dienai iki rinkimų.“

13.4. Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2010 m. birželio 30 d. redakcija) 35 straipsnio 4 dalyje *inter alia* nustatyta: „4. Partija turi įteikti savivaldybės rinkimų komisijai šiuos pareiškinius dokumentus: <...> 3) Vyriausiosios rinkimų komisijos išduotą <...> pažymą apie šios partijos įregistravimą savarankiška politinės kampanijos dalyve; 4) Vyriausiosios rinkimų komisijos išduotą pažymą apie kandidatų į savivaldybės tarybos narius sąrašo įregistravimą savarankišku politinės kampanijos dalyviu arba pažymą apie tai, kad teikimas (prašymas) registruoti šį sąrašą savarankišku politinės kampanijos dalyviu nebuvo pateiktas.“

Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2010 m. birželio 30 d. redakcija) 35 straipsnio 5 dalyje *inter alia* nustatyta: „Asmuo, nusprendęs išsikelti kandidatą į savivaldybės tarybos narius (toliau – pretendentas į kandidatus), <...> turi įteikti šiuos pareiškinius dokumentus: <...> 4) Vyriausiosios rinkimų komisijos išduotą pažymą apie kandidato į savivaldybės tarybos narius įregistravimą savarankišku politinės kampanijos dalyviu.“

13.5. Apibendrinant cituotas nuostatas, nagrinėjamos konstitucinės justicijos bylos kontekste pažymėtina, kad pagal jose nustatytą teisinį reguliavimą kandidatų registravimas Respublikos Prezidento, Seimo, savivaldybių tarybų rinkimuose, taip pat rinkimuose į Europos Parlamentą tiesiogiai susietas su kandidatų (jų sąrašų) ir (arba) kandidatus keliančių subjektų privalomu

registravimu savarankiškais politinės kampanijos dalyviais Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymo nustatytais pagrindais ir tvarka.

14. Pažymėtina, kad Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimų įstatymo (2008 m. birželio 12 d. redakcija) 36 straipsnio (2010 m. gegužės 18 d. redakcija) 6 dalies, Seimo rinkimų įstatymo (2000 m. liepos 18 d. redakcija) 39 straipsnio (2010 m. gegužės 18 d. redakcija) 4 dalies, Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo 38 straipsnio (2010 m. gegužės 18 d. redakcija) 4 dalies, Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2010 m. birželio 30 d. redakcija) 35 straipsnio 4 dalies nuostatų, kuriose įtvirtintu teisiniu reguliavimu kandidatų registravimas atitinkamuose rinkimuose siejamas su atitinkamų subjektų privalomu registravimu savarankiškais politinės kampanijos dalyviais, atitiktis Konstitucijai nėra tyrimo dalykas šioje konstitucinės justicijos byloje.

V

Dėl Seimo rinkimų įstatymo (2000 m. liepos 18 d. redakcija) 89 straipsnio 2 dalies atitikties Konstitucijai.

1. Minėta, kad šioje konstitucinės justicijos byloje tiriama, ar *inter alia* Seimo rinkimų įstatymo (2000 m. liepos 18 d. redakcija) 89 straipsnio 2 dalis tiek, kiek joje nustatyta, kad partijos kandidatų sąrašas gali gauti Seimo narių mandatų (dalyvauti skirstant mandatus) tik tuomet, jei už jį balsavo ne mažiau kaip 5 procentai rinkimuose dalyvavusių rinkėjų, o jungtinis kandidatų sąrašas – jei už jį balsavo ne mažiau kaip 7 procentai rinkimuose dalyvavusių rinkėjų, neprieštarauja Konstitucijos 4 straipsniui, 33 straipsnio 1 daliai, 55 straipsnio 1 daliai.

Ginčijamas teisinis reguliavimas

2. Seimo rinkimų įstatymo (2000 m. liepos 18 d. redakcija) 89 straipsnyje „Rinkimų rezultatų nustatymas daugiamandatėje rinkimų apygardoje“, kurio 2 dalis nurodyta apimtimi ginčijama šioje konstitucinės justicijos byloje, nustatyta:

„1. Daugiamandatėje rinkimų apygardoje rinkimai laikomi įvykusiais, jeigu juose dalyvavo daugiau kaip vienas ketvirtadalis visų rinkėjų.

2. Partijos kandidatų sąrašas gali gauti Seimo narių mandatų (dalyvauja skirstant mandatus) tik tuomet, jei už jį balsavo ne mažiau kaip 5 procentai rinkimuose dalyvavusių rinkėjų. Jungtinis kandidatų sąrašas, sudarytas pagal šio įstatymo 43 straipsnį, gali gauti Seimo narių mandatų (dalyvauja skirstant mandatus) tik tuomet, jeigu už jį balsavo ne mažiau kaip 7 procentai rinkimuose dalyvavusių rinkėjų. Jeigu už sąrašus, dalyvaujančius skirstant mandatus, yra balsavę mažiau kaip 60 procentų visų rinkimuose dalyvavusių rinkėjų, teisę dalyvauti skirstant mandatus įgyja tas lig šiol skirstant mandatus nedalyvavęs sąrašas (sąrašai, jeigu už juos balsavo vienodas rinkėjų skaičius), už kurį balsavo daugiausiai rinkėjų. Tokiu pat būdu kandidatų sąrašų, turinčių teisę dalyvauti skirstant mandatus, skaičius didinamas ir toliau iki tokio jų skaičiaus, kada už

kandidatų sąrašus, dalyvaujančius skirstant mandatus, yra balsavę ne mažiau kaip 60 procentų visų rinkimuose dalyvavusių rinkėjų.

3. Mandatai kandidatų sąrašams paskirstomi pagal tai, kiek balsų gavo kiekvienas jų taikant kvotų ir liekanų metodą.

4. Apskaičiuojama kvota – tai yra, kiek balsų reikia 1 mandatui gauti. Ji lygi rinkėjų balsų, kuriuos gavo sąrašai, dalyvaujantys skirstant mandatus, sumai, padalytai iš 70. Jei dalijant gaunama liekana, dalmuo padidinamas vienetu.

5. Už kiekvieną sąrašą paduotų balsų skaičius dalijamas iš kvotos. Gautas sveikasis dalmuo yra mandatų skaičius, tenkantis kiekvienam sąrašui pagal kvotą, o šio dalijimo liekanos naudojamos likusiems mandatams paskirstyti pagal liekanas. Dėl to visų sąrašų pavadinimai surašomi iš eilės, kurioje po paskutiniojo toliau eina pirmasis, pagal jiems atitekusias dalijimo liekanas, pradedant didžiausiąja. Jei dviejų sąrašų liekanos yra lygios, pirmiau yra įrašomas tas sąrašas, kuris gavo daugiau rinkėjų balsų, o jeigu ir šie skaičiai lygūs, pirmiau įrašomas tas, kuris yra gavęs daugiau mandatų visose vienmandatėse apygardose. Jeigu ir mandatų gauta po lygiai, pirmiau įrašomas sąrašas su mažesniu rinkimų numeriu. Nepadalyti kvotų metodu mandatai po vieną padalijami sąrašams pagal eilę, pradedant tuo sąrašu, kuris buvo įrašytas pirmasis.

6. Jei kuriam nors sąrašui tektų didesnis mandatų skaičius, nei sąrašė yra kandidatų, tai šie mandatai padalijami kitiems sąrašams, tęsiant toliau jų dalijimą liekanų metodu.

7. Viename sąrašė kandidatai gauna mandatus ta eilės tvarka, kurią nustato Vyriausioji rinkimų komisija, nustačiusi kandidatų reitingą. Sąrašė praleidžiami tie kandidatai, kurie buvo išrinkti vienmandatėse apygardose.

8. Jeigu partija, koalicija kartu su pareiškinaisiais dokumentais įteikia prašymą, kad jų kandidatų reitingas nebūtų nustatomas, apie tai iš anksto pranešama rinkėjams, nurodoma rinkimų biuletenyje ir kandidatų reitingas neskaičiuojamas, o įregistruota kandidatų eilė sąrašė laikoma galutine.“

3. Taigi ginčijamoje Seimo rinkimų įstatymo (2000 m. liepos 18 d. redakcija) 89 straipsnio 2 dalyje nustatytos *inter alia* kandidatų sąrašų dalyvavimo skirstant Seimo narių mandatus daugiamandatėje rinkimų apygardoje sąlygos; šios sąlygos siejamos su tam tikros minimalios rinkimuose dalyvavusių rinkėjų balsų procentinės dalies gavimu: partijos kandidatų sąrašas turi gauti ne mažiau kaip 5 procentus rinkimuose dalyvavusių rinkėjų balsų, jungtinis kandidatų sąrašas – ne mažiau kaip 7 procentus rinkimuose dalyvavusių rinkėjų balsų.

Vadinasi, ginčijamu teisiniu reguliavimu, įtvirtintu Seimo rinkimų įstatymo (2000 m. liepos 18 d. redakcija) 89 straipsnio 2 dalyje, yra nustatyti skirtingi vadinamieji rinkimų slenksčiai skirtingiems kandidatų sąrašams, t. y. minimalios gautinų rinkėjų balsų procentinės dalies ribos, kurias pasiekę kandidatų sąrašai dalyvauja skirstant Seimo narių mandatus daugiamandatėje

rinkimų apygardoje.

Pažymėtina ir tai, kad Seimo rinkimų įstatymo (2000 m. liepos 18 d. redakcija) 89 straipsnio 2 dalyje taip pat nustatyta išimtis, kada minėtos kandidatų sąrašų dalyvavimo skirstant Seimo narių mandatus sąlygos (vadinamieji rinkimų slenksčiai) netaikomos, t. y. nustatyta, kad jeigu už kandidatų sąrašus, surinkusius ne mažiau kaip atitinkamai 5 arba 7 procentus rinkėjų balsų, yra balsavę mažiau kaip 60 procentų visų rinkimuose dalyvavusių rinkėjų, kandidatų sąrašų, dalyvaujančių skirstant mandatus, skaičius didinamas į mandatų skirstymą įtraukiant lig tol skirstant mandatus nedalyvavusius kandidatų sąrašus, už kuriuos balsavo daugiausia rinkėjų, kol pasiekama 60 procentų visų rinkimuose dalyvavusių rinkėjų balsų riba.

4. Šiame kontekste paminėtinos kitos Seimo rinkimų įstatymo (2000 m. liepos 18 d. redakcija) nuostatos.

4.1. Seimo rinkimų įstatymo (2000 m. liepos 18 d. redakcija) 37 straipsnio (2008 m. balandžio 15 d. redakcija) 2 dalyje *inter alia* nustatyta: „Daugiamandatėje rinkimų apygardoje partija kandidatus į Seimo narius kelia pateikdama kandidatų sąrašą, kuriame kandidatai surašyti iš jos nustatytos eilės.“

4.2. Seimo rinkimų įstatymo (2000 m. liepos 18 d. redakcija) 43 straipsnyje nustatyta:

„Iki pareiškinių dokumentų pateikimo pabaigos kelios partijos gali sujungti savo kandidatų sąrašus. Tam <...> pateikiamas jungtinis sąrašas, kuriame kandidatai surašyti iš naujai sudarytos eilės <...>. Jungtinis sąrašas laikomas vienu sąrašu. <...>“

4.3. Taigi aiškinant pareiškėjo ginčijamą teisinį reguliavimą, įtvirtintą (nurodyta apimtimi) Seimo rinkimų įstatymo (2000 m. liepos 18 d. redakcija) 89 straipsnio 2 dalyje, kartu su nustatytuoju Seimo rinkimų įstatymo (2000 m. liepos 18 d. redakcija) 37 straipsnio (2008 m. balandžio 15 d. redakcija) 2 dalyje, 43 straipsnyje matyti, kad didesnis rinkimų slenkstis, t. y. aukštesnė minimalios gautinų rinkėjų balsų procentinės dalies riba (ne mažiau kaip 7 procentai rinkimuose dalyvavusių rinkėjų balsų), siejama su tokiu kandidatų sąrašu, kurį sudaro ir pateikia kelios partijos, o mažesnis rinkimų slenkstis, t. y. žemesnė minimalios gautinų rinkėjų balsų procentinės dalies riba (ne mažiau kaip 5 procentai rinkimuose dalyvavusių rinkėjų balsų), – su vienos partijos pateiktu kandidatų sąrašu.

Vadinasi, dviejų skirtingų dydžių rinkimų slenksčių įtvirtinimas ginčijamu teisiniu reguliavimu yra susietas su dviejų netapačių kandidatų sąrašų – tik vienos partijos kandidatų sąrašo ir kelių partijų jungtinio kandidatų sąrašo – galimybe dalyvauti skirstant Seimo narių mandatus daugiamandatėje Seimo rinkimų apygardoje.

4.4. Šiame kontekste paminėtina ir tai, kad Seimo rinkimų įstatymo (2000 m. liepos 18 d. redakcija) 1 straipsnyje *inter alia* nustatyta, kad Seimo nariai renkami vienmandatėse ir daugiamandatėje rinkimų apygardose pagal mišrią rinkimų sistemą, o 9 straipsnyje (2002 m.

birželio 20 d. redakcija) – kad rinkimams organizuoti ir vykdyti Lietuvos Respublikos teritorija dalijama į 71 vienmandatę rinkimų apygardą, taip pat sudaroma viena daugiamandatė rinkimų apygarda, kurioje balsuoja visi rinkimų teisę turintys Lietuvos Respublikos piliečiai.

4.5. Taigi aiškinant pareiškėjo ginčijamą teisinį reguliavimą, įtvirtintą Seimo rinkimų įstatymo (2000 m. liepos 18 d. redakcija) 89 straipsnio 2 dalyje, kartu su nustatytoju Seimo rinkimų įstatymo (2000 m. liepos 18 d. redakcija) 1 straipsnyje, 9 straipsnyje (2002 m. birželio 20 d. redakcija) matyti, kad daugiamandatė rinkimų apygarda yra susijusi su tokia įstatymų leidėjo nustatyta mišria Seimo narių rinkimų sistema, pagal kurią 70 Seimo narių renkama pagal proporcinę rinkimų sistemą daugiamandatėje rinkimų apygardoje tik iš į politinių partijų sąrašus įrašytų kandidatų, o 71 Seimo narys renkamas pagal mažoritarinę rinkimų sistemą vienmandatėse rinkimų apygardose.

Vadinasi, ginčijamas teisinis reguliavimas, įtvirtintas Seimo rinkimų įstatymo (2000 m. liepos 18 d. redakcija) 89 straipsnio 2 dalyje, apima tik dalies (mažiau nei pusės) Seimo narių mandatų paskirstymo kandidatų sąrašams būdą, t. y. neapima pagal mažoritarinę rinkimų sistemą vienmandatėse rinkimų apygardose vykstančių kitų (daugiau kaip pusės) Seimo narių rinkimų rezultatų (šiuos mandatus gavusių kandidatų) nustatymo procedūros.

Istoriniai lyginamieji aspektai

5. Seimo rinkimų slenksčio nustatymas partijų kandidatų sąrašams nėra Seimo rinkimų įstatymo (2000 m. liepos 18 d. redakcija) novela.

5.1. Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos-Atkuriamojo Seimo 1992 m. liepos 9 d. priimto Seimo rinkimų įstatymo 76 straipsnyje *inter alia* buvo nustatyta: „Politinė partija ar visuomeninis politinis judėjimas (koalicija) gali gauti deputatų mandatus tik tuomet, jei už jo pateiktą kandidatų sąrašą balsavo ne mažiau kaip 4% rinkimuose dalyvavusių rinkėjų.“

Taigi įstatymų leidėjas dar 1992 m. liepos mėn. nustatė tokį su Seimo narių rinkimais susijusių rinkimų santykių teisinį reguliavimą, kuris apėmė *inter alia* rinkimų slenkstį, t. y. minimalią gautinų rinkimuose dalyvavusių rinkėjų balsų procentinę ribą, kurią turi pasiekti kandidatų sąrašas. Slenksčio dydis buvo „ne mažiau kaip 4% <...>“.

5.2. Seimo rinkimų įstatymo (1996 m. birželio 27 d. redakcija) 88 straipsnyje *inter alia* buvo nustatyta: „Partijos, politinės organizacijos kandidatų sąrašas gali gauti Seimo narių mandatų (dalyvauja skirstant mandatus) tik tuomet, jei už jį balsavo ne mažiau kaip 5 procentai rinkimuose dalyvavusių rinkėjų. Jungtinis kandidatų sąrašas <...> gali gauti Seimo narių mandatų (dalyvauja skirstant mandatus) tik tuomet, jeigu už jį balsavo ne mažiau kaip 7 procentai rinkimuose dalyvavusių rinkėjų.“

Taigi įstatymų leidėjas 1996 m. birželio 27 d., viena vertus, išplėtė rinkimų slenksčio

kandidatų sąrašams taikymo apimtį (kartu išplėtė kandidatų sąrašų pateikimo ir registravimo galimybes), t. y. susiejo šį slenkstį ne tik su vienos partijos kandidatų sąrašu, bet ir su kelių partijų pateiktu jungtiniu kandidatų sąrašu, kita vertus, 1 procentu (iki 5 procentų) padidino rinkimų slenksčio dydį partijos kandidatų sąrašui ir nustatė ne mažesnę kaip 7 procentų rinkimų slenksčio dydį jungtiniam kandidatų sąrašui.

5.3. Kaip minėta, ginčijamoje (nurodyta apimtimi) Seimo rinkimų įstatymo (2000 m. liepos 18 d. redakcija) 89 straipsnio 2 dalyje *inter alia* nustatyta: „Partijos kandidatų sąrašas gali gauti Seimo narių mandatų (dalyvauja skirstant mandatus) tik tuomet, jei už jį balsavo ne mažiau kaip 5 procentai rinkimuose dalyvavusių rinkėjų. Jungtinis kandidatų sąrašas <...> gali gauti Seimo narių mandatų (dalyvauja skirstant mandatus) tik tuomet, jeigu už jį balsavo ne mažiau kaip 7 procentai rinkimuose dalyvavusių rinkėjų.“

Palyginus cituotą teisinį reguliavimą su nustatytu Seimo rinkimų įstatymo (1996 m. birželio 27 d. redakcija) 88 straipsnyje matyti, kad jis ginčijamu aspektu nepakito.

5.4. Paminėtina, kad Seimo rinkimų įstatymo (2000 m. liepos 18 d. redakcija) 89 straipsnis keičiamas ar papildomas nebuvo.

5.5. Apibendrinant nurodytą teisinio reguliavimo, įtvirtinto Seimo rinkimų įstatyme (1992 m. liepos 9 d., 1996 m. birželio 27 d., 2000 m. liepos 18 d. redakcijos), raidą pažymėtina, kad:

- nuo 1992 m. liepos 9 d. iki dabar įstatymų leidėjas nustato rinkimų slenkstį kandidatų į Seimo narius sąrašams;

- šio slenksčio dydis partijos kandidatų sąrašui pagal teisinį reguliavimą, nustatytą nuo 1992 m. liepos 9 d. iki 1996 m. birželio 27 d., buvo ne mažiau kaip 4 procentai rinkimuose dalyvavusių rinkėjų balsų, o nuo 1996 m. birželio 27 d. šis ribinis dydis padidintas 1 procentu; atitinkamas dydis jungtiniam kandidatų sąrašui nuo 1996 m. birželio 27 d. buvo ir šiuo metu yra nustatytas dviem procentais didesnis už minėtąjį vienos partijos kandidatų sąrašui nustatytą dydį.

Taigi įstatymų leidėjas nuo pat Seimo rinkimų įstatymo priėmimo 1992 m. liepos 9 d. buvo ir yra pasirinkęs rinkimų slenkstį kaip vieną iš priemonių (būdų) Seimo rinkimų rezultatų nustatymo procedūroms reguliuoti.

Vadinasi, toks rinkimų teisės institutas istoriniu teisiniu požiūriu vertintinas kaip rinkimų santykių, susijusių su Seimo narių rinkimais daugiamandatėje rinkimų apygardoje, teisinio reguliavimo Lietuvos Respublikoje tradicija.

6. Šiame kontekste paminėtina, kad įstatymų leidėjas rinkimų slenksčio institutą šiuo metu yra atitinkamai įtvirtinęs visų kolegialių atstovaujamųjų valdžios institucijų rinkimų įstatymuose, t. y. ne tik Seimo rinkimų įstatyme, bet ir Savivaldybių tarybų rinkimų įstatyme bei Rinkimų į Europos Parlamentą įstatyme.

7. Taip pat paminėtina, kad rinkimų slenkstis (barjeras) yra žinomas lyginamojoje

konstitucinėje teisėje kaip viena iš priemonių (vienas iš rinkimų teisės institutų) kolegialių atstovaujamojų valdžios institucijų efektyviam funkcionavimui, *inter alia* nesusiskaldymui į smulkias grupes (frakcijas), stabilumui, užtikrinti.

8. Rinkimų slenksčio institutas yra žinomas ir kitų valstybių, *inter alia* Latvijos, Lenkijos, Vokietijos, įstatymų leidyboje, skirtoje rinkimų santykiams, susijusiems su tų valstybių parlamentų narių rinkimais, reguliuoti.

9. Paminėtina ir tai, kad rinkimų slenksčio atstovaujamosios institucijos narių rinkimuose aspektas yra nagrinėtas Europos Žmogaus Teisių Teismo jurisprudencijoje. Joje yra pažymėta ir tai, kad aukšti rinkimų slenksčiai gali apriboti atstovavimą daliai elektorato, tačiau vien ši aplinkybė nėra lemiamą; tokie rinkimų slenksčiai gali būti koreguojamoji priemonė proporcinėje rinkimų sistemoje, net jeigu tai neparanku mažoms partijoms; rinkimų slenksčiai skirti tam, kad būtų padėta valstybėje iškilti jėgoms, kurios yra pakankamai atstovaujančios, be to, tai yra teisinė priemonė vyriausybės stabilumui stiprinti – ja siekiama išvengti parlamentą silpninančio susiskaldymo (2008 m. liepos 8 d. sprendimas byloje *Yumak ir Sadak prieš Turkiją*, pareiškimas Nr. 10226/03).

Konstitucijos nuostatos ir oficialioji konstitucinė doktrina

10. Kaip minėta, šioje konstitucinės justicijos byloje tiriama, ar Seimo rinkimų įstatymo (2000 m. liepos 18 d. redakcija) 89 straipsnio 2 dalis tiek, kiek joje nustatyta, kad partijos kandidatų sąrašas gali gauti Seimo narių mandatų (dalyvauti skirstant mandatus) tik tuomet, jei už jį balsavo ne mažiau kaip 5 procentai rinkimuose dalyvavusių rinkėjų, o jungtinis kandidatų sąrašas – jei už jį balsavo ne mažiau kaip 7 procentai rinkimuose dalyvavusių rinkėjų, neprieštarauja Konstitucijos 4 straipsniui, 33 straipsnio 1 daliai, 55 straipsnio 1 daliai.

10.1. Konstitucijos 4 straipsnyje įtvirtinta, kad aukščiausią suverenią galią Tauta vykdo tiesiogiai ar per demokratiškai išrinktus savo atstovus.

Konstitucijos 33 straipsnio 1 dalyje *inter alia* nustatyta, kad piliečiai turi teisę dalyvauti valdant savo šalį tiek tiesiogiai, tiek per demokratiškai išrinktus atstovus.

Pagal Konstitucijos 55 straipsnio 1 dalį Tautos atstovai – Seimo nariai renkami ketveriems metams remiantis visuotine, lygia, tiesiogine rinkimų teise ir slaptu balsavimu.

10.2. Pažymėtina, kad konstituciniai Tautos atstovybės – Seimo rinkimų santykių teisinio reguliavimo imperatyvai yra įtvirtinti ir kituose Konstitucijos straipsniuose, *inter alia* 56, 57, 58 straipsniuose.

10.3. Šiame Konstitucinio Teismo nutarime yra atskleista Seimo narių rinkimų konstitucinių pagrindų specifika, *inter alia* reikalavimai asmeniui, kuris gali būti renkamas Seimo nariu, taip pat atskleista oficialioji konstitucinė demokratiškų rinkimų, piliečių teisės dalyvauti valdant savo šalį tiek tiesiogiai, tiek per demokratiškai išrinktus atstovus doktrina.

10.4. Nagrinėjamos konstitucinės justicijos bylos kontekste pažymėtina, kad Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, jog:

- vienas iš sprendimų priėmimo demokratinių principų yra daugumos principas (Konstitucinio Teismo 1994 m. liepos 22 d., 2006 m. balandžio 4 d. nutarimai);

- nė viena rinkimų sistema neužtikrina, kad nustatyti rinkimų rezultatai atspindės kiekvieno rinkimuose dalyvavusio rinkėjo balsą ir kad kiekvienas kandidatas, už kurį balsavo bent kiek rinkėjų, dalyvaus skirstant mandatus, bet svarbu, kad ji nebūtų palanki tik kai kuriems pasyviają rinkimų teisę įgyvendinantiems subjektams ir kad nebūtų sudaroma prielaidų neatspindėti daugumos rinkėjų valios (Konstitucinio Teismo 2011 m. gegužės 11 d. nutarimas).

Pažymėtina ir tai, kad Konstitucinis Teismas 2008 m. spalio 1 d. nutarime „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų įstatymo 37 straipsnio 1 dalies (2008 m. balandžio 15 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ *inter alia* konstatavo, jog:

- Konstitucija nenustato konkrečios Seimo narių rinkimų sistemos; pagal Konstitucijos 55 straipsnio 3 dalies nuostatą tai palikta spręsti įstatymų leidėjui, kuris turi plačią diskreciją;

- iš Konstitucijos, *inter alia* jos 34, 55 ir 56 straipsnių, įstatymų leidėjui kyla pareiga įstatymu įtvirtinti Seimo narių rinkimų sistemą, nustatyti rinkimų organizavimo pagrindus ir tvarką, apimančią *inter alia* kandidatų į Seimo narius kėlimą, rinkimų agitaciją, balsavimo tvarką, rinkimų rezultatų nustatymą, rinkimų ginčų nagrinėjimo procedūras, reguliuoti kitus Seimo narių rinkimų santykius;

- įstatymu gali būti nustatyta vien proporcinė, vien mažoritarinė arba kitokia Seimo narių rinkimų sistema, *inter alia* mišri rinkimų sistema, kurioje yra derinamos proporcinė ir mažoritarinė rinkimų sistemos;

- visuotinai pripažįstama, kad pagal proporcinę parlamento rinkimų sistemą vienoje daugiamandatėje apygardoje paprastai (tradiciskai) dalyvauja į politinių partijų sąrašus įrašyti kandidatai.

Vadinasi, įstatymų leidėjas pagal Konstituciją gali nustatyti ir tokią Seimo rinkimų tvarką, pagal kurią sudaroma Seimo rinkimų daugiamandatė rinkimų apygarda ir joje varžosi kandidatų sąrašai, o rinkimų rezultatai šioje daugiamandatėje rinkimų apygardoje nustatomi atsižvelgiant į kandidatų sąrašų gautų rinkėjų balsų proporcijas.

10.5. Pažymėtina ir tai, kad Konstitucinis Teismas 2011 m. gegužės 11 d. nutarime „Dėl Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2010 m. birželio 30 d. redakcija) 34 straipsnio, 83 straipsnio 2, 3, 4, 5 dalių, Lietuvos Respublikos politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymo (2010 m. gegužės 18 d. redakcija) 3 straipsnio 2 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ bei 2011 m. lapkričio 17 d. nutarime „Dėl Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2010 m. birželio 30 d.

redakcija) 89 straipsnio 1 dalies, 90 straipsnio 1 dalies atitiktis Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ *inter alia* konstatavo, jog:

- įstatymų leidėjas, reguliuodamas savivaldybių tarybų narių rinkimų santykius, turi plačią diskreciją pasirinkti renkamos atstovaujamosios institucijos rinkimų rezultatų nustatymo ir mandatų skirstymo būdus, įtvirtinti vadinamuosius rinkimų slenksčius;

- rinkimų slenkstis paprastai yra nustatomas siekiant išvengti didelio renkamos atstovaujamosios institucijos susiskaldymo į smulkias frakcijas (grupes), užtikrinti jos stabilumą;

- įstatymų leidėjo nustatytas rinkimų slenkstis renkant atstovaujamąją instituciją neturi būti toks didelis, kad sudarytų prielaidas neatspindėti įvairių rinkėjų interesų, pažeisti jų teisę dalyvauti sprendžiant savivaldos klausimus per demokratiškai išrinktus atstovus.

Pažymėtina, kad cituotos oficialiosios konstitucinės doktrinos nuostatos *mutatis mutandis* taikytinos įstatymų leidėjui pagal Konstitucijos 56 straipsnio 3 dalį nustatant Seimo narių rinkimų tvarką.

10.6. Pažymėtina ir tai, kad Seimo nesusiskaldymas į smulkias frakcijas (grupes) ir stabilumas yra konstitucinė vertybė, sudaranti prielaidas užtikrinti *inter alia* Vyriausybės, kurios veikla pagal Konstituciją, *inter alia* jos 67 straipsnio 7 punktą, 92 straipsnio 5 dalį, grindžiama Seimo, pritarusio jos programai, pasitikėjimu ir kuri, kaip nustatyta Konstitucijos 96 straipsnio 1 dalyje, solidariai atsako Seimui už bendrą savo veiklą, stabilumą.

10.7. Vadinasi, įstatymų leidėjas, nustatydamas Seimo narių rinkimų tvarką, *inter alia* Seimo rinkimų rezultatų nustatymo ir Seimo narių mandatų paskirstymo daugiamandatėje rinkimų apygardoje būdus, turi diskreciją nustatyti vadinamuosius rinkimų slenksčius, kuriais siekiama išvengti didelio Seimo susiskaldymo į smulkias frakcijas (grupes) ir užtikrinti jo darbo stabilumą, efektyvumą, t. y. nustatyti, kad paskirstant Seimo narių mandatus daugiamandatėje rinkimų apygardoje dalyvauja tik tam tikrą rinkimuose dalyvavusių rinkėjų balsų procentinę dalį gavę kandidatų sąrašai.

Pažymėtina ir tai, kad įstatymų leidėjas, įgyvendindamas savo diskreciją nustatyti rinkimų slenksčius kaip Seimo rinkimų rezultatų nustatymo ir Seimo narių mandatų paskirstymo daugiamandatėje rinkimų apygardoje būdą, yra saistomas Konstitucijos, *inter alia* konstitucinių teisinės valstybės principo ir vienu iš jo elementų esančio proporcingumo principo.

Tiriamos nuostatos atitiktis Konstitucijai

11. Minėta, kad šioje konstitucinės justicijos byloje tiriama, ar *inter alia* Seimo rinkimų įstatymo (2000 m. liepos 18 d. redakcija) 89 straipsnio 2 dalis tiek, kiek joje nustatyta, kad partijos kandidatų sąrašas gali gauti Seimo narių mandatų (dalyvauti skirstant mandatus) tik tuomet, jei už jį balsavo ne mažiau kaip 5 procentai rinkimuose dalyvavusių rinkėjų, o jungtinis kandidatų sąrašas –

jei už jį balsavo ne mažiau kaip 7 procentai rinkimuose dalyvavusių rinkėjų, neprieštarauja Konstitucijos 4 straipsniui, 33 straipsnio 1 daliai, 55 straipsnio 1 daliai.

12. Minėta ir tai, kad pareiškėjo – Seimo narių grupės (prašymas Nr. 1B-38/2010) abejonės dėl kandidatų sąrašų dalyvavimo skirstant Seimo narių mandatus daugiamandatėje rinkimų apygardoje sąlygų atitikties Konstitucijai grindžiamos *inter alia* tuo, kad ginčijamu teisiniu reguliavimu, pasak pareiškėjo, paneigiama proporcinio atstovavimo sistemos esmė, užkertamas kelias mažesnėms ar vidutinėms partijoms (jų išskeltiems kandidatams) dalyvauti Seimo rinkimuose, kandidatai, kuriuos iškėlė didesnės politinės partijos, turi daugiau galimybių gauti Seimo nario mandatą, už mažesnes partijas atiduoti rinkėjų balsai pražūva, o juos atidavusiems rinkėjams nėra atstovaujama.

13. Sprendžiant, ar Seimo rinkimų įstatymo (2000 m. liepos 18 d. redakcija) 89 straipsnio 2 dalis tiek, kiek joje nustatyta, kad partijos kandidatų sąrašas gali gauti Seimo narių mandatų (dalyvauti skirstant mandatus) tik tuomet, jei už jį balsavo ne mažiau kaip 5 procentai rinkimuose dalyvavusių rinkėjų, o jungtinis kandidatų sąrašas – jei už jį balsavo ne mažiau kaip 7 procentai rinkimuose dalyvavusių rinkėjų, neprieštarauja Konstitucijos 4 straipsniui, 33 straipsnio 1 daliai, 55 straipsnio 1 daliai, pažymėtina, kad, kaip minėta:

- Konstitucija nenustato konkrečios Seimo narių rinkimų sistemos; pagal Konstitucijos 55 straipsnio 3 dalies nuostatą tai palikta spręsti įstatymų leidėjui, kuris turi plačią diskreciją;

- rinkimų slenkstis nustatomas siekiant išvengti didelio renkamos atstovaujamosios institucijos susiskaldymo į smulkias frakcijas (grupes), užtikrinti jos stabilumą;

- Seimo nesusiskaldymas į smulkias frakcijas (grupes) ir stabilumas yra konstitucinė vertybė, sudaranti prielaidas užtikrinti *inter alia* Vyriausybės, kurios veikla pagal Konstituciją, *inter alia* jos 67 straipsnio 7 punktą, 92 straipsnio 5 dalį, grindžiama Seimo, pritarusio jos programai, pasitikėjimu ir kuri, kaip nustatyta Konstitucijos 96 straipsnio 1 dalyje, solidariai atsako Seimui už bendrą savo veiklą, stabilumą;

- įstatymų leidėjas, nustatydamas Seimo narių rinkimų tvarką, *inter alia* Seimo rinkimų rezultatų nustatymo ir Seimo narių mandatų paskirstymo daugiamandatėje rinkimų apygardoje būdus, turi diskreciją nustatyti vadinamuosius rinkimų slenksčius, kuriais siekiama išvengti didelio Seimo susiskaldymo į smulkias frakcijas (grupes) ir užtikrinti jo darbo stabilumą, efektyvumą;

- įstatymų leidėjas, įgyvendindamas savo diskreciją nustatyti rinkimų slenksčius kaip Seimo rinkimų rezultatų nustatymo ir Seimo narių mandatų paskirstymo daugiamandatėje rinkimų apygardoje būdą, yra saistomas Konstitucijos, *inter alia* konstitucinių teisinės valstybės principo ir vienu iš jo elementų esančio proporcingumo principo;

- vienas iš sprendimų priėmimo demokratinių principų yra daugumos principas;

- nė viena rinkimų sistema neužtikrina, kad nustatyti rinkimų rezultatai atspindės kiekvieno

rinkimuose dalyvavusio rinkėjo balsą ir kad kiekvienas kandidatas, už kurį balsavo bent kiek rinkėjų, dalyvaus skirstant mandatus, bet svarbu, kad ji nebūtų palanki tik kai kuriems pasyviają rinkimų teisę įgyvendinantiems subjektams ir kad nebūtų sudaroma prielaidų neatspindėti daugumos rinkėjų valios.

13.1. Taigi įstatymų leidėjas, reguliuodamas su Seimo narių rinkimų rezultatų nustatymo procedūromis susijusius santykius, pagal Konstituciją gali pasirinkti rinkimų slenkstį kaip teisinį institutą ir turi diskreciją nustatyti konkrečią minimalią gautinų balsų procentinės dalies ribą.

13.2. Pažymėtina, kad, kaip minėta, ginčijamoje Seimo rinkimų įstatymo (2000 m. liepos 18 d. redakcija) 89 straipsnio 2 dalyje nustatyti skirtingi vadinamieji rinkimų slenksčiai skirtingiems kandidatų sąrašams, t. y. minimalios gautinų rinkėjų balsų procentinės dalies ribos, kurias pasiekę kandidatų sąrašai dalyvauja skirstant Seimo narių mandatus daugiamandatėje rinkimų apygardoje; partijos kandidatų sąrašas turi gauti ne mažiau kaip 5 procentus rinkimuose dalyvavusių rinkėjų balsų, jungtinis kandidatų sąrašas – ne mažiau kaip 7 procentus rinkimuose dalyvavusių rinkėjų balsų.

13.3. Taip pat pažymėtina, kad, kaip minėta, aiškinant pareiškėjo ginčijamą teisinį reguliavimą, įtvirtintą (nurodyta apimtimi) Seimo rinkimų įstatymo (2000 m. liepos 18 d. redakcija) 89 straipsnio 2 dalyje, kartu su nustatytuoju Seimo rinkimų įstatymo (2000 m. liepos 18 d. redakcija) 37 straipsnio (2008 m. balandžio 15 d. redakcija) 2 dalyje, 43 straipsnyje matyti, kad didesnis rinkimų slenkstis, t. y. aukštesnė minimalios gautinų rinkėjų balsų procentinės dalies riba (ne mažiau kaip 7 procentai rinkimuose dalyvavusių rinkėjų balsų), siejama su tokiu kandidatų sąrašu, kurį sudaro ir pateikia kelios partijos, o mažesnis rinkimų slenkstis, t. y. žemesnė minimalios gautinų rinkėjų balsų procentinės dalies riba (ne mažiau kaip 5 procentai rinkimuose dalyvavusių rinkėjų balsų), – su vienos partijos pateiktu kandidatų sąrašu. Vadinas, dviejų skirtingų dydžių rinkimų slenksčių įtvirtinimas pagal ginčijamą teisinį reguliavimą yra susietas su dviem netapachiais kandidatų sąrašais – tik vienos partijos kandidatų sąrašu ir kelių partijų jungtiniu kandidatų sąrašu.

13.4. Pažymėtina, kad, kaip minėta, įstatymų leidėjas nuo pat Seimo rinkimų įstatymo priėmimo 1992 m. liepos 9 d. buvo ir yra pasirinkęs rinkimų slenkstį kaip vieną iš priemonių (būdų) Seimo rinkimų rezultatų nustatymo procedūroms reguliuoti, t. y. toks rinkimų teisės institutas istoriniu teisiniu požiūriu vertintinas kaip rinkimų santykių teisinio reguliavimo tradicija. Tai laikytina pakankamai reikšminga aplinkybe ginčijamo (nurodyta apimtimi) rinkimų santykių teisinio reguliavimo kontekste.

13.5. Pažymėtina ir tai, kad ginčijamu teisiniu reguliavimu nustatyti rinkimų slenksčių dydžiai (5 ir 7 procentai) nėra tokie, kad sudarytų prielaidas neatspindėti įvairių rinkėjų interesų, pažeisti jų teisę dalyvauti valdant šalį per demokratiškai išrinktus atstovus. Šiame kontekste

pažymėtina, kad 5 ir 7 procentų rinkimų slenksčių taikymas paskiausiuose Seimo rinkimuose 2008 m. lėmė, kad paskirstant mandatus daugiamandatėje rinkimų apygardoje iš viso dalyvavo septyni kandidatų sąrašai (Vyriausiosios rinkimų komisijos 2008 m. lapkričio 2 d. sprendimas Nr. 191 „Dėl 2008 m. spalio 12 d. Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų galutinių rinkimų rezultatų“).

Pabrėžtina, kad Seimo rinkimų įstatymo (2000 m. liepos 18 d. redakcija) 89 straipsnio 2 dalyje, kuri nurodyta apimtimi ginčijama šioje konstitucinės justicijos byloje, yra nustatyta ne tik minėti (vienam iš pareiškėjų abejonių keliantys) vadinamieji rinkimų slenksčiai (minimalios gautinų rinkėjų balsų procentinės dalies ribos), bet ir tai, kaip užtikrinama, kad už tuos kandidatų sąrašus, kurie dalyvauja skirstant mandatus daugiamandatėje rinkimų apygardoje, būtų balsavę ne mažiau kaip 60 procentų visų rinkimuose dalyvavusių rinkėjų, t. y., kaip minėta, nustatyta, kad jeigu už kandidatų sąrašus, surinkusius ne mažiau kaip atitinkamai 5 arba 7 procentus rinkėjų balsų, yra balsavę mažiau kaip 60 procentų visų rinkimuose dalyvavusių rinkėjų, kandidatų sąrašų, dalyvaujančių skirstant mandatus, skaičius didinamas į mandatų skirstymą įtraukiant lig tol skirstant mandatus nedalyvavusius kandidatų sąrašus, už kuriuos balsavo daugiausia rinkėjų, kol pasiekama 60 procentų visų rinkimuose dalyvavusių rinkėjų balsų riba.

13.6. Pažymėtina, kad ginčijamas teisinis reguliavimas nėra susietas su vienmandatėse rinkimų apygardose vykstančių 71 Seimo nario rinkimų sistema (mandatus laimėjusių kandidatų nustatymo procedūra), kuri suteikia alternatyvią galimybę įgyvendinti tiek pasyviąją, tiek aktyviąją rinkimų teisę.

14. Taigi ginčijamoje Seimo rinkimų įstatymo (2000 m. liepos 18 d. redakcija) 89 straipsnio 2 dalyje (nurodyta apimtimi) įtvirtintas teisinis reguliavimas, kuriuo nustatyti rinkimų slenksčiai partijos kandidatų sąrašui (5 procentai) ir jungtiniam kandidatų sąrašui (7 procentai) daugiamandatėje rinkimų apygardoje, vertintinas kaip konstituciškai pagrįstas, sudarantis prielaidas proporcingai siekti išvengti didelio Seimo susiskaldymo į smulkias frakcijas (grupes), užtikrinti Seimo darbo stabilumą, efektyvumą ir Vyriausybės, kurios veikla grindžiama Seimo pasitikėjimu, stabilumą.

15. Vadinasi, nėra pakankamo pagrindo teigti, kad teisinis reguliavimas, kuriuo nustatytas 5 procentų rinkimų slenkstis kiekvienos partijos kandidatų sąrašui ir 7 procentų rinkimų slenkstis – kiekvienam kelių partijų jungtiniam sąrašui, taigi ir dviejų, trijų ar daugiau partijų jungtiniam sąrašui, kaip nurodo pareiškėjas (prašymas Nr. 1B-38/2010), paneigia proporcinio atstovavimo sistemos esmę, užkerta kelią mažesnėms ar vidutinėms partijoms (jų iškeltiems kandidatams) dalyvauti Seimo rinkimuose, suteikia kandidatams, iškeltiems didesnių partijų, daugiau galimybių gauti Seimo nario mandatą.

Šiame kontekste pabrėžtina ir tai, kad nei pagal daugumos (mažoritarinę) rinkimų sistemą,

nei pagal proporcinę rinkimų sistemą, iš kurių, kaip minėta, buvo ir yra sudaryta mišri Seimo rinkimų sistema, nėra ir negali būti užtikrinama, kad absoliučiai visi rinkėjų balsai, paduoti už kandidatus į Seimo narius, kurie varžosi 71 vienmandatėje rinkimų apygardoje, ir kandidatų sąrašus, kurie varžosi daugiamandatėje rinkimų apygardoje, nulemtų visų besivaržiusių kandidatų išrinkimą ar vėliau jiems atstovautų visi tie kandidatai, už kuriuos tie balsai buvo atiduoti. Todėl nėra pakankamo pagrindo teigti, kad ginčijamas teisinis reguliavimas prieštarauja Konstitucijai tuo aspektu, kad, kaip teigia pareiškėjas (prašymas Nr. 1B-38/2010), už mažesnes partijas atiduoti rinkėjų balsai pražūva, o juos atidavusiems rinkėjams nėra atstovaujama.

16. Konstatuotina, kad Seimo rinkimų įstatymo (2000 m. liepos 18 d. redakcija) 89 straipsnio 2 dalis tiek, kiek joje nustatyta, kad partijos kandidatų sąrašas gali gauti Seimo narių mandatų (dalyvauti skirstant mandatus) tik tuomet, jei už jį balsavo ne mažiau kaip 5 procentai rinkimuose dalyvavusių rinkėjų, o jungtinis kandidatų sąrašas – jei už jį balsavo ne mažiau kaip 7 procentai rinkimuose dalyvavusių rinkėjų, nepaneigia Tautos galimybių vykdyti aukščiausią suverenią galią tiesiogiai ar per demokratiškai išrinktus savo atstovus, neiškreipia piliečių teisės dalyvauti valdant savo šalį tiek tiesiogiai, tiek per demokratiškai išrinktus atstovus, nesusiaurina Tautos atstovų – Seimo narių rinkimų konstitucinių pagrindų.

17. Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus darytina išvada, kad Seimo rinkimų įstatymo (2000 m. liepos 18 d. redakcija) 89 straipsnio 2 dalis tiek, kiek joje nustatyta, kad partijos kandidatų sąrašas gali gauti Seimo narių mandatų (dalyvauti skirstant mandatus) tik tuomet, jei už jį balsavo ne mažiau kaip 5 procentai rinkimuose dalyvavusių rinkėjų, o jungtinis kandidatų sąrašas – jei už jį balsavo ne mažiau kaip 7 procentai rinkimuose dalyvavusių rinkėjų, neprieštarauja Konstitucijos 4 straipsniui, 33 straipsnio 1 daliai, 55 straipsnio 1 daliai.

VI

Dėl Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymo (2004 m. rugpjūčio 23 d. redakcija) 13 straipsnio 3 dalies atitikties Konstitucijai.

1. Minėta, jog šioje konstitucinės justicijos byloje tiriama, ar *inter alia* Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymo (2004 m. rugpjūčio 23 d. redakcija) 13 straipsnio 3 dalis tiek, kiek joje buvo nustatyta, kad valstybės biudžeto dotacija paskirstoma toms politinėms partijoms, kurios yra gavusios ne mažiau kaip 3 procentus visų rinkėjų balsų, paduotų už politinių partijų kandidatus tuose Seimo ir savivaldybių tarybų rinkimuose, pagal kurių rezultatus paskirstoma valstybės biudžeto dotacija, neprieštaravo Konstitucijos 1 straipsnio nuostatai, kad Lietuvos valstybė yra demokratinė respublika, 29 straipsnio 1 daliai, 34 straipsnio 1, 2 dalims, konstituciniam teisinės valstybės principui.

Ginčijamas teisinis reguliavimas

2. Minėta, kad Seimas 2004 m. rugpjūčio 23 d. priėmė Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymą, kuris įsigaliojo (su tam tikromis išimtimis) 2004 m. rugsėjo 10 d.

3. Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymo (2004 m. rugpjūčio 23 d. redakcija) 13 straipsnyje „Valstybės biudžeto dotacijos dydžio apskaičiavimo, paskirstymo, mokėjimo ir naudojimo tvarka“, kurio 3 dalis nurodyta apimtimi ginčijama šioje konstitucinės justicijos byloje, *inter alia* buvo nustatyta:

„1. Politinės partijos turi teisę įstatymų nustatyta tvarka gauti dotacijų iš Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto.

2. Politinei partijai iš valstybės biudžeto skiriamos dotacijos dydis nustatomas šia tvarka:

1) sumuojant tik tuos rinkėjų balsus, kurie buvo paduoti už tų politinių partijų, kurioms pagal šio straipsnio 3 dalį gali būti skiriama valstybės biudžeto dotacija, kandidatus, nustatomas visų balsų skaičius;

2) vieno rinkėjo balso pusės metų finansinis koeficientas nustatomas pusę valstybės biudžeto dotacijos dalijant iš visų rinkėjų balsų skaičiaus;

3) politinei partijai skiriama valstybės biudžeto pusmetinė dotacija nustatoma vieno rinkėjo balso pusės metų finansinį koeficientą padauginus iš rinkėjų, padavusių savo balsus už šios politinės partijos kandidatus, balsų skaičiaus.

3. Valstybės biudžeto dotacija paskirstoma toms politinėms partijoms, kurios yra gavusios ne mažiau kaip 3 procentus visų rinkėjų balsų, paduotų už politinių partijų kandidatus tuose Seimo rinkimuose, savivaldybių tarybų rinkimuose, pagal kurių rezultatus paskirstoma valstybės biudžeto dotacija ir kurioms įstatymų nustatyta tvarka nėra sustabdyta teisė gauti valstybės biudžeto dotaciją.

4. Valstybės biudžeto dotacija yra paskirstoma pagal Seimo rinkimų, savivaldybių tarybų rinkimų (pakartotinių, naujų rinkimų ir pakartotinio balsavimo), kuriuose išrinktų kandidatų įgaliojimai nėra nutrūkę arba jiems nutrūkus laisva vieta buvo užimta nerengiant rinkimų, galiojančius rezultatus:

1) paskutinių Seimo rinkimų, savivaldybių tarybų rinkimų daugiamandatėse rinkimų apygardose. Tuo atveju, kai keltų kandidatų sąrašas yra koalicinis, gautų balsų skaičius politinėms partijoms paskirstomas proporcingai koaliciniame sąrašė esančių kandidatų skaičiui;

2) paskutinių rinkimų, paskutinių pakartotinių rinkimų, paskutinių naujų rinkimų Seimo vienmandatėse rinkimų apygardose. Jeigu kandidatą iškėlė kelios politinės partijos, kandidato gauti balsai po lygiai paskirstomi jį iškėlusioms politinėms partijoms;

3) paskutinio pakartotinio balsavimo Seimo vienmandatėse rinkimų apygardose. Jeigu pakartotinis balsavimas, išrinkus Seimo narį rinkimuose, pakartotiniuose rinkimuose ar naujuose

rinkimuose, nebuvo rengiamas, tai vietoj pakartotinio balsavimo rezultatų imami paskutiniai rinkimų, pakartotinių rinkimų ar naujų rinkimų rezultatai šioje vienmandatėje rinkimų apygardoje. Jeigu kandidatą iškėlė kelios politinės partijos, kandidato gauti balsai po lygiai paskirstomi jį iškėlusioms politinėms partijoms.“

Taigi ginčijamu teisiniu reguliavimu, įtvirtintu Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymo (2004 m. rugpjūčio 23 d. redakcija) 13 straipsnio 3 dalyje, buvo nustatyta viena iš sąlygų, kuriomis politinės partijos gali gauti tam tikro dydžio valstybės biudžeto dotaciją, – partija turi būti surinkusi ne mažiau kaip 3 procentus visų rinkėjų balsų, paduotų už politinių partijų kandidatus tuose Seimo ir savivaldybių tarybų rinkimuose, pagal kurių rezultatus paskirstoma valstybės biudžeto dotacija.

Vadinasi, sąlygos, kuriomis politinės partijos gali gauti valstybės biudžeto dotaciją, buvo siejamos *inter alia* su jų kandidatų atitinkamuose rinkimuose gautų rinkėjų balsų skaičiumi (procentine dalimi). Ši kandidatų gautų balsų dalis (ne mažiau kaip 3 procentai visų rinkėjų balsų, paduotų už politinių partijų kandidatus atitinkamuose rinkimuose) laikoma juos iškėlusią partijų gautų balsų dalimi.

4. Ginčijamas teisinis reguliavimas, kuriuo įtvirtinta minėta viena iš sąlygų, kuriomis politinės partijos gali gauti tam tikro dydžio valstybės biudžeto dotaciją, aiškintinas rinkimų įstatymų nuostatų, kuriomis reguliuojami santykiai, susiję su tam tikromis politinių partijų kandidatų sąrašų dalyvavimo paskirstant Seimo, savivaldybių tarybų narių mandatus sąlygomis, kontekste.

4.1. Seimo rinkimų įstatymo (2000 m. liepos 18 d. redakcija) 89 straipsnio „Rinkimų rezultatų nustatymas daugiamandatėje rinkimų apygardoje“ 2 dalyje *inter alia* nustatyta: „Partijos kandidatų sąrašas gali gauti Seimo narių mandatų (dalyvauja skirstant mandatus) tik tuomet, jei už jį balsavo ne mažiau kaip 5 procentai rinkimuose dalyvavusių rinkėjų. Jungtinis kandidatų sąrašas, sudarytas pagal šio įstatymo 43 straipsnį, gali gauti Seimo narių mandatų (dalyvauja skirstant mandatus) tik tuomet, jeigu už jį balsavo ne mažiau kaip 7 procentai rinkimuose dalyvavusių rinkėjų.“

Taigi Seimo rinkimų įstatymo (2000 m. liepos 18 d. redakcija) 89 straipsnio 2 dalyje *inter alia* nustatyti vadinamieji rinkimų slenksčiai partijų ir jų jungtiniams kandidatų sąrašams, t. y. nustatyta, kad skirstant Seimo narių, renkamų daugiamandatėje rinkimų apygardoje, mandatus dalyvauja tų partijų kandidatų sąrašai, už kuriuos balsavo ne mažiau kaip 5 procentai rinkimuose dalyvavusių rinkėjų, taip pat tų politinių partijų jungtiniai kandidatų sąrašai, už kuriuos balsavo ne mažiau kaip 7 procentai rinkimuose dalyvavusių rinkėjų.

4.2. Savivaldybių tarybų rinkimų įstatyme (2006 m. gruodžio 21 d. redakcija) 83 straipsnio 2 dalyje *inter alia* buvo nustatyta: „Partijos kandidatų į savivaldybės tarybos narius sąrašas gali

gauti savivaldybės tarybos narių mandatų (dalyvauja skirstant mandatus) tik tuo atveju, jeigu už jį balsavo ne mažiau kaip 4 procentai, o už koalicijos kandidatų sąrašą – ne mažiau kaip 6 procentai rinkimuose dalyvavusių rinkėjų.“

Taigi Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2006 m. gruodžio 21 d. redakcija) 83 straipsnio 2 dalyje *inter alia* buvo nustatyti vadinamieji rinkimų slenksčiai partijų ir jų jungtiniams kandidatų sąrašams, t. y. buvo nustatyta, kad skirstant savivaldybių tarybų narių mandatus dalyvauja tų partijų kandidatų sąrašai, už kuriuos balsavo ne mažiau kaip 4 procentai rinkimuose dalyvavusių rinkėjų, taip pat tų politinių partijų koalicijų jungtiniai kandidatų sąrašai, už kuriuos balsavo ne mažiau kaip 6 procentai rinkimuose dalyvavusių rinkėjų.

4.3. Apibendrinant pažymėtina, kad ginčijamu teisiniu reguliavimu nustatyta minimali rinkėjų balsų skaičiaus riba, kurią pasiekusi politinė partija galėjo gauti tam tikro dydžio valstybės biudžeto dotaciją, buvo mažesnė negu nustatytos minimalios rinkėjų balsų skaičiaus ribos, kurias pasiekę politinių partijų kandidatų sąrašai (jungtiniai kandidatų sąrašai) dalyvauja skirstant Seimo ar savivaldybių tarybų narių mandatus.

Vadinasi, ginčijamu teisiniu reguliavimu buvo sudarytos prielaidos gauti tam tikro dydžio valstybės biudžeto dotaciją ir toms politinėms partijoms, kurių kandidatų sąrašai skirstant Seimo ar savivaldybių tarybų narių mandatus nedalyvavo.

Istoriniai lyginamieji aspektai

5. Valstybės biudžeto dotacijos paskirstymas politinėms partijoms nėra Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymo (2004 m. rugpjūčio 23 d. redakcija), kurio 13 straipsnio 3 dalis nurodyta apimtimi ginčijama šioje konstitucinės justicijos byloje, novela.

5.1. Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos-Atkuriamojo Seimo 1990 m. rugsėjo 25 d. priimto Lietuvos Respublikos politinių partijų įstatymo 12 straipsnyje buvo nustatyta: „Politinės partijos, atstovaujamos Lietuvos Respublikos Aukščiausiojoje Taryboje, turi teisę įstatymo nustatyta tvarka gauti dotacijų iš Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto.“

Taigi įstatymų leidėjas dar 1990 m. pasirinko tokį santykių, susijusių su politinių partijų finansavimu, teisinio reguliavimo modelį, kuris siejamas *inter alia* su tam tikrų politinių partijų, kurioms atstovaujama valstybės parlamente, teise gauti dotacijų iš valstybės biudžeto.

5.2. Paminėtina, kad Politinių partijų įstatymo (1990 m. rugsėjo 25 d. redakcija) 12 straipsnis buvo keičiamas Seimo 1994 m. birželio 15 d. priimtu Lietuvos Respublikos įstatymu „Dėl Lietuvos Respublikos politinių partijų įstatymo pakeitimo“ ir jame nustatyta: „Politinės partijos <...>, atstovaujamos Lietuvos Respublikos Seime, turi teisę įstatymo nustatyta tvarka gauti dotacijų iš Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto.“ Taigi teisinis reguliavimas, įtvirtintas minėto

įstatymo 12 straipsnyje (1994 m. birželio 15 d. redakcija), iš esmės liko nepakitęs: buvo įtvirtinta politinių partijų, kurioms atstovaujama Seime, teisė įstatymo nustatyta tvarka gauti valstybės biudžeto dotacijų.

5.3. Seimo 1999 m. sausio 12 d. priimtame Lietuvos Respublikos politinių partijų ir politinių organizacijų finansavimo įstatyme buvo nustatyta:

– „Valstybės biudžeto dotacijos – politinėms partijoms <...> skirta bendra lėšų suma, nustatoma atitinkamų metų valstybės biudžeto savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatyme“ (11 straipsnis);

– „Valstybės biudžeto dotacija paskirstoma toms politinėms partijoms <...>, kurios yra gavusios ne mažiau kaip 3 procentus visų rinkėjų balsų, paduotų už politinių partijų ir politinių organizacijų keltus kandidatus ar jų sąrašus tuose Seimo ir savivaldybių tarybų rinkimuose, pagal kurių rezultatus skirstoma valstybės biudžeto dotacija. <...>“ (13 straipsnio 2 dalis).

Taigi įstatymų leidejas 1999 m. sausio 12 d. nustatė sąlygas, kuriomis politinės partijos gali gauti tam tikro dydžio valstybės biudžeto dotaciją, *inter alia* sąlygą, kad partija turi būti surinkusi „ne mažiau kaip 3 procentus visų rinkėjų balsų, paduotų už politinių partijų <...> keltus kandidatus ar jų sąrašus tuose Seimo ir savivaldybių tarybų rinkimuose, pagal kurių rezultatus skirstoma valstybės biudžeto dotacija“.

5.4. Seimo 1999 m. gruodžio 23 d. priimto Lietuvos Respublikos 2000 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatyme buvo numatyta valstybės biudžeto asignavimų (išlaidų) eilutė (skiltis) „Dotacija politinėms partijoms <...>“, jos tikslinė paskirtis („Politinių partijų <...> rėmimas“) ir lėšų suma (980 tūkst. Lt).

Taigi Seimas 1999 m. gruodžio 23 d. tvirtindamas valstybės biudžetą numatė *inter alia* valstybės biudžeto lėšų sumą, kuri, kaip tikslinė dotacija, skiriama politinių partijų veiklai paremti.

5.5. Minėta, kad ginčijamoje Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymo (2004 m. rugpjūčio 23 d. redakcija) 13 straipsnio 3 dalyje buvo nustatyta: „Valstybės biudžeto dotacija paskirstoma toms politinėms partijoms, kurios yra gavusios ne mažiau kaip 3 procentus visų rinkėjų balsų, paduotų už politinių partijų kandidatus tuose Seimo rinkimuose, savivaldybių tarybų rinkimuose, pagal kurių rezultatus paskirstoma valstybės biudžeto dotacija ir kurioms įstatymų nustatyta tvarka nėra sustabdyta teisė gauti valstybės biudžeto dotaciją.“

Palyginus Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymo (2004 m. rugpjūčio 23 d. redakcija) 13 straipsnio 3 dalyje nustatytą ginčijamą teisinį reguliavimą su nustatytu Politinių partijų ir politinių organizacijų finansavimo įstatymo (1999 m. sausio 12 d. redakcija) 13 straipsnio 2 dalyje matyti, kad teisinis reguliavimas, nustatantis sąlygas, kuriomis politinės partijos gali gauti valstybės biudžeto dotaciją, šioje konstitucinės justicijos byloje

ginčijamu aspektu nepakito.

5.6. Paminėtina, kad Seimo 2000–2011 m. gruodžio (lapkričio) mėn. priimtuose įstatymuose, kuriais patvirtintas atitinkamų metų valstybės biudžetas, buvo (yra) nustatyta atitinkamo dydžio dotacija (asignavimai) politinėms partijoms: 2001 m. valstybės biudžete – 524 tūkst. Lt, 2002 ir 2003 m. – 483 tūkst. Lt, 2004 m. – 1 000 tūkst. Lt, 2005 m. – 3 000 tūkst. Lt, 2006 m. – 10 000 tūkst. Lt, 2007 m. – 15 000 tūkst. Lt, 2008 m. – 20 000 tūkst. Lt, 2009 m. – 17 000 tūkst. Lt, 2010 ir 2011 m. – 5 498 tūkst. Lt.

5.7. Apibendrinant nurodytą teisinį reguliavimą (jo raidą) pažymėtina, kad teisės normos, kuriomis nustatytas valstybės biudžeto dotacijos skyrimas politinėms partijoms ir jos paskirstymas toms partijoms, kurios yra gavusios ne mažiau kaip 3 procentus visų rinkėjų balsų, paduotų už politinių partijų kandidatus atitinkamuose rinkimuose, pagal kurių rezultatus paskirstoma valstybės biudžeto dotacija, yra įstatymų leidėjo pasirinkto politinių partijų finansavimo šaltinių, būdų teisinio reguliavimo tradicija.

6. Šiame kontekste paminėtina, jog ginčijamo valstybės biudžeto dotacijos tam tikroms politinėms partijoms skyrimo teisinio reguliavimo taikymo praktika rodo, kad tam tikro dydžio valstybės biudžeto dotaciją 2005, 2006 m. galėjo gauti 10 politinių partijų (t. y. tos, kurios buvo gavusios ne mažiau kaip 3 procentus visų rinkėjų balsų atitinkamuose rinkimuose ir kurioms nebuvo sustabdyta teisė gauti valstybės biudžeto dotaciją) (Vyriausiosios rinkimų komisijos 2005 m. balandžio 15 d. sprendimas Nr. 20 „Dėl Valstybės biudžeto dotacijos politinėms partijoms už rinkėjų balsus, paduotus rinkimuose, įvykusiųose iki 2005 m. sausio 1 d.“; 2006 m. kovo 3 d. sprendimas Nr. 11 „Dėl valstybės biudžeto dotacijos politinėms partijoms už rinkėjų balsus, paduotus rinkimuose, įvykusiųose iki 2006 m. sausio 1 d.“), 2007, 2008 m. – 8 politinės partijos (2007 m. rugsėjo 6 d. sprendimas Nr. 309 „Dėl valstybės biudžeto dotacijos politinėms partijoms dydžio nustatymo“; 2008 m. balandžio 14 d. sprendimas Nr. 17 „Dėl valstybės biudžeto dotacijos politinėms partijoms dydžio nustatymo“), 2009, 2010 m. – 10 politinių partijų (2009 m. kovo 10 d. sprendimas Nr. 56 „Dėl 2009 m. pirmojo pusmečio valstybės biudžeto dotacijos politinėms partijoms dydžio nustatymo“; 2010 m. balandžio 14 d. sprendimas Nr. Sp-22 „Dėl 2010 m. pirmojo pusmečio valstybės biudžeto dotacijos politinėms partijoms dydžio nustatymo“).

Taigi ginčijamo valstybės biudžeto dotacijos tam tikroms politinėms partijoms skyrimo teisinio reguliavimo taikymo praktika rodo, kad valstybės biudžeto dotacijų gaudavo 8–10 politinių partijų.

7. Pažymėtina, kad dalinis politinių partijų finansavimas valstybės lėšomis (vadinamasis viešojo politinių partijų finansavimo modelis) žinomas lyginamojoje konstitucinėje jurisprudencijoje, kitų valstybių įstatymų leidyboje, skirtoje santykiams, susijusiems su politinių partijų finansavimu, reguliuoti.

Antai Lenkijoje valstybės biudžeto dotacija gali atitekti tik politinėms partijoms ir koalicijoms, kurios Lenkijos Respublikos Seimo rinkimuose gauna atitinkamai 3 ir 6 proc. visų balsų.

Kartu pažymėtina, kad nors Europos valstybėse nėra vieno dalinio politinių partijų viešojo finansavimo modelio, daugelyje valstybių, kuriose įtvirtintas vadinamasis viešojo politinių partijų finansavimo modelis, reikalaujama, kad dotacijas galinčių gauti partijų iškelti kandidatai rinkimuose būtų gavę atitinkamą rinkėjų pritarimą (pasitikėjimą).

8. Viešojo politinių partijų finansavimo teisinis reguliavimas nagrinėtas ir užsienio valstybių konstitucinės justicijos institucijų praktikoje.

Antai Lenkijos Respublikos Konstitucinis Tribunalas 2010 m. sausio 20 d. nutarime byloje Kp 6/09 konstatavo, kad politinių partijų finansavimą iš valstybės biudžeto lemia ne Konstitucija, o įstatymų normos; Konstitucija nenustato politinių partijų finansavimo būdų, joje įtvirtintas tik šių organizacijų finansavimo viešumo principas.

Konstitucinis Tribunalas taip pat pažymėjo, kad įstatyme nustatytas slenkstis, suteikiantis teisę į finansavimą iš biudžeto, yra žemesnis už rinkimų slenkstį, kurį pasiekusios partijos ir koalicijos dalyvauja skirstant mandatus, todėl biudžeto lėšos skiriamos ne tik partijoms, patekusioms į parlamentą, bet ir partijoms, kurioms Seime neatstovaujama. Konstitucinio Tribunalo vertinimu, ginčijama nuostata, kuria sumažintas politinių partijų veiklai skiriamų dotacijų dydis, nepažeidžia politinio pliuralizmo principo, nes neriboja Konstitucijoje įtvirtintos politinių partijų kūrimo ir veiklos laisvės.

Konstitucijos nuostatos ir oficialioji konstitucinė doktrina

9. Šioje konstitucinės justicijos byloje tiriama, ar teisinis reguliavimas, susijęs su valstybės biudžeto dotacijos paskirstymu tam tikroms politinėms partijoms, neprieštaravo Konstitucijos 1 straipsnio nuostatai, kad Lietuvos valstybė yra demokratinė respublika, 29 straipsnio 1 daliai, 34 straipsnio 1, 2 dalims, konstituciniam teisinės valstybės principui.

9.1. Šiame Konstitucinio Teismo nutarime jau yra atskleista oficialioji konstitucinė demokratinės teisinės valstybės bei aktyviosios ir pasyviosios rinkimų teisės pagrindų samprata.

9.2. Nagrinėjamos konstitucinės justicijos bylos kontekste pažymėtina, kad, kaip minėta, Konstitucijos 29 straipsnio 1 dalyje yra įtvirtinta formali visų asmenų lygybė. Pagal konstitucinį asmenų lygybės įstatymui principą reikalaujama, kad teisėje pagrindinės teisės ir pareigos būtų įtvirtintos visiems vienodai (Konstitucinio Teismo *inter alia* 2000 m. birželio 30 d., 2008 m. gruodžio 24 d., 2009 m. kovo 2 d. nutarimai).

Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs, kad Konstitucijos 29 straipsnyje įtvirtintas asmenų lygybės principas taikytinas ne tik fiziniams, bet ir juridiniams asmenims (Konstitucinio

Teismo *inter alia* 1996 m. vasario 28 d., 1996 m. balandžio 18 d., 2000 m. vasario 23 d., 2000 m. gruodžio 6 d., 2003 m. lapkričio 17 d. nutarimai).

Konstitucinis Teismas yra konstatavęs ir tai, kad diferencijuotas teisinis reguliavimas, kai jis taikomas tam tikroms vienodais požymiais pasižyminčioms asmenų grupėms, jeigu juo siekiama pozityvių, visuomeniškai reikšmingų tikslų arba jeigu tam tikrų ribojimų ar sąlygų nustatymas yra susijęs su reguliuojamų visuomeninių santykių ypatumais, savaime nėra laikytinas diskriminaciniu (Konstitucinio Teismo *inter alia* 2005 m. gegužės 13 d., 2006 m. gegužės 31 d., 2009 m. kovo 2 d., 2009 m. balandžio 29 d. nutarimai).

9.3. Nagrinėjamos konstitucinės justicijos bylos kontekste pažymėtina ir tai, kad:

– politinių partijų steigimosi tikslai ir veikla yra neatsiejami nuo viešosios valdžios siekio, taigi ir nuo dalyvavimo rinkimuose į atstovaujamas viešosios valdžios institucijas (Konstitucinio Teismo 2007 m. vasario 9 d. nutarimas);

– politinis siekis yra esminis partijos požymis, kuriuo ji skiriasi nuo kitų įstatymuose nustatytų teisinių formų kolektyvinių subjektų (Konstitucinio Teismo 2011 m. gegužės 11 d. nutarimas);

– pagal Konstituciją negalima nustatyti tokio teisinio reguliavimo, kuris užkirstų kelią politinėms partijoms arba jų iškeltiems bei remiamiems kandidatams dalyvauti Seimo narių rinkimuose (Konstitucinio Teismo 2008 m. spalio 1 d. nutarimas).

9.4. Šiame kontekste pažymėtina, kad pagal Konstitucijos 35 straipsnio 1 dalį, kurioje piliečiams laiduota teisė laisvai vienytis į bendrijas, politines partijas ar asociacijas (jei šių tikslai ir veikla nėra priešingi Konstitucijai ir įstatymams), politinės partijos yra viena iš Konstitucijoje *expressis verbis* nurodytų piliečių laisvo vienijimosi formų.

Pažymėtina ir tai, kad politinių partijų tiesioginis įtvirtinimas Konstitucijos 35, 44, 83, 113, 114, 141 straipsniuose rodo jų politinio siekio, taip pat šio siekio įgyvendinimo specifiką.

Taigi pagal Konstituciją, *inter alia* Konstitucijos preambulėje įtvirtintą atviros pilietinės visuomenės siekį ir Konstitucijos 35 straipsnio 1 dalyje laiduotą piliečių teisę laisvai vienytis į bendrijas, politines partijas ar asociacijas (jei šių tikslai ir veikla nėra priešingi Konstitucijai ir įstatymams), iš visų kolektyvinių subjektų teisinių formų, kurios gali būti nustatytos įstatymuose, viešosios valdžios siekiu ir konstituciškai garantuotu dalyvavimu Seimo narių rinkimuose išsiskiria politinės partijos; jei jų tikslai ir veikla nėra priešingi Konstitucijai ir įstatymams, jos pagal Konstituciją traktuotinos kaip ypatingos ne tik viešosios valdžios institucijų rinkimų proceso, bet ir laikotarpiu tarp rinkimų kampanijų vykstančio viešojo politinio gyvenimo dalyvės, kurių įvairovė ir konkurencija, t. y. daugiapartinė sistema, sudaro prielaidas užtikrinti politinį pluralizmą.

9.5. Šiame kontekste taip pat pažymėtina, kad įstatymų leidėjas pagal Konstitucijos 35 straipsnio 3 dalį turi reglamentuoti *inter alia* politinių partijų steigimą ir veiklą. Tai darydamas,

įstatymų leidėjas pagal Konstituciją, *inter alia* jos 35 straipsnio 3 dalį, gali nustatyti *inter alia* politinių partijų finansavimo šaltinius, būdus ir šio finansavimo kontrolės tvarką.

Pažymėtina, kad Konstitucijoje nėra tiesiogiai nustatyti rinkimų kampanijų ir jų dalyvių, *inter alia* politinių partijų, finansavimo šaltiniai, būdai ir finansavimo kontrolės pagrindai, tačiau su tuo susiję principai atitinkamai kyla iš Konstitucijos, *inter alia* jos preambulėje įtvirtinto atviros pilietinės visuomenės siekio, taip pat jos 35, 44, 83, 113, 114, 141 straipsniuose tiesiogiai įtvirtintų (*expressis verbis* nurodytų) partijų politinio siekio ir jo įgyvendinimo specifikos.

Taigi įstatymų leidėjas, pagal Konstituciją, *inter alia* jos 35 straipsnio 3 dalį, reguliuodamas su politinių partijų steigimu ir veikla susijusius santykius, kartu gali nustatyti ir tokius politinių partijų finansavimo šaltinius, būdus, apimančius *inter alia* valstybės biudžeto lėšų skyrimą politinėms partijoms, kuriais siekiama užtikrinti, kad politinės partijos, kurių kandidatai atitinkamuose rinkimuose yra gavę reikšmingą rinkėjų pritarimą (pasitikėjimą), turėtų galimybę šį rinkėjų pritarimą (pasitikėjimą) stiprinti demokratiškais ir teisėtais politinio siekio įgyvendinimo būdais.

Pažymėtina, kad įstatymų leidėjas, įtvirtindamas santykių, susijusių su politinių partijų finansavimo šaltiniais, būdais ir kontrole, reguliavimo modelį, yra saistomas Konstitucijos, *inter alia* Konstitucijos preambulėje įtvirtinto atviros pilietinės visuomenės siekio, t. y. negali sudaryti prielaidų paneigti ar iškreipti politinių partijų, kaip visuomeninių (nevalstybinių) organizacijų, prigimtį, daryti neigiamą įtaką daugiapartinės sistemos laisvai raidai, neproporcingai pasunkinti politinių partijų, neatitinkančių sąlygų, kuriomis galima gauti valstybės biudžeto lėšų, galimybes įgyvendinti savo politinį siekį, taip pat negali nustatyti ir tokio teisinio reguliavimo, kuriuo būtų sudarytos prielaidos gauti viešąjį (valstybinį) finansavimą partijoms, padariusioms įstatymų pažeidimus, kurie valstybės institucijų, turinčių teisę vykdyti politinės kampanijos finansavimo kontrolę, įvertinti kaip esminiai.

9.6. Nagrinėjamos konstitucinės justicijos bylos kontekste pažymėtina ir tai, kad:

– Konstitucijoje yra įtvirtintas atsakingo valdymo principas (Konstitucinio Teismo *inter alia* 2004 m. liepos 1 d., 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimai);

– iš Konstitucijos, *inter alia* jos 128 straipsnio 2 dalies, kyla reikalavimas tausoti valstybės turtą, jo nešvaistyti ir jį racionaliai tvarkyti (Konstitucinio Teismo 2007 m. liepos 5 d., 2008 m. kovo 20 d., 2011 m. gruodžio 22 d. nutarimai).

9.7. Vadinas, įstatymų leidėjas pagal Konstituciją gali nustatyti tokį santykių, susijusių su politinių partijų finansavimo šaltiniais, būdais, reguliavimo modelį, kuris apima valstybės biudžeto lėšų (asignavimų) skyrimą tokioms politinėms partijoms, kurių kandidatai atitinkamuose rinkimuose yra gavę reikšmingą rinkėjų pritarimą (pasitikėjimą), tačiau tokiu reguliavimu negali būti sudaryta galimybės gauti tiek valstybės biudžeto lėšų (asignavimų), kad atsirastų prielaidos

paneigti ar iškreipti politinių partijų, kaip visuomeninių (nevalstybinių) organizacijų, prigimtį, daryti neigiamą įtaką daugiapartinės sistemos laisvai raidai, neproporcingai pasunkinti politinių partijų, neatitinkančių sąlygų, kuriomis galima gauti minėtų lėšų, galimybes įgyvendinti savo politinį siekį, pažeisti atsakingo valdymo, racionalaus valstybės turto tvarkymo principus.

Tiriamų nuostatų atitiktis Konstitucijai

10. Minėta, kad šioje konstitucinės justicijos byloje tiriama, ar *inter alia* Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymo (2004 m. rugpjūčio 23 d. redakcija) 13 straipsnio 3 dalis tiek, kiek joje buvo nustatyta, kad valstybės biudžeto dotacija paskirstoma toms politinėms partijoms, kurios yra gavusios ne mažiau kaip 3 procentus visų rinkėjų balsų, paduotų už politinių partijų kandidatus tuose Seimo ir savivaldybių tarybų rinkimuose, pagal kurių rezultatus paskirstoma valstybės biudžeto dotacija, neprieštaravo Konstitucijos 1 straipsnio nuostatai, kad Lietuvos valstybė yra demokratinė respublika, 29 straipsnio 1 daliai, 34 straipsnio 1, 2 dalims, konstituciniam teisinės valstybės principui.

11. Pareiškėjo – Seimo narių grupės (prašymas Nr. 1B-38/2010) abejonės dėl Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymo (2004 m. rugpjūčio 23 d. redakcija) 13 straipsnio 3 dalies atitikties Konstitucijai grindžiamos tuo, kad joje nustatytu teisiniu reguliavimu nepagrįstai suteikiamos privilegijos politinėms partijoms, kurios per rinkimus pasiekė 3 procentų rinkėjų balsų ribą, nes šioms politinėms partijoms yra teikiamos valstybės biudžeto dotacijos; toks teisinis reguliavimas yra diskriminacinis ir pažeidžia partijų lygias galimybes. Pareiškėjo nuomone, diskriminacinis finansavimo paskirstymas tik didina socialinę partijų atskirtį, mažesnėms partijoms yra neadekvačiai ir neprotingai mažinama galimybė dalyvauti valdant valstybę ir formuojant politiką, naikinamas pliuralistinės demokratijos modelis.

12. Sprendžiant, ar Konstitucijos 1 straipsnio nuostatai, kad Lietuvos valstybė yra demokratinė respublika, 29 straipsnio 1 daliai, 34 straipsnio 1, 2 dalims, konstituciniam teisinės valstybės principui neprieštaravo Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymo (2004 m. rugpjūčio 23 d. redakcija) 13 straipsnio 3 dalis tiek, kiek joje buvo nustatyta, kad valstybės biudžeto dotacija paskirstoma toms politinėms partijoms, kurios yra gavusios ne mažiau kaip 3 procentus visų rinkėjų balsų, paduotų už politinių partijų kandidatus tuose Seimo ir savivaldybių tarybų rinkimuose, pagal kurių rezultatus paskirstoma valstybės biudžeto dotacija, pažymėtina, kad, kaip minėta:

– pagal Konstituciją, *inter alia* Konstitucijos preambulėje įtvirtintą atviros pilietinės visuomenės siekį ir Konstitucijos 35 straipsnio 1 dalyje laiduotą piliečių teisę laisvai vienytis į bendrijas, politines partijas, ar asociacijas (jei šių tikslai ir veikla nėra priešingi Konstitucijai ir įstatymams), iš visų kolektyvinių subjektų teisinių formų, kuriuos gali būti nustatytos įstatymuose,

viešosios valdžios siekiu ir konstituciškai garantuotu dalyvavimu Seimo narių rinkimuose išsiskiria politinės partijos; jei jų tikslai ir veikla nėra priešingi Konstitucijai ir įstatymams, jos pagal Konstituciją traktuotinos kaip ypatingos ne tik viešosios valdžios institucijų rinkimų proceso, bet ir laikotarpiu tarp rinkimų kampanijų vykstančio viešojo politinio gyvenimo dalyvės, kurių įvairovė ir konkurencija, t. y. daugiapartinė sistema, sudaro prielaidas užtikrinti politinį pliuralizmą;

– įstatymų leidėjas, pagal Konstituciją, *inter alia* jos 35 straipsnio 3 dalį, reguliuodamas su politinių partijų steigimu ir veikla susijusius santykius, kartu gali nustatyti ir tokius politinių partijų finansavimo šaltinius, būdus, apimančius *inter alia* valstybės biudžeto lėšų skyrimą politinėms partijoms, kuriais siekiama užtikrinti, kad politinės partijos, kurių kandidatai atitinkamuose rinkimuose yra gavę reikšmingą rinkėjų pritarimą (pasitikėjimą), turėtų galimybę šį rinkėjų pritarimą (pasitikėjimą) stiprinti demokratiškais ir teisėtais politinio siekio įgyvendinimo būdais;

– įstatymų leidėjas pagal Konstituciją gali nustatyti tokį santykių, susijusių su politinių partijų finansavimo šaltiniais, būdais, reguliavimo modelį, kuris apima valstybės biudžeto lėšų (asignavimų) skyrimą tokioms politinėms partijoms, kurių kandidatai atitinkamuose rinkimuose yra gavę reikšmingą rinkėjų pritarimą (pasitikėjimą), tačiau tokiu reguliavimu negali būti sudaryta galimybė gauti tiek valstybės biudžeto lėšų (asignavimų), kad atsirastų prielaidos paneigti ar iškreipti politinių partijų, kaip visuomeninių (nevalstybinių) organizacijų, prigimtį, daryti neigiamą įtaką daugiapartinės sistemos laisvai raidai, neproporcingai pasunkinti politinių partijų, neatitinkančių sąlygų, kuriomis galima gauti minėtų lėšų, galimybes įgyvendinti savo politinį siekį, pažeisti atsakingo valdymo, racionalaus valstybės turto tvarkymo principus;

– diferencijuotas teisinis reguliavimas, kai jis taikomas tam tikroms vienodais požymiais pasižyminčioms asmenų grupėms, jeigu juo siekiama pozityvių, visuomeniškai reikšmingų tikslų arba jeigu tam tikrų ribojimų ar sąlygų nustatymas yra susijęs su reguliuojamų visuomeninių santykių ypatumais, savaime nėra laikytinas diskriminaciniu.

12.1. Vadinasi, įstatymų leidėjas, reguliuodamas su politinių partijų steigimu ir veikla, *inter alia* jų finansavimo būdais, susijusius santykius, pagal Konstituciją gali *inter alia* nustatyti, kad ne visos įsteigtos ir veikiančios politinės partijos, bet tik tos, kurių kandidatai gauna atitinkamą (pakankamą) rinkėjų pritarimą viešosios valdžios institucijų rinkimuose, gali gauti tikslinę paskirtį turinčių valstybės biudžeto lėšų, skiriamų politinėms partijoms paremti.

12.2. Pažymėtina, kad, kaip minėta, ginčijamu teisiniu reguliavimu, įtvirtintu Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymo (2004 m. rugpjūčio 23 d. redakcija) 13 straipsnio 3 dalyje, buvo nustatyta viena iš sąlygų, kuriomis politinės partijos gali gauti tam tikro dydžio valstybės biudžeto dotaciją, – partija turi būti surinkusi ne mažiau kaip 3 procentus visų rinkėjų balsų, paduotų už politinių partijų kandidatus tuose Seimo ir savivaldybių tarybų rinkimuose, pagal kurių rezultatus paskirstoma valstybės biudžeto dotacija. Vadinasi,

sąlygos, kuriomis politinės partijos gali gauti valstybės biudžeto dotaciją, buvo siejamos *inter alia* su jų kandidatų atitinkamuose rinkimuose gautų rinkėjų balsų skaičiumi (procentine dalimi). Ši kandidatų gautų balsų dalis (ne mažiau kaip 3 procentai visų rinkėjų balsų, paduotų už politinių partijų kandidatus atitinkamuose rinkimuose) laikoma juos išskėlusią partijų gautų balsų dalimi.

12.3. Minėta ir tai, kad ginčijamu teisiniu reguliavimu nustatyta minimali rinkėjų balsų skaičiaus riba, kurią pasiekusi politinė partija galėjo gauti tam tikro dydžio valstybės biudžeto dotaciją, buvo mažesnė negu nustatytos minimalios rinkėjų balsų skaičiaus ribos, kurias pasiekę politinių partijų kandidatų sąrašai (jungtiniai kandidatų sąrašai) dalyvauja skirstant Seimo ar savivaldybių tarybų narių mandatus. Vadinasi, ginčijamu teisiniu reguliavimu buvo sudarytos prielaidos gauti tam tikro dydžio valstybės biudžeto dotaciją ir toms politinėms partijoms, kurių kandidatų sąrašai skirstant Seimo ar savivaldybių tarybų narių mandatus nedalyvavo.

12.4. Pažymėtina, kad, kaip minėta, teisės normos, kuriomis nustatytas valstybės biudžeto dotacijos skyrimas politinėms partijoms ir jos paskirstymas toms partijoms, kurios yra gavusios ne mažiau kaip 3 procentus visų rinkėjų balsų, paduotų už politinių partijų kandidatus atitinkamuose rinkimuose, pagal kurių rezultatus paskirstoma valstybės biudžeto dotacija, yra įstatymų leidėjo pasirinkto politinių partijų finansavimo šaltinių, būdų teisinio reguliavimo tradicija. Tai laikytina pakankamai reikšminga aplinkybe ginčijamo (nurodyta apimtimi) politinių partijų veiklos teisinio reguliavimo kontekste.

12.5. Pabrėžtina, jog, kaip minėta, ginčijamas teisinis reguliavimas lėmė, kad valstybės biudžeto dotacijų gaudavo 8–10 politinių partijų. Taigi toks teisinis reguliavimas, kuriuo sudaromos prielaidos kelioms partijoms gauti valstybės biudžeto dotacijų, nevertintinas kaip keliantis grėsmę politiniam pliuralizmui ar daugiapartiškumui.

13. Taigi ginčijamas teisinis reguliavimas, įtvirtintas (nurodyta apimtimi) Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymo (2004 m. rugpjūčio 23 d. redakcija) 13 straipsnio 3 dalyje, vertintinas kaip konstituciškai pagrįstas įstatymų leidėjo pasirinktas santykių, susijusių su politinių partijų finansavimu, reguliavimo modelis, kuriuo proporcingai siekiama remti viešosios valdžios institucijų rinkimuose rinkėjų pritarimo (pasitikėjimo) sulaukusią politinių partijų veiklą ir nesudaroma prielaidų paneigti ar iškreipti politinių partijų, kaip visuomeninių (nevalstybinių) organizacijų, prigimtį, daryti neigiamą įtaką daugiapartinės sistemos laisvai raidai, neproporcingai pasunkinti politinių partijų, negavusių valstybės biudžeto lėšų (asignavimų), galimybes įgyvendinti savo politinį siekį, pažeisti atsakingo valdymo, racionalaus valstybės turto tvarkymo principus.

14. Vadinasi, nėra pagrindo teigti, kad, kaip teigia pareiškėjas – Seimo narių grupė (prašymas Nr. 1B-38/2010), ginčijamu teisiniu reguliavimu, įtvirtintu Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymo (2004 m. rugpjūčio 23 d. redakcija)

13 straipsnio 3 dalyje, yra nepagrįstai suteikiamos privilegijos politinėms partijoms, kurios per rinkimus pasiekė 3 procentų rinkėjų balsų ribą, t. y. kad toks teisinis reguliavimas yra diskriminacinis.

15. Konstatuotina, kad Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymo (2004 m. rugpjūčio 23 d. redakcija) 13 straipsnio 3 dalyje nustatytu ginčijamu teisiniu reguliavimu nėra paneigiami ir iškreipiami reikalavimai, kylantys iš demokratinės valstybės principo, aktyviosios ir pasyviosios rinkimų teisės pagrindų, konstitucinių asmenų lygiateisiškumo ir teisinės valstybės principų.

16. Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus darytina išvada, kad Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymo (2004 m. rugpjūčio 23 d. redakcija) 13 straipsnio 3 dalis tiek, kiek joje buvo nustatyta, kad valstybės biudžeto dotacija paskirstoma toms politinėms partijoms, kurios yra gavusios ne mažiau kaip 3 procentus visų rinkėjų balsų, paduotų už politinių partijų kandidatus tuose Seimo ir savivaldybių tarybų rinkimuose, pagal kurių rezultatus paskirstoma valstybės biudžeto dotacija, neprieštaravo Konstitucijos 1 straipsnio nuostatai, kad Lietuvos valstybė yra demokratinė respublika, 29 straipsnio 1 daliai, 34 straipsnio 1, 2 dalims, konstituciniam teisinės valstybės principui.

17. Kaip minėta, Seimas 2010 m. gegužės 18 d. priėmė Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymo pakeitimo įstatymą, kuris (su tam tikra išimtimi) įsigaliojo 2010 m. rugsėjo 15 d. Šiuo įstatymu pakeistas ir nauja redakcija išdėstytas Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymas (2004 m. rugpjūčio 23 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais ir papildymais).

17.1. Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymo (2010 m. gegužės 18 d. redakcija) 15 straipsnyje „Valstybės biudžeto asignavimų politinės partijos veiklai finansuoti dydžio apskaičiavimo, paskirstymo ir mokėjimo tvarka“ *inter alia* nustatyta:

„1. Politinės partijos, kurios įstatymų nustatyta tvarka įregistruotos Juridinių asmenų registre ir atitinka įstatymų reikalavimus dėl politinės partijos narių skaičiaus ir kurioms nėra pradėta pertvarkymo arba likvidavimo procedūra, turi teisę į valstybės biudžeto asignavimus politinės partijos veiklai finansuoti.

2. Valstybės biudžeto asignavimai politinės partijos veiklai finansuoti paskirstomi toms šio straipsnio 1 dalyje nustatytus kriterijus atitinkančioms politinėms partijoms, kurios yra gavusios ne mažiau kaip 3 procentus visų rinkėjų balsų, paduotų už politinių partijų kandidatus tuose Seimo, savivaldybių tarybų rinkimuose, rinkimuose į Europos Parlamentą, pagal kurių rezultatus paskirstomi šie valstybės biudžeto asignavimai.

3. Valstybės biudžeto asignavimai politinių partijų veiklai finansuoti yra paskirstomi pagal Seimo, savivaldybių tarybų rinkimų, rinkimų į Europos Parlamentą (pakartotinių, naujų rinkimų ir

pakartotinio balsavimo), kuriuose išrinktų kandidatų įgaliojimai nėra nutrūkę arba jiems nutrūkus laisva vieta buvo užimta nerengiant rinkimų, galiojančius rezultatus:

1) paskutinių Seimo, savivaldybių tarybų rinkimų, rinkimų į Europos Parlamentą daugiamandatėse rinkimų apygardose. Tuo atveju, kai keltų kandidatų sąrašas yra koalicinis, gautų balsų skaičius politinėms partijoms paskirstomas proporcingai koaliciniame sąrašė esančių kandidatų skaičiui;

2) paskutinių rinkimų, paskutinių pakartotinių rinkimų, paskutinių naujų rinkimų Seimo vienmandatėse rinkimų apygardose. Jeigu kandidatą iškėlė kelios politinės partijos, kandidato gauti balsai po lygiai paskirstomi jį iškėlusioms politinėms partijoms;

3) paskutinio pakartotinio balsavimo Seimo vienmandatėse rinkimų apygardose. Jeigu pakartotinis balsavimas, išrinkus Seimo narį rinkimuose, pakartotiniuose rinkimuose ar naujuose rinkimuose, nebuvo rengiamas, tai vietoj pakartotinio balsavimo rezultatų imami paskutiniai rinkimų, pakartotinių rinkimų ar naujų rinkimų rezultatai šioje vienmandatėje rinkimų apygardoje. Jeigu kandidatą iškėlė kelios politinės partijos, kandidato gauti balsai po lygiai paskirstomi jį iškėlusioms politinėms partijoms.“

17.2. Palyginus Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymo (2004 m. rugpjūčio 23 d. redakcija) 13 straipsnio 3 dalyje nustatytą ginčijamą teisinį reguliavimą su nustatytu Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymo (2010 m. gegužės 18 d. redakcija) 15 straipsnio 2 dalyje matyti, kad nors teisinis reguliavimas papildytas tuo aspektu, kad valstybės biudžeto lėšos politinėms partijoms paskirstomos ne tik pagal Seimo, savivaldybių tarybų, bet ir pagal rinkimų į Europos Parlamentą rezultatus, teisinis reguliavimas pareiškėjo ginčijamu aspektu, t. y. kad valstybės biudžeto lėšos paskirstomos toms politinėms partijoms, kurios yra gavusios ne mažiau kaip 3 procentus visų rinkėjų balsų, paduotų už politinių partijų kandidatus atitinkamuose rinkimuose, iš esmės nepakito.

18. Atsižvelgiant į tai ir šiame Konstitucinio Teismo nutarime konstatavus, jog Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymo (2004 m. rugpjūčio 23 d. redakcija) 13 straipsnio 3 dalis tiek, kiek joje buvo nustatyta, kad valstybės biudžeto dotacija paskirstoma toms politinėms partijoms, kurios yra gavusios ne mažiau kaip 3 procentus visų rinkėjų balsų, paduotų už politinių partijų kandidatus tuose Seimo ir savivaldybių tarybų rinkimuose, pagal kurių rezultatus paskirstoma valstybės biudžeto dotacija, neprieštaravo Konstitucijos 1 straipsnio nuostatai, kad Lietuvos valstybė yra demokratinė respublika, 29 straipsnio 1 daliai, 34 straipsnio 1, 2 dalims, konstituciniam teisinės valstybės principui, konstatuotina ir tai, kad minėtoms Konstitucijos nuostatoms taip pat neprieštarauja Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymo (2010 m. gegužės 18 d. redakcija) 15 straipsnio 2 dalis tiek, kiek joje nustatyta, kad valstybės biudžeto asignavimai politinės partijos veiklai finansuoti paskirstomi

toms politinėms partijoms, kurios yra gavusios ne mažiau kaip 3 procentus visų rinkėjų balsų, paduotų už politinių partijų kandidatus tuose Seimo, savivaldybių tarybų rinkimuose, rinkimuose į Europos Parlamentą, pagal kurių rezultatus paskirstomi šie valstybės biudžeto asignavimai.

Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Konstitucijos 102, 105 straipsniais, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 1, 53, 54, 55, 56, 69 straipsniais, Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas

nutaria:

1. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimų įstatymo (2008 m. birželio 12 d. redakcija; Žin., 2008, Nr. 71-2721) 36 straipsnio 2 dalis tiek, kiek joje nustatyta, kad turi būti pateiktas dokumentas apie sumokėtą paskutinio paskelbto šalies ūkio vidutinio mėnesinio darbo užmokesčio 5 dydžių užstatą, taip pat tiek, kiek joje nustatyta, kad rinkimų užstatas yra grąžinamas jį sumokėjusiam asmeniui po rinkimų, jeigu jų metu kandidatas į Respublikos Prezidentus gavo daugiau kaip 7 procentus rinkimuose dalyvavusių rinkėjų balsų, neprieštaruoja Lietuvos Respublikos Konstitucijai.

2. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų įstatymo (2000 m. liepos 18 d. redakcija; Žin., 2000, Nr. 59-1760) 38 straipsnio 1 dalies 7 punktą, 2 dalies 3 punktą tiek, kiek juose nustatyta, kad turi būti įteiktas (pateiktas) dokumentas, patvirtinantis, jog yra sumokėtas rinkimų užstatas, neprieštaruoja Lietuvos Respublikos Konstitucijai.

3. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo (Žin., 2003, Nr. 115-5192) 37 straipsnio 1 dalies 6 punktą tiek, kiek jame nustatyta, kad turi būti įteiktas dokumentas, patvirtinantis, jog yra sumokėtas rinkimų užstatas, neprieštaruoja Lietuvos Respublikos Konstitucijai.

4. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2006 m. gruodžio 21 d. redakcija; Žin., 2006, Nr. 143-5445) 35 straipsnio 1 dalies 5 punktą tiek, kiek jame buvo nustatyta, kad turi būti įteiktas dokumentas, patvirtinantis, jog yra sumokėtas rinkimų užstatas, neprieštaravo Lietuvos Respublikos Konstitucijai.

5. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2010 m. birželio 30 d. redakcija; Žin., 2010, Nr. 86-4523) 35 straipsnio 2 dalies 5 punktą tiek, kiek jame nustatyta, kad turi būti įteiktas dokumentas, patvirtinantis, jog yra sumokėtas rinkimų užstatas, neprieštaruoja Lietuvos Respublikos Konstitucijai.

6. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų įstatymo (2000 m. liepos 18 d. redakcija; Žin., 2000, Nr. 59-1760) 38 straipsnio 1 dalies 5 punktą (2008 m. balandžio 15 d. redakcija; Žin., 2008, Nr. 50-1839), 2 dalies 2 punktą (2008 m. balandžio 15 d. redakcija; Žin., 2008, Nr. 50-1839) tiek, kiek juose nustatyta, kad turi būti įteikti (pateikti) kandidato pajamų bei

turto deklaracijų pagrindinių duomenų išrašai, taip pat privačių interesų deklaracija, neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai.

7. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo (Žin., 2003, Nr. 115-5192) 37 straipsnio 1 dalies 4 punktą (2008 m. gegužės 8 d. redakcija; Žin., 2008, Nr. 59-2202) tiek, kiek jame nustatyta, kad turi būti įteikti kandidato pajamų bei turto deklaracijų pagrindinių duomenų išrašai, taip pat privačių interesų deklaracija, neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai.

8. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymo (2004 m. rugpjūčio 23 d. redakcija; Žin., 2004, Nr. 135-4894) 2 straipsnio (2008 m. birželio 10 d. redakcija; Žin., 2008, Nr. 71-2720) 18 dalis, 5 straipsnio 2 dalis, 3 dalies 2, 4 punktai, 4 dalies 3 punktas, 20 straipsnio 2 dalis tiek, kiek juose buvo nustatyta, kad turi būti sudaryta savarankiško politinės kampanijos dalyvio sutartis su politinės kampanijos išdininku, neprieštaravo Lietuvos Respublikos Konstitucijai.

9. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymo (2010 m. gegužės 18 d. redakcija; Žin., 2010, Nr. 63-3091) 2 straipsnio (2011 m. gruodžio 6 d. redakcija; Žin., 2011, Nr. 153-7205) 17 dalis, 5 straipsnio (2010 m. spalio 26 d. redakcija; Žin., 2010, Nr. 128-6524) 2 dalis, 3 dalies 2, 4 punktai, 4 dalies 3 punktas, 21 straipsnio 2 dalis tiek, kiek juose nustatyta, kad turi būti sudaryta savarankiško politinės kampanijos dalyvio sutartis su politinės kampanijos išdininku, neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai.

10. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų įstatymo (2000 m. liepos 18 d. redakcija; Žin., 2000, Nr. 59-1760) 89 straipsnio 2 dalis tiek, kiek joje nustatyta, kad partijos kandidatų sąrašas gali gauti Seimo narių mandatų (dalyvauti skirstant mandatus) tik tuomet, jei už jį balsavo ne mažiau kaip 5 procentai rinkimuose dalyvavusių rinkėjų, o jungtinis kandidatų sąrašas – jei už jį balsavo ne mažiau kaip 7 procentai rinkimuose dalyvavusių rinkėjų, neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai.

11. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymo (2004 m. rugpjūčio 23 d. redakcija; Žin., 2004, Nr. 135-4894) 13 straipsnio 3 dalis tiek, kiek joje buvo nustatyta, kad valstybės biudžeto dotacija paskirstoma toms politinėms partijoms, kurios yra gavusios ne mažiau kaip 3 procentus visų rinkėjų balsų, paduotų už politinių partijų kandidatus tuose Seimo ir savivaldybių tarybų rinkimuose, pagal kurių rezultatus paskirstoma valstybės biudžeto dotacija, neprieštaravo Lietuvos Respublikos Konstitucijai.

12. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymo (2010 m. gegužės 18 d. redakcija; Žin., 2010, Nr. 63-3091)

15 straipsnio 2 dalis tiek, kiek joje nustatyta, kad valstybės biudžeto asignavimai politinės partijos veiklai finansuoti paskirstomi toms politinėms partijoms, kurios yra gavusios ne mažiau kaip 3 procentus visų rinkėjų balsų, paduotų už politinių partijų kandidatus tuose Seimo, savivaldybių tarybų rinkimuose, rinkimuose į Europos Parlamentą, pagal kurių rezultatus paskirstomi šie valstybės biudžeto asignavimai, neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai.

13. Nutraukti bylos dalį pagal pareiškėjų – Seimo narių grupių prašymus ištirti, ar Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų įstatymo (2000 m. liepos 18 d. redakcija; Žin., 2000, Nr. 59-1760) 41 straipsnio (2008 m. balandžio 15 d. redakcija; Žin., 2008, Nr. 50-1839) 4 dalis, Lietuvos Respublikos rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo (Žin., 2003, Nr. 115-5192) 40 straipsnio 3 dalis neprieštaravo Lietuvos Respublikos Konstitucijos 1 straipsnio nuostatai, kad Lietuvos valstybė yra demokratinė respublika, 6 straipsnio 1 dalies nuostatai, kad Konstitucija yra tiesiogiai taikomas aktas, 7 straipsnio 1 daliai, 23 straipsniui, 33 straipsnio 1 daliai, konstituciniams teisinės valstybės, Konstitucijos viršenybės principams.

14. Nutraukti bylos dalį pagal pareiškėjo – Seimo narių grupės prašymą ištirti, ar Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2006 m. gruodžio 21 d. redakcija; Žin., 2006, Nr. 143-5445) 38 straipsnio 4 dalis neprieštaravo Lietuvos Respublikos Konstitucijos 1 straipsnio nuostatai, kad Lietuvos valstybė yra demokratinė respublika, 6 straipsnio 1 dalies nuostatai, kad Konstitucija yra tiesiogiai taikomas aktas, 7 straipsnio 1 daliai, 23 straipsniui, 29 straipsnio 1 daliai, konstituciniams teisinės valstybės, Konstitucijos viršenybės principams.

15. Nutraukti bylos dalį pagal pareiškėjų – Seimo narių grupių prašymus ištirti, ar Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų įstatymo (2000 m. liepos 18 d. redakcija; Žin., 2000, Nr. 59-1760) 38 straipsnio (2008 m. balandžio 15 d. redakcija; Žin., 2008, Nr. 50-1839) 1 dalies 9 punktas, Lietuvos Respublikos rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo (Žin., 2003, Nr. 115-5192) 37 straipsnio (2008 m. gegužės 8 d. redakcija; Žin., 2008, Nr. 59-2202) 1 dalies 8 punktas tiek, kiek juose buvo nustatyta, kad turi būti įteikta politinės partijos praėjusių metų finansinės veiklos deklaracijos kopija, neprieštaravo Lietuvos Respublikos Konstitucijos 1 straipsnio nuostatai, kad Lietuvos valstybė yra demokratinė respublika, 6 straipsnio 1 dalies nuostatai, kad Konstitucija yra tiesiogiai taikomas aktas, 7 straipsnio 1 daliai, 23 straipsniui, 33 straipsnio 1 daliai, konstituciniams teisinės valstybės, Konstitucijos viršenybės principams.

16. Nutraukti bylos dalį pagal pareiškėjo – Seimo narių grupės prašymą ištirti, ar Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2006 m. gruodžio 21 d. redakcija; Žin., 2006, Nr. 143-5445) 35 straipsnio 1 dalies 6 punktas tiek, kiek jame buvo nustatyta, kad turi būti įteikta politinės partijos praėjusių metų finansinės veiklos deklaracijos kopija, neprieštaravo Lietuvos Respublikos Konstitucijos 1 straipsnio nuostatai, kad Lietuvos valstybė yra demokratinė respublika, 6 straipsnio 1 dalies nuostatai, kad Konstitucija yra tiesiogiai taikomas aktas, 7 straipsnio 1 daliai,

23 straipsniui, 33 straipsnio 1 daliai, konstituciniams teisinės valstybės, Konstitucijos viršenybės principams.

Šis Konstitucinio Teismo nutarimas yra galutinis ir neskundžiamas.

Nutarimas skelbiamas Lietuvos Respublikos vardu.

Konstitucinio Teismo teisėjai:

Egidijus Bieliūnas

Pranas Kuconis

Gediminas Mesonis

Ramutė Ruškytė

Egidijus Šileikis

Algirdas Taminskas

Romualdas Kęstutis Urbaitis

Dainius Žalimas